

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère <1543-1623>

Mogvntiæ, 1617

Libri XXXI.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78477](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78477)

LIBER SEXTVS, ET TOTIVS OPERIS TRIGE- SIMVS PRIMVS.

DE MATRIMONII SACRAMENTO.

DIVERSOS autores de matrimonij sacramento tractantes refert Henriquez in 1. par. suæ summæ initio lib. 11. Quibus nouissime ex nostris accessit Thomas Sanchez latissime quæ ad illud spectant bipartito opere persequens. In iure autem canonico apud Gratianum de eodem habentur decem causæ integræ, nempe 27. & sequentes vsque ad 36. inclusiue: nisi quod in 33. causâ interferantur distinctiones de penitentia. In reliquis vero partibus eiusdem iuris habetur totus quartus liber Decretalium Gregorii. Item totus quartus Sexti, & Clementinarum, ad quorum intelligentiam multum conducit Epitome eiusdē libri quarti, quam scripsit Couarruias. Considerabimus autem primo, ipsum matrimonij sacramentum secundum se absolute; secundo, ipsius causas, tertio, impedimenta; quarto, adiuncta ei antecedenter; quinto, adiuncta comitanter; sexto, adiuncta consequenter.

TRACTATUS I.

De Matrimonij sacramento secundum se absolute.

Ic consideranda occurrunt primo, matrimonij nomen, & definitio; secundo, necessitas & institutio; tertio, consensus quo perficitur; quarto, vinculum quo adstringit contrahentes illud; quinto, eius diuisiones.

CAPVT I.

De nomine, & definitione Matrimonij.

SVMMARIVM.

1. Nomina quibus istud sacramentum appellatur, & eorum ratio.
2. Definitio matrimonij, & cuiusmodi contractus sit matrimonium in noua lege.
3. Aliquot partium eiusdem definitionis breuis declaratio.
4. De eo quod in Christiana lege vnus vir non potest simul habere plures uxores.
5. De consensu quo perficitur contractus matrimonij.
6. Consensus in contractum matrimonij est implere in copulam conjugalem: quod non impedit quin de communi consensu coniuges possint ab hac abstinere: quodque ea nondum completa, vnus possit sine alterius consensu ingredi religionem.
7. Matrimonium tanquam verum sacramentum noue legis vim habet conferendi gratiam sanctificantem.

MATRIMONIVM nomen habet à matre, inquit Couarr. in citata epitome par. 2. cap. 1. in initio. siue quia ob id potissimum debet femina nubere vt mater fiat: siue quia in procreatione liberorum, ad quam matrimonij instituitur, maior ratio habetur matris quam patris, propter illius munus in ferendo vtero, & in edenda ac educanda prole, quæ illam facilius ac certius cognoscit: vnde censeri potest dictum matrimonium quasi matris munus, sicut dona fortunæ dicuntur patrimonium ob patris in illis acquirendis & conseruandis præcipuum munus.

Ipsium quoque, connubij & nuptiarum nomine significatur, vt notat Sanchez in proemio, num. 4. Ab obnubendo,

seu velando, quia quæ nubere obtegitur mulier velamine dum benedicitur, quo inferiorem viro illique subditam se esse cognoscat, exemplo Rebecca, quæ Genes. 24. viso viro suo Isaac ambulante, ac veniente ei obuiam, caput suum velauit.

Dicitur etiam coniugium ab effectu, eo quod virum & feminam coniungat, vt vna caro efficiantur, & idem quasi iugum trahant societate contracta ad prolem procreandam & educandam, & cetera matrimonij onera pariter ferenda.

IAM MATRIMONIVM, prout celebratur inter Christianos, & est nouæ legis sacramentum, potest defini: contractus legitimus, mutuus & indissolubilis, inter virum & feminam, quo traditur mutua corporum potestas, & gratia sanctificans coniuges. Cuius definitionis prima pars, contractus, sic accipienda est, vt indicet societatis contractum, quem ad gignendam sobolem vir & femina, approbante Deo inueniunt: eumquæ Christo in lege noua assumptum insistentumque in signum rei sacræ: indissolubilis nimirum coniunctionis ipsiusmet Christi & Ecclesie, itemque gratiæ sanctificantis, quam conferend; est quoque vis eidem attributa: ita vt censeri debeat verum sacramentum nouæ legis: quod esse de fide habetur ex Concilio Florentino in instructione Armenorum, & ex Concilio Trident. sess. 7. can. 1. & sess. 24. in initio, & tandem aduersus hæreticos probant Bellarminus in lib. vnicō De matrimonio, controuersia prima, & Grego. à Valentinia ad D. Thomam tomo 4. disput. 10. quæst. 1. punct. 5. Ex quibus sumuntur sequentia documenta.

Primum est: contractum matrimonij legitime inter baptismo initiatos celebratum, sacramentum esse: quando quidem tali contractui, vt prædictum est, ratio sacramenti annexa est Christo. Videri potest Bellarm. loco citato cap. 7.

Secundum est: matrimonium esse nullum in ratione sacramenti, quoties in ratione contractus, ex aliquo defectu fuerit nullum, siue diuina siue humana lege. Nec enim ratio matrimonij reperiri potest, vbi vera ratio contractus deest.

Tertium est: illud quod in omni contractu inuenitur, debere necessario inueniri in matrimonio: quale est requirere consensum interiorem, explicatum per exteriorem: & contrahi posse cum absente per nuntium, aut procuratorem aut per literas. Pro quo faciunt iura quæ in verbo, *Idoneus*, citat glossa ad cap. finale, De procuratoribus in 6. Vbi tria ad id spectantia statuuntur. Primum est, non esse procuratorem idoneum ad matrimonium contrahendum quia id non

habuerit speciale mandatum. Secundum, talis procurator non posse, sicut potest procurator ad alia negotia, alium suo loco deputare, nisi si ei specialiter commissum, propter magnum periculum, quod ex facto iam arduo posset imminere. Tertium, si reuocatus fuerit a domino antequam contrahat (licet tam ipse quam ea cum qua contraxit reuocationem eiusmodi penitus ignorarent) matrimonium postmodum ab eo contractum nullius momenti existere; cum in eo defuerit consensus eius sine quo firmitatem habere nequit.

3. Secunda pars definitionis legitimus, indicat ad verum matrimonium requiri ut contrahatur inter personas legitimas, seu nullum habentes impedimentum quod reddat illud inualidum, iuxta post dicenda in seq. tract. 3.

Tertia pars, mutui, indicat ad verum matrimonium requiri vtriusque personae contrahentis consensum interiore, quem alteri alteri signo aliquo sensibili explicet; prout in sequenti cap. 3. declarabitur: & constat ex sine memorati cap. finalis, & ex aliis iuribus quae ibidem notat glossa verbo Nequit.

Quarta pars, indissolubilis, indicat quod est communiter conueniat contractibus humanis, ut sicut fiunt per mutuum consensum, sic etiam possunt per mutuum consensum dissolui, matrimonium tamen indissolubile est. Ad quod plene intelligendum facient quae dicuntur in seq. cap. 4. De vinculo matrimonij.

4. Quinta pars, inter virum & feminam, indicat matrimonium esse tantum inter vnum & vnam: idcirco non posse inter virum & plures feminas simul contrahi licite, nisi dispensatione diuina, ut expressum est in cap. Gaudemus, De diuort. & aperte sequitur ex eo quod lex diuina esse prohibentem Christianis definitur in Concilio Tridentino sess. 24. can. 2. De sacramento matrimonij. Videri possunt Bellarminus in lib. vii. de matrimonio, cap. 10. & Gregorius a Valentia disput. 10. quest. 1. puncto 3. Nobis enim sufficit obseruare matrimonium vnius viri cum pluribus vxoribus non esse contra naturam legem: tanquam sola naturalis ratio ostendat tale illicitum esse & inualidum. Non enim ita est praesertim cum possit seruire proli procreationi & conseruationi: sed quia ab initio mundi matrimonium institutum est a Deo: attributis ei duabus proprietatibus: altera, ut esset vnius cum vna tantum: altera ut dissolui non posset. Id quod patet ex tali institutione in paradiso terrestri facta, Genes. 2. Quando enim dictum est. Erunt duo in carne vna] prior proprietatis: quando vero Relinquet homo patrem & matrem, & adheret vxori suae] posterior designata est: interprete etiam Christo Domino, Matth. 19. ut a Concilio Tridentino notatum est sess. 24. in i. i. ubi habetur, quod Christus dum verba illa: Et erunt duo in carne vna: tanquam a Deo prolata referens dixit: Itaque iam non sunt duo, sed vna caro: apertius docuerit matrimonij vinculo duos tantummodo copulari & coniungi: statimque eiusdem vinculi firmitatem tanto ante ab Adamo pronuntiatam, confirmari his verbis: Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.] Quapropter cum Deus postea Patriarchis concessit ut plures haberent vxores, non dispensauit proprie in lege naturae, quasi concesserit eis, ut aliquid contra eandem legem facerent: sed potius dispensauit in lege positiva, quam in paradiso terrestri, prout dictum est, ipse constituerat.

5. Sexta pars, quo traditur mutua potestas corporum, indicat id quod habetur ex cap. Matrimonij & quatuor sequentibus 27. quae est, contractum matrimonij perfici in mutuo coniugum consensu de praesenti; per quem in se mutuo transferunt potestatem corporum in ordine ad usum coniugij: cuius potestatis virtute, postea iuste a se mutuo petant coniugale debitum, ad matrimonij finem consequendum. Vnde sequitur prius, carnalem copulam non esse de ratione matrimonij, sed tantummodo esse actum, illud consequentem: ita ut ante eam sit perfectum matrimonium, quoad vinculum contractus & sanctitatem sacramenti: licet quoad significationem imperfectum sit, ut Couarr. in Epit. 4. Decret. part. 2. cap. 1. §. vnic. in princ. annotat ex Magistro sentent. & quibusdam aliis. Quae imperfectio consistit in eo, quod coniunctio Christi cum Ecclesia (quam hoc sacramentum significare, ex D. Paulo ad Ephes. 5. traditur in cap. Debitum,

de bigamis, & in Concilio Tridentino loco supra citato melius explicatur per matrimonium carnali copula consummatum, per quod coniuges suam vna caro argum. cap. 2. De conuersione coniugatorum: quam per non consummatum.

S. quitur secundo, consensum in matrimonium non esse expressum in carnalem copulam, sed solum tacite seu implicite, ut in additionibus ad D. Th. m. 3. part. 4. quest. 48. art. 1. hac ratione docetur: quia consensus in copulam, non debet aliter intelligi, quam pro effectu, implicite continetur in sua causa: nempe quia potestas corporum, quam contrahentes matrimonium transferunt in se mutuo, causa est carnalis copulae; sicut potestas vtendi re sua, est causa usus.

Idem vero tacitus consensus includit duas condiciones. Prior est: si alter coniux petierit debitum: adeo ut possit quis matrimonium contrahere cum proposito nunquam consummari illud, nisi alter coniux exegerit debitum: si 3. certo sciret, eum nunquam petiturum, non censetur habere impedimentum repugnans voto castitatis, sicut non habuit in Beata Virgine: quia fuit cum Sancto Ioseph vero matrimonio coniuncta, ex cap. Sufficit, cap. Beata, & cap. Coniuges, 27. q. 2. Posterior conditio est: nisi alter coniux, post contractum matrimonium ingrediatur religionem: in antequam illud consummet: tunc enim quantumuis alter petat debitum: is tamen non tenetur illud soluere, qui vult ingredi religionem ex cap. 2. De conuersione coniug. & ex Concilio Tridentino sess. 24. De sacramento matrimonij, c. 6. Et ex eo quod naturalis ratio dicit contractum ad Dei gloriam institutum, eiusdem gloriae intuitu mutari possit in melius, si id fiat sine iniuria eius cum quo initum est, sicut accidit in proposito casu, in quo coniux quae relinquitur in saeculo, potest matrimonium inire, ut in eod. cap. 2. expressum est: & loco citato sufficienter significatum a Concilio Tridentino statuendo matrimonium tunc dirimi.

Ultima pars, & gratia sanctificans coniuges, indicat gratiam sacramenti nouae legis, in esse matrimonio Christianorum: quod certum est de fide ex definitione Concilij Tridentini sess. 7. De sacramento in genere & sess. 24. De sacramento matrimonij vtriusque canonis primo. Et probatur: quia gratiam sanctificantem conferre significando, non nisi sacramento nouae legis conuenit: per quod prouide ad sacramentis veteris legis maxime distinguitur, congruenter definitione Concilij Tridentini sess. 7. De sacramento in genere can. 2. & 7. & Concilij Florentini in instruct. Armenensium. Quam Catholicam doctrinam aduersus sectarios defendunt Bellarmus in lib. D. matrimonij cap. 2. & alii quos sequentibus, & Gregorius a Valentia in memorata disput. 10. quest. 1. puncto 5.

Aduerte vero quod auctoribus citatis notat Sanchez lib. 2. De matrimonio, disput. 10. conclus. 3. gratiam sacramentalem matrimonij habere duplicem effectum: vnus est concupiscentiam reprimere: alter vero efficere ut coniuges fideliter sibi assistant, operas suos communicent, ac prolem religiose educant. Ad quos effectus cum facultas detur per matrimonium, consentaneum est dari pariter gratiam, per quam suis temporibus executioni mandantur. Pro cuius re pleniore intelligentia, quae antea notauimus in praeced. lib. 26. cap. 6. sub finem prioris sectionis videri poterunt.

CAPVT III.

De necessitate & institutione sacramenti matrimonij.

SVMMARIVM.

- 8 Matrimonium non est necessarium necessitate medij, & quo modo sit necessitate praeccepti.
- 9 Quando institutum fuerit matrimonium in lege naturae.
- 10 Quando in lege Evangelica.

CERTVM est matrimonium non esse ad salutem necessarium esse medij: nec item necessitate praeccepti quoad singulos homines. Vt enim voti perpetuae castitatis sacris literis consentaneus, & omni tempore in Christi Ecclesia vtriusque & commendatus, satis ostendit naturam necessitate imponi. Quoad communiterem vero per illud

prae-

REGINA
DI
PRAE
IDR
E. V

præceptum dignum Genes. 1. Crescite & multiplicamini, &c. necessitate humano generi impostam esse, ac etiam non perseverare, sententia est probabilior Theologorum, quos refert Sanchez lib. 2. disput. 3. nu. 3. Quibus accedit Gregor. à Valen. disput. 10. quæst. 1. puncto 4. rationem adferens: quod eiusmodi præceptum nusquam sit reuocatum; atque censendum sit naturale, ut pote datum de re, quæ si non singulis hominibus, toti tamè hominum speciei necessaria est, toto eo tempore quo, mundo hoc durante, ea debet per propagationem conservari. Quamquam ut ille bene addit: cum ipsi homines per se satis vulgo dediti sint coniugio, non est necesse eos qui curam gerunt communitatis sollicitos esse de huiusmodi præcepti executione procuranda: quæ procuratio ipsis aliis incumbit, prout est etiam à Soto notatum in 4. distim. 26. quæst. 1. art. 2. sub finem; ubi & addit, quod si aliquando immineret periculum, ne species humana interiret, eos etiam qui voto castitatis tenerentur, debere operam dare coniugio ad subueniendum publicæ necessitati: quia votum cederet obligationi tunc vigenti præcepti naturalis, sicut & cedit, inquit Sanchez sub finem citata disputationis, obligationi præcepti naturalis de vitando scandalo, cum bella & seditiones sequerentur, nisi Principis filius etiam si voto castitatis adstrictus, uxorem duceret.

9. QVOD AD institutionem attinet: constat inter omnes, ut Sanchez notat initio sequentis disput. quarta, matrimonium ante Adami lapsum institutum esse in naturæ officium, seu in conservationem humanæ creaturæ officium, seu in conservationem humanæ creaturæ: post illum vero in concupiscentia remedium: & demum in lege noua eleuatum esse, ut sacramentum esset. Videri potest Couar. in Epit. 4. Decret. par. 2. cap. 7. §. unico, num. 6. Controversia est autem de tempore institutionis: Aliqui enim volunt institutum esse matrimonium in lege naturæ, Genes. 2. cum Deo inspirante Adamus dixit: Hoc nunc os ex ossibus meis, &c. Inde enim tanquam ex matrimonij institutione Christus Dominus, Matth. 19. collegit ipsum esse indissolubile, dicens: Quos ergo Deus coniunxit homo non separet. Inde quoque Apostolus ad Ephes. 5. argumentum fumens, dixit de matrimonio, Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo & in Ecclesia: Id est, eo quod sit signum coniunctionis Christi & Ecclesie: ut ea verba accipienda esse indicat Concil. Florent. in instruct. Armenorum agens de hoc sacramento. Alij vero malunt institutum esse cum Deus dixit Gen. 1. Crescite & multiplicamini, quia tunc copiam viro & feminae fecit ut coniungerentur, ac sibi mutuo traderent corporum potestatem ad hominum multiplicationem: atque pro utraque sententia pluribus authorib. commemoratis Sanchez censet posteriorem tenendam esse: quia argumentis prioris satisficit dicendo quod ab Adamo tantum sit declaratum matrimonium à Deo institutum: sic et D. Iacobus in sua epistola cap. 5. tantum manifestauit institutam à Christo Extremam vñctionem.

10. In lege autem Euangelica aliqui volunt matrimonium à Christo, ut sacramentum esset eleuatum esse Ioan. 2. cum inter fuit nuptiis. Alij vero volunt tunc quidem approbatum fuisse, sed institutum, seu prout prædiximus eleuatum, dum eius inseparabilitatem præcepit dicens, Matth. 19. Quos ergo Deus coniunxit, homo non separet: utrosque idem etiam author commemorat, & posteriore merito sequitur, cum Christianorum matrimonium inseparabilitatem fortiat maximum ex ratione quam habet sacramenti, iuxta cap. Quanto. De diuortio, §. Nam et si.

CAPVT III.

De consensu quo matrimonium contrahitur.

SVMMARIVM.

11. Ad matrimonium ita necessarius est coniugum consensus mutuus: ut nulla potestas, sine eo valere queat.
12. Matrimonium nequit esse, nisi uterque coniugum usum habeat rationis.
13. Contrahens matrimonium sine interiore consensu peccat mortaliter, nec matrimonium valet.

14. Obligatio, verbis tantum non animo, contrahentis cum femina ad obtinendam illius carnalem copulam.
15. Protestatio facta non consentiendi in matrimonium, quoad vim habeat in foro externo.
16. Ad matrimonium, cum interno consensu, requiritur externus, quo ille significetur.
17. Idem esse debet de presenti, & verbis constare potest: non tamen de necessitate.
18. Quæ debeant esse verba ea: & documenta notanda in iudicando ex verbis, an contractum sit matrimonium.
19. In dubio de valore matrimonij iudicandum est in eiusdem fauorem.
20. Documenta ex variis signis iudicandi verum interuenisse internum consensum in matrimonium.
21. Consensus verus & elicitus requiritur ad matrimonium, nec debitus sufficit.
22. Ille est in carnalem copulam tantum implicite.
23. Matrimonium initum a filio abque parentum consensu validum est.
24. De peccato filiorum contrahentium sine parentum consensu.
25. Etas quæ iure tam civili quam canonico requiritur ad contrahendum matrimonium.
26. Peccatum quod committitur contrahendo infra eam.
27. Ad matrimonij validitatem nihil interest, siue vir siue mulier prius exprimat suum consensum: aut si inter utriusque expressionem aliquid interuallum temporis intercedat.

11. QVARIIVM PRIMO; An ad matrimonium contrahendum requiratur coniugum mutuus consensus. Respondendum est autem affirmatiue, per cap. Sufficiat, 27. quæst. 2. & cap. Cum quod, & cap. Tua fraternitati, & c. Tuos De sponsalibus. Quibus accedit ratio: tum quia matrimonium est contractus, quo in coniuges potestas mutua corporum transfertur: communique est omni contractui & pacto, ut mutuo partium consensu perficiatur, ex lege prima, ff. de pactis. Tum etiam quia matrimonium est sacramentum pendens ex ipso contrahentium consensu tanquam ex efficiente, iuxta definitionem Concil. Florent. in instruct. Armenor. De matrimonio: deoque in iisdem requirens intentionem faciendi quod facit Ecclesia, ex eadem instructione §. Hæc omnia. Quæ quidem intentio non contingit sine contrahentium mutuo consensu in vinculum matrimonij, cui ut prædiximus à Christo, Matth. 19. attributa est ratio sacramenti.

Inferitur autem hinc primo, nulli humanæ potestati concessum esse coniungendi aliquos matrimonio sine ipsorum consensu: pro quo plures authores citat Sanchez lib. 2. disput. 27. Et facit quod Concilium Trid. sess. 24. cap. 9. De reform. matrim. excommunicat omnes, cuiusvisque dignitatis & gradus sint: quous modo directe vel indirecte, subditos suos vel quoscumque alios cogunt matrimonia contrahere non libere. Cuius coactionis dignitas patet: Tum ex eo, quod aduerteretur fini matrimonij, quæ est tam mutua fides, quam prolis susceptio & educatio, quæ per ipsam impediuntur: Tum ex eo, quod absurdum sit auctoritatem sibi sumere illos ligandi contra suam voluntatem vinculo à quo nulla humana potestas, ne quidem ipsis volentibus illos liberare potest: dicente Domino Matth. 19. Quod Deus coniunxit, homo non separet.]

12. Inferitur secundo, Nec infantem, nec mente captum, nec ebrium, nec furiosum posse matrimonium contrahere: nam tales sunt expertes consensus, sicut & rationis. Ad quod faciunt, tum cap. Dilectus, De sponsalibus, tum alia quæ Couar. habet in Epitome par. 2. cap. 2. num. 5. & sequentibus: in quorum 7. sub finem monet nihil referre in hac re, an ille qui sana mente contrahit, sciat alterum furiosum esse, an nesciat. Et ratio est: quia vnus tantum coniugis consensus non sufficit ad contractum matrimonij. Quod si furor non esset coniugis, furiosus posset tunc cum est mentis compos, valide matrimonio in contrahere, iuxta cap. Neque furiosus, 32. quæst. 7. non tamen sepe numero sine peccato, etiam mortali: siue propter periculum coniugis aut infanti inde imminens; siue propter maiorem prolis educationem, aliave similia incommoda: Quæ tamen si studio & in-

dustria

dustra personarum coniunctarum caueantur, non erit peccatum saltem mortale, ex Soto in 4. distin. 3. 4. quæst. vnica, art. vltimo. Vbi addit non esse licitū coniungere duos amentes vel furiosos, vt modo bestiarū, ex illis fatui nascantur: quia fieret magna iniuria proli. Neque etiam videtur id illis concedendum ad remedium concupiscentiæ, quia tales vt potest rationis expertes, peccare nequeunt. De quo plenius in seq. num. 66. 67. 68.

13. Inferitur tertio illud, quod Nauar. habet in Enchir. cap. 22. num. 76. mortaliter peccare eum qui sine seu absq; interiore consensu matrimonium contrahit, eo quod tale matrimonium quoad conscientiam forū sit nullum. Nec obstat, vt ille ex Syluestro addit, quod cum illa tanquam propria cohabitaret, deceptus forte ab aliquo dicente, verum esse tale matrimonium: quia per eam copulam non intendit contrahere matrimonium, sed vt priore, vere vt sibi videtur contracto. Addit præterea tali contrahente cum secunda, matrimonium esse validū etiam si peccet mortaliter: cum sub peccato mortali, id ipsum prius contractum matrimonium stabilire teneatur, ex cap. 1. & 2. De adulterio.

Si opponas, quod iuxta cap. Tua nos, & cap. Is qui, De sponsal. Ecclesia iudicabit prius matrimonium esse verum ac validum, & sub excommunicatione cogit talem cohabitare cum prima. Respondetur, Ecclesiam de interioribus præsumere ex signis exterioribus, quæ nonnunquam fallacia sunt: vt in casu proposito, in quo proinde non debet condemnatus obedire, sed humiliter pati excommunicationis sententiam: quæ non ligat ipsum coram Deo, cum illud ad quod per illam compellitur, ipse nequeat absque peccato præstare.

14. Ad id possunt adhuc duo, quæ alij citatis Couar. habet in ante memorato, cap. 2. num. 1. & 4. Vnum est: eum qui vt à se nina carnale commercium consequeretur, verbis non animo matrimonium cum ea contraxit: semperque animo & affectu fornicario eam cognouit (ita vt coniugium non sit effectum) teneri sub poena peccati mortalis cum illa matrimonium contrahere, nisi sit conditionis adeo inæqualis, vt satis intelligi poterit non loqui ex animo extra Syluestrum *Matrimonium*, 4. quæst. 8. aut iam aliam duxerit: in quibus casibus tenetur damnari, quod seductæ intulit resarcire, eo modo quo ibid. Syluest. ipse declarat: atque subire penas à iure impositas cap. 1. & 2. De adulteriis, prout Couar. habet. Addens de seducta, quod possit alteri nubere si possit probabilibus coniecturis sibi persuadere, conjugalem cōsensum in eo viro de fuisse: quales coniecturæ sunt; dispar genus, vel impar conditio diuitiarum aut status.

15. Alterum est: non quidem in foro iudicari matrimonium iudicari, si vnus coniunx, ex alterius consensu expresso, protestatur se nolle conjugalem consensum præstare per quæcumque verba illum significantia ab eo die proferenda: dummodo constet iudici de tali protestatione. Attamen si secuta esset copula, qui protestatus est iudicaretur à sua protestatione recessisse. Iam si protestatio huiusmodi fieret absq; consensu alterius, vel certe cum solo consensu tacito, seu altero coniuge tacente, ea non iuuaret, vt inquit Couar.

16. **QVÆRITVR SECUNDO**, An cum interno consensu, ad matrimonium requiratur externus, & qualis. De qua retinendum est primum, ad matrimonium requiri externum consensum, quo tanquam sensibili signo internus significatur. Id enim patet ex cap. Licet, De sponsa duorum: & ex eo quod matrimonium est contractus humanus, cui addita est ratio sacramenti. Per contractum enim homo homini obligatur more humano; qui est, vt actu exteriori, seu sensibili signo, explicet alteri internum suum consensum: qui alioqui latet, nec cognoscitur ab homine, sicut cognoscitur à Deo; cui propterea per solum actum mere internum, obligari possumus; vt per votum vel iuramentum interiori tantum cogitatione factum.

Item ratio sacramenti exigit, vt res quibus perficitur, signa sint sensibilia. Neque obstat quod in cap. Tua, & in cap. Cum locum, De sponsalibus habeatur, solos consensus efficere matrimonium, verbaque necessaria esse quoad Ecclesiam. Sensus enim esse potest, non desiderari verba determinata, sicut in aliis sacramentis: sed satis esse quibuscumque verbis vel signis patefieri consensus interiores. Exigit autem verba

ad faciliorem probationem in foro externo. Ita Sanchez lib. 2. disput. 30.

17. Tenendum est secundo, eundem consensum externum debere esse de presenti, ex cap. Tua fraternitati, & cap. Si inter, De sponsalibus, & ex Concilio Florentino in instructo Armenorum: cum ait causam efficiētē matrimonij esse consensum expressum per verba de presenti. Et ratio est, quia verba de futuro, sicut tantum promissio rei, non autem traditio. Et vt superius in cap. 1. tradita definitio matrimonij indicat, ipsum non in promissione, sed in traditione quadam, consistit.

Tenendum est tertio, præcipuum quidem modum consensus exterioris, quo interior exprimitur esse per verba: quoniam hæc principatum tenent inter signa, magisq; determinate signifi. ant: ea tamen non requirunt præcisè ad matrimonium; sed loco eorum sufficere posse nutus vel alia signa, vt scripturam præsentem portectā vel epistolam, vel nunciū, vel procuratorem, ex cap. Cum apud, in fine, & ex cap. Tua fraternitati De sponsalibus: vbi declaratur mutuū posse contrahere matrimonium: quod fieri non posset, si ad id necessaria essent verba: sicut sacramenta cætera, quæ requirunt formam verbis exprimi, nullo modo possunt à mutuo cōferri. Idem confirmatur ex natura matrimonij, quod cum sit quidam contractus societatis: cōsequenter est de genere eorum contractuum, qui perficiuntur solo consensu, quæ contrahens explicuit, siue per se, siue per alium ab ipso constitutum, & siue verbis siue alio signo sufficiunt.

Cum autem dicitur in citato cap. Tua fraternitati; quantum ad Ecclesiam necessaria esse verba, consensum non presenti exprimentia; intelligi debet de verbis non proprie sed late: ita vt complectantur ea omnia signa, quibus perinde ac verbis exterius exprimitur consensus interior ad matrimonium requisitus. Ad quod facit illud quod ibi statuitur mutuum posse contrahere matrimonium, quem constat non posse verba proferre: quod tamen necessarium esset, si illa requirerentur ex natura talis contractus. Quod si quæras, An sit licitum contrahere matrimonium aliis signis, cum potest verbis, eaque ratione contractum, sit sacramentum. Respondetur affirmatiue. Nam est vere matrimonium fidelium nullo præcepto prohibitum. Qua de re pluribus Sanchez, lib. 2. disput. 31.

18. Tenendum est quarto, matrimonium contrahi posse omnibus illis verbis quibus significatur præsens consensus in matrimonij contractum, ex cap. Si inter, De sponsal. vbi loco exempli, verba ita ponuntur: Ego te in meam accipio, & ego te in meum: ex quibus iudicabitur de cæteris: videndo vtrum illis in significatione æquivalent. Similiter de signis, quæ loco verborum vsurpantur, vt nutus & similia signa, quæ coniuges dant sui consensus interioris: vt quando viro interrogante faciem; An velit ipsum de presente coniugem habere: inclinatione capitis aut alio signo sufficienti, annuit se velle: aut Parocho alterum aut vtrumque interrogante an velit, vterque sit similiter signum dat consensus interioris.

Tenenda sunt autem hæc documenta ad iudicandum ex verbis, an vere contractum sit matrimonium. Primum est in foro conscientie talia verba accipienda esse secundum mentem & intentionem contrahentium in ea proferentium. Nam siue certa sint siue dubia, & quæ in plures sensus trahi possint, seruiunt eidem intentioni proferentium: non autem intentio ipsa illis, iuxta cap. Intelligentia, De verborum significatio.

Secundum est, In foro exteriori talia verba sumenda esse iuxta communem sensum: ita vt magis inspicendus sit vsus communis secundum loquentium conditionem & consuetudinem patriæ; quam propria significatio verborum, cap. Ex literis De sponsal.

Tertium; Si verba secundum communem sensum certo iudicent cōsensum in matrimonij de presenti, & alter coniugum vel vterq; asserat se non illo sensu ea accepisse, sed solum voluisse sponsalia contrahere, fidem ipsi non adhiberi in foro exteriori, etiam si iuramento confirmet, iuxta cap. Per tuas. De probationib. Quartum est, cum verba fuerint ambigua, recurrendum esse ad circumstantias, & ad alia verba perspicua, atque iuxta illa iudicandum.

REGINA
DE
PRAVIT
HORS
E. V

Quintum In dubio quod dubitatur an matrimonium sit, necne iudicandum fore ferendam esse sententiam in fauorem matrimonij: utpote cuius causa maxime fauorabilis est, cap. finali, De sent. & re iudicata. Quod documentum Sanchez lib. 1. disp. 18. nu. 6. docet locum habere tam in foro conscientia, quam in externo: quia inter vtrumque forum non est discrimen quoad matrimonij vinculum. Id enim quod in foro conscientie non censetur matrimonium, neque censendum est in foro externo. Nam Ecclesia non potest facere vt matrimonium sit, quod non est. Discrimen est tantum in cognoscendi modo: quia in foro conscientia statur confessioni de se loquentis: in externo vero, statur allegatis & probatis, vt bene docet Couar. in Epit. par. 2. c. 2. nu. 2. Dato igitur quod Index, quando ei non quidem falsa praesumptione, sed explorata veritate, constat de dubio valoris matrimonij, debeat in foro externo iudicare in fauorem eiusdem valoris: id ipsum pariter dandum est in foro conscientia. Sicque, vt Sanchez ex Couar. & aliis addit, dubitans de suo consensu, & quo affectu ad sponsam accesserit, compellendus est in vtroque foro ad matrimonium, nisi post tale dubium contraxisset cum alia: quia tunc posterius matrimonium certum, priori incerto preferri deberet. Nec obstat, quod in dubio votum simplex non obliget; quia cum in dubio melior sit conditio possidentis, votum quod consistit in promissione, non in traditione quare possideatur, non cogit in dubio iudicare in ipsius fauorem, sicut matrimonium quod consistit in traditione & possessione potestatis mutuae in corpora coniugum.

Teneandum est postremo, varia esse signa interioris consensus, ex quibus vices verborum suppletibus, Ecclesia iudicat contractum esse verum matrimonium. Primum est, si postquam vnus consensit per verba de praesenti, Ego te accipio: alteri non repugnanti annulum inferat digito. De hoc Couar. in citata par. 2. cap. 4. nu. 3. Addens idem esse, quando introductum est consuetudine, vt in matrimonio detur annulus certa forma signatus; sub illaque datur. Alios modos traditionis annuli persequitur, citatis aliis, Sanchez lib. 1. disp. 22. de quibus & aliis, si qui sint, qui non ad matrimonium, sed ad sponsalia sufficiant: ex communi sensu eorum apud quos viurpantur, iudicandum est.

Secundum signum est, de quo pluribus Sanchez in sequenti disput. 23. si parentibus aut tutoribus coniugalem consensum exprimentibus, liberi ipsorum, inter quos contrahendum est matrimonium sint praesentes ac tacenti: tunc enim matrimonium, ab Ecclesia validum iudicatur ex cap. vnico, De despons. impuber. in 6. §. vlt. Et ratio est, quia cum liberi tacent praesentibus parentibus, aut tutoribus, eorum nomine contrahentibus, nec contradicunt, censetur approbare; quia illis habent pro ipsis agendi. Caeteri vero non habentes idem ius: tam consanguinei, quam extranei, si talem consensum expriment, non ideo censetur matrimonium validum, nisi contrahentes ante declararint, per illos tanquam procuratores a se constitutos, suum consensum tacentes exprimere velle. Nec etiam quoad forum conscientie sufficeret ipsos interius consentire: quia ad rationem sacramenti matrimonij requiritur contrahentium consensus, tam externus, quam internus, vt ante ostensum est.

Tertium signum est, si post sponsalia de futuro, matrimonium per copulam consummatur. Id enim Ecclesia accipit pro signo consensus de praesenti sufficiente ad matrimonium, iuxta cap. Veniens 2. & cap. Is qui fidem, De sponsalib. Videndus est Couar. in Epit. part. 1. cap. 4. §. 1. & aduertendum id non procedere vbi promulgatum est decretum Concil. Trid. irritantis matrimonia clandestina: de quo in sequenti cap. 23.

Quaeritur tertio: An ad matrimonium requiratur consensus verus & elicitus, an satis sit consensus debitus. Respondetur, requiri consensum verum & elicitus: talem enim natura contractus exigit, ex lege Consensu, ff. De actionib. & oblig. aliisq; iuribus quae Sotus refert in 4. disp. 27. quaest. 1. ar. 2. concl. 3. addita hac ratione: quod nihil sit tam concouens aequitati naturalis, quam voluntatem domini rem suam in alterum transferri volentis, ratam haberi, seu admitti: ad quod non sufficit consensus debitus, sedulo vero & elicito consensu. Iam per matrimonium mulier transfert sui corporis dominium in virum, & vicissim vir in mu-

lierem, iuxta illud prioris ad Corinth. cap. 7. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Et similiter vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Vnde efficitur, vt licet is qui promisit matrimonium, teneatur in illud consentire: si tamen non consentiat ex animo, etiam si fingat verbis & signis exterioribus, matrimonium esse nullum.

Si quis obicit in aliis contractibus sufficere consensum debitum. Nam si quis bona fide domum emerit ab alio, qui vere non consentit in venditionem, sed solum sicte, non tenetur contractum rescindere. Respondendum est, in aliis contractibus, in quibus solum agitur de rebus externis, tale quid potuisse institui autoritate publica, cui illa ipsa res ita sunt subiectae; vt ex causa, dominium illarum possit ex vno in alium transferri. Non potuisse autem in matrimonio, utpote adherente secum vinculum, quod sicut humana autoritate tolli nequit, ita nec induci: itaque carnalem copulam, alioqui illicitam, reddente licitam: id quod est auctoritatis tantum diuinae, qua factum est, vt institueretur in sacramentum.

Caeterum talem consensum constituentem matrimonium, non esse explicitum in carnalem copulam, sed in ius & potestatem ad illam, quod est implicite & virtute esse ad eandem, communis sententia est: in quam multos citat Sanchez lib. 2. disput. 28. nu. 3. Et probatur: quia matrimonij contractus de se ordinatur ad talem potestatem acquirendam, talisque potestas ad copulam carnalem tanquam ad effectum suum intrinsecum. Quo fit vt consensus quo idem contractus perficitur, sit explicitum in traditionem dictae potestatis; implicite autem in ipsam copulam: quia consensus in aliquam rem, implicite saltem tenetur in effectum ad quem eadem res intrinsece ordinatur. Quare ca nullus esset contractus matrimonij, celebratus sub conditione, quod contrahentes non tenebuntur sibi mutuo debitum coniugale reddere: quia consensus in potestatem ad copulam, esse nequit; consensus in copulam penitus secluso. Quamquam si contrahentes intentionem habeant nunquam exercendi talem potestatem, non ideo impediatur valor matrimonij, prout idem author nu. 4. addit significatum a D. Thom. in 4. disp. 30. quaest. 2. ar. 1. quaest. 2. ad 3. cum dixit, quod B. virgo implicite consenserit in copulam: sed copula nunquam fuerit illi in proposito: quia erat a Deo certificata, illam nunquam subsequi debere. De qua re iam aliquid attigimus in praeced. num. 6.

Quaeritur quarto: An aliorum quam contrahentium, vt g. parentum, aut tutorum, vel curatorum, consensus necessarius sit, vt sufficere possit ad matrimonium. Respondendum est, certum esse de fide (quam aduersus sectatores Bellarm. tuetur in lib. De matrimonio cap. 19. & 20.) quod validum sit matrimonium a filiis institutum absque parentum consensu: nec ab ipsis parentibus irritari posse. Ita enim habetur ex cap. Cum virum, De Regularibus: & ex cap. Tuas, De sponsa duorum: & ex Concil. Triden. sess. 24. De reform. matrimonij cap. 1. Et ratio est, quae redditur in fine cit. cap. Cum virum: quod cum habeant liberum arbitrium in electione praepositi, non cogantur sequi parentum voluntatem. Ex qua etiam ratione constat ad matrimonium filiorum: nisi hi simul consentiant, non sufficere parentum consensum: quod expresse definitur in cap. Sufficiat 27. q. 2. & in cap. Vbi non est 30. quaest. 2. & in cap. vnico §. fin. De despons. impub. in 6. Quod autem obicit potest in contrarium ex cap. 1. De despons. impuberum, puerum debere omnino implere sponsalia quae pater nomine ipsius inierit, intelligendum est cum glossa finali, & aliis quos Sanchez refert lib. 4. disput. 23. nu. 3. debere de honestate. Quod vero attinet ad leges civiles, ipsam parentum consensum requirentes tanquam necessarium, censenda sunt abrogatae iure Canonico.

Difficultas est autem, An mortaliter peccent filij contrahentes nescientibus aut inuitis parentibus. De qua tenendum videtur, in eo non committi quidem peccatum suo genere mortale, cum filij non teneantur absolute in tali re sequi parentum voluntatem, vt ante habitum est: esse tamen ordinarie aliquod peccatum: cum de honestate sit, vt in ea re filij in consilium adhibeant parentes: imo saepe esse mortale ob scandala, & alia mala quae ex taliter contracto matrimonio oriri consueverunt. Locus nihilominus est excusationi, quando oc-

AL
S

currit iusta causa contrahendi sine parentum consensu: qualis est, quod ipsi parentes probabiliter credantur probaturi tale matrimonium: aut certe illud iniuste prohiberi. De quibus Sanchez plenius in citata disput. 23.

25. **Q. UÆRITVR QVINTO:** An contrahentium consensus in quacunque eorum ætate sit ad matrimonium sufficiens. Respondetur, iure quidem naturali nullam certam ætatem præfixam esse matrimonio contrahendo, dummodo contrahentes usum rationis habeant: iure tamen canonico, *De despons. impub. cap. 3. 6. 10. & 11.* certum tempus ætatis statutum esse: nempe in masculis decimum quartum annum completum, & annum duodecimum in feminis. Videndus est Couar. in *Epit. 2. par. cap. 5. nu. 2.* qui in sequenti num. 3. docet eam ætatem posse perueniri, malitia supplente ætatem, iuxta textum satis apertum in cap. Puberes, in cap. De illis 2. & in cap. finali, *De despons. impub.* Quam malitiam ille addit consistere in duobus: nempe in discretionem ad consensum conjugalem intelligendum, & in potentia ad carnalem copulam: quæ potentia quibus signis probetur, apud eundem relinquemus videndum: vt & quædam alia, quæ duobus sequentibus numeris subiicit.

26. Illud quod est nostri instituti ad demum: multorum autorum iudicio (quos Sanchez refert lib. 1. disput. 17. num. primo) peccatum esse mortale ante ætatem à Canonibus præscriptam contrahere: quia id grauibus verbis prohibetur in cap. 2. *De despons. impuberum;* quæ sunt. Distinctius inhibemus, ne aliqui, quorum vterque, vel alter ad ætatem legibus vel Canonibus determinatam non peruenit coniungatur: nisi forte aliqua urgentissima necessitate interueniente; utpote pro bono pacis, talis cõiunctio toleretur. De qua re in casibus particularibus statuere, est episcopi, tanquam iudicis ordinarij in causis spiritalibus, aut alterius gerentis vices ipsius. Quod autem Sanchez in sequenti num. 6. contrarium (non esse inquam mortale) probabilis iudicat: existimari posse locum habere in illis, qui illo quidem modo prohibito contrahunt; sed ea mente vt intendant non aliter contrahere, quam ius patiatur: a que adeo vt tale matrimonium habeat tantum rationem sponsaliorum, congruenter cap. finali, *De despons. impub. & cap. vnicò,* §. idem quoque, eodem tit. in 6.

27. **Q. UÆRITVR VLTIMO:** An vtriusque coniugis consensus debeat fieri cum aliquo ordine, & an in eodem instanti temporis. Ad hoc respondetur negatiue, quia nihil interest ad matrimonij validitatem, an prius vir, quam femina, vel contra, exprimat suum consensum: neque necessarium est vt statim post vnus consensum subsequatur consensus alterius: sed satis est, vt si vnus consentiat prius, illo consensu non reuocato, sed tacite durante, consentiat alter: etiamsi id faciat interposito interuallo aliquot horarum vel dierum. Id enim commune est omnibus contractibus; qui alias nequissent iniuri literas, nuntium, vel procuratorem. Videndi sunt pro pleniore explicatione Couar. in citata 2. par. cap. 4. num. 6. & 7. & Sanchez alios citans lib. 2. disput. 31. in fine, & in tota sequenti disput. 32.

CAPVT LV.

De vinculo matrimonij indissolubili.

S V M M A R I V M.

- 28 Vinculi matrimonij tanta est firmitas, vt sit indissolubile.
 29 Vnde proueniat talis firmitas.
 30 Matrimonium inualidum, nullum inducit vinculum. Validum ratum, & validum consummatum differunt, vt imperfectum & perfectum.
 31 Differunt etiam significatone, & quo modo.
 32 Cur vinculum matrimonij consummati sit omnino indissolubile, non item matrimonij rati.
 33 Quid requiratur vt matrimonij infidelium indissolubile sit: quodq; ipsum non nisi improprie dici possit sacramentum.
 34 Matrimonium infidelium verum, non dissoluitur conuersione vnus coniugum ad fidem.
 35 Quando altero volente perseverare in infidelitate, conuerso ad fidem, ius sit dissoluedi matrimonium.

36 Matrimonium etiam consummatum dissoluitur morte vnus coniugum: ratum vero, & per professionem factam in religione approbata.

37 Non item per suspensionem sacri Ordinis.

38 Multa quæ relinquuntur videnda apud Thomam Sanchez pro pleniore explicatione.

39 De difficultatibus. Quando matrimonium censendum sit consummatum, & an oppressio sponsæ per vim aut metum cadeptem in virum constantem impediat ne ea possit ingredi religionem.

40 Quatenus matrimonium consummatum dissolui possit.

41 Quinque diuisiones matrimonij, posita in seq. cap. 5.

VINCULI matrimonij tantam esse firmitatem vt dissolui non possit ab homine, iam in præcedentibus annotauimus per illud Domini nostri Matth. 19. Quos Deus coniunxit, homo non separat; Jaque illud D. Pauli in prioribus ad Corinth. cap. 7. His qui matrimonio cõiuncti sunt principio non ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere. Quod etiam definitur in cap. Quæ sunt, & in cap. Quanto, De diuortijs: ideoq; nulla de causa licet deserta coniuge viuente, alteri coniungi matrimonio, neq; ob sterilitatem, neque ob fornicationem, prauos mores, fædos morbos, aut capitales inimicitias. Et in hoc matrimonij distinguitur à cæteris contractibus, qui cum res notabiliter mutatae sunt, aliisque de causis: imò & solo mutuo contrahentium consensu dissolui possunt, sicut & nasci: iuxta illud, Res per quas causas nascuntur per easdem dissoluntur Instituti §. fin. Quibus oblig. tollitur.

Cuius differentia ratio ex eo sumitur, quod matrimonium ex se ordinatur ad educandum prolem. Id autem vt commodè fiat requirit firmitatem illius vinculi, quo parentes, quibus talis educatio in umbra, se mutuo adstringunt, dum incunt matrimonium. Quam tamen firmitatem ex nuda matrimonij natura non prouenire, ex eo intelligitur, quod matrimonium ratum non cõsummatum: imò nec vnquam consummandum carnali copula, habeat veram naturam matrimonij, vt patet ex illo, quod Beata Virgo cum Sancto Ioseph contraxit.

Ex diuina vero institutione adiuncta eidem nature, illam prouenire intelligitur ex eo, quod habetur in cap. vnicò, De voto in 6. Matrimonij vinculum ab ipso Ecclesiæ capite, ferum omnium conditore, illud in paradiso & in statu innocentie instituit, vnionem & indissolubilitatem accepisse. Et in Concil. Trid. sess. 24. initio: quod matrimonij perpetuum indissolubilemque nexum primus humani generis parens, diuino in instinctu pronunciarit, cum dixit Genes. 3. Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Quam obrem relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Accedit quod à Christo Matth. 19. sublata sit dispensatio data Iudæis, Deuter. 24. repudiandi suas vxores: adeo vt in noua lege matrimonium reuocatum sit ad statum, quem in initio mundi habuit: de quo ibidem Christus ipse ait: Ab initio non fuit sic. Videri potest Bellarm. in lib. De matrim. cap. 17. præsertim in responsione ad obiectionem 14. Occurrit autem explicandum; An ex ea reuocatione tantam firmitatem vinculum matrimonij accipiat, vt sit penitus indissolubile.

Quæstio, An matrimonij vinculum sit penitus indissolubile.

NOTANDVM est primo, Matrimonium inualidum (quale est quod contrahitur ab habente aliquod impedimentum ex maioribus de quibus postea suo loco) non inducere vinculum illud de quo agimus. Validum vero distingui in ratum & consummatum: atque ratum dici, quod carnalis copula nondum est secuta: consummatum dici, quod carnalis copula iam est secuta. Illudque ab hoc differt tanquam imperfectum à perfecto: nõ quod illi desit aliquid speciatim ad essentiam matrimonij: sed eo modo quo homo truncatus manibus, ab altero truncato non distinguitur: non quidem ratione essentia; sed ratione integritatis. Id quod post Bellarm. annotans Sanchez lib. 2. disput. 14. in solutione secundi argumenti. Addit ad explicationem; quod sicut venditio per quam potestas ad vsum rei venalis traditur, non perficitur essentialiter

taliter per accedentem traditionem ipsius rei: sed solum integraliter completur, quæ prius erat iam essentialiter perfecta: sic per consummationem matrimonij, per quam traditur possessio corporis, impletur integraliter matrimonium, quod prius iam erat essentialiter perfectum traditione potestatis in ipsa corpora per mutuum consensum.

NOTANDUM est secundo, ex cap. Debitum, De bigamis: Matrimonium ratum & consummatum differre adhuc quoad significationem: nimirum, quod ratum significet Christi per charitatem unionem cum anima existente in gratia: indicatâ ab Apostolo in priori ad Corinth. cap. 6 cum ait: Qui adhæret Deo vnus spiritus est cum eo. Consummatum vero, significet unionem Christi cum Ecclesia, non modo per charitatem, sed etiam per carnem ab ipso assumptam; de qua Ioan. 1. Verbum caro factum est, & habitauit in nobis; Et quam Pontifex in eodem cap. Debitum, vocat coniugium inter Christum & Ecclesiam contractum per Incarnationis mysterium: iuxta illud quod ad Ephes. 5. Apostolus exponens dictum primi parentis Genes. 2. Hoc nunc os ex ossibus meis & caro de carne mea. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne vna: statim subiungit: Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia. Cur vero non etiam istiusmodi vnio significetur per matrimonium nōdum consummatum, ratio redditur; quod per solum matrimonium carnali copula consummati coniuges fiant vna caro, ex cap. Lex 27. q. 2. & cap. 2. De conuersione coniug. Ideoq; ipsum solum sit, quod secundum Apostolum sacramentum est magnum in Christo & Ecclesia. Videndus est Thom. Sanchez lib. 2. disput. 13. in princip.

NOTANDUM est tertio, ex prædicta differentiâ aliam sequi: quod vinculum matrimonij consummati, sit omnino indissolubile: quia Christi per incarnationem cum Ecclesia vnio est omnino indissolubilis. Nec n. fieri potest vt Christus naturam assumptam relinquat. Vinculum vero matrimonij rati, non repugnet dissolui, quia Christi per gratiam vnio cum anima iusti, dissoluitur cum is incidit in peccatum mortale, vt sæpe contingere potest. De qua re Sanchez in eadem disput. 7. Atque his ita prænotatis proposita difficultas explicatur sequentibus propositionibus.

PRIMA est: Matrimonij consummati vinculum iure diuino omnino firmum, & indissolubile esse. Hæc patet ex verbis Domini nostri & D. Pauli citatis initio huius cap: Et vt habet ex Abulensi Sanchez, in præced. dnm. 3. procedit etiam quoad matrimonium infidelium consummatum: quia lex Christi obligat omnes; & quia apud infideles matrimonium legitime contrahitur (dummodo seruentur leges regionis, ex quæ non repugnent legi nature, vt repugnent, si patri concederent propriam filiam ducere) ipsi sunt verum ac validum, prout exprimitur in cap. Quanto §. Nam et si De diuortijs: & habetur ex priori ad Corinth. cap. 7. illis verbis: Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non illum dimittat. Ex quibus verbis id ipsum definitur in cap. Gaudemus, De diuortijs. Aduerte autem tale matrimonium appellari sacramentum non quidem proprie; cum Baptismus, cuius expertes sunt infideles, ianua sit vitæ spiritualis ex Concil. Florent. in instruct. Armenorum de Baptismo: adeoq; ianua sacramentorum nouæ legis: sed appellari solummodo large & improprie: eo quod aliquo modo quidem designet unionem Christi cum Ecclesia: non tamen proprie; ob defectum scilicet fidei, prout post Abulensem & Sotum nonnullosq; alios notat Sanchez in præced. disput. 8. Adde de matrimonio quod fidelis ex privilegio Papæ cotraxerit cum catechumena, idem esse dicendum: nempe non esse sacramentum: quia matrimonium in vtroque coniuge est vnus numerus: & ideo si non sit sacramentum in foemina, nec erit in viro.

SECUNDA propositio est: Matrimonium infidelium nō dissolui, quando vnus coniugum ad fidem conuertitur perseuerante altero in infidelitate. Hæc habetur expresse in cap. Si quis, 28. quest. 2. Et procedit quantumcumque tale matrimonium in gradibus iure tantum Canonico prohibitis (secus si iure etiam naturali sanctum omnes ex Syluestro, Matrimonium octauo. quest. 10. dicto secundo) contractum fuerit, ex citato cap. Gaudemus, & ex cap. De infidelibus, titulo De

consang. & affinitate. De qua re postea cum de impedimentis matrimonij. Accedit ratio, quia, vt iam diximus, matrimonium inter infideles valde contrahitur, idque iure nature; quod lex gratiæ, rectaq; fides non destruit, cum ei non repugnat: sicut in hac re vsuenerit certum est, quandoquidem vtroque coniuge infideli suscipiente baptismum, matrimonium ipsorum, quod iure naturali validum est, accipit eo ipso rationem sacramenti secundum probabiliorē sententiam quam Sanchez lib. 2. disput. 9. tuetur, post aliquo alios quos ipse refert. Eo ipso enim, quod tales communi consensu baptizantur dant signum externum, quod consentiant in matrimonium præcedens, vt iuxta Christi institutionem sit indissolubile, signetque illius unionem cum Ecclesia. De quo tamen quoad vinculi firmitatem, antequam consummetur post baptismum susceptum, perinde ac de matrimonio rato fidelium iudicandum est; prout ex Nauarro Sanchez habet in sequenti disput. 17. vtens hac ratione: quod maiorem firmitatem matrimonium fortiat ex ratione sacramenti, reperi in raro fidelium; quam ex ratione contractus naturalis, quam solum habet matrimonium consummatum infidelium.

TERTIA propositio est: Coniugem infidelem ad fidem conuersum, altero remanente in infidelitate, ius aliquod dissoluedi matrimonium habere ex Christi dispensatione. Hæc probatur ex D. Paulo in priori ad Corinth. cap. 7. illis verbis: Quod si infidelis discedit, discedat: non enim seruicium subiectus est frater aut soror in huiusmodi. Sic enim ea verba intellexit Ecclesia in cap. Si infidelis, 28. quest. 2. & in cap. Quanto, & in cap. Gaudemus, De diuortijs: constituens tres casus in quibus tale quid licitum est: quos ab Archid. Richard. & Panor. notatos refert Syluest. Matrimonium 8. quest. 10. d. 30. 6. Quorum primus est, quando coniugum infidelis nō vult fidei cohabitare. Secundus, quando vult quidem cohabitare, sed non sine Creatoris contumelia: Christum scilicet blasphemans, & religionem Christianam contemnens. Tertius est quando nitetur trahere coniugem ad infidelitatem aut ad aliud peccatum mortale. Alia quadam tradit Syluest. in eadem quest. 10. de istiusmodi matrimonio, quæ relinquimus apud ipsum videnda, & apud Sotum in 4. dist. 39. quest. vnic. art. 4. De illo habetur in iure canonico, tota causa 28. & totus titulus De conuers. infidelium, & cap. Quanto ac cap. Gaudemus De diuortijs.

QUARTA propositio est: Matrimonium fidelium etiam consummatum dissolui morte alterutrius coniugis. Hæc patet per illud de muliere ad Rom. 7. Si mortuus fuerit vir eius, liberata est à lege viri, vt nō sit adultera, si fuerit cum alio viro] & in priori ad Corinth. cap. 7. Mulier alligata est legi quanto tempore vir eius viuere quod si dormierit vir eius, liberata est, cui vult nubat. Proinde in futura vita non erit tale vinculum; dicente Domino Matth. 22. In resurrectione neq; nudent neq; nubentur.]

QUINTA propositio est: Vinculum matrimonij rati nec dum consummati omnino dissolui per solemnem in religione approbata professionem vnus coniugis, ita vt alter manens in seculo, sit omnino solutus ab eo vinculo, possitq; ad alias nuptias transire. Hæc est certa, & de fide prout intelligitur ex cap. Desponsatam, & cap. Decreta legalia, 27. q. 2. & ex cap. 2. cap. Ex publico, cap. Ex parte 2. De conuersi. coniug. & ex Extrauaganti Ioannis cap. 22. quæ incipit, Antiquæ De voto, ac demum ex Concil. Trident. sess. 24. can. 6. De matrimonio his verbis: Si quis dixit ratum matrimonium non consummatum, per solemnem religionis professionem alterius coniugis non dirimi, anathema sit. Ratio vero eiusdem propositionis hæc reddi potest; quod per talem professionem homo sic mutet vitæ statum, vt sibi mudoque mortuus, pendeat totus ex alieno arbitrio, ex omni proprietate rerum, ex quibus petuntur huius vite commoda. Quod est maxime perfectionis, & obsequium Deo gratissimum; ac proinde per matrimonium non impediendum, quando proximi iniuria non interuenit. Ad id facit, quod omne votum sit mutabile in votum religionis ex cap. Scripturæ De voto & voti redempt.

Aduerte autem obiter quia mutatio status in eo qui suscipit maiores Ordines non est prædicta perfectionis: eam non inducere dissolutionem matrimonij rati, prout habe-

tur ex memorata Extrauaganti. Proindeque *vt Sotus notat in 4. d. sicut. 38. quest. 1. ar. 2.* potest vxor debitum petere à sic ordinato, illeque tenetur reddere: & per eandem Extrauag. irregularis est etiam matrimonio per vxoris mortem soluto. De qua re Sanchez lib. 7. De matrim. disput. 49. num. 2. Licet si religionem approbatam fuerit tunc professus: Diocesanus possit cum ipso dispensare. Viuente autem vxore non poterit religionem ingredi: nisi ipsa sit sexagenaria & consentiat; aut pariter religionem ingrediatur: de quo videnda est glossa ad illam Extrauag. verbo *Nou rit.* Adde vel nisi diuortium perpetuum ob fornicationem, aut aliud crimen interuenierit, etiam si ille eidem diuortio causam dederit culpabilem: prout aliis in margine citatis litera K, & L, notat Henriquez in lib. 12. cap. 5. sub finem.

38. **MVLTA** alia de eiusdem matrimonij rati nec consummati dissolutione occurrunt hoc loco proponenda: sed quoniam rarissimi sunt eorum usus, & longi sermonis explanationem requirunt, ea relinquimus cui libuerit videnda apud Thomam Sanchez in lib. 2. contenti indicare ex illius disput. 14. vinculum de quo agimus posse secundum probabilior sententiam per Summi Pontificis dispensationem dissolui: & ex seq. 15. secundum probabilior quoque sententiam, talem dispensationem vt valida sit factam esse debere iusta de causa: ex 16. aut disp. tales iustas causas esse primo, notabilem disparitatem, seu quod contrahentes sint notabiliter conditione impares, & affectione cæca, a que leuitate quadam ducti inierunt matrimonium. Secundum grauem timorem scandali futuri: quia scilicet id cedit in graue damnum commune, & quod rixæ graues, & necesse in de orituræ pimentur. Tertio, lepra, aut impotentia consummandi in matrimonium alteri coniugum interca superueniens. Ac demum cum alter assereret non habuisse contrahendi animum, atque adeo recedat præstare verum consensum, & ex eo matrimonio coactio, graues iniuriarum seculæ credantur.

Præterea ex tradita propositione multa deduci possunt quæ idem author persequitur disput. 18. & inter cætera dissolutionem, de qua talis propositio traditur, non fieri per professionem vitæ eremiticæ: fieri autem per professionem Equitum militarium Ordinum, qui non possunt vxorem ducere. Item in disp. 19. secundum probabilior sententiam, quod professio religionis dissoluat matrimonium ratum, competere ei ex solo iure diuino positiuo, id est, per privilegium à Christo concessum, cuius testis est Ecclesiæ usus: de quo antea nu. 36. aliquot canones retulimus.

39. **DIFFICULTATEM** autem: Quando matrimonium censetur ita consummatum vt dissolui nequeat, latius tractatam relinquimus etiam apud eundem videndam in disp. 21. Itemque adiam, An copula per vim extorta ita consummet matrimonium, vt vterque coniugum amiserit ius quod aliqui haberet transfundi ad religionem, in disput. 22. Quæ autem de priore docet, sunt tria. Primum, ad eam consummationem requiri vt in coniugali copula semen virile tubintret vas sponsæ ad generatorem ordinatum, quoniam inde coniuges vna caro efficiuntur: quod in matrimonio exigitur ad significandum incarnationis mysterium, quo Christus per unitatem carnis coniunctus est Ecclesiæ. Secundum est, dubium esse in vtramque partem probabile, vtrum ad eandem consummationem debeat concurrere seminatio sponsæ cum prædicta seminatione viri. Sequitur autem ipse Sanchez affirmantem, concedens nihilominus contrariam esse communem. Tertium est, per copulam antecedentem matrimonium ipsum non consummari: quia talis copula non est matrimonialis, sed fornicaria, iuxta cap. Veniens secundo, De sponsalibus.

Quæ vero docet de posteriore difficultate sunt. Primum, si copula vi extorqueatur post bimestre, in c. Ex publico, De conuers. coniug. concessum vxori ad deliberandum de religionis ingressu, per eam matrimonium consummari, neutrique coniugi licere ad religionem transire: quia vir in eo usus est iure suo, vtendo corpore sibi debito. Secundum, per copulam vi extortam intra memoratum bimestre, matrimonium consummari quidem: quia coniuges per eam fiunt vna caro, sufficienter vt consanguinei vnius coniugis, censentur affinitate coniuncti alteri, ex cap. Discretionem De

co qui cognouit consanguineam, &c. Nihilominus tamen sic oppressam iniuste (præueniendo scilicet tempus præscriptum solutioni debiti) retinere ius ingrediendi religionem, quo non debet priuari absque sua culpa iuxta citatum cap. Discretionem, versus finem: præsertim cum possit femina, sicut ob adulterium vel hæresim deferere viuum, & religionem ingredi: ita & ob talem violentiam, non minus contrariam iuri matrimonij. Sponsus autem qui vim intulit, tanquam ei cuius voluntate consummatum est matrimonium, non esse pariter liberum religionem ingredi. Tertium est, sponsam vt vi, sic & metti cadente in constantem virum oppressam, posse religionem ingredi: quia hoc illi permittitur ratione iniustitiæ illatæ ei à sponso: quam memoratus author num. 15. mortale peccatum esse notat: quia sponsus ipse auferit corporis integritatem; quod nequit iure, antequam bimestretian fiat.

40. **SEXTA** propositio est: Matrimonium fidelium, etiam consummatum, posse manente vinculo, dissolui per ingressum vtriusque coniugis in religionem approbatam. Hæc habetur ex cap. Agathosa, & ex cap. Quia Agatho, & ex c. Scribit nobis, 27. q. 2. & ex cap. Cum sis, De conuers. coniug. Permittitur autem vt vnus tantum coniugum, siue vir siue femina ingrediatur, dum modo alter in sæculo manens castitatem voueat; neque sit de incontinentia suspectus ex citat. cap. Cum sis, & ex cap. Vxoratus, & ex cap. Ad Apostolicam, eod. tit. Possit pari modo hoc est, manente vinculo, matrimonium consummatum quoad thorum & cohabitationem dissolui per fornicationem, siue carnalem, siue etiam spirituales (quæ præsertim est hæresis & apostasia; quibus tollitur fides qua desponsati sumus Deo, iuxta illud Osæ 2. Sponsabo te mihi in fide) constat ex communi doctrina de diuortio quam traditur sumus in cap. 42.

CAPVT V.

De diuisionibus matrimonij.

41. **Q**VINQUE inueniuntur diuisiones matrimonij. Prima, in verum, quod scilicet validum est coram Deo: & in presumptum, quod vere & coram Deo non est matrimonium, ab hominibus tamen iudicatur esse verum: vt quando inter coniuges interuenierit impedimentum dirimens matrimonium ipsum, & ab illis ignoratur. Habetur hæc diuisio ex cap. Is qui De sponsalibus. Secunda est in matrimonium verum quidem, sed non ratum, id est, non habens rationem sacramenti: quale est inter non baptizatos. Hæc habetur ex cap. Quanto, De diuortis. §. Nam ceteri. Tertia est, in perfectum ac consummatum, *copula scilicet carnalis*, & in initium seu non consummatum, quod contra non est quidem per verba de presententi, sed carnalis copula non est secuta. Sumitur hæc diuisio ex cap. Statutum & aliquot sequentibus, 27. q. 2. & ex cap. Ex publico. De conuers. coniug. Quarta, in non clandestinum, seu factum in facie Ecclesiæ, & in clandestinum, seu occultum: quod scilicet non est contra quæ testibus presentibus saltem duobus aut tribus, per quos illud probari possit: atque etiam presente Parocho: præsertim vbi promulgatum est decretum Concilij Triden. sess. 24. De reformatione matrimonij cap. 1. in fine: de quo agemus in sequentibus. Tangitur hæc diuisio in cap. 2. & 3. De clandestina desponsatione. Vltima diuisio est in legitimum & non legitimum, quando ad fuerit omnia quæ iure siue canonico siue ciuili ad matrimonium requiruntur: non legitimum vero, cum defuerit aliquod talium.

TRACTATUS II.

De causis matrimonij, ac primo de materia & forma.

CAPVT VI.

41. *Diuersa sententia de materia & forma matrimonij.*
42. *Probabilior ceteris, quo modo sit intelligenda.*

REGINA
PRAXI
IDR
E. V

43 Quatenus sacramentum matrimonij, censetur consistere ex rebus & verbis.

44 Quatenus coniuges dici possunt matrimonij materia.

MATERIA & forma sacramenti matrimonij diuersae sunt sententiae quas referunt Greg. à Valent. tom. 4. disp. 10. quaest. 1. punct. 6. & Thom. Sanchez De matrim. lib. 2. disput. 5. citatis pro vnaquaque authoribus.

Prima est dicentium verba Sacerdotis esse formam, & verba contrahentium esse materiam huius sacramenti. Quae ex eo reicitur, quod Sacerdos non sit huius sacramenti minister, vt postea docebitur, neque alterius quam ministri verba, dici possint sacramenti forma, vt de se constat.

Secunda est; Consensus interiores contrahentium esse materiam, & verba quibus exprimuntur esse formam huius sacramenti. Quae ex eo reicitur, quod materia totalem oporteat sensibilem esse: vnde in sacramento penitentiae interior contritio non est materia nisi expressa per exteriorem confessionem (per quam est sensibilis) tanquam causa per suum effectum. Quia eadem ratione reicitur tertia sententia, dicentium consensum internum esse formam & verba externa esse materiam.

Quarta est; Contrahentes esse materiam & verba quibus contrahunt esse formam. Quae reicitur, quia materia sacramenti concurrat ad productionem gratiae, quod non contingit contrahentibus, nisi ratione aliquorum suorum actuum; qui proinde actus, debent potius dici materia, quam ipsi met contrahentes. Accedit, quod sicut in aliis contractibus, res vendita vel locata vel commutata, & sic de ceteris: est materia circa quam conficitur contractus; non autem materia ex qua conficitur; ita in contractu matrimonij, contrahentes sunt tantummodo materia circa quam, non autem ex qua ipsum conficitur.

Quinta est; verba quae à priori contrahente proferuntur materiam esse, quae vero à posteriore esse formam. Reicitur autem; quia hoc sacramentum non habet aliquam materiam certam, certamque formam: quandoquidem esset in contrahentium voluntate, ex materia facere formam; & contra ex forma, materiam; quod non est consentaneum dicere de re, quae secundum omnia sua essentialia pendet ex Christi institutione.

Reliqua igitur est sexta (quam vt ceteris probabiliorem citatis pro ea Bellarmino & Suarezio aliquotque aliis sequitur Sanchez) consensus vtriusque coniugis expressos verbis, aut aliis signis, esse sibi inuicem materiam & formam. Quod qua ratione fiat. Suarez tomo tertio in 3. partem D. Thomae disput. 2. sect. prima explicat; inquiring externam caeremoniam huius sacramenti esse contractum qui inter coniuges perficitur, & in quo, sicut in omni alio contractu, interueniunt traditio & acceptatio illius rei, de qua conficitur contractus: nempe mutua traditio & acceptatio corporum: quae sic concurrunt in ipso contractu matrimonij, vt traditio supponatur acceptationi, isque in illa inchoetur, consumitur vero per ipsam acceptationem. Vnde fit vt consensus vtriusque coniugis siue verbis siue nutibus exprimantur rationem habeant materiae, quatenus continent mutua traditionem corporum: rationem vero formae, quatenus efficiunt mutua acceptationem eorundem corporum; quia matrimonij contractus ex illis pendet ea ratione, vt traditio inefficax sit ad illius constitutionem, tanquam imperfecta donec accedente acceptatione perficiatur: quod quidem in illa rationem materiae: & in hac, rationem formae ostendit.

ADVERTE autem, hinc consequens esse, matrimonij sacramentum non consistere rebus tanquam materia nisi proportionem quadam: nempe quia mutua traditio corporum, pro ut est quid informe, nec sortitur effectum suum translationis dominij corporum, donec accedat mutua acceptatio illam complens, ac perficiens, dicatur res: quantumcumque constet verbis. Ipsa vero acceptatio, dicatur verba; proprie quidem, quando interior consensus verbis exprimitur: secundum proportionem vero, quando aliis signis.

Aduerte secundo, quod loco cit. habet Suarez, peculiare esse huic sacramento: vt neque in materia, neque in forma requirat verba in omni rigore, & proprietate sumpta: quia

Christus Dominus nihil aliud, Anquam signum sensibile voluit ad hoc sacramentum exigere, quam quod necessarium esset ad perficiendum humanum contractum. Ad id autem sufficiunt quaelibet signa quibus contrahentium consensus exprimitur.

Aduerte tertio, quod ex Bellarmino habet Sanchez in fine citatae disputationis: sacramentum hoc spectari posse, & in fieri, sicut de illo antedicta verificari: & in facto esse, sicut coniuges dici posse materiam illius ex qua: quoniam coniunctio in illis orta ex celebratione matrimonij, in illisque manens manente vtriusque vita, signum est externum coniunctionis Christi & Ecclesiae: sicut aliquo modo hoc idem sacramentum conuenit cum sacramento Eucharistiae; vt sicut in eo panis & vinum sunt materia circa quam ipsum perficitur per consecrationem: hacque peracta, sunt eius materia ex qua: non quidem secundum substantiam, quae definit: sed secundum accidentia, quae salua manent. Ita etiam in matrimonio post peractum legitime contractum, coniuges sunt materia ex qua, qui dum ille perageretur, erant materia circa quam.

CAPVT VII.

Ratio iudicandi de materia & forma ad matrimonium sufficientibus.

SVMMARIVM.

- 45 Quid sit iudicandum, cum verba sunt dubia: quodque verba sine interiore consensu, neque hic sine illis, ad matrimonium sufficiant.
- 46 In dubio de consensu iudicandum est in fauorem matrimonij.
- 47 Cum verba, tam quoad sonam, quam quoad significationem fuerint de presenti, iudicandum est contractum esse matrimonium: cum vero de futuro, solummodo sponsalia.
- 48 Secus accidit quando verbis de presenti adiicitur particula trahens ea ad futurum: & verbis de futuro, particula trahens ad praesens.
- 49 Quid iudicandum sit, cum verba fuerint dubia.
- 50 Quid sit iudicandum cum verba sunt pure negatiua.
- 51 Et quid, cum verba continent particulas Nisi, Quam, Praeterquam.

TERCIUM traditio & acceptatio quas antea diximus constituit materiam & formam huius sacramenti perficiantur consensu, externis signis, maxime verbis, expresso: an ad matrimonium sufficiens interueniat, plerumque verba quibus exprimitur, occasionem dubitandi praebent: ideo subiicienda sunt aliquot documenta, per quae tolli poterit talis aliqua occurrens dubitatio.

PRIMUM est: In foro conscientiae, quando verba sunt dubia, esse in intentione contrahentium, si de illa consistet standum iuxta cap. Intelligentia De verborum signific. confirmatur: quia verba in contractibus vim obligandi habent, quatenus explicant consensum internum: talis enim obligatio, est cuiusdam particularis legis, quam homo sua sponte sibi imponit: obligatio autem cuiusvis pendet ex mente & consensu legislatoris.

SECUNDUM est. Si desit consensus internus obligandi se vinculo matrimonij, qualicumque sint verba nullam ori obligationem matrimonij: sicut nec de contra, si adsit quidem praedictus consensus, sed is nullo signo verborum aut alio externo apto manifestetur, per quod vterque contrahentium alter alterius animum intelligat explicari. Patet hoc documentum ex traditis in praeced. cap. 3. Ex eo autem inferuntur duo, quae ab aliis notata refert Sanchez lib. 1. disput. 18. num. 2. Prius est; licet consensus contrahentium sint de presenti, si tamen suum alter alteri ignorat, aperiat per verba de futuro, non esse matrimonium. Posterius est: si contrahentes satis intelligant se velle matrimonium de presenti inire, quibuscumque verbis illam suam voluntatem consensumve internum explicent, matrimonium contrahi. In priore enim

casu de est exterior consensus interiore sufficenter exprimens, non item in posteriore.

46. TERTIUM documentum est: In dubio de consensu, & consequenter de matrimonio, iudicandum esse in fauorem valoris matrimonij in vtroque foro. Hoc iam attingimus in citato cap. 3. quæst. 2. Ex eoq; inferitur quod Sanchez habet in seq. num. 6. ex Couar. & quibusdam aliis, dubitantem de consensu, & quo affectu ad sponsam accesserit compellendū esse matrimonium in vtroq; foro, tanquam eum, qui præsumendus sit consensum adhibuisse.

Inferitur secundo, quod idem num. 7. addit pluribus aliis citatis: vnus doctoris singulare opinionem de alicuius matrimonij validitate, præferri sententiæ plurium illud impugnantium, si talis opinio innitatur probabiliratione, nec contra illam detur textus apertus. Ad quod facit illud in cap. Licet De testib. & attestat. Tolerabilius est aliquos contra statuta hominum dismittere copulatos, quam coniunctos legitime, contra statuta Domini separare.

Inferitur tertio, quod idem adhuc in seq. num. 8. habet ex aliis. Quando constare nequit de consensu contrahentium, & verba dubia sunt, in foro interno perinde ac in externo iudicandum esse, acceptis & retentis verbis in consensu quem communiter solent recte intelligitib. generare, iuxta cap. Ex literis primo, De sponsalibus: interea obseruatis documentis quæ deinceps sequuntur.

47. QUARTUM documentum est, quod idem Sanchez ibid. a num. 10. persequitur variis authoribus citatis: Quædo verba tam quoad sonum, quam quoad significationem sunt de præsentibus, certum esse, quod constituatur verum matrimonium, ex cap. penult. De sponsalib. Qualia verba sunt hæc: Accipio te in meam, & æquivalentia: vt Habeo te in vxorem: Ex nunc reputo te in vxorem. Item si vir dicenti. Accipio te in meam, fœmina respondeat; Placet, vel Consentio; aut si à viro quærat alius visne hanc in vxorem? ille respondeat Volo: & fœmina similiter interrogata, similiter respondeat. Item si vir dicat volo te in vxorem; & fœmina dicat, volo te in virum.

Cum vero verba tam quoad sonum, quam quoad significationem fuerint de futuro: nō quidem matrimonium; sponsalia tamen constituuntur, siue addatur verbum promitto: dicendo Promitto quod te in vxorem ducam; siue simpliciter proferantur: vt Ducam te vel Accipiam te in vxorem. Talia enim verba ex communi Ecclesiæ vsu tanquam promissoria accipiuntur: non autem, vt præsentia tantum futuri effectus, aut declaratiua propositi voluntatis. Ad quod confirmandum Sanchez num. 12. adfert, quod Doctores (quorum multos commemorat) tradentes modos quibus sponsalia contrahuntur, ponant hos, Ducam te, Accipiam te in vxorem. Aduerte vero pro praxi quod post Couar. & quosdam alios docet idem in seq. num. 13. hæc verba: Promitto quod ego te desponsabo; non plus operari, quam hæc; Ego te desponsabo: quæ ne sponsalia quidem constituunt sed tantum indicant animum ea faciendi; nisi forte consuetudo haberet, vt per talia verba eadem contraherentur.

48. Aduerte præterea, verba de præsentibus propter adiectam particulam ad futurum tantum significandum trahentem, non constituere matrimonium sed tantummodo sponsalia. Quia ratione à Victoria De sacram. nu. 251. ait sponsalia tantum constitui per hæc verba: Accipio te in meam in crastinū & deinceps. Ratio vero est: quia talia exprimunt consensum de futuro; nec per ea, de præsentibus accipitur fœmina in vxorem. Ex aduerso vero adiecta particula significante de præsentibus, potest constitui matrimonium, iuxta illud quod definitur in cap. Ex parte, De sponsalibus, matrimonium esse, si quis fœminæ iurauerit se ab eo tempore illam habiturum in vxorem. Quod idem contingit, quoties verbo futuri temporis importanti executionem, adiungitur similis particula spectans ad tempus præsens: vt si quis dicat; Ex nunc vel Ex hoc tempore, vel Semper, vel Deinceps seu diebus omnibus vitæ meæ tenebo te, habebove in vxorem: vel, Prouidebo tibi vt vxori, vel, tractabo te vt vxorem; vel eris mihi vxor. Nam tales verborum formulæ significant consensum in matrimonium de præsentibus. Ea enim quæ ex nunc, seu semper habenda est in vxorem, præsentibus certe tempore est vxor.

Quinimo nonnulli sunt: qui prædictas verborum formulas, etiam si nulla addatur eis particula faciens significare de præsentibus, velint constituere matrimonium: vt si dicatur: habebove te in vxorem: prouidebo tibi sicut vxori, & sic de similibus. Verum probabilius est constituere tantum sponsalia: quia talia sensum omnino verum possunt habere, etiam si ille à quo proferuntur intentionem habeat tantum de futuro. Quia de re Sanchez plenius num. 16. & aliquot sequentibus.

49. QUINTUM documentum est de quo idem Sanchez in sequenti num. 22. Dubium esse, an per verba dubia, quæ sunt voluntati contrahere, volo te ducere, volo te habere in vxorem, matrimonium constituatur. Probabile autem videri, tunc constitui solummodo sponsalia. Ratio est, quod talia verba verificentur, quantumuis illa proferens nolit fœminam cui loquitur esse tunc suam vxorem, sed tempore futuro. Quod quidem procedit etiam si talia verba prolata essent interrogante altero visne mecum contrahere, cum velle contrahere non sit contrahere. Secus vero est si præcessisset tractatus de matrimonio contrahendo de præsentibus, quia adesse sufficiens coniectura animi matrimonium tunc contrahendi per ea verba mutuo dicta. Similiter si adderetur particula ex nunc vel alia similis, vt ex hoc tempore, semper, deinceps, omnibus diebus vitæ meæ volo te habere vxorem. Aut si verbum volo, vsurparetur ad explicandum velle eligentis, seu velle efficacis, & non tantum velle appetentis, seu velle inefficax, quia appetere matrimonium non est illud inire, sicut illud eligere, est illud inire.

50. SEXTUM documentum est, de quo idem author in sequenti disput. 19. per verba puram negationem continentia, nec matrimonium nec sponsalia contrahi: qualia sunt Nullam aliam vel nunquam aliam à te, ducam. Per ea vero quæ negationi affirmationem admixtam continent, vel matrimonium vel sponsalia contrahi. Qualia sunt, nullam aliam, sed te ducam: vel Nullam aliam sed te ducam. Ratio prioris partis est, quod consensus non præstetur per meram negationem; nec possit sine contrahentium consensu, constare contractus. Sed aduertente, quod etiam dicens: Nullam aliam à te ducam, non teneatur illam ducere, si velit omnino abstinere à matrimonio tamen si velit matrimonium inire, teneri illam ducere. Plus enim obligatur, quam si absolute spondisset nullam se ducturū: alioqui verba illa à te, essent prorsus inutilia. Eo ergo ipso quod addidit, aliam à te quod idem est ac te excepta, sicut reseruauit sibi hanc præsentem ducendi, dato casu quod eligat matrimonium: ita etiam adstrixit se ad eam, & non ad aliam in eo casu ducendam. Ratio autem posterioris partis est, quod illa verba, sed te, sint exceptio affirmatiua, exprimens sufficienter consensum, vel in matrimonium, cum dicitur Ducam te, non aliam: vel in sponsalia, cum dicitur; Ducam te, non aliam, quia talia verba non tantum sunt negatio ducendi aliam, sed etiam affirmatio ducendi hanc.

51. SEPTIMUM documentum est, de quo idem author in eadem disput. 19. cum dicitur Nullam ducam nisi te, aut quam te, aut præter te, particulas Nisi, Quam, & Præter includere solam negationem; idemque ne sponsalia quidem constituere, iuxta priorum partem præced. documenti. Ratioq; est: quia secundum communem loquendi modum, cuius statum est quando non constat de intentione, cap. Ex literis, 1. de sponsalib. in promissionibus & contractibus particula prædicta faciunt sensum conditionalem: ita vt, Nullam ducam nisi te, aut quam te; aut præter te, idem sit atque Si aliquam ducturus sim, te ducam; perinde ac cum dicitur; Promitto me hunc equum non venditurum, nisi, aut quam, vel præterquam Principi, sensus est, Si cui venditurus sim, vendam tantum Principi. Item cum dicitur; Nullam religionem ingrediar nisi, aut quam, vel præterquam Carthusianorum, sensus est; Si religionem ingressurus sim, religionem tantum Carthusianorum ingrediar; & sic de similibus. Quod est non esse obligatum ad vendendum equum vel ingrediendam religionem si nolit, sed ad vendendum equum Principi si velit equum vendere, aut ad ingrediendam Carthusiam si velit religionem ingredi. Pro qua doctrina idem authorum sub finem num. 5. plures Doctores citat. Et in seq. nu. 7. admonet, eam non procedere quando ex coniecturis apparet contrahentes voluisse per eiusmodi verba matrimonium vel sponsalia inire: vt quia

tunc temporis ea de re tractabatur, vnde concititur probabili- ter, talia verba ex consensu in illam, prolata fuisse; ita vt accipi debent non quidem in sensu conditionali, sed in sensu exceptiuo: sicut cum dicitur: Nullus adfuit nisi, aut quam, aut praterquam Petrus; sensus enim est, Petrum adfuisse, ceteros vero omnes abfuisse.

C A P. VIII.

De efficiente causa Sacramenti matrimonij.

S V M M A R I V M.

- 52 *Causa efficiens principalis sacramenti matrimonij est Deus: & secundaria coniuges.*
- 53 *Modus quo conficitur matrimonij sacramentum.*
- 54 *Solutio obiectionum quibus impugnatur, quod coniuges dicuntur causa efficiens sacramenti matrimonij.*
- 55 *Ritus, quibus Ecclesia in nuptiis vtitur.*
- 56 *Quaedam notanda de nuptiarum benedictione.*

52. **Q**uod principalis causa efficiens sacramenti matrimonij sit Deus, constat tum per illud Matth. 19. Quod ergo Deus coniunxit homo non separet: tum per rationem sacramentis omnium communem, quam proposuimus lib. 26. initio 5. cap. De causa vero secundaria, & ministeriali, seu de ministro: id quod Canus lib. 8. de locis Theologicis cap. 5. sensit esse Sacerdotem sacris & solemnibus verbis coniuges benedicentem, refutatur bene à Bellarm. in lib. De matrim. cap. 6. 7. & 8. & à Thoma Sanchez in lib. 2. disp. 6. Recepta vero sententia est, contrahentes esse huius sacramenti ministros, illud sibi mutuo conferentes; vir quidem mulieri dicendo: Accipio te in meam: mulier autem viro vicissim dicendo: Accipio te in meum: hæc probatur efficacissime per definitionem Concilij Florentini in instructione Armeniorum, quæ habet efficientem causam matrimonij regulariter, esse mutuum consensum, per verba de presenti expressum.

53. **V**nde sequitur matrimonij sacramentum confici prolatione verborum, quibus coniuges consensum suum mutuè exprimunt: proindeque eos esse eiusdem sacramenti ministros: cum sacramentum non aliter perficiatur à ministro, quam applicatione verborum ad elementum, tanquam formæ ad materiam iuxta antedicta in lib. 26. cap. 3. Accedit quod in noua lege Christus non mutauerit matrimonij naturam: sed tantum eleuauerit ad esse sacramenti, prout Concilium Trident. sess. 24. in initio latis indicauit, dicens à Christo approbatum esse coniugium in statu innocentie institutum: & ab eodem Christo, sacramentorum institutore, ipsi matrimonio adiunctam esse gratiam quæ naturalem coniugum amorem perficeret, & indissolubilem vnitatem confirmaret, coniugesque sanctificaret. Et cum matrimonium in lege Euangelica veteribus connubis per Christum gratiam præstet, merito inter nouæ legis sacramenta censeri annumerandum. Tam vero de natura matrimonij est, vt sit contractus, adeoque aliorum contractuum naturam sequatur: quæ est vt contrahentes se suis consensibus exterius expressis ligent: neque alij quam ipsi, efficiant contractum. Accedit etiam, quod ex Concil. Trident. in ead. sess. cap. 1. matrimonium clandestinum: seu quod soli contrahentes inter se celebrant, verum ac ratum matrimonium sit, quamdiu Ecclesia illud non facit irritum: vnde satis intelligitur consensum Sacerdotis non esse de essentia matrimonij: atque adeo quod ibidem Concilium ad matrimonij præsentiam Parochi requirit; non esse, quod ex ea Christi institutione sit necessaria tanquam essentialis: sed quod Ecclesia pro potestate accepta à Christo, talem præsentiam constituat conditione, ita de cætero necessariam ad matrimonium, vt nolit ipsum absque ea amplius valere.

54. **S**ed obici potest primo, Collationem sacramenti matrimonij: cum sit actio sacra, requirere personam sacram, à qua perficiatur: quales non sunt coniuges. Respondendum est, quod sicut laicis concessum est, vt necessitate urgente, possent baptismum conferre: sic etiam eisdem concedi sacramenti matrimonij collationem: nam quia ipsum est à Christo institutum in quodam contractu, nec contractus potest

fieri nisi per contrahentium consensus: de necessitate fuit vt per coniuges contrahentes perficeretur.

55. **O**biici potest secundo, Concil. Trident. in cit. cap. 1. præcipere, vt Parochus mutuo contrahentium consensu intellecto dicat; Ego vos in matrimonio coniungo In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: quæ verba ne falsa sint coniugum consensu coniugum, seu matrimonij, Sacerdos debet esse causa efficiens. Ad quod Sanchez in sine citata disp. 6. respondet: illorum verborum, Ego vos coniungo: sensum esse, coniungo vos esse declaro, vel approbo coniugationem vestram. Ex qua doctrina sequitur, quod idem auctor ibidem num. 5. ex aliis habet: Sacerdotem cuius mortalis reum, non peccare mortaliter assistendo matrimonio: quia non conficit illud, neque benedictio quam facit; sacramentum est, sed tantum sacramentale seu cæremonia pertinens ad Ecclesiasticum ritum celebrandi matrimonium.

Cuius ritus summa hæc est, quæ tangitur in cap. Nostrates, 30. quæst. quinta; & à Gregor. à Valen. disput. 10. quæst. 1. puncto 6. sub finem, traditur his verbis, Sicut Adam & Eua à Deo benedicti fuerunt Genes. 1. ita in Ecclesia à Sacerdote, sponsi benedicuntur. Cuius benedictionis meminit Innocentius primus in Epist. ad Victricium cap. 6. Item commendatur coniugium illorum Deo precibus & oblatione Eucharistia. Cuius oblationis meminit quoque Tertul. lib. 2. ad uxorem. Præterea velo obnubuntur in signum pudoris. Cuius ritus meminit D. Ambros. epist. 79. & lib. 1. De Abraham cap. 7. Item ad significandam munditiæ vitæ, & posteritatem sanguinis, copulantur vitta, candido & purpureo colore permixta. Item annulum sponsus sponsæ dat in signum & pignus mutua fidei & dilectionis ex Isid. lib. 2. De officiis Ecclesiasticis cap. 19. De coniugatis. Deinde monentur officij. De quo tenentur in genere Concil. Trid. sess. 24. can. 11. sic statuit, vt anathemati subiiciat eum, qui damnauerit benedictiones & cæremonia, quibus Ecclesia in nuptiis vtitur: vt & eum qui dixerit prohibitionem solemnitate nuptiarum certis anni temporibus, superstitionem esse tyrannicam. De quibus temporibus in eadem sess. cap. 10. De reform. matrimonij sic habetur, Ab adventu Domini nostri Iesv Christi, vsque ad diem Epiphaniæ, & à feria quarta Cinerum vsque ad octauam Palmarum inclusiue, antiquas solemnium nuptiarum prohibitiones diligenter ab omnibus obseruari sancta Synodus præcipit.

56. **N**ota obiter, quod licet secundæ nuptiæ licitæ sint ex cap. Aperiant, & duob. seq. 31. quæst. 1. veteri tamè earum benedictionem in cap. Vir autem, De secund. nupt. Ita vt Sacerdos eas benedicens puniendus sit suspensione ab officio & beneficio, ex cap. 1. eod. titulo. De quare legendus est Nauar. in Enchir. cap. 22. num. 83. §. 35. Nota etiam obiter licere mulieri sine infamie metu, intra tempus luctus, seu intra annum à morte mariti secundas nuptias inire: ex cap. penult. & vltimo De secundis nuptiis. Nota denique Sacerdotem benedicentem nuptias, debere esse Parochum contrahentium: non autem alium, nisi de ius aut proprij Episcopi licentia ex Concilio Trident. sess. 24. cap. 1. De reform. matrimonij. De pœna quæ incurritur à peccante in eo, vide in sequen. lib. tract. 2. num. 67. circa medium.

C A P. IX.

De fine matrimonij.

S V M M A R I V M.

- 57 *Varij fines matrimonij.*
- 58 *Triplex bonum matrimonij, quo triplex eiusdem detrimentum compensatur.*
- 59 *Matrimonium quocumque sine contractum, est validum, si substantialia seruentur in eo: alias non: vt si intendatur finis excludens consensum.*
- 60 *Aut finis repugnans matrimonij indissolubilitati aut excludens obligationem reddendi debitum, aut seruandi fidem, aut educandi susceptam prolem.*
- 61 *Intentio non implendi talem obligationem, de se non reddit matrimonium inualidum.*

57. **C**ONTRAHENTIVM matrimonium possunt esse va-
rij fines accidentales: vt carnalis delectatio, diuitia ho-
nor, aut aliud eiusmodi. Sed essentialia matrimonio, siue ob
quasi ipsum institutum est à Deo, sunt hi specialiter: quate-
nus quidem institutum est in officium nature: tum pro crea-
tio liberorum, iuxta illud Genesis cap. 1. Makulum & femi-
nam creauit eos, benedixitque illis Deus, & ait; Crescite &
multiplicamini.] tum etiam mutuum coniugum auxilium
& solatium in liberis educandis, alisque ad id ipsum spectan-
tibus officiis obeundis, iuxta illud Genesis 2. Dixit quoque
Dominus Deus: Non est bonum hominem esse solum, fa-
ciamus ei adiutorium simile sibi.] Quatenus vero constitu-
tum est in remedium concupiscentia inordinata, pro fine
habet vitiationem fornicationis, iuxta illud prioris ad Co-
rinth. 7. Propter fornicationem vnusquisque vxorem suam
habeat, & vnaqueque suum virum habeat.] Quatenus de-
nique institutum est in sacramentum, finem habet gratiam
illam specialem, quam coniugibus confert, vt facilius perpetu-
um illud vinculum ferant: difficultateque illius omnes
superent, & se mutuo diligant, sicut Christus dilexit Ecce-
siam: vt pote qui illius cum hac coniunctione, suam coniun-
ctionem repræsentant, ex cap. 5. epist. ad Ephes.

58. Ratione quorum finium, matrimonium habet in se tri-
plex illud bonum, *prolis scilicet, fidei & sacramenti*, quo Theo-
logi cum Magistro in 4. dist. 3. ex D. Aug. compensari volunt
triplex detrimentum, quod matrimonium ipsum adferre so-
let: nempe seruitutis perpetua, de qua in priori ad Corin. 7.
Alligatus es vxori, noli quaerere solutionem: deinde hebeta-
tionis mentis, quando quidem voluptas in vsu matrimonij
hanc omnino absorbet; & denique nimia sollicitudinis pla-
cendi alteri coniugi, suscipiendi liberos, susceptosque educa-
ndi, ac illis thesaurizandi. Quorum detrimentorum primum,
compensatur bono sacramenti, conferentis coniugibus gratiam
ad conseruandam inter ipsos animorum vnionem, atque ad se
mutuo diligendum sicut Christus dilexit Ecclesiam. Secun-
dum vero compensatur bono prolis, quæ generatur & edu-
catur ad diuinum obsequium. Tertium demum compensa-
tur bono fidei seu fidelitatis: non tantum efficientis, vt nulli
alteri copiam sui facere possint, sed etiam vt debeant sibi mu-
tuo exhibere obsequia, quibus in suis difficultatibus leuamen
& solatium ab inuicem accipiant.

59. **H**IC OCCVRRIT difficultas; An matrimonium sit in-
ualidum si contrahatur alio fine, quam quo institutum est à
Deo. Ad cuius explicationem faciunt quæ lib. 2. disp. 29. q. 2.
Sanchez tradit. Primum est, matrimonium minime irritari
ob quemcumque, etiam peruersum, finem: qui substantia illius
minime aduerletur. In quo auctor notat omnes consentire:
tum per cap. Solet 32. quæst. 2. tum quia alij omnes contractus
& sacramenta, ex malo fine adiuncto, non annullantur, si
substantialia seruentur.

Secundum est, matrimonium inualidum esse si illud con-
trahens intendat finem excludentem consensum in aliquid
eorum, quæ sunt de eiusdem sacramenti essentia. Ratio est:
quia ad matrimonium necessarius est consensus, saltem im-
plicitus ad ea quæ sunt de illius essentia; consensu enim con-
trahentium, ipsum perficitur: nec potest constare sine omni-
bus suis essentialibus.

60. Tertium est: esse quoque matrimonium inualidum si cõ-
trahens proponat sibi finem repugnantem illius indissolu-
bilitati. Hanc enim esse de eius essentia, patet ex definitione
tradita in cap. 1. Itaque nullum esse matrimonium, si quis a-
liquam ducat intentione ipsam dimittendi, cum alia dicitur aut
nobilior adoleuerit. Accedit, quod intentio faciendi quod
facit Ecclesia, sit ad validitatem sacramenti necessaria ex Con-
cil. Florent. in instructione Armenorum: tunc autem desit
talis intentio, vt manifestum est.

Quartum est: nec validum esse matrimonium contra-
ctum cum intentione excludente obligationem; siue red-
dendi coniugi coniugale debitum, siue illi fidem seruandi,
siue educandi susceptam prolem: nam eiusmodi obligatio
est essentialis matrimonio. Obligatur enim coniuges ex vi
matrimonij vt ad vitam indiuiduam, sic ad reddendum sibi
mutuo coniugale debitum, nec faciendam alteri copiam
sui corporis, & ad prolem non impediendam, habitam-
que educandam. Quæ doctrina est D. Thomæ in 4. distin.

31. quæst. 1. artic. 3. in corpore: cuius verba Sanchez refert,
num. 3.

61. Quintum est: validum esse matrimonium contractum
cum intentione includente quidem prædictam obligationem,
sed excludente illius executionem: vt cum quis contrahit
intentione faciendi quod facit Ecclesia, sicque ligandi vin-
culo sacramenti, prout faciunt cæteri Christiani: in animo
tamen habet (sed non deducit in pactum, quod esset contrarium
obligationi prædictæ) vitare prolis generationem aut habitam
non educare, aut debitum negare coniugi, & alteri commi-
sceri. Ratio est quia talis intentio ipsius: nihil aufert, quod
ad substantiam matrimonij attineat. Namque cum ea stare
potest obligatio, de qua prius diximus: quia stat velle obliga-
ri ad aliquid faciendum, & ad esse animi non implendi illud:
vt patet ex eo qui iurat vere animo iurandi, & simul intendit
non seruare iuramentum: quæ intentio non impedit quo-
minus iuramento obligetur. Sic ergo valide contrahet ma-
trimonium qui illius obligationem intendit, etiam si habeat
in animo transgredi eandem: nisi ipsa quoque transgressio cõ-
sistat in aliquo, quod essentia matrimonij repugnet, vt v. g.
in dissolutione matrimonialis vinculi: quam intendens, vt
ign. ante attingimus, non contrahit valide: vt nec intendens, se
tali vinculo non adstringere.

CAPVT X.

De modis quibus peccatur contrahendo matri-
monium.

SVMMARIVM.

- 62. Septem sunt tales modi, quorum primus est ex parte inten-
tionis, secundus ex parte finis.
- 63. Ratio de hoc iudicandi quæ conclusioibus comprehensa.
- 64. Tertius modus ex parte impedimentorum, quartus ex parte
modi, & quintus ex parte ordinis.
- 65. Sextus ex parte temporis, & septimus ex parte contrahen-
tium.

62. **E**X his quæ Syluest. Matrimonium 4 & Caiet. eod. verbo,
Nauar. in Enchir. cap. 22. à num. 76. nonnulliq; alij ha-
bent, constat septem tales modos esse posse.

63. PRIMVS est, ex parte intentionis: quando quis simulat
se contrahere, nec habet intentionem, & animi contrahen-
di: quod peccatum est mortale ob notabile iniuriam quam
facit sacramento. Quod idem pari ratione dicendum est,
quando quis adiecerit matrimonio conditionem contra
illius substantiam. Nam in eo casu perinde ac in prædicto sa-
cramentum sit irritum.

64. SECVDVS modus est ex parte finis; ad quem diudi-
candum facit doctrina quam lib. 2. disput. 29. q. 3. tradit San-
chez contenta his conclusionibus. Prima est; Quando matri-
monium à contrahente non ordinatur ad copulam carnalem
vt contingit in matrimonio B. Virginis, & in eo quod iuxta
cap. Commissum; D. sponsalibus, contrahitur cum inten-
tione non consummandi illud, sed ingrediendi religionem:
tunc peccatum nullum esse; non proponere sibi sobolis pro-
creationem & educationem aut fornicationis euitationem.
Ratio est: hæc sunt tantum finis matrimonij, quatenus ipsum
celebratur animo vt èi illo; quod quidem esse finem esse ma-
trimonij tantum modo ratione copulæ: quam cum liceat nõ
intendere, vt patet ex propositis exemplis, licebit pariter nõ
proponere sibi illum ipsum finem: sed contentum esse eo, ad
quem matrimonium proxime ordinatur, qui est sanctifica-
tio coniugum, coniunctioque animorum, cum mutua pote-
state ad actum coniugalem.

65. Secunda conclusio est; Quando matrimonium celebratur
animo vtendi eo, peccatum esse non intendere principaliter
sobolem vel fornicationis vitiationem: sed fines alios, non
malos quidem; matrimonio tamen extraneos: vt cum quis
vxorem ducit principaliter ob ipsius pulchritudinem, vel ob
diuitias, aut etiam ad pacem inter illos componendam. Cu-
ius peccati ratio in eo consistit, quod inordinatio sit, re vt ad
finem extraneum, relicto eo ad quem de se est instituta. Au-
thores ita tenentes, plures citat Sanchez num. 21. Qui & ad-
monet id peccatum, esse tantum veniale: quia cum tali inor-
dinatione

REGINA
PRAXI
HORI
E. V

dinatione seruat substantia matrimonij, retento recto ordine ad fines principalem qui est mutua potestas ad actum conjugalem, ob sobolem propagandam.

Tertia conclusio est, Non esse peccatum, minus principaliter seu secundario intendere finem de se indifferentem, matrimonio extraneum. Pro qua facit exemplum Iacob, qui Genes. 29. accepit Rachel propter pulchritudinem. Facit & ratio: quia inde nulla oritur inordinatio finis matrimonij, cum non obstante motiuo siue diuitiarum, siue pulchritudinis, siue amicitia, quo quis forte ad contrahendum inducitur, seruetur matrimonij finis debitus, quando celebratur principaliter ob prolem vel fornicationis vitiationem. Quod censetur fieri, quantumcumque contrahentes nihil de tali fine cogitent. Eo enim ipso, quod matrimonium contrahere intendunt, nisi talem finem expresse excludant, illum virtute & implicite intendunt, vt ex Caiet. & Couar. Sanchez in seq. num. 25. addit.

Quarta conclusio est, Quando matrimonium contrahitur in ordine ad copulam, peccatum esse veniale principaliter contrahere gratia vitandae fornicationis, non autem procreandae prolis, si contrahentes tales sint vt secundum communem spem possint habere prolem: non item si secundum communem spem nequeat prolem generare. Ratio prioris partis est: quod inordinatum sit, nisi primario, qualis est matrimonij, procreatio prolis, praeponeat secundarium, qualis est matrimonij, vitatio fornicationis. Ratio vero posterioris est, quod quando finis primarius impossibilis est, licitum sit, cum impossibile intendi non possit, eo omisso secundarium intendere. Adde quod alioqui senes generationi inepti, semper peccarent contrahendo; quod dicendum non est. Pro hac doctrina plures auctores idem Sanchez nu. 26. refert.

Quinta conclusio est, Contrahere matrimonium ob finem venialem vt ob vanam gloriam, peccatum esse veniale: & contrahere ob finem mortalem, vt ob commoditatem interficiendialiquem, peccatum esse mortale. Hanc ab omnibus receptam esse notans Nauar. in Enchir. cap. 22. n. 79. probat: quia quam malus est finis alicuius actus, tam & ipse actus malus est argumento cap. Cum minister 23. qu. 5.

Postrema conclusio est, Contrahentes matrimonium peccare mortaliter, si expressa conditione excludant fines ad quos institutum est a Deo. In eo enim grauem iniuriam inferunt & Sacramento & Christo, a quo in tales fines illud est institutum. Vide antedicta nu. 59.

TERTIUS modus, quo peccatur in contrahendo matrimonium, est ex parte impedimentorum, de quibus dicitur in proxime sequenti tractatu: isque procedit quantumcumque habes impedimentum, speret se habiturum dispensationem: quia talis spes non tollit impedimentum ipsum. Est autem peccatum mortale, cum impedimentum fuerit ex maioribus, non autem cum ex minoribus, exceptis tribus, quemadmodum notat Caiet. in verbo Matrimonium: quorum primum est Ecclesiae interdictum: secundum, sponsalia: & tertium, simplex votum castitatis.

QUARTUS modus, est ex parte rationis contrahendi: nempe cum matrimonium celebratur clandestine, aut contra iustam voluntatem parentum: de qua in sequentibus. Cuiusmodi peccatum esse mortale Concil. Trident. sess. 24. cap. 1. De reform. matrimonij satis indicauit, cum dixit: Ecclesiam semper detestatam esse & prohibuisse id genus matrimonij. Vide Nauarrum in Enchir. cap. 22. nu. 69.

QUINTUS modus, est ex parte ordinis: nempe si non adhibeatur benedictio ante consummationem matrimonij: quod tamen peccatum ex communiore sententia non est plusquam veniale, de quo late Sanchez lib. 3. disp. 12.

SEXTUS modus est, ex parte temporis: sunt enim certa tempora in quibus non licet celebrare nuptias vt antea retulimus ex Concil. Trid. sess. 24. De reform. matrimon. cap. 10. Quod peccatum quando sit mortale, Nauarrus in seq. nu. 71. explicat docens, mortaliter peccare eum, qui temporibus ab Ecclesia prohibitis benedictionem nuptiarum accipit, aut in domum suam solemniter sponsam inducit: tanquam transgrediens Ecclesiae prohibitionem: de qua in cap. Capellanus, De ferijs, & in cap. Non oportet, & tribus sequentibus 33. qu. 4. non item qui solum sponsalia aut matrimonium de praesenti contrahit: quoniam illa prohibitio tantum est quoad matrimonij

solemnitatem, & non ad impediendum ne talibus diebus qui contraxerunt carnaliter coniungantur; prout ad citatum cap. Capellanus, verbo Quocumque tempore, glossa annotat. Pro quo D. Thomam, Paludanum, Caieta. & Syluestrum Nauar. citat. Videri potest Thomas Sanchez lib. 7. disp. 1. latius de eo differens. Sufficiunt autem nostro instituto quae dicturi sumus sub finem sequentis nu. 183.

VLTIMUS modus est ex parte contrahentium. Nam quando ille qui contrahit, nouit se esse excommunicatum maiore aut minore excommunicatione, aut se esse in peccato mortali, peccat mortaliter contrahendo matrimonium in eo statu: quod Nauar. in seq. nu. 81. & ceteri communiter notant. Ratio autem est, indigna susceptio Sacramenti: ad quam vitandam Concil. Trid. in praeced. cap. 1. hortatur futuros coniuges vt antequam contrahant, vel saltem triduo ante matrimonij consummationem sua peccata diligenter confiteantur, & ad Sacrosanctum Eucharistiae Sacramentum pie accedant. Quod obseruandum est non solum quando contrahitur matrimonium inter praesentes: sed etiam cum inter absentes per procuratorem aut per literas: cum tunc etiam sit verum Sacramentum, argumento cap. Ex parte 2. De conuers. coniug. De qua relate Sanchez lib. 2. matrim. disput. 11. & 12. Itaque ille qui procuratorem mittit debet constituere alteri certum diem in quo contrahatur matrimonium, & interea curare vt tunc temporis ab excommunicatione & peccato mortali se liberum inueniat.

TRACTATUS IPI.

De impedimentis matrimonij.

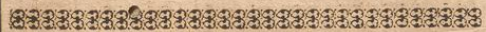
IXPOSITIS ijs quae ad matrimonij substantiam & causas ipsius spectant: consideranda sunt impedimenta, quae contractum, in quo debet consistere, inualidum vel illicitum faciunt: quorum alia dicuntur maiora redduntque matrimonij contractum & illicitum & inualidum: alia minora, quae reddunt quidem illicitum, non tamen inualidum matrimonij contractum. Vnde ista ab auctoribus definiuntur esse, quae matrimonium impediunt contrahendum, sed non dirimunt contractum, id est, ratione quorum, peccatur quidem contrahendo matrimonium: sed ita vt contractum, nihilominus sit validum. Istiusmodi sunt votum simplex castitatis, sponsalia cum alio iam contracta, interdictum Ecclesiae traditio Catechismi: & sex crimina, nempe incestus, raptus sponsae alienae, coniugium sacrilegium cum Sanctimoniali; occisio vxoris, interfectio Presbyteri, & Baptismus proprii filij. Meliora vero definiuntur quae non solum impediunt contrahendum, sed etiam dirimunt contractum. Quod aduerte non esse ita intelligendum quasi talia impedimenta dissoluunt ac dirimunt matrimonium ante valide contractum: illius enim vinculum indissolubile est, prout plenius expositum est in praeced. cap. 4. sed quod eam vim habeant, vt qui cum illis contraxerint, iure separari debeant, tanquam ij qui non vere & legitime, neque valide contraxerint, prout ex D. Thoma communiter sententia notat Nauar. in Enchir. cap. 22. nu. 29. Duodecim autem istiusmodi communiter numerantur expressi his verbis:

- Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
- Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
- Si sis affinis, si forte coire nequibus.

Quae sic inter se distinguuntur, vt alia referantur ad coniugum consensum: vt primum, secundum, & septimum: nempe error, conditio, & vis, quorum duo priora eidem consensui libero aduersantur per ignorantiam: & posterius per coactionem. Alia autem referantur ad personas contrahentes quae reddunt ad matrimonium inhabiles: alia quidem absolute, atque adeo ad matrimonium quodcumque quorum vnum est naturale, nempe duodecimum, hoc est, impotentia coeundi perpetua; siue innata sit, siue maleficio procurata: tria vero sunt voluntaria, scilicet tertium, & octauum & nonum: hoc est, votum, ordo, & ligamen. Alia vero inhabiles reddunt tantum ad aliquod matrimonium, sed ad matrimonium cum certis

tantum personis contrahendum : vt quartum, quintum, sextum, decimum & vndecimum, hoc est, cognatio, crimen, nempe adulterium iunctum homi. idio in via ad futurum matrimonium, cultus disparitas, honestas publica, & affinitas. Videri possunt Bellarminus in libro De matrim. cap. 18. & Sanchez in lib. 7. disp. 6.

Distinguntur adhuc aliter eadem maiora impedimenta; quod quaedam sint iuris naturæ; nimirum quia recta ratio dicitur impedire matrimonij contractum, eleuatum à Christo in Sacramentum: quædam vero tantum sint iuris Ecclesiastici. Vnde fit vt in his auctoritate publica dispensari possit: non item in illis. De singulis in particulari dicitur: primo, considerabim⁹ maiora, quæ sunt iuris naturæ: secundo, maiora quæ sunt iuris tantum Ecclesiastici: & postremo loco minora. Quæ autem dicuntur de viro erunt pariter intelligenda de femina, & è contra, nisi aliud annotetur.

TITVLVS PRIMVS.

De maioribus matrimonij impedimentis quæ iuris sunt nature.

Ista sunt sex, indicata hoc versu: Mens ægra, ac toniunx, vis, error, ineptia, sanguis: Quorum sensus est: i carere vsu rationis, coniugatum iam esse, cogi ad contrahendum, errare circa personam cum qua contrahitur, ineptum esse ad carnalem copulam, & consanguineum esse illi cum quo contrahitur, de iure naturæ impedire matrimonium. Cui, quatenus requirit consensum liberum, repugnant mens ægra, vis, & error: & quatenus significat vnici Christi cum vnica Ecclesia coniunctione, aduersatur ipsum contrahi cum pluribus, quam cum vno vel vna. Ac demum quatenus institutum est ad liberorū procreationem, repugnat non modo ineptia; sed etiam sanguis, qui naturaliter facit illud auerfari.

CAP. XI.

De impedimento ægræ mentis.

SVMMARIVM.

- 66 Defectus ægræ mentis, seu vsus rationis, impedit matrimonij validitatem.
- 67 Amentes non sunt permittendi coniugi etiam si id expetant.
- 68 Quando sit aut non sit peccatum inire matrimonium cum furioso habente lucida intervalla.

66. Quoniam ad matrimonium liber consensus requiritur, nisi ad sit rationis vsus: illos in quibus is defuerit, nec esse est ad matrimonium inhabiles esse. Et ita pueris contrahentibus usum rationis, matrimonium nullum esse ex defectu consensus, habetur ex cap. Tuæ fraternitati De sponsalibus in fine. Similiter perpetuo furiosis vel amentibus, contrahentibus, ex defectu quoque consensus, nullum est matrimonium ipsorum ex cap. Dilectus De sponsalibus.

67. Neque licitum esse duos amentes coniungere: imo prohibendos esse, si coniungi vellent, bene probat Sotus in 4. dist. 34. sub finem: tum quia fieret proli iniuria: quia quantumcunque per aliam personam prouideretur illius educationi, non obuiaretur tamen illi graui incommodo, quod amens nasceretur; deinde quia alienum est à ratione permittere vt homines belluarum more carnaliter coniungantur: nec refert, quod in eo non peccarent defecuti ratione. Nam si blasphemant, vel aliud legi naturæ repugnans attentarent, sine dubio cohibendi essent.

68. Quod si furiosus lucida habens intervalla matrimonium contrahat: atque tunc, cum contrahit compos sit mentis validum est matrimonium, ex capite. Neque furiosus 32. questio. 7. vbi glossa id annotat. Verumtamen si inde probabile mortis periculum, vel vxori vel infantibus immineret, peccatum esset mortale cum tali contrahere. Sin tale peri-

culum abesset, non videretur peccatum esse plusquam veniale, aut forte nullum esse. Quia si tali vxorem ducere licet, iuxta Apostolum in priore ad Corinth. 7. ad contrahendum fornicationis peccatum cui obnoxius est (nec enim ab eo liber est omnino, sicut is qui perpetuo caret vsu rationis) licebit quoque; femina nubere illi; cum spes fuerit probabilis & se & prolem conseruandi ab illius furia.

CAP. XII.

De impedimento coniugij.

SVMMARIVM.

- 69 Stante matrimonio, etiam non lum consummato, secundum iniri non potest: non obstant quod alter coniunx probabiliter putetur mortuus.
- 70 Due conditiones requiritur vt mulier possit tut à conscientia inire secundas nuptias.
- 71 Quatenus inditia, aut fama de morte mariti possint sufficere feminae, ad contrahendum licite cum secundo.
- 72 Non est speranda mulier eo solo nomine, quod propria auctoritate nupserit: & ad quid ea teneatur, cui dubitat an prior maritus adhuc viuatur, aut scit adhuc viuere.
- 73 Quando sit validum matrimonium contractum mortua vxore, quam maritus qui contrahit existimat viuere.
- 74 Pater ducentis vxorem priore adhuc viuente.

69. Cvm sit contra rationem matrimonij à Christo in Sacramentum instituti, vt patet ex dictis tractatu primo cap. 1. num. 4. quod vnus viri plures simul sint vxores: vel vnus vxoris plures simul sint viri: dubium non est, quin per legitimum matrimonium habere iam coniugem, sit tale impedimentum contrahendi secundum, vt reddat ipsum omnino inualidum. Quod verum est non modo cum prius matrimonium fuerit carnali copula iam consummatum, sed etiam cum nondum fuerit, ex capite. 1. 3. & vlt. De sponsa duorum. Atque hinc est quod si mulier existimans probabiliter virum suum mortuū esse, secundo viro auctoritate iudicioque Ecclesiæ nubat, etiam si cum eo manserit diutissime, nõ ideo tamen prius matrimonium dissoluatur, siq; prior vir ipsius reuertatur, debeat ad illum redire: vt habetur 34. questio. 1. cap. 1. Quanquam, vt ex eod. cap. habetur, non censetur talis mulier peccasse, adulteraque; fuisse: nisi secundo viro ad hæserit, postquam primum adhuc viuere cognouit, ex cap. Si virgo, eadem questio. 1.

70. CÆTERVM vt intelligatur quando mulier possit tuta conscientia accipere secundum virum, dum prior non compareret, & probabiliter putatur mortuus (de qua re late Sanchez libr. 2. disput. 46.) obseruandæ sunt duæ conditiones ad id necessariae, iuxta cap. 2. De secundis nuptijs. Prior est, vt mulier ipsa vere sibi persuadeat priorem virum suum mortuum esse: aliqui enim ageret contra conscientiam; quod non licet. Posterior est, cum faciles sint mulieres ad tale quid sibi persuadendum, vt id credat non leui de causa, sed iusta: & argumento moraliter certo. Quod argumentum, cum triplex assignari possit iuxta glossam ad cap. finale, De lite non contest. verbo Praesumatur; nempe certus nuncijs, fama communis, & inditia quæ gignant vehementem præsumptionem; vt v. g. quod ille prior vir fuerit valde senex, abfueritque; multis annis: aut quod ingressus sit prælium nec amplius visus. Atque constat quidem mulierem, cum acceperit certum prudentis iudicio nuncium de morte prioris viri, posse alteri nubere, ex cap. In præsentia, De sponsalibus in fine.

71. SED an ad idem sufficiant fama & inditia prædicta, versatur in controuersia. Communior autem sententia (quam cum Syluestro Matrimonium 8. questio. 13. tenet Nauarr. in Enchir. cap. 22. num. 53. ac tribus sequentibus: tenent item Sotus in 4. dist. 37. sub finem: atque Couarr. in Epitome quarti Decretalium parte 2. cap. 7. §. 3. num. 3. & 4. pluresque alij quos Sanchez loco citato questio. 3. refert) declaratur his propositionibus.

72. Prima est: Iudicem Ecclesiasticum non debere mulieri facultatē concedere, vt secundo viro nubat, donec certum

nuncium

REGINA
PRAE
HBRJ
E. V

nuncium acceperit de morte prioris, quantocumque anno-
rum spatio inabsuerit. Hanc esse constitutam à Clemente
tertio, habetur ex cap. In presentia De spons. & à Lucio ter-
tio ex cap. Dominus De secundis nuptijs. Moderata est autē
postea per Innocentium tertium in cap. finali De lite non con-
t. §. Si autem x. ubi habetur, quod Iudex Ecclesiasticus in
tali causa procedere non debeat, nisi verosimiliter præsumatur
de morte viri: quod quidem indicat ad procedendum,
aliquando sufficere posse indicia quæ præstant verosimilem
præsumptionem. Quando sint vero talia, quæ sufficiant, vt
& quando nuncium acceperit de viri morte sit certum sufficienter,
relictum est prudentis arbitrio attentis circumstantijs occur-
rentibus.

Secunda propositio est: Mulierem posse bonâ conscien-
tiâ secundo viro nubere, quando talis est publica fama, aut
talia adsunt indicia de morte prioris mariti, vt iudicio Eccle-
siastici Iudicis alteriusque prudentis, bonique viri, faciant vero-
similem præsumptionem. Hæc præterquam ex præcedenti
sequitur, habetur etiam ex eo, quod falli possit is qui mittit
certum nuncium: ita vt hoc non excludat omne periculum
deceptionis: & nihilominus potest sufficere ad excusationē
secundarum nuptiarum, ex cap. In presentia, & ex cap. Do-
minus ante citatis. Igitur sufficere quoque poterunt alia indi-
cia, quæ faciunt non minorem probabilitatem quam idip-
sum certum nuncium.

De qua probabilitate aduerte, talem esse debere, vt exclu-
dat omnem contrariam, quæ rem faciat dubiam: alioqui e-
nim esset abstinendum à secundis nuptijs, quod nullum ha-
bet periculum, non autem illas inire; in quo periculum esset
tum nullitatis matrimonij, tum etiam adulterij. Pro quo faci-
unt quæ Sanchez tradit in memorata disput. 46. quæstio. 1.
qui & in sequenti quæst. 2. bene docet vnius testimonium de
morte prioris mariti non sufficere vxori ad licite nubendum
alteri: quia si in causis pecuniarijs dictum vnius, insufficientis
est; multo minus sufficet in causa secundi matrimonij, in
qua imminet damna peccati, inualiditatis Sacramenti, in-
famiae, & dedecoris, si vir ipsius superstes sit. Excipit autē in
fine eiusdem quæstionis casum in quo ob loci distantiam nō
posset haberi alia probatio: & qualitas personæ, & verifi-
citas eorum quæ dicit, prudens iudicet fidem esse ei ad-
hibendam. Ex eodem fundamento tenendum videtur et-
iam quod idem multis pro se citatis tenet, solam famam non
sufficere ad probationem mortis mariti, nisi alijs adminicu-
lis fulciatur: vt quod ea sit longi temporis & cōstans in loco
ubi maritus morabatur, & ex alijs id genus, quæ ipse Sanchez
citatis authoribus refert: additis conditionibus quas fama
requirit, vt plene vereque probata censeatur: quæ cum spectet
ad vsum fori externi, ei cui libuerit ipsum videndas relin-
quemus.

Tertia propositio est: Mulierem quæ priuata etiam au-
thoritate, nuplit secundo viro, non esse ab eo separandā per
Iudicem Ecclesiasticum, nisi certo constiterit, quod prior
maritus viuat. Hæc deducitur ex eo, quod talis mulier eidem
secundo viro postulanti, non debeat negare debitum; quan-
do ipsa de morte prioris viri adhuc sibi dubitandum existi-
mat, ex cap. Dominus, De secund. nupt.

Quarta propositio est: Mulierem quæ siue temere, siue ius-
tis argumentis subnixâ contraxit cum secundo viro, si post-
ea sciuerit priorem maritum viuere, debere ab hoc posteriori
abstinere. Quod si nesciat certo, credat tamen leuiter, &
siue iustis argumentis, debeat ad consilium sui pastoris dubi-
tationem huiusmodi deponere, libereque non modo reddere,
sed etiam petere debitum. Sin credulitas eius probabilis sit
& discreta, vt pote innixa verosimilibus coniecturis & argu-
menti, tenetur quidem reddere debitum eidem secundo vi-
ro petenti: sed illud ab eo petere non potest. Hæc habetur
ex cap. Inquisitioni De sentent. excommunic. Pari autem
ratione, quando matrimonium ratum solummodo, nec cō-
summatum fuerit, iudicandum est de muliere, quæ cum se-
cundo viro contraxerit, eo quod crederet priorem illum in-
gressum esse religionem: nam si res aliter se habere depre-
hendatur, ipsi priori adherere compellatur, etiam si secun-
dum matrimonium fuerit consummatum ex cap. Licet De
sponsa duo. m. Id quod Couarr. tractat in Epitome part. 2.
cap. 7. §. 3. num. 5.

ALIA difficultas hic occurrit, An ille qui existimans vxor-
em suam adhuc viuere, cum esset mortua, contraxit cum se-
cunda, valide contraxerit. Ad quam cum Sylu. Matrimonium
8. qu. 13 §. 5. Nauar. in Enchir. cap. 22. nu. 56. distinguendo re-
sponder: quod si talis putarit se posse vxorem secundam du-
cere viuente priore, quantumcumque sciret id esse peccatum, tunc
matrimonium fuisse validum: quia vere habuit intentionem
cōtrahendi; neque interuenit impedimentū coniugij, cū prior
vxor iam esset mortua. Sed si existimari se non posse tale
quid: vt pote sciens contractum cum secunda, viuente prio-
re, non esse matrimonium: tunc inualidum esse matrimo-
nium, quia non habuit intentionem contrahendi, sed solum
decipiendi. De eo qui in tali calu vniuersè intenderet matrimo-
niū contrahere, non distinguendo an possit, vel non possit
valide contrahere viuente adhuc vxore, dicendū videtur
quod valide contrahat; cum intendat contrahere eo modo
quo potest, nec subsit impedimentum coniugij, nec aliud, vt
supponimus, dirimens matrimonium.

Cæterum ille qui sciens vxorem adhuc viuere, ducit se-
cundam: præter peccatum mortale, quinque pœnas incur-
rit. Nam in capit. 2. De sponsa duorum, illi imponitur vt
quadraginta diebus in pane & aqua ieiunet, & septem se-
quentibus annis pœniteat. Deinde fit irregularis, ex capit.
Nuper De bigamis. Tertio, contrahit matrimonij impe-
dimentum vnum de minoribus, significatum nomine cri-
minis, de quo in sequenti sectione tertia. Quarto, efficitur
ipso iure infamis, ex citato cap. Nuper. Ac tandem incur-
rit pœnas alias adulterij, & stupri, de quare Couarr. in cit. §.
3. num. 6. & 7.

CAP. XIII.

De impedimento Vis, seu Metus grauis.

SVMMARIVM.

- 75 Duo modi quibus vis seu metus grauis potest impedire matri-
monium: & diuersas fori exterioris & interioris in iudi-
cando de consensu in matrimonium.
- 76 Quatuor conditiones requiritur, vt per metum reddatur matri-
monium inualidum: quarum prima est, vt malum quod ti-
metur, sit graue.
- 77 Idem q. probabiliter immincat; nec necesse est grauius esse ma-
trimonio ingrato, dum modo vere sit graue.
- 78 Secunda conditio requiritur, vt metus sit extrinsecus ab homine
incussus. Et tertia, vt sit incussus ad obrinendam celebra-
tionem matrimonij.
- 79 Quarta, vt sit iniuste incussus, & nonnulla que ex ea infe-
runtur.
- 80 Qui per metum cadentem in constantem virum matrimonium
contrahit, non peccat vt contrahens inualide.
- 81 Metus peccati mortalis, censetur cadens in constantem virum,
& de veniali quid tenendum.
- 82 Metus amissionis honorum, metus infamie, metus excommuni-
cationis, & metus lucri cessantis, quatenus censentur ca-
dere in constantem virum.
- 83 De metu reuerentiali: quatenus ex eo contractū matrimonium
sit validum.
- 84 Moderatio cum qua idem accipiendum est: & de minus con-
iunctis metus reuerentiali.
- 85 In quos cadat metus reuerentialis: & an importuna preces ad-
iunctæ eidem metui, ipsum faciant cadentem in virum con-
stantem.
- 86 Quatenus non possint aut possint inferiores à superioribus com-
pelli ad matrimonium.
- 87 Matrimonium cōtractum metu cadente in constantem virum
non reddi validum per adiectum iuramentum, nec vim ha-
bere sponsaliorum.
- 88 Nulla est obligatio contractus matrimonij per metum cadentem
in constantem virum, initi de futuro, etiam si adiectum sit
iuramentum de non contrahendo ei.
- 89 Obiectio in contrarium solutione.
- 90 De dubio an validū sit matrimonium contractū & consumma-
tum metu cadente in constantem virum; aliud tenendū quoad
forum externum, aliud quoad internum, & quid.

75.

Is seu metus grauis dupliciter potest impedire matrimonium: vno modo, auferendo non tantum libertatem consensus, sed etiam consensum ipsum: vt quando homo propter metum, non consentit reuera, sed tantum fingit se consentire; tuncq; matrimonium inualidum est omni iure, tam naturali & diuino, quam Ecclesiastico: quia omni iure consensus requiritur ad matrimonium. Ad hoc faciunt cap. Si verum ci tua fanitas 31. quaest. 2. & cap. Consultationi De sponsal. neque id in dubium vocatur. Altero modo potest impedire auferendo tantum consensus libertatem, non autem consensum ipsum; vt fit cum quis vere quidem consentit in matrimonium, sed inuitus omnino propter metum grauem, qui dicitur cadens in constantem virum: sicq; certum est, inualidum esse matrimonium de iure Ecclesiastico, iuxta cap. Veniens 2. De sponsal. & cap. 2. De eo qui duxit in matrimonium.

SED DVBIUM EST, An sit etiam de naturali & diuino. Ad cuius explicationem & aliorum huc spectantium, praenotandum est 1. quod et si in foro exteriori consensum liberum in matrimonio interuenisse iudicatur per signa externa, & in primis per consecutam copulam carnalem: ac etiam iuxta cap. Ad id, De sponsalibus, per cohabitationem diuturnam, seu quae durauerit post cessationem metus, nihilominus tamen in foro interiori nullum locum esse signis sed relationi confidentis rei veritatem: De quo per cap. Tua nos De spō. sal. docet Couarr. in Epitome par. 2. cap. 2. nu. 2. quod in foro exteriori credatur testibus & alijs documentis, non autem confidenti in causam propriam: contra vero in foro interiori confidentis testimonium sufficiat, quantumcumq; mille aduersentur testes.

76.

Praenotandum est secundo, requiri quatuor condiciones vt Matrimonium per metum reddatur inualidum. PRIMA, vt metus non sit leuis, quod ex instituto tractat Sanchez lib. 4. disputat. 17. sed grauis sit; qui in antecitato cap. Veniens dicitur cadens in constantem virum: de quo in praecedenti libro 1. cap. ultimo pluribus egimus. Sufficiet hic notare tria esse necessaria vt talis sit, saltem sufficienter ad reddendum matrimonium inualidum. Primum est, vt malum quod timetur sit graue, seu valde magnum: de quo si non constat iure, relinquitur definiendum arbitrio Iudicis in foro externo: & arbitrio prudentis in foro interno, prout alijs citatis notat Sanchez in eod. lib. 4. disp. 5. sub initium: in qua consequenter tradit, quae sint illa mala, de quibus iure constat, quod sufficiant ad metum cadentem in constantem virum, inter quae certa sunt maxime, indicata hoc versu.

Stupri, siue status, verberis atque necis.

relata à D. Thoma in 4. distinct. 29. quaestio vltima, artic. 2. ad 2. Nam mortē & cruciatus corporis per verbera, aut aequiualentem illis carcerem diuturnum, vel cum vinculis atrocibus, satis constat adferre metum, qui cadat in constantem virum: idq; habetur ex cap. Cum dilectus De his quae vi, & ex lege Nec timorem ff. Quod metus causa. De mutatione status, qua ex libertate in seruitutem, aut captiuitatem redigitur aliquis, itemq; de violatione pudoris in femina casta, idem constare potest ex eo quod talia mala censeantur non inferiora verberibus & carcere. Quae ratio est, ad quam circumstantijs dispectis, prudens formare debet suum arbitrium in reliquis casibus: de quibus Sanchez in eadem disp. 5. Ex quo in praecedenti disp. 4. aduerte quod diximus, procedere non tantum cum eiusmodi mala inferenda sunt illi, qui timet, sed etiam quando alijs valde coniunctis; vt patri, vel matri, vxori vel filijs, aut alijs consanguinitate vel affinitate, vel amicitia valde coniunctis.

77.

Alterum necessarium ad metum cadentem in constantem virum, est vt praedictum graue malum probabiliter imminet: nec enim vir est constans, qui malum etiam si magnum timet, quamuis cognoscat illud minime sibi imminere. Hoc, de quo plenius Sanchez in eod. lib. disp. 1. conditione 1. colligitur ex cap. fin. 31. quaestio 1. vbi glossa verbo Reprehensibilem duas causas tangit propter quas malum censendum est non imminere probabiliter. Prior est imbecillitas personae quae tale malum minatur: aut si ea non solet minas exequi. Videndus est Sanchez ibid. conditione 4. Posterior vero est locus publicus, in quo multi adsunt qui valeant illud impedire. Idem iudicium est quoties timens potest aliter occurrere malo sibi

imminenti, quae contrahendo tale matrimonium. De quare idem Sanchez ibid. conditione vltima.

Postremum necessarium ad praedictum metum, est ex plurimorum sententia, quos commemorat Sanchez in sequenti disput. 2. sub initium, talem proportionem esse inter malum quod quis minatur & matrimonium inuitum, vt melius sit accipere vxorem ingratam, quam pati tantum malum. Ratio est, quod cum viri constantis (vt pote sequentis recte rationis iudicium) non sit eligere maius malum ad vitandum minus, nec sane erit eligere matrimonium: quando ipsius celebrationem pati, maius malum est, quam pati id quod alter minatur. Verumtamen idem Sanchez ibid. numer. 3. cum Nauarro & aliquot alijs quos refert, sententiam contrariam sequitur; quae vt melior teneri potest: respondendo ad rationem allatam, iura grauitatem metus, per quem matrimonium reddatur inualidum, metiri ex grauitate mali quod metuitur: adeo vt cum illa de setanta fuerit, vt malum reddat à viro etiam constanti metuendum: sit nata impedire eius libertatem consensus, requisitam ad matrimonij validitatem. Si vigeas ex lege quinta, ff. Quod metus causa, metum accipiendum esse, quemlibet, sed maioris mali: idem Sanchez respondet ex glossa ibidem, comparatum illic sumi propositiuo; sensumq; esse timorem maioris mali; id est, magni mali.

SECUNDA conditio ad metum requisita, vt is reddat matrimonium inualidum (de qua Couarr. in Epitome 2. part. cap. 3. §. 4. num. 16 & plenius Sotus in 4. dist. 29. quaest. 1. art. 3. versu. Regula ergo generalis) est, vt extrinsecus ab homine sit incussus: ita vt intrinsecus ab ipso metuente susceptus ex aliqua suspitione propria, aut passione aut incussus ab aliqua re experte rationis, non reddat matrimonium inualidum. Quocirca verum matrimonium censetur, cum quis metu mortis, aut naufragij concubinam ducit in vxorem: si militer cum ex quibusdam suspitionibus vel indicijs metu infamiae aut alterius mali concipiens, contrahit matrimonium. Item ex morbo quo laborat timens mortem, promittit medico se accepturum filiam eius in vxorem: si ipsum curauerit: non enim medicus, sed morbus metum illi incutit: & sic de similibus.

TERTIA conditio, quam Sotus ibidem subiungit, est, vt metus non tantum incutiat ab homine, sed etiam incutiat eo fine vt matrimonium celebretur. Nam alio fine incussus, etiam ab homine, non reddit matrimonium inualidum. Et ita, inquit ibidem Sotus, si obideatur aliqua ciuitas, & dominus illius metu mali imminens matrimonium contrahat cum filia obfidentis, illud erit validum, quia obfidio non est eo fine cepta, vt talis ad matrimonium cogatur: quo fine si cepta fuisset, matrimonium esset inualidum. Similiter is, qui iam ab hoste captus matrimonium offert vt liberetur, contrahit valide: vt & is cui ad mortem propter sua facinorosa damnata, Iudex vitam offert, si aliquam ducat in vxorem. In talibus enim casibus non incutitur metus vt matrimonium celebretur: sed potius celebratur matrimonium vt metus auferatur.

QUARTA conditio, de qua pluribus Sanchez alijs citatis, lib. 4. disput. 13. est, vt metus iniuste incutiat eo fine, vt matrimonium celebretur. Si enim iuste incutiat, non ideo impeditur validitas matrimonij. Nam ratio cur contractus metu factus censetur inualidus, est quod contra iustitiam celebretur quod non contingit cum quis ad illum iuste cogitur. Matrimonium igitur non erit ex eo inualidum, quod contrahatur metu, si is sit iuste incussus. Accedit quod quando metus iuste incutitur, ille cui ob peccatum suum incutitur, censetur causa esse illius: adeoq; libertatem per illum sibi auferre. Nam eo ipso quod peccauit, meruit vt sibi talis metus incuteretur, atq; plena contrahendi libertate priuaretur. Sic ex cap. 1. & 2. De adulterijs ille qui intulit stuprum virgini, cogitur etiam poena temporalis, eam ducere in vxorem: ac secundum omnes, esse Nauar. in Enchir. cap. 22. nu. 51. in fine, is qui feminam coegit secum matrimonium contrahere, si ipsa postea libere consentiente, ille renuat consensum praebere, cogi poterit ad praebendum.

Ex hac conditione inferitur verum esse, quod Sotus ibidem adhaec, non esse validum matrimonium, si quod quis furti aut homicidij reus cogitur ab alio incutiente metum,

quod

REGINA
DI
PRAE
HODR
E. V

quod nisi filiam suam duxerit, illi ad Iudicem deferret. Nam quamvis possit iuste deferre, non potest tamen iuste per de- lationem illum in eum incurrere, ut filiam suam ducat in uxorem. Infertur pariter (ad id quod facit cap. Veniens 2. De spons.) non esse validum matrimonium, si is qui inuenit aliquem cum filia, illum metu mortis, propria auctoritate cogat matrimonium cum ea contrahere. Nec enim pater potest auctoritate propria, iuste talem cogere ad matrimonium: quia id iudicis officium est. Valeret autem, si pater non venisset animo cogendi illum ad matrimonium, sed animo interficiendi illum ob eam culpam: ille autem precibus impetrasset ab eodem patre, ut vitam sibi condonaret, sub conditione quod filiam suam acciperet in uxorem. Tunc enim metus non esset in usus ut matrimonium fieret, neque conuentio illa contingeret ut matrimonium obtineretur per metum: sed ut metus per matrimonium tolleretur, sicut in casibus propositis in 3. conditione. Valeret quoque matrimonium si tunc pater tantum minaretur se accusaturum illum apud Iudicem, nisi filiam accipiat in matrimonium: eo quod pater non tantum potuit talem iuste accusare: sed etiam iuste illum accusare in eum finem ut matrimonium contraheret, ad quod iudex illum iuste cogere poterat.

Iam sequitur, ut ad dubia de re proposita veniamus quae latius quidem persequitur Sanchez in supra cit. lib. 4. sed contenti erimus necessaria nostro instituto, quam paucis fieri poterit, perstringere.

Dubia de re proposita.

PRIMUM DVBIUM EST, An peccet is qui matrimonium contrahit per metum cadentem in constantem virum. Illud tractat Sanchez disp. 16. cum quo ac cum alijs quos ipse citat num. 6. respondendum est negatiue: quia contrahere inualide non est intrinsece suae generis malum: ut patet ex eo quod in cap. unico §. Idem quoque; De despons. impub. approbatur contractus matrimonij per verba de praesenti in ius inter impuberes: & declaratur non valere tanquam matrimonium, sed tanquam sponsalia: quae approbatio satis ostendit non esse peccatum de se, matrimonium contrahere inualidum. Deinde licet contrahens matrimonium, nec facit iniuriam proximo, qui illum iniuste cogit; nec Sacramento, cuius inualiditas in hoc casu non est ex parte contrahentis: sed à iure irritante, tota prouenit. Cuius prohibitioni contrahens, à peccato excusatur per metum cadentem in constantem virum, nisi is incurreret in odium religionis vel contemptum Ecclesiae: atque adeo in iniuriam Christi rebus omnibus anteposenda. Nec etiã ratio peccati potest in eo constitui, quod abutatur materia vel forma Sacramenti: quoniam consensus & verba quibus matrimonium contrahitur per metum cadentem in constantem virum: nec materia sunt nec forma vera Sacramenti matrimonij: quando quidem non valent ad contractum eum, quem in Sacramento Christus eleuauit. Namque talis contractus debet esse validus: qualis certe non est factus metu cadente in constantem virum, vtpote qui irritus est ipso iure.

SECUNDUM DVBIUM EST, An cuiusvis peccati metus censendus sit cadens in constantem virum. Respondetur, de metu peccati mortalis certum esse, quod sit talis censendus: cum consistit peccatum mortale, plusquam mortem tunc cadentem esse, ex cap. finali 31. qu. 2. & ex cap. Sacris De his quae vi, &c. De metu vero peccati venialis Sotus in 4. disp. 29. q. 1. art. 2. circa medium, id negandum censet: nec sine ratione: quia licet malum sit committere peccatum veniale: & e contra virtutis sit egerere, mortem potius quam illius commissio eligere; non censetur tamen quis inconstans ex eo solum, quod tali peccato succubuerit, quia cum septies in die iustus taliter cadat, ex cap. 24. Prouerb. nemo in praesenti vita inueniretur, qui constans dici possit.

TERTIUM DVBIUM EST, An omnis bonorum amissio vel infamia, vel maior excommunicatio constituat metum cadentem in constantem virum. Illud Sanchez tractat in cit. lib. 4. disp. 5. docens à num. 20. de metu amissionis bonorum, quod cadat in virum constantem, quando iactura est grauis, & alicuius momenti: nec facile ei occurrere potest. Cuius doctrinae fundamentum est, quod talis amissio aequiparetur morti: ut iudicatur per illud, quod ad eam auertendam ho-

minis non dubitent cruciari, adcoque morti, se exponere.

Iam quod in virum constantem cadat etiam metus infamiae, si haec grauis fuerit, & alicuius momenti, ex eo patet: quod melius sit nomen bonum quam diuitiae multa Prouerb. 22. Inde enim sequitur metum infamiae non minus cadere in constantem virum, quam metum amissionis bonorum. De quare plenius Sanchez in praeced. nu. 13. 14. & 15.

De metu autem excommunicationis maioris, dicendum est: cum leuem esse si excommunicatio fuerit iusta: quia tanquam medicina applicatur in remedium inobedientiae. Esse vero grauem si excommunicatio fuerit iniusta, nec ei facile occurrere possit recurrendo ad Superiorem per appellationem, aut per humilem petitionem absolutionis. Excommunicatio enim maior poena est, qua maior nulla inferri potest iure Canonico ex cap. Corripiantur 24. qu. 3. nihil quae tam formidandum est, quam à Ecclesia separari, ex cap. Nihil 11. qu. 3. Id autem fit per excommunicationem maiorem.

Addit ipse Sanchez alijs citatis nu. 25. & 26. idem ac de metu amissionis omnium, aut maioris partis bonorum, dicendum esse in hac re de metu amissionis rei magnae ac notabilis, aut instrumentorum totius vel maioris partis patrimonij. Idem quoque de metu amissionis lucri notabilis, si metuens habuit usum quæsitum ad illud faciendum, & ipse ab eo per infortunium arceatur. Secus vero, si nullum tale ius habuerit, quia tunc cupiditas lucri frænari censetur potius, quam metus mali inuici.

QUARTUM DVBIUM EST, An metus reuerentialis tanquam cadens in constantem virum, efficiat inualidum matrimonium, quod per illum contrahitur. Illud latissime tractat Sanchez in eod. lib. 4. disp. 6. Contenti erimus necessaria pro praxi, aliquot propositionibus tradere. Quibus praemitendum est metum reuerentialem hic dici illum, quo inferior ex reuerentia erga suum superiorem (ut filius erga patrem, & sic de ceteris) adducitur ad praestandum in matrimonium consensum: siue expressum, ut cum verbis aut alijs signis illum exterius declarat; siue praesumptum, ut cum pater filio praesente matrimonium contrahit pro eo, nec ipse contradicit. Ex tali enim taciturnitate praesumitur consentire, ex cap. unico De despons. impub. §. Porro in 6.

Prima igitur propositio, *hoc ita posito*, sit; Solum metum reuerentialem, nisi minax, aut verbera, aut alterius grauis mali metus adiungatur, non cadere in constantem virum, ac proinde non annullare matrimonium. Hanc Sanchez nu. 7. ex utroque iure deducit, pro eaque plurimos auctores citat. Ratio vero est, quod metus reuerentialis nudus, non videatur tantam vim habere (sicut haberet si minax ei adiungerentur, ex cap. Ex literis, De despons. impuberum) ut vir constans co- terreri debeat, atque cogi censetur.

Moderanda est vero propositio, *iuxta eundem nu. 11. & alios quos sequentes*, ut non procedat, si cum metu reuerentiali concurrat, filium aliumve subditum, esse valde paternis aut herilibus praecipis obtemperantem, & valde imbecillum: patremque erga filium, aut alium Superiorem erga suum subditum, sibi non consentientem esse crudelem & austum. Ratio est, quia sine minis potest esse actus viri constantis, si is cui reuerentia debetur, nimis crudelis sit & sauitiam praeseferat, solutusque sit sauire, ubi non obtemperatur suae voluntati: tunc enim quantumcunque minax desinat actu: ad iustitiam tamen virtute, cum probabili timore actionis. Idem iudicium est, si ad metum reuerentialem adiungatur indignatio patris aut alterius Superioris, quae probabiliter creditur futura diuturna: ita ut patrem filius, aut alius inferior suum Superiorem semper sit habiturus infestum, ac passim obijcientem inobedientiam, & peiora de eo sentientem atque loquentem, pro more eorum qui alicui infestus sunt. Talis enim mali timore cadere in constantem virum, argumento est; quod vir prudens tale quid existimet adeo graue; ut quam illud, eligat potius à patria domoque paterna exul esse. Id quod inter graua mala numerant Doctores, quos idem Sanchez commemorat in praeced. disp. 5. nu. 8.

Secunda propositio est: Cum metu reuerentiali, & minus ad metum cadentem in constantem virum, requiri, ut is qui minatur solitus sit minas exequi. Hanc Sanchez disput. 6.

83.

84.

nu. 21. probat: quia dum solet quis minas iactare, & parū exequi, perinde est ac si non minaretur: quo fit, vt virtū prudentem nihil, aut parum tales minas moueant tanquam vanæ ac nullius momepti. Addit idem in nu. 22. hanc non procedere, cum ille qui minatur potens fuerit, etiamsi de illius conditione dubitetur, an sit atrox & solitus minas executioni mādare. Ratio est: quia metum passus, merito timendi causam ex eo arripit, quod vir potens cui reuerentia debetur, minatus sit. Etenim dum mores ipsius ignorantur, nō est æquum exponere se periculo executionis talium minarum.

85. Tertia propositio est: Metum reuerentialem dari in omni illo, qui iure aliquo subiectionis subest alteri: vt in Clerico respectu Episcopi: in laico, respectu magistratus: in filio vel filia, respectu patris aut matris (quando hæc perinde ac ille, austeri fuerit & solitus minas exequi) aut aliorum ascendentium: itē in fratre vel sorore respectu fratris maioris, si cum hoc habitet ab eo; gubernetur; itemq; in minore annis respectu sui curatoris: ac demum in nepote aut nepte respectu patris aut auunculi cum quo habitat & a quo gubernatur. Ratio propositionis est: quod suapte natura inferiores ijs quibus subiunguntur debeant reuerentiam: quæ pudorem ac timorem incutit, retrahentem ipsos ne audeant voluntati illorum contradicere.

Quarta propositio est: Metum reuerentialem precibus importunis, id est, instantissimis, ac sæpius repetitis conuictum, censeri posse cadere in constantem virum. De hac late differit Sanchez disput. 7. & illam tandem nu. 7. hac ratione concludit; quod cum ex vna parte importunitas cuiuscunque, non modo valde urgeat, sed etiam vexet: & interdum opprimat: potest patet ex historia Sampsonis iud. 16. vbi de Dalila dicitur, quod cum molesta esset ei, & per multos dies iugiter adhereret, spatium ad querendum non tribuens, defecit anima eius, &c. Ex altera parte vero reuerentia debita personæ potenti, reddat rogatum pusillanimum ac timidum: nec audentem contradicere. Cum inquam hæc ita sint: iure sane optimo, vtraque talis timendi causa coniuncta prudentem ac constantem virum coget, consensumque extorquebit. Vnde tali coniunctione concurrente cum metu reuerentiali, is censeri poterit, vt cadens in constantem virum, matrimonij validitatem impediens. Hic duo occurrunt notanda.

86. Prius est; excommunicationem quidem ipso facto incurere Superiores qui cogunt suos inferiores ad matrimonium: imposita in Concil. Trid. sess. 24. cap. 9. De reform. matrimonij: parētes tamen posse sine vilo peccato tractare, & statuerē de futuro matrimonio suorum liberorum, qui nondum attigerunt annos p̄bertatis, posse; huiusmodi tractatum iuramento confirmare iuxta cap. Ex literis. De sp̄saliib. Et ratio est, quam ibid. glossa. v̄bo Tam parēs, attigit: quia tale iuramentum intelligendum est, si filij voluerint postea cōsentire: quodq; ipsi parentes quantum licite poterint, conabuntur illos inducere ad huiusmodi matrimonium. Vbi aduerte quod si p̄na imposita esset illis qui id a filio nō cōsequeretur, ab illius solutione excusari cum, qui ad obtinendum talem consensum, quam potuit diligentia & industriam adhibuisset, ex cap. Gemma De sponsalib. Et ratio est, quia puniendus non est, qui culpa caret.

Posterior est: quod celi lædi non debeat matrimonij libertas, passim tamen subditi à Principibus, & filij à parentibus non tantum prohibitione; sed etiam p̄næ metu retrahi ab aliquo matrimonio per quod iniuriam, seu notabile detrimentum (adeoq; graue peccarent) Reipub. inferret aut propriæ familiæ aut alicui priuatæ personæ. Sic enim cōtrahens; quia, verbi gratia, hostibus præbet occasionem inuadendi Reipub. aut infamiam notam in iure suæ familiæ, aut aliquem iniuste neci exponit, potest iuste puniri. De qua tota re late differens Sanchez videri potest in libr. 4. disp. 22. & aliquot sequentib. Illud solum monemus ad eam facere, quod Isaac Gen. 28. filio suo Iacob prohibuit ne acciperet coniugem de genere Canaan: quodq; interdum iuste prohibeatur lege vel statuto regionis, aut ciuitatis, ne matrimonium contrahatur cum ijs qui sunt alterius regionis aut ciuitatis. Quæ prohibitio sicut iusta est, ita obseruatio illius potest iuste vgeri metu incusso: qui quando iustus est, non obstat validitati matrimonij.

87. QUINTVM DVBIVM EST; An matrimonium contractum metu in constantem virum cadente, validum sit, si confirmetur iuramento. De hoc copiose quoque Sanchez differit in præcedenti disput. 20. Nobis autem sufficere posse videntur sequentes propositiones. Prima est, Si matrimonio per prædictum metum contracto, apponatur iuramentum de præsentī dicendo, Duceo & iuro me ducere: sicut matrimonium nullum est omnino, ita & iuramentum: adeo vt non indigeat relaxatione. Hæc deducitur ex cap. 2. De eo qui duxit in matrimonium: vbi cum qui per metum grauem contracto & iurato matrimonio secundum duxit, definitur libere permittendum esse cum eadem secunda permanere. Quo significatur non modo prius matrimonium inualidum fuisse, sed etiam iuramentum ei additum minime obligasse. Alioqui enim ob illius violationem imponeretur aliqua p̄na, à qua ne metus quidem grauis quo extortum fuerit omnino excusat, iuxta cap. Verum, De iureiur. Confirmatur quoque ratione: tum quia iuramentum accedens ad contractum propter cōmune vtilitatem prohibitum (cuiusmodi est contractus matrimonij factus metu cadente in constantem virum) non obligat: vt patet ex cap. Si diligenti, De foro competenti. Videndus est idem Sanchez lib. 1. disput. 32. num. 8. & aliquot sequentib. Tum quia iuramentum sequitur naturam contractus cui addicitur. Ergo sicut matrimonium natura sua requirit cōsensum liberum, ita & iuramentum illi accedens, eius iudicium est requirendum: iuxta regulam 42. iuris in 6. Accessorium, naturam sequi congruit principalis. Tum demum, quia prædictum iuramentum est assertorium, cuius si nulla sit obligatio de præsentī, neque erit de futuro. Ipsum enim statim verum est aut falsum. Quod vero iuramentum quo matrimonium metu supradicto contractum confirmatur, falsum sit de præsentī, patet: quia tale matrimonium nullum est, propter impedimentum metus interuenientis.

Secunda propositio est, Ex matrimonio per metum cadentem in constantem virum contracto de præsentī ac iurato, nullam, ne quidem sponsalium, consurgere obligationem. Probatur, quia tam sponsalia etiam iurata, quam matrimonium, vt valeant, requirunt liberū cōsensum, iuxta cap. Ex literis, De despons. impub. Cum ergo in proposito casu liber cōsensus deficiat omnino, talis contractus non valebit, neq; vt matrimonium, neq; vt sponsalia.

88. Tertia propositio est, Si contractus matrimonij per metum cadentem in constantem virum, inito per verba de futuro, adijciatur iuramentum, de non contraueniendo ei, nulla esse neq; contractus neq; matrimonij obligatio. Nam ea vel esset seruandi matrimonium absque nouo cōsensu, nouaque ratificatione illius: vel esset illud ratum habendum nouo cōsensu libero. At prior obligatio nulla est: quia daretur alioqui obligatio ad peccatum mortale: quandoquidem vt matrimonio inualido, peccatum est mortale: nisi ipsum conualescat nouo cōsensu libero. Posteriorem quoque obligationem nullam esse, probatur: quia iurare se non contrauenturum matrimonium, sed nouo cōsensu libero illud habiturum ratum: perinde est ac iurare se de nouo contracturum matrimonium; seu, quod idem est, se facere sponsalia iurata: quæ quidem facta metu cadente in constantem virum non obligant, ante habitū est; ac late docet Sanchez lib. 4. disp. 21. Qui pro eius rei pleniore notitia, videri quoq; potest in præced. disp. 19. vt & in disp. 15. pro declaratione ei quod hinc sequitur: nempe matrimonium metu extortum, vt nullum est omnino, sic nullam obligationem parere ex parte contrahentium; it vt vnus altero inuito possit resiliere.

89. Sed obijci potest, iuramentum istiusmodi non esse contra bonos mores, ex cap. Inter cætera, 22. quæst. 4. ideoq; seruari posse sine salutis æternæ dispendio, & obligare ad sui obseruationem, iuxta cap. Cum contingat, De iureiur. & capit. Quamuis pactū, De pactis in 6. Sic enim iurans soluere vstras ad redimendam vexationem, cum non peccet obseruando tale iuramentum, tenetur illud obseruare, ex cap. Debitores, De iureiur. Respondendum est, quod est iuramentum de quo agimus non contra bonos mores, quia potest absque culpa seruari: vergere tamen in præiudicium alterius (quod etiam sufficit ad tollendam illius obligationem, ex cit. cap. Cum contingat) quandoquidem obseruatio illius aduersetur

REGINA
DE
PRAE
HEDR
E. V

publicæ utilitati, vt quid de se odio sum, & perturbationis, aliorumque morum seminarium in Repub. Adhæc iurans per iniuste ingulsum metum, cadentem in constantem virum, potest à peccato excusari hoc nomine, quod ratione talis metus possit iurando vti verbis ambiguis; quibus iniuste cogentem decipiat; vel si apertis verbis vti cogatur, nõ habendo intentionem iurandi: vel si habeat, subintelligendo mente aliquam conditionem, qua iuramentum reddatur inualidum; qualis est, Si iuste cogor: aut, Si alias obligor.

SEXTVM DVBIVM EST, An validum sit matrimonium quod & contrahitur & consummatur per metum cadentem in constantem virum. Istud satis persequitur Sanchez in eodem lib. 4. disput. 18. Contenti autem erimus notare in foro conscientie distinguendum esse. Nam si is qui matrimonium coactus consummat, accedat ad sponsam nõ affectu maritali tanquam ad vxorem, sed animo fornicandi: tunc in conscientia non est matrimonium. Nec enim est per priorem consensum, quia is non potuit efficere matrimonium, cum procederet ex metu cadente in constantem virum; nec per ipsam consummationem, in qua cum nullus sit consensus in matrimonium, vt *supponitur*, nullum quoque ex ea erit matrimonium. Si vero ille qui matrimonium consummat, metu etiam mortis cogitur, accedat ad sponsam affectu maritali tanquam ad vxorem, matrimonium erit validum, quia nouum consensum in matrimonium adhibuit, sufficientem ad illius validitatem, non obstantem metu: quia metus mortis quidem, cum agitur tantum de consensu in matrimonium, potest censi metus cadens in constantem virum; quia talis consensus non est peccatum mortale, quod vir constans nunquam eligit. Non potest autem similiter censi, cum agitur de consummatione matrimonij; quæ si fornicario, non autem affectu maritali fiat, peccatum est mortale: & id eo illam vir constans nõquam eligit præ morte. Vnde fit, vt matrimonium nequeat inualidum censi, ex eo, quod consummatur sit per metum cadentem in constantem virum.

CAPVT XIV.

De impedimento erroris.

SVMMARIVM.

91. Quæ ignorantia significetur nomine erroris constituens impedimentum matrimonij.
92. Error circa personam in iure natura impedimentum est validitatis matrimonij.
93. Non item error circa personam qualitatem, nisi sub huius conditione matrimonium contrahatur.
94. Aut cum illius errore inuoluatur error personæ: quod an contingat, quarati ne d. prehendatur.
95. Tria requisita vt error qualitatis, errorem personæ inuoluere censetur.
96. Impedimentum erroris circa qualitatem conditionis seruili.
97. Cur alij contractus, non autem matrimonium, per errorem circa quantitatem rei reddantur inualidi.
98. Duo adhuc errores quibus matrimonium reddatur inualidum.

CONSENSV libero qui ad matrimonium, iuxta antedicta necessarius est, obstat non modo vis, sed etiam ignorantia: quæ esse potest vel puræ negationis, vel prauæ affectionis: quarum illa nullum ponit intellectus iudicium, *repe ne scientia pura*, ideoque de ea non est sermo in præsentia: cum contrahens matrimonium nunquã id faciat ex pura ignorantia, sed ex aliqua scientia: quandoquidem necesse est vt aliquo modo cognoscat personam cum qua contrahit, cum voluntas non feratur in incognitum. Ignorantia vero prauæ affectionis, est quidem cum aliquo intellectus iudicio, sed falso: vt quando iudico eum esse Petrum qui est Paulus: constituitque errorem, de qua hic agitur, quantum in contractu matrimonij contingens, cum reddit inualidum. Duplex autem potest esse talis error; vnus contingens circa personam cum qua contrahitur: quando scilicet

hæc de facto est alia ab ea cum qua contrahens putat se contrahere: vt quando Jacob accepit Liam exilians esse Rachel Genes. 29. Alter vero potest esse circa qualitatem seu conditionem eiusdem personæ, vt cum putatur nobilis, vel formosa, vel Catholica, vel conditionis libera, vel diues, & sic de cæteris: non est.

Atque prior error facit matrimonium iure natura omnino inualidum, ita ut nusquã conualescat: nisi post cognitum errorem, accedat nouus in illud consensus, prout accessit in matrimonio Jacob cum Lia. In quam sententiam magnum authorum numerum refert Sanchez lib. 7. disput. 18. num. 12. Pro quo facit cap. vnicum 29. quest. 1. Facit & aperta ratio: quia talis error tollit omnino consensum de iure naturæ requisitum ad matrimonij validitatem. Qui enim cum tali errore consentit, non consentit in personam quæ illi adest, sed in eam quam animo concepit; quia non nisi animo conceptum cognitumque, velle censetur.

Si obiciatur in alijs contractibus satis esse si pro eo de quo facti sunt, detur æquiualens aut aliud præstantius. Respondetur, non esse eandem rationem: quia cæteri contractus fiunt circa res, ratione æstimationis & pretij earum. Et ideo quantumuis circa res ipsas error interueniat, nihilominus si nullus sit circa æstimationem & pretium earundem, non erit impedimentum validitatis. In matrimonio vero quia est contractus circa vnã personã in singulari (illud n. contrahens, sic debet cum vna persona contrahere, vt excludat omnes alias) error circa talem personam, reddit ipsum inualidum.

Posterior autem error, qualis est, cum quis ducit hæreticam, pro Catholica; pauperem, pro diuite, & sic de cæteris (excepta qualitate conditionis seruili de qua paulo post) non reddit matrimonium inualidum. Pro quo Sanchez in memorata disput. 18. num. 8. refert multos authores. Et facit supra citatum cap. vnicum: atque ratio, quia cum tali errore concurrat sufficiens consensus in personam, ad matrimonium necessarius: quandoquidem nullæ tales qualitates attingunt ad matrimonij essentiam, sed extra eam sunt, tanquam accidentia: nisi ipsum forte contraheretur sub conditione alicuius earundem qualitatum. Quod quidem vt censetur contingere Sanchez in sequenti num. 21. notat requiri vt intentio ponendi talem conditionem sit actualis: seu quam contrahens tunc actu habuit cum contraheret: aut saltem virtualis, seu quam contrahens habitam priusquam contraheret, non reuocauit per actum contrarium.

ADVERTE vero non nunquã in matrimonio cum errore qualitatis, inuolui errorem personæ, ipsumque ea de causa esse nullum. Quod vt deprehendi possit, oportet diligenter aduertere vtum consensus feratur primo ac directe in hanc personã in particulari, seu in indiuiduo, & consequenter in personam quæ habet tales qualitates annexas: g. nobilitatem, diuitias, &c. vt fit quando serua matrimonium contrahit cum aliquo qui se proficitur nobilem & diuitem, cum sit ignobilis & pauper. Tunc enim error est tantum qualitatis, non item personæ: vnde validum est matrimonium, neque dolus vitia: sic contractum, quantumcumque causam ei dederit; vt aliquot alijs citatis notat Coua. in Epit. p. 2. cap. 3. §. 7. nu. 3. Pro quo facit, quod ex cap. Cæm in Apostolica, De sponsalibus: mendacium seu surreptio non vitiet matrimonium. Quod si è contrario consensus primo ac directe feratur in personam, quæ tales habeat qualitates, & consequenter in particulari in hanc, v. g. in primogenitum Petri, putatum diuitem & nobilem, cum non sit talis: error est qualitatis inuolvens errorem personæ, quia deficientibus tunc qualitibus, sub quibus persona intendebatur, consequenter deficit persona: sicque matrimonium est inualidum, prout post D. Thomam in 4. distinct. 30. quest. 1. art. 2. ad 5. docent Sorus eadem distinct. quest. 1. art. 1. paulo ante solutionem argumentorum, & Sylu. in verbo Matrimonium 8. quest. 1. dicto 4. nonnullique alij quorum meminit Sanchez in memorata disput. 18. num. 25.

Ne autem in hac re falli contingat, meminisse oportet tria requiri, vt error qualitatis errorem personæ inuoluere censatur, quæ in Ench. ca. 22. nu. 32. Nauarr. insinuat. Primum est, vt notitia personæ habeatur sub illa qualitate, sub qua intenditur, vt, v. g. sub qualitate primogeniti. Neque enim error est sine cognitione erronea; quam prius præcessiff.

Sanchez in sequenti numero 28. docet non esse necessarium: sed sufficere ut concipiatur eo tempore, quod de matrimonio contrahendo conuenitur: atque femina errore ducta nubat, existimando personam esse primogenitum eam, quam in individuo apprehendit, & matrimonium eligit. Secundum est, ut illa qualitas non sit vniuersalis, sed singularis: seu quæ ad vnā personam singularem sit contracta: ut primogenitum esse Petri. Nam alioqui non excluderet potius vnā personam, quam aliam. Tertium, ut consensus non feratur in personam præsentem, ut præsens est sed ut substat qualitati. Nam si quæ directe consentiat in personam præsentem, etiam si ab ea sit dolo decepta, eo quod diceret se primogenitum Petri, matrimonium erit validum, tanquam contractum cum sufficienti consensu contrahendi illud cum tali persona.

96. RESTAT dicamus de errore circa qualitatem conditionis feruili, cui speciale est, ut quando antecedit matrimonium, reddat illud inualidum, si is qui contrahit cum eiusmodi errore sit libera conditionis. Ita enim habetur ex multis canonibus 29. qu. 2. & ex cap. Proposuit, & cap. fin. De coniugio feruorum. Ratioque est: quia in matrimonio contrahitur obligatio perpetua reddendi debitum conjugale, cum iniuste petatur: & is qui conditionis est feruili, seu mancipium, multis modis potest per dominum suum impediri ne illud reddat. De hoc impedimento longam tractationem Sanchez instituit in quinque sequentibus dispensationibus. Sed non est animus in eo immorari, quia res est valde prolixa nec posita in vsu in hisce regionibus. Memoratum auctorem igitur legat qui solet de eis scire.

97. Adhuc restant duo de impedimento erroris vniuersæ notanda. Vnum est, quod iam antea insinuauimus: in aliis quidem contractibus, errorem circa rei quantitatem vel qualitatem reddere iure naturali inualidum contractum de ea factum: ut si alicui vendatur vitiosus equus pro bono, venditio inualida est ob errorem circa rei venditæ qualitatem. In matrimonio tamen errorem circa personæ qualitatem, non reddere ipsum inualidum, eo quod personæ qualitas nihil attineat ad matrimonij essentiam, ut ex antedictis satis intelligitur. Et vero quantitas & qualitas rei, ad essentiam contractus qui circa eam celebratur, spectet hoc nomine, quod in illo habeatur ratio pretij rei, quod quidem ex quantitate & qualitate eiusdem rei, non autem ex sola substantia ipsius, sumitur.

98. Alterum est, quod quamuis eos tantum errores soleant Doctores assignare, quibus matrimonium redditur inualidum, nempe errorem circa personam, & errorem circa conditionem seruitutis: possint tamen alij contingere, qui per defectum consensus reddat matrimonium inualidum: ut quando una persona existimat alteram consentire nec consentit: tunc enim matrimonium esse inualidum habetur ex cap. Tua nos De sponsal. Item in casu, quo aliquis ex ignorantia iuris, vel consilio Confessarij deceptus, existimat matrimonium esse vbi non est, ex eoque errore ratum habet illud ipsum antea factum, quod reuera inualidum erat tanquam contractum: v. g. per metum grauem, vel per errorem circa personam: neque vlla ratione ratum habiturus esset, si inualiditatem sciiret. Nullum enim est in conscientia tale matrimonium, ut sentiunt Franciscus à Victoria in relect. De matrimonio parte 1. in fine; Angelus Matrim. 2. §. 17. Syll. Matrimonium 4. quest. 10. Rationem duplicem à Victoria reddit. Altera est, quod errore deceptus, noluit in tali casu quidquam noui agere, sed tantummodo ratum habere quod putat iam actum esse. Cum igitur matrimonium antea nullum reuera fuerit, postea quoque nullum erit. Altera est, quod is error sit circa aliquid, quod est de essentia matrimonij, nempe circa consensum (ad illius constitutionem penitus necessarium ob rationem quam includit contractus) cui nihil tam est contrarium quam error, ex lege, Si per errorem, ff. De iurisdictione omnium Iudicum. Iam in casu proposito, error ex eo contingit, quod existimatum sit, matrimonium ibi reuera esse, vbi non erat. Enimvero talis hortandus est, ut ad vitandum scandalum retineat coniugem, adhibeatque nouum consensum; quod si nollet, non videretur in conscientia cogendus.

CAPVT XV.

De impedimento ineptie, seu impotentie ad carnalem copulam.

SUMMARIUM.

- 99 Iure naturali impotentia ad carnalem copulam impedit matrimonij validitatem quodque ea sit duplex, naturali & aduentitia.
- 100 De eo, quod talis impotentia debeat esse perpetua.
- 101 Carnalis copula coniugalis, ad matrimonij consummationem, requiritur ut vir semen virile effundat in vas femineum: quod cum non potest, incapax est matrimonij.
- 102 Variorum casuum decisiones inde deductæ.
- 103 Sterilitas non facit incapacem matrimonij, eum qui capax est prædictæ copulæ.
- 104 Impotentia perpetua ad copulam coniugalem ex quacumque causa proueniat, facit inuacuum matrimonij: & signa proueniens ex maleficio ac remedia aduersus eam.
- 105 In dubio quod vinci non potest, præsumitur pro matrimonio: & quatenus peccet qui contrahit matrimonium dubitans an impotens sit.
- 106 De triennio experientie, quod ipsum non requiratur ad determinandum quando impotentia ad copulam perpetua esse sit cognoscitur.
- 107 Quod idem triennium requiratur, cum incertum est, impotentiam esse perpetuam: & a quo tempore ipsum sit computandum.
- 108 Coniux reuocens à coniuge ob impotentiam, si id fiat ante expletum triennium experientie, reuocari potest: non item si post.
- 109 Post dissolutum ob impotentiam matrimonium, sine eo erratum esse deprehenditur, idem restaurandum est.

99. IURE naturali, qui impotens est ad carnalem copulam, impedit matrimonium contrahere: quamuis enim copula ipsa non sit de matrimonij essentia, potestas tamen & obligatio ad illam est de eadem essentia. Vnde sicut in aliis contractibus, ille iure naturali inualidus est, quo quis obligat se ad id, quod præstare, non est in ipsius potestate: sic matrimonium inualidum est, quando is qui illud contrahit impotens est ad soluendum coniugii debitum copulæ coniugalis, ad quod reddendum se obligat. Pro quo facit quod impossibile non sit obligatio, ff. De regulis iuris: immo ut habet regula sexta eodem titulo in 6. nemo possit ad impossibile obligari. Iam duplex esse potest talis impotentia: vna naturalis, quæ ex causis naturalibus oritur, siue per excessum, siue per defectum Altera ab aduentitia, quæ opera dæmonis vel hominum, vi adhibita contingit. Illa significatur nomine frigiditatis quam soli viro accidere omnium sententia esse habet Sanchez lib. 7. d. spar. 92. sub initium. Aduentitia autem significatur nomine maleficii. Atque, qui priore impotentia laborant, frigidi: & qui postferore, maleficiati dicuntur in Decretalibus, titulo De frigidis & maleficiatis: vbi hæc materia tractatur, ut & in decreto Gratiani 33. quest. 1.

Vtraque autem duas condiciones requirit ut matrimonij validitatem impediatur. Prior est, ut præcedat matrimonium ipsum. Nam subsequens non dissoluit illud, ex cap. Hi qui matrimonium 32. quest. 7. Et ratio est, quia matrimonij vinculum indissolubile est, ut habitum est in præced. cap. 4. Habere autem locum hanc conditionem, etiam si matrimonium ratum sit tantum nec consummatum, Sanchez lib. 7. d. spar. 102. ex eo confirmat, quod in eodem capitulo dicitur generaliter ob impotentiam superuenientem non posse coniugia solui: magnamque auctorum multitudinem in eandem sententiam refert. Ex quo in seq. d. spar. 103. aduerte, in dubio. An impotentia præcesserit: præsumi præcessisse cum fuerit naturalis: secuta vero esse, cum fuerit accidentalis, ut ex maleficio proueniens. Ratio est, quod qualitas quæ est à natura merito semper inesse credatur. Aduentitia vero non item, nisi contrarium probetur: quia præsumptio in dubio, militat pro qualitate naturali, qualis est potestas cocundi excludens dictam impotentiam. Quod

vide

vide plenius declaratum apud eundem authorem ibidem conclus. 5.

Posterior conditio est, vt talis impotentia sit perpetua; nam temporalis non reddit matrimonium inualidū, ex cap. Fraternitatis De frigidis & maleficiatis. In quo omnes conuenire Sanchez loco citat. num. 2. notat. Dicitur autem perpetuum impedimentum ex eod. cap. Fraternitatis (cuius declarationem ipse Sanchez late persequitur lib. 7. disputat. 93. quæstio. 2.) quod sint diuino miraculo, vel certe sine mortis periculo remoueri non potest humana opera. Adde autem sine periculo peccati mortalis, quod est malum maius morte corporis: quale periculum contingeret cum maleficiū auferri non posset sine alio maleficio. Quod si posset impotentia ipsa auferri sine vitæ periculo, quamuis non sine graui cruciatu (de qua re Sanchez in ead. d. sp. 93. quæst. vltima) talem dolorem coniunx impotens pati teneretur: & ex Charitate ne exponeret alterum coniugem periculo fornicationis: & ex iustitia, quia eo ipso quod se obligauit ad soluendum coniugale debitum: consequenter obligauit se ad illa quæ necessaria essent ad eum finem. Adde pari ratione, tenet aliquid aegritudinis periculum subire, argumentum cap. 2. De coniugio leproforum, vbi deciditur matrimonium cum leproso esse validum.

Porro ex cap. vltimo De frigidis & maleficis. quando dubium est num impotentia sit perpetua an temporalis: Ecclesia solet dare triennium per quod tales coniuges cohabitent, & dent fideliter operam consummando matrimonio: quo tempore elapso, si impedimentum perseueret, ipsum perpetuum esse præsumit; & consequenter nullum esse matrimonium. De qua re postea documento sexto. Quod si Ecclesia postea deprehenderit se deceptam fuisse, impedimentumve eiusmodi cessasse: cogit personam redire ad priorem coniugem iuxta cap. Requisita 33. quæst. prima. Id quod procedit siue impotentia naturalis fuerit, siue aduentitia, seu ex maleficio; prout notatum est à Gratiano in fine eiusdem quæstionis. Et patet: quia eo ipso, quod impedimentum cessat vnde cumque prouenerit, constat ipsum temporale, non perpetuum fuisse: atque adeo minime reddidisse matrimonium inualidum.

Ceterum quidquid necessarium sit in hac materia tractanda vsurpare verba, a quibus pudor in communi sermone abstinere suadet: de ea tamen tacere non permittit necessitas habendi illius notitiam audiendo confessiones. Ideo subiiciemus aliquot documenta, quæ eandem notitiam, saltem quoad fundamenta illius, contineant.

Documenta d. proposita a ineptia, seu impotentia ad copulam coniugalem.

PRIMUM igitur est, Ad copulam coniugalem cuius impotentia impedit matrimonij validitatem, requiri vt sponsus intra vas sponse seminet, seu in illud semen virile effundat. Pro quo in prius memorata disput. 92. num. 7. Sanchez magnam auctorum numerum adfert. Probatur vero ex cap. Laudabilem De frigidis & maleficiatis, illis verbis, Vt iureiurando dicit quod nunquam peccet carnis copulam, vna caro effecti fuissent: & tunc videtur quod mulier valeat ad secundas nuptias conuolare. Quibus verbis aperte significatur ad valorem matrimonij requiri copulam, per quam coniuges vna caro efficiuntur: ad quod requiritur seminis virilis effusio, per quam perficitur talis copula. Vbi aduerte quod Sanchez addit num. 10. matrimonium non esse censendum nullum, si vir non possit totum semen intra vas fundere, sed tantum partem, quæ recepta intra id ipsum vas, sit sufficiens ad efficiendum coniuges carnem vnam. Aduerte item quod item consequenter addit, & pro quo citat magnum numerum auctorum, ex parte etiam feminae nasci matrimonij impedimentum, quando ea sic arcta fuerit, vt non possit intra vas semen virili recipere: quia perinde est in hac re, siue ex parte viri, siue ex parte feminae confurgat impotentia seminandi intra vas: atque ad eam ita consummandi matrimonium, vt coniuges efficiantur vna caro.

Inferri autem potest, quod Sanchez in eadem disput. 92. num. 13. habet multis auctoribus citatis: si coniugata femina ita abominabile apparere viro, vt nullatenus possit moueri

ad coitum cum illa; nec excitare possit concupiscentiam, censendum esse tunc interuenire impotentiam perinde matrimonij impeditiuam, ac prouenientem ex maleficio atque adeo tale matrimonium dissolui, perseuerante eadem impotentia post præmissam triennalem experientiam, adhibitis conuenientibus medijs ad abominationem eiusmodi vincendam. Ad quæ excogitanda hortandus est vir: scemina vero vt munditie, ornatu, & affabilitate se viro amabilem exhibeat.

Inferri præterea potest pari ratione inualidum esse matrimonium Eunuchi carentis vtroque testiculo; non item, si tantum altero: vt à nemine negari notat Sanchez num. 14. quia vnus testiculus potest ministerium generationi necessarium exercere perfecte, sicut aliter solus oculus videndi actum perfecte exercet. Quod autem aliqui Doctores, quos idem auctor refert num. 15. & 16. existimant etiam vtroque testiculo carentis validum esse matrimonium, iam teneri non potest. Nam præterquam quod sententia contraria, & bona ratione nititur: quod scilicet talis non emittat verum semen sed solum quamdam aquosam materiam: & plurimos habet auctores, quos idem Sanchez refert in sequenti num. 17. habetur constitutio (cuius idem quoque ibidem verba refert) edita à Sixto quinto anno Domini 1587. qua generaliter declaratur, quod Eunuchus priuatus vtroque testiculo, sit & semper fuerit omnino matrimonio inhabilis, etiam sciente & consentiente femina: ita ut contractum ab eo matrimonium sit nullum, irritum & inualidum.

Permittit tamen idem Pontifex, vt iuxta antiqua iura (textus est expressus in cap. Consultationi De frigidis & maleficiatis) possint cohabitare tanquam frater & soror ad officia domestica (de qua re Sanchez lib. 7. disput. 97.) alia; eos qui iam contraxerunt, iubet vt Nuncius Apostolicus, & Prælati curent separari: si appareat non vt caste simul viuant contraxisse, sed intentione quandoque conandi ad copulam, dum in eodem lecto dormiunt aut indalgere osculis & amplexibus. Idem vero quod de talibus Eunuchis, dicendum est de cæteris, qui cognoscuntur habere impedimentum: quandoquidem ratio est eadem.

Inferri adhuc potest, quod ipse Sanchez in sine citata disputationis 92. tractat: matrimonium non esse ex eo censendum inualidum, quod femina parere nequeat sine aperto periculo mortis: aut quod foetum mortuum edere soleat. Nam hoc vtrumque accideptarium est matrimonio, neutrumque obstat quin carnalis copula interueniat sufficiens ad matrimonij consummationem, & ad coniuges efficiendos duos in carne vna.

Inferri denique potest, quod idem latius tractat in sequenti disput. 93. quæst. 1. Impotentiam perpetuam respectu vnus feminae & non aliarum, sufficere ad impediendam validitatem matrimonij respectu eiusdem feminae, & non aliarum: cum vt supponimus, sint ad copulam coniugalem habiles, non item illæ. Hincque in cap. finali 33. quæst. 1. impotentibus ob maleficiū, conceditur vt dissoluto priori matrimonio, ad aliud transeant, si non potuerint sanari.

SECUNDVM documentū est: Impotentem ad generandum, seu steriliter seminantem, dummodo intra vas feminae seminare possit, censeri aptum matrimonio. Hanc communem Doctorem & certam sententiam esse ait Henriquez lib. 12. cap. 7. §. 4. in margine, litera D. Patetque ex vsu Ecclesie: quam dissoluisse matrimonium aliquod propter sterilitatem, nunquam auditum est. Et ratio confirmat: quia obligatio matrimonij non est tantum ad generandum, sed etiam, secundario saltem, ad remedium concupiscentiæ per habitam coniugalem copulam. Accedit quod generalis prolis non sit de necessitate matrimonij: ideo enim vir senex etiam decrepitus, cuius semen sterile est, contrahere potest, vt patet ex Dauid qui 3. Reg. cap. 1. contraxit cum Abisag Sunamitide. Adde etiam quod Henriquez habet in eodem cap. 7. §. 3. faciens ad ad rem propositam, quodque late tractat Sanchez lib. 7. disput. 105. Ecclesie vsu approbati matrimonium quod quis in articulo mortis cum concubina, quam nullo modo sperat se carnaliter vtrquam cogniturum contrahit, vt liberos ex ea susceptos faciat legitimos. Adde

adhuc eum eodem in sequenti §. 4. quod forma sterilis naturali qualitate, non sit incapax matrimonij, vt patet ex illis, quæ in sacra Scriptura scribuntur, steriles contraxisse. & in sterilitate diuino beneficio concepisse ex viris senibus vt Saram, ex Abraham: & Elizabeth, ex Zacharia: quorum coniugia fuisse vera matrimonia, non obstante sterilitate, nemo negabit.

104. TERTIVM documentum est: Impotentiam naturalem ad coniugalem copulam, ex quacumque causa proueniat impedire matrimonij validitatem. Nam cum ex cap. finali 33. quæst. 1. id constet de maleficio, constabit maiore ratione de impotentia naturali: & pari ratione de quacumque simili impotentia aduentitia. Confirmatur: quia quæuis talis impotentia repugnat substantiæ matrimonij, ad quam spectat traditio potestatis ad carnalem copulam facta alteri, quam constat inanem nullamque esse interueniente impotentia perpetua ad eandem copulam. Pro quo multos auctores citat Sanchez lib. 7. disput. 98. nu. 2. & ob propositam rationem, annotat talem nullitatem esse de iure naturæ.

QUARTVM documentum est: An impotentia ad copulam coniugalem sit naturale impedimentum, an factum demonis, seu magicæ artis virtute, cognosci experimento: nempe vt habet Henriquez lib. 12. cap. 8. §. 2. aliis in margine citatis, quando ligatus ad vnam, est potens ad alias: nisi ex aliqua naturali qualitate prouenire deprehenderetur: aut quando complexum vxoris exoptat quidem, sed dum tentat accedere, exhorrescit: iudicandum est impedimentum non à natura, sed à dæmone prouenire. Aduersus quod vtendum est remedio tradito in cap. finali 33. quæst. 1. sacramentalis scilicet confessionis, lacrymarum, ac ieiuniorum orationum & cleemosynarum largiorum: ac etiam exorcismorum, ceterorumque ad Ecclesiasticæ medicinæ munia pertinentium per Ecclesiæ ministros exhibendorum. Abstinentiam autem est omnino à maleficijs, etiam si vltro offerantur: quia vt exhiberi, sic admitti nequeunt sicite, tanquam contraria iuri, tum diuino ex Leuiticis 19. vers. 31. Deuter. cap. 18. vers. 10. & 1. Reg. cap. 28. versu 3. Tum Ecclesiasticis, ex cap. Qui sine Salvatore 26. q. 2. Tum demum ciuili ex lege Nemo, Cod. De maleficijs & mathematicis. De hac re alios citans, tractat Sanchez libro 7. disput. 94. & duabus sequentibus: & nos egimus in precedenti lib. 17. cap. 17. ad nostrum institutum sufficienter.

105. QVINTVM documentum est: Quando vertitur in dubium, An impotentia sit vera, sitque consummatum matrimonium necne, præsumendum esse pro matrimonio ipso, quod sit validum, si adhibita sufficienti diligentia idem dubium vinci non potuerit. Ratio vero est: quod potentia ad copulam, de se sit naturalis homini, ideoque is præsumatur ad eam naturaliter potens: quem si contingat se impotentem asserere, incumbet ipsi onus probandi veram impotentiam: quam si non possit (prout contingit in proposito casu) certo probare, præsumetur vt diximus pro naturali potentia, ac subinde pro matrimonij validitate. Ita docet Sanchez lib. 7. disput. 103. num. 8. addens alia in confirmationem: sed proposita ratio nobis sufficere potest. Ex eodem vero in sequenti num. 19. aduerte, dubitantem sine impotentem, peccare si ad matrimonium transierit, antequam rei veritate diligenter inuestigata, dubium deposuerit. Ratio est: quia exponit se periculo celebrandi inualide matrimonij sacramentum: in eiusdem grauem iniuriam. Vnde in c. Dominus: De secundis nuptijs interdictur transitus ad aliud matrimonium, quando non constat, sed adhuc dubium est, an prior coniux obierit.

106. SEXTVM documentum est: Circa illud quod triennium experientie in cap. Laudabilem De frigidis & maleficis conceditur, cum post initum, nec consummatum matrimonium de impotentia deprehensa dubitatur sine perpetua: multa esse notanda quæ Sanchez persequitur lib. 7. disput. 103. & quæ nos sequimur.

Primum est, de quo in eadem disput. 103. cum dantur signa necessario & euidenter ostendenda impotentiam, vt ex c. ta esse virilia, aut effecta arida, aut mulierem arctam esse, aut virum per sententiam separatam esse ob frigiditatem: nullam temporis moram expectandam esse ad dissoluendum matrimonium. Ratio est, quia constante impotentia, & ideo

matrimonij nullitate, copulam permittere, esse, contra ius naturæ prohibens fornicationem. Quod si impotentia signa non sint omnino certa, sint tamen verosimiliter euidentia, nec etiam requiritur triennium experientie: sed tantum exigitur iuramentum coniugum afferentium se non posse coire: & septimæ manus propinquo iuramentum se credere eos verum dicere. Ratio est quia si impedimentum fere euidenter constet, non est opus expectare triennium, quod conceditur solum in casu dubij & obscuritatis rei. De quo tanquam decidendo in foro externo, nihil est quod plura dicamus: nisi quod tacendum non est illud quod idem auctor monet sub finem eiusdem disputationis: aliter iudicandum esse de impotentia surgente ex maleficio, quam de cæteris, quia cum maleficio sit dæmonis operatio occulta & libera, non potest perinde consistere de illius perpetuitate ac de cæteris impotentie causis quæ sunt naturales. Quocirca consentaneum est, vt ad dirimendum matrimonium ob impotentiam ex maleficio prouenientem, non modo triennium experientie, verum etiam longius tempus à Iudice assignetur: indistincto simul consilio coniugibus, orationi vacent & operibus penitentie (congruenter cap. finali De frigidis & maleficijs) vt vel sic Deus placatus coercet dæmonem, quo desinat maleficio nocere.

107. Secundum est, Quando vterque coniux fateatur impotentiam, si ea sit incerta: ante matrimonij dissolutionem, desiderari triennium experientie concessum in cap. Laudabilem De frigidis & maleficis. Desiderari præterea iuramentum vtriusque coniugis fatentis impedimentum, ac etiam septimæ manus propinquo, vel si hi desint, vicinorum bonæ famæ: quia idem capitulum Laudabilem, tale quid requirit. Quæ de re late Sanchez disputat. 108. sequenti: vt & 109. de inspectione faciendi per medicos aut matronas, quando vnus coniugum impotentiam affirmat, & alter negat: & 113. de illis matronis, quales esse debeant. Sed cum spectent maxime ad usum fori externi: ea relinquemus apud ipsum videnda: contenti, pro intelligentia Doctorum, notare quod is habet disput. 108. num. 11. aliis citatis, iuramentum septimæ manus sic accipiendum esse, vt si vterque coniux fateatur impedimentum, cuiuslibet coniugis septem sanguine iurent, vel is deficientibus, septem vicini cuiusque: ita ut debeant esse quatuordecim: qui tot petuntur in fauorem matrimonij, ne facile in eius dissolutione erratur. Quod si tantum alter coniux, altero negante, impedimentum fateatur soli septem propinqui fatentis iurare debent se credere ipsum dicere verum, quemad. idem habet disput. 109. num. 13. quia propinqui negantis, non sunt vocandi vt in fauorem fatentis iurent.

Tertium est: Tam in impedimento maleficijs, quam frigiditatis aut alterius defectus naturalis, triennium computandum esse à die copulæ contractæ. Id quod habetur ex cit. cap. Laudabilem, vbi Pontifex decidit id ipsum triennium esse numerandum à tempore celebrati coniugij. Quod cum glossa verbo Cel. brari, intelligendum esse de celebratione cū attentione ad copulam, patet: quia cum idem triennium destinetur ad experendam coniugis potentiam ad copulam, merito à tempore talis experientie computandū esse iudicatur. De hoc Sanchez late disput. 110. In sequenti 111. docens non esse necessarium, vt id tempus sit continuum etiam ad triennium complendum, oporteat interpolatum suppleri: non quidem metaphysice, quasi quodcumque breue tale tempus suppleddum sit: sed moraliter vt sufficiat illud suppleri, quod prudētis arbitrio est ita notabile, vt ob illius defectū triennij experientia, mortaliter loquendo, non cessatur integra.

108. Quartum est: Quando nondum lapsum est ante memoratum triennium experientie, coniugem qui prætextu impotentie recessit, eogendum esse per censuram ad cohabitandum alteri, & permitrendum vt talis experientia capiatur: Ratio est: quia nulla datur excusatio copulæ, tunc negatæ, quando quidem impotentia illa tanquam dubia, probanda est per triennij experientiam: qua proinde non premissa nulla subest causa recedendi: cogique debet recedens, redire ad coniugem, vt triennio cohabitationis, vacando copulæ expleto, constet an illa impotentia sit perpetua, ac matrimonium dirimat: alioqui enim ius frustra præscriptisset triennij experientiam. Post elapsam autem idē experientie

REGINA
DE
PRAE
HODORUM
E. V

triennum, si contingat coniugē fugere ob alterius impotentiam, is nō potest cogi redire, donec *admissa impotentia obicitur*: lis decidatur argumento cap. Causam De probationibus: vbi viro negatur restitutio vxoris se monachā virginem profitentis, donec iudiciali sententia quid agi debeat decernatur. Pluribus tractat de hac re Sanchez disput. 112.

S E P T I M V M documentum est: Cum tres sint præcipuæ causæ impotentia, qua matrimonium dirimitur, ad quas cæteræ possunt reduci: frigiditas viri, arctitudo feminae, & maleficium contingens siue in vtroque coniuge, siue in altero tantum: restaurandum esse matrimonium quando experimento deprehenditur erratum esse in illius dissolutione. Siue facta sit ob viri frigiditatem: prout habetur ex 33. q. 1. cap. 1. & 2. atque ex cap. 1. & 5. De frigidis & maleficiatis: dum decernunt matrimonium dissolutum ratione frigiditatis viri, instaurandum esse si postea contingat eundem virum ad alias nuptias transire. Intellige cum matrimonij cōsummatione, prout intelligendum esse bene ostendit Sanchez lib. 7. disput. 99. num. 3. & 4. vbi plures alios citat: & totam eam rem plenius consequenter tractat. Siue facta sit dissolutio ob feminae arctitudinem, prout habetur ex cap. Fraternalitatis §. 2. De frigidis & maleficiatis, per hæc verba de quadam curialiquid tale contingit. Sententiam diuortij per errorem licet probabilem, nouimus esse prolatam, cum pateat ex postfacto, quod cognoscibilis erat illi, cuius simili commissetur, & ideo inter ipsam & primum virum dicimus matrimonium extitisse. Quare inter eam & præfatum Gu. matrimonium non esse censemus, eosque præcipimus ab inuicem separari. Ad cuius decreti plenam intelligentiam videndus est Sanchez in sequenti q. 2. Siue inter facta sit dissolutio ob impotentiam ex maleficio, non restaurari matrimonium, si maleficiatus secundum contractum consumet aut fornicetur, habetur ex cap. finali 33. quæst. 1. Id quod Sanchez ibidem quæst. 3. tractat, limitatque tribus exceptionibus. Prima est, quando sententia dissolutionis matrimonij non est legitime lata: tunc enim debet matrimonium instaurari (vt error sententiæ dissolutionis reparatur) donec adhibeantur omnia requisita ad dissolutionem, qualia sunt triennium experientia, & probationes legitimæ, seu quas ius ad id requirit: vt iuramenta coniugum & septimæ manus propinquorum, & inspectiones cum opus fuerit. Secunda est: si impotentia sit ad omnes (quod non contingit communiter) quia talis impotentia, eadem est ratio ac prouenientis ex frigiditate. Tertia est: si vir feminam, à qua ratione maleficii separatus est, fornicarie cognoscit: quia inde intelligitur impedimentum non fuisse perpetuum. Multa sunt quæ de eadem matrimonij restauratione tractat Sanchez in reliqua parte eiusd. disputationis, & duabus sequentibus: apud quem vt & alia, quæ tantum delibauimus accuratioris doctrinæ studiosus videre poterit.

C A P V T X V

De impedimento sanguinis attento iure nature.

S V M M A R I V M.

- 110 Iure naturali consanguinitas impedit matrimonium: & quid sit consanguinitas.
- 111 Duplex linea consanguinitatis vtræque habens suos gradus, & quo modo.
- 112 Affinitas est consanguinitatis comes: & quo modo.
- 113 Tres modi quibus matrimonium illicitum esse potest de iure naturali.
- 114 Matrimonium contractum in 3. aut 4. gradu quomodo sit iure nature illicitum: & quomodo contractum in 1. vel 2. gradu.
- 115 Gradus in 18. cap. Leuitici prohibiti tanquam aduersantes rationi: & obiectio in contrariu in eiusd. solutione.
- 116 Iustæ causa dari non potest matrimonij patri, cum propria filia.
- 117 In alijs gradibus dari potest: & quæ.

Valerij Par. III. Tom. 3.

- 118 Patris cum filia matrimonium est iure nature non modo illicitum, sed etiam inualidum: & quo modo.
- 119 Difficultas, An idem sit dicendum de aliquibus alijs gradibus: vt de coniugio fratris cum sorore.

E X sanguine impedimentum matrimonij iure nature nascitur, quando illo iuncti, non reputantur duo, quantum ratio exegit vt per matrimonium fiant duo in carne vna, iuxta illud Genes. 2. Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Quibus verbis indicatur etiam naturali lege, matrimonijque institutione, homines per matrimonium debere alicui alteri adhæreere quam patri vel matri. Et confirmatur: quia ex natura matrimonij, mulier debet subdita esse viro, ac si mulier societas, tãquam ei par in matrimonij vsu ad liberorum procreationem. Talis autem subiectio vel societas inter parentes & filios aduersatur iuri naturali, declarato per quartum præceptum Decalogi: ex quo filij semper debent parentibus subiectionem, & reuerentiam quandam peculiarem, quæ cum vsu coniugij stare non potest. Id quod de seita pater in hoc primo consanguinitatis gradu & omnes Doctores vnanimi consensu admittant (vt notat Sanchez lib. 7. disput. 51. num. 7.) irritum esse iure nature matrimonium, quod in eo contrahitur.

Ad autem idem contingat in aliquibus alijs consanguinitatis aut affinitatis gradibus, difficultatem habet: quam ex professo tractare est scholastici instituti. Quæ autem ad institutum nostrum sufficere possent, paucis complectar aliquot propositionibus: quibus declaratur quando ex tali impedimento matrimonium sit naturali iure inualidum, aut saltem illicitum.

P R Æ N O T A N D V M est primo, consanguinitatē communiter definiiri tam à Theologis, quam à Iurisperitis, vt Sanchez meminit lib. 7. disput. 50. vinculum quod oritur inter illas personas, quæ ab eodem stipite seu parente propinquo descendunt carnali propagatione. Vbi aduerte non dici simpliciter ab eodem parente; sed ab eodem parente propinquo, eo quod consanguinitas deficiat tandem cum longius progreditur: nam alioqui omnes Adami filij, essent consanguinei. Quæ de re notat Sanchez in sequenti disput. 51. quæst. 2. Quarta autem esse debeat talis propinquitas, vt matrimonium per consanguinitatem reddatur inualidum (quod tradere nostri instituti est) spectato quidem nature iure, declarabitur in hoc capite: spectato vero iure Ecclesiastico, intelligi poterit ex dicendis in sequenti titulo de eadem consanguinitate, prout iure illo impedimentum est matrimonij.

P R Æ N O T A N D V M est secundo, duas institui lineas consanguinitatis, singulas continentes suos gradus, per quos de prædicta propinquitate cõstet, quanta sit. Prior linea dicitur recta; secundum quam multi ab vno sic descendunt, vt inter se vnus sit ab altero procreatus: vt pater, filius, nepos, pronepos, abnepos. Quæ eadem numero, dicitur descendentiū: quando à genitoribus ad genitos sit progressus: vt in exemplo proposito: ascendentiū vero quando contra, sit progressus à genitis ad genitores dicendo filius, pater, auus, proauus, abauus. Posterior linea est obliqua, seu collateralis, aut transfersa, secundum quã multi ab vno stipite, id est patre descendunt, originemque ducunt: vt duo fratres, filij ipsorum, duo nepotes eorumdem fratrum: id est filij filiorum suorum & sic consequenter.

In iisdem autem lineis, ad instar scalarum, distinguuntur gradus: qui sunt habitudines distantia personarum in eis constitutarum; ex quibus cognoscitur quanta consanguinitatis distantia eadem personæ inter se differant. Nam vt in scala locus ille, in quo primum ponimus pedem, dicitur primus gradus scalæ, & locus in quo post illum proxime, dicitur secundus, & in quo tertio loco, dicitur tertius, & sic de cæteris: ita in linea consanguinitatis, & quæ est veluti scala ex pluribus personis subordinatis constituta: persona illa quæ primo loco occurrit, facit primum gradum: quæ secundo loco, secundum gradum: & sic deinceps.

Atque ita in recta linea descendentiū, quoniam stipes est pater vel mater: & persona quæ proxime occurrit descendendo, est filius vel filia, quæ vero secundo, nepos vel

Rrr 3 neptis

nepos; quæ tertio, pronepos vel proneptis: quæ quarto abnepo vel abnepotis: in primo gradu est filius vel filia, & sic de alis. In linea vero ascendentium, quia stipites est filius vel filia, & proxime occurrunt pater vel mater; secundo vero loco auus vel auia; tertio abauus vel abauia; quarto proauus vel proauia: in primo gradu erunt pater & mater, & sic consequenter. Eadem ratione in linea laterali post stipitem, hoc est patrem & matrem, primo occurrentes duo fratres, sunt in primo gradu: & secundo occurrentes duo nepotes, sunt in secundo gradu: & sic deinceps, quod plenius in sequenti titulo exponetur suo loco.

PRÆNOTANDVM est tertio, consanguinitatis comitem esse affinitatem: matrimonium quoque dirimentem, non modo iure Ecclesiastico, de quo in sequenti titulo, sed nonnunquam iure quoque naturali, in quo nunc versamur. Contingit autem affinitas inter eos qui inter se coniunguntur, non quidem per propagationem sanguinis, sed per unionem duorum in vnam carnem. Quia enim per carnalem copulam vir & femina fiunt vna caro: inde est quod consanguinei vnius illorum, efficiantur affines consanguineis alterius: nempe parentes, & fratres, ceterique consanguinei vxoris, efficiuntur affines mariti: & contra parentes & fratres ceterique consanguinei mariti, eodem modo efficiuntur affines vxoris; non autem consanguinei vnius coniugis sunt affines consanguineis alterius: sed solum illi ipsi coniugi: idque taliter, vt in quo gradu sunt vni coniugi consanguinei, sunt in eodem, affines coniugi. Sic ergo qui consanguinitate pater est, aut frater, aut auus, aut nepos sponsi, pariter est sponsæ pater, aut frater, auus, aut nepos affinitate, & ita de cæteris, adeo ut cognito gradu consanguinitatis in quo quis coniungitur vxori, cognoscatur simul in quo gradu affinitatis coniunctus sit marito ipsius. Et vice versa cognito gradu in quo quis viro coniungitur consanguinitate, simul cognoscatur, in quo gradu affinitatis coniungatur vxori illius.

PRÆNOTANDVM est quarto, Matrimonium posse habere duplex impedimentum iure nature. Prius est, quod facit matrimonium illicitum sed non inualidum, id est, cum quo contrahentes, peccant quidem, sed matrimonium contractum non est inualidum. Huiusmodi est impedimentum mali finis, aut iniuriæ proximi. Sunt & omnia quæ dicuntur impedimenta minora, de quibus in sequenti titulo 3. Posterior est, quod reddit matrimonium tam illicitum quam inualidum: quale est omne impedimentum maius, quo cum faciat matrimonium inualidum simul reddit ipsum illicitum: quandoquidem si inualidum est, copula consequens erit fornicatio: & ita qui illud contrahunt, obligant se ad fornicationem: vnde manifestum est ipsum esse illicitum.

PRÆNOTANDVM est quinto, Matrimonium iure nature illicitum esse tribus modis: sicut ea quæ sunt contra ius nature, sunt in triplici differentia. Nam quædam ita sunt contra ius nature, vt ob nullam causam, nullamque circumstantiarum mutationem fieri possunt licita; vt mentiri, fornicari, odisse Deum, & cætera, quæ dicuntur intrinsece mala. Quædam vero sunt quidem contra ius nature, ex se considerata: tamen propter aliquam grauem causam, aut aliam circumstantiam, aliquando possunt licite fieri: vt occidere hominem, non reddere debitum, non stare promissis, non seruare votum Deo nuncupatum. Nam propter magnam necessitatem ista fiunt aliquando licita. Quædam denique sunt, quæ ratio naturalis docet minus honesta esse, minusque Reipub. vtilia: contraria vero, vt iustiora esse talia sunt illa, in quibus proprie locum habet lex humana: quia cum lex nature ea non condemnet penitus, tanquam illicita lex humana constituens obseruanda esse: eorum contraria; efficit plane illicita. Huiusmodi sunt pluralitas beneficiorum incompatibilium in vno eodemque Clerico: venditio officiorum publicorum, & alia non pauca.

Quid tenendum sit de proposito consanguinitatis imp. dimen. o. aliquot propositionibus explicatur.

PRIMA propositio his prænotatis sit, Gradus siue consanguinitatis, siue affinitatis iure tantum humano pro-

hibitos, vt tertiam & quartum efficere matrimonium iure naturali illicitum tertio modo, adeoque improprie: nempe illud efficiendo tantummodo minus licitum: eo nomine scilicet, quod ratio dicitur honestius & Reipub. vtilius esse cum talibus gradibus non contrahere matrimonium, quam contrahere, prout in sequentibus exponetur. Vnde fit, vt Superior, qui sine causa (quod Concil. Trident. sess. 24. cap. 5. De reform. matrim. prohibet) in ille gradibus dispensat, peccet tanquam conuersens ad id quod est minus licitum: et si dispensati, valide nihilominus contrahant, nisi in impetranda dispensatione vis sint subreptiones; quia, vt supponimus, per sufficientem potestatem Superioris sublatum est tale impedimentum.

SECUNDA propositio est: Primum & secundum gradum consanguinitatis & affinitatis efficere matrimonium iure nature illicitum secundo modo: hoc est, illicitum nisi interuenierit grauis causa illud contrahendi. Ad huius probationem facit, quod in citato cap. 5. Concil. Trident. præcipit, vt nunquam in secundo gradu dispensetur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam. Per quod satis indicat matrimonium in ille gradibus contractum, sic rationi aduersari, vt causa grauis possit illud iustificare. Censeri quoque potest facere, quod Leuitici 18. talia connubia prohibeantur tanquam aduersantia reæ rationi. In eodem intelligitur, quod etsi obligatio in lege Evangelica abstinentiæ matrimonio in talibus gradibus, non sit ex eo, quod prohiberi fuerit in lege veteri: tamen esse illicitum iure nature in illis contrahere: quia talis contractus pro libito sine peculiaribus circumstantiis cohonestantibus inuitus, indecentiam quamdam naturalem continet. Pro cuius pleniore intelligentia videri potest Sanchez De matrimonio libro 7. disput. 52 num. 6. 7. & 8.

Atque quod dicimus Leuitici 18. prohiberi connubia in 1. & 2. gradu cum consanguinitatis, tum affinitatis, patet: quia in recta linea consanguinitatis prohibetur matrimonium in secundo gradu; nempe aui cum nepte, & nepotis cum auia: & in linea collateralis, prohibetur matrimonium in primo gradu, nempe fratris cum sorore, siue ex vno siue ex vtroque parente: & in secundo matrimonium nepotis cum amita aut matertera. In recta vero linea affinitatis, prohibetur coniugium filij cum nouerca, & patris cum nura: itemque vitrici cum priuigna, vel cum eius filia: ac in obliqua, coniugium cum vxore fratris, & cum sorore vxoris hac viuentis, & cum vxore patris. Inter quæ coniugia contractum à patre cum filia priuignæ: & contractum à nepote cum vxore patris, est in secundo gradu, reliqua in primo. De coniugio patris cum propria filia, aut nepotis cum auia sua, non fit quidem ibi expressa mentio: sed cum par sit ratio illius, ac aliorum, quæ commemorantur, censendum est pariter prohibitum.

Quod autem addimus, eadem tanquam rationi aduersantia prohiberi: patet ex eo, quod ibidem habetur controuentientem tali prohibitioni, reuelare turpitudinem parentis vel propinqui. Quod est, tale matrimonium habere coniugiam turpitudinis: adeoque iure nature esse inhonestum, & per consequens illicitum: tanquam alienum à ratione. Accedit quod sub finem eiusdem capituli 18. habeatur, Deum propter eiusmodi peccata exterminasse gentes quæ antea fuerant in terra promissionis: nam ea obligabantur tantum ad legem nature.

Consequens est ex hac propositione, quæ statuitur coniugium in primo vel secundo gradu siue consanguinitatis siue affinitatis illicitum esse iure nature, non posse in illo; ne quidem à Papa dispensari: nisi interueniat causa legitima, quæ illud iustificet: cum alias maneat illicitum iure nature: neque humana dispensatio cadat in id quod illicitum est tali iure: cuius institutor est Deus, cuius decretum tollere nemo potest.

Sumitur ex eadem hac propositione ratio, cur ille qui incestum commisit in primo vel secundo gradu, debeat in confessione gradum illum exprimere. Contra eam vero potest obijci, quod in cap. Gaudemus De diuortis: infidelibus, qui contraxerunt in secundo gradu, quoad eos licito, permittatur vt ad fidem conuersi in eo matrimonio permaneant. Qui obiectioni respondendum est in ea interuenire iustam causam dispensandi cum illis, quæ in eodem cap.

atingitur, fœdorem nimirum Christianæ religionis & fidei: ne timore separationis, vir feminam, vel contra femina virum reuocet ab illius susceptione. Vbi aduerte obiter tale matrimonium dici licitum non quidem simpliciter: sed quoad eos, seu eorum opinione, quæ sicut & in multis alijs, erronea esse potest.

116. TERTIA propositio est: Nullam dari causam iustam contrahendi matrimonium inter patrem & filiam, aut inter matrem & filium. In hac facile consentiunt Theologi, propter naturæ legem singulorum cordibus impressam, qua abhorrent à tali matrimonio. Legendus est Socus in 4. *distinct.* 40. art. 3. Vbi quamuis reprehendat Caiet. tenentem propositionem hæc procedere, etiam in casu necessitatis propagandi generis humanum, vt quando in mundo tantum superessent pater & filia: attamen pro Caiet. ipso aperte facit, quod Genes. 19. filia Loth. etiam si existimarent se in mundo solas superesse, certo tamen sciebant patrem suum nunquam esse illis confensurum in eo incestu, nisi ipsum inebriassent: quemadmodum notatum est à D. August. in lib. 22. contra Faustum cap. 43. & 44. Vnde factum illud Loth omnino damnatur in cap. Sexto die, §. Legimus, *distin.* 35. & in cap. Inebriauerunt 15. quæst. prima: vbi tamen excusatur à culpa sui criminis, ob defectum vsus rationis, quæ ebrius patiebatur. Quo circa tale matrimonium illicitum est primo modo, ex *traditis num.* 113. ac proinde ita illicitum, vt nulla ex causa sit dispensabile.

117. QUARTA propositio est: In alijs gradibus etiam primis, posse dari causam propter quam contractum in eis matrimonium cessatur licitum. Probatur, quia cum in mundo tantum essent fratres & sorores initio generis humani, huius propagatio, sufficiens causa fuit cur licuerit fratribus sorores accipere in coniuges, quemadmodum D. Augustinus attingit relatus in cap. Cum igitur 35. quæst. prima. Quod idem est de ceteris consanguineis iudicium: cum post patrem & filium, proximus omnium gradus sit inter fratrem & sororem. Iam causæ propter quas in talibus gradibus matrimonium licitum, atque adeo dispensabile iudicari possit, sunt tres. Prima est necessitas, nempe cum non potest haberi alia vxor vt accidit in mundi initio. Et quamuis talis necessitas iam non habeat locum in priuatis personis, potest tamen aliquando haberi in magno Principe, qui nequit aliam inuenire vxorem præter consanguineam, quæ ipsius dignitate respondeat. Secunda est, vt seruatur vera religio: mulieres enim facile peruertunt corda virorum vt docuit exemplum Salomonis: ob quam causam parentes Iacobi ei præceperunt Genes. 28. ne acciperet vxorem de filiabus Canaan, sed de filiabus Laban auunculi sui. Tertia est conseruatio pacis & amicitia, præsertim inter propinquos. Ob quam causam idem Iacob Genes. 29. accepit duas sorores in vxores, quod prohibetur Leuit. 18. Id enim fecit iussu Laban, ne lis inter eos oriretur.

118. QUINTA propositio est: Matrimonium patris cum filia, non modo illicitum, sed etiam inualidum esse iure naturæ. Huius ratio sumitur ex prima institutione matrimonij, facta à Deo in Paradiso. Ita enim institutum esse tunc matrimonium, vt posset esse sacramentum nouæ legis, nempe sensibile signum repræsentans coniunctionem Christi cum Ecclesia, ex cap. 5. epistolæ ad Ephes. Ad quem finem duo erant necessaria, quæ explicantur Genes. 2. Alterum est, vt homo in matrimonio relinquat patrem & matrem. Cui rei omnino repugnat vt persona coniungatur per matrimonium cum patre vel matre. Alterum est, vt per matrimonium coniuges efficiantur vna caro (ac proinde antea nõ fuerint: sicut nec Christus ante incarnationem, fuit nobiscum vna caro) cui etiam rei omnino repugnat matrimonium cum proprio parente: quando quidem proles ante tale matrimonium est re ipsa vna caro cum parente, quia est ex semine sanguineque eius. Itaque gradus eiusmodi dicitur iure naturali efficere matrimonium inualidum: non quod rationeli natura id cognoscatur, sed quia eo ipso quod institutum est matrimonium: illi ab exordio mundi adiuncta est talis proprietatis, sicut sunt & aliæ, quæ tanquam protectæ à diuina lege naturalis, ei naturaliter conuenire dicuntur, quales sunt requirere contrahentium consensum non posse esse nisi vnius cum vna: nec admittere secundam vxorem vel secundum

maritum priore adhuc viuente. Vnde infertur tale matrimonium nullo modo posse Ecclesiæ autoritate fieri validum, sicut nec licitum.

An idem dici debeat de matrimonio in secundo gradu consanguinitatis secundum rectam lineam, quale est aui cum nepte: & in primo gradu: siue consanguinitatis secundum lineam lateralem, quale est fratris cum sorore: siue affinitatis secundum rectam lineam, quale est nouerca cum priuigno: controuersia est inter Theologos, quam late tractat Sanchez lib. 7. *disput.* 52. *anum. nono* Nobis sufficere potest, quod etsi pars affirmans videatur securior, negantem tamen in quam plures idem citat n. 10. non carere probabilitate, quia si tale matrimonium sit inualidum iure naturæ, id erit vel quia est eodem iure illicitum, vel quia matrimonij proprietatis illi repugnat: sicut dictum est de matrimonio inter parentem & prolem propriam. At prius dici non potest: quia quamuis fieri non possit vt matrimonium inualidum sit, quin simul sit illicitum, cum copula ipsum subsequens, sit fornicatio (ideoque illud contrahentes obligent se ad perpetuam fornicationem) sæpe tamen contingit matrimonium esse illicitum, non item esse inualidum: vt quando quis illud contrahit malo fine, vel cum hæretica, aut Iudæa, aut Pagana, vel post facta sponsalia cum vna, contrahitur matrimonium cum alia, vel post factum simplex votum castitatis, vel denique contra iustam patris voluntatem, vt fecit Esau Genes. 28.

Nec etiam necesse est posterius dici: quia derelinquere patrem & matrem magis est proprium matrimonio, quam derelinquere alios parentes: cum per illud magis expresse significetur id quod spectat ad Christi cum Ecclesia coniunctionem, indicatum verbis illis Ioann. 6. Exiui à Patre, & ueni in mundum. Deinde frater & soror non sunt re ipsa vna caro: quia frater non descendit à sorore, nec soror à fratre: nec item neptis cum auo est vna caro proxime & per se, sed solum remota, & per accidens: vt patet ex eo, quod filius esse possit etiam nunquam habuerit auum, quemadmodum contigit filiis Adæ. Videri potest Caiet. 2. 2. quæst. 154. art. 9. circa responsum ad 3. vbi eandem partem negantem tuetur: ex eaque concludit posse Papam, iusta scilicet de causa, cum omnibus personis coniunctis dispensare vt matrimonium contrahant, nisi cum patre & filia, & cum matre & filio. Quamquam non est vsitatum in Ecclesia vt dispensatio detur in gradibus illis, de quibus controuersiam esse dicimus. Vnde magnam probabilitatem accipit sententia contraria, hoc est, in eis matrimonium iure naturæ esse irritum, quam idem Sanchez sequitur, aliquot alios in sequenti num. 11. pro ea citans, inter quos est Gregor. à Valentia tomo 4. *disput.* 10. quæst. 5. puncto 3. cum agit de cognatione, versu Sed tamen contraria sententia. Nihil autem referre videtur utramuis quis sequatur.

De ceteris autem gradibus nulla est controuersia, quia in linea recta vix contingere potest vt ab auis sit aptus matrimonio contrahendo cum propterea & in linea laterali infra primum gradum Ecclesia dispensare solet: etiam in secundo gradu: licet id fieri debeat tantum inter magnos Principes, & ob publicam vtilitatem ex Concil. Trid. sess. 24. De reformat. matrimonij cap. 5. in fine.

TITVLVS SECVNDVS.

De maioribus matrimonij impedimentis quæ iuris sunt Ecclesiastici.

Qvod Ecclesia possit impedimenta matrimonio apponere, quibus reddatur inualidum, certum est de fide ex Concil. Triden. sess. 24. can. 4. Pro quo facit ratio: quia dubium non est, quin pro varietate temporum & circumstantiarum, oporteat matrimonium alio atque alio modo contrahi, vt ad cõmune Christianæ Reipub. bonum conducatur: ad quod tãquam ad finem instituitur. Quocirca penes eum qui Reipub. Christianæ præ est, Summum Pontificem inquam (cuius est tali bono consulere ex Christi commissione data Matth. 16.) esse potestatem, quando cõmune bonum exigit determinandi conditiones, cum quibus aut sine quibus matrimonium contrahi

nequeat valide. Id quod est matrimonio impedimenta apponere.

Obijcienti autem Deum instituisse matrimonium: & id eo impedimenta quæ ipse non apposuit auctoritatem humanam non posse apponere: respondendum est, quod cum Deus matrimonium instituerit in bonum Reip. Christianæ, noluisse illud firmum aut licitum esse, nisi ijs conditionibus, & eo modo contractum, quo ad idem bonum expedit secundum iudicium Ecclesiæ. De qua re videri potest Gregor. à Valent. *disput. 10. quest. 5. puncto primo.* ac etiam Thomas Sanchez *lib. 7. De matrim. disput. prima.* Quot autem & quæ sint istiusmodi impedimenta declaratur his verbis:

*Ordo sacer, votum, nec non sponsalia firma,
Atque duplex crimen, quadruplex cognitio, raptus,
Sibarijsima deest, etas, testes, Parochysve.*

Quorum trium versuum singulis, tria impedimenta continentur, de quibus eodem ordine quo in illis proponuntur dicemus.

CAPVT XVII.

De impedimentis Ordinis sacri, & voti.

S V M M A R I V M.

- 120 Iure canonico, sacros Ordines suscipere impeditur matrimonio iuncto iure naturali non item.
- 121 Dux conditiones requisite ut talis impedimentum habeat locum.
- 122 Explicatio difficultatis, An ille qui post contractum matrimonium sed nondum consummatum suscepit sacrum Ordinem tenetur iugari de religionem, & possit ad id cogi.
- 123 Solum votum solemne, est impedimentum matrimonij: idque de iure tantum Ecclesiastico.
- 124 Causa inducendi talis impedimenti.
- 125 Responso ad fundamentum diuini per votum solemne matrimonium irritari diuino.

120. **E**V M qui iam Presbyter est aut Diaconus aut Subdiaconus, si matrimonium celebrare attemptet, illud esse inualidum (quod Sanchez tractat lib. 7. *disput. 28. quest. priore*) habetur ex cap. Presbyteris dist. 27. & ex cap. 1. De Clericis coniugatis, & ex cap. item 1. Qui Clerici vel vouentes, & ex cap. vnic. De votis n. 6. & ex Concil. Trid. sess. 24. can. 9. atque attentantes, ipso facto in excommunicationem incurrere, habetur ex Clementina vnica De consanguinitate (cuius explicatio in Sanchez persequitur lib. 7. *disput. 48.*) & fieri irregulares, iuxta cap. 1. & 2. Qui Clerici vel vouentes. De qua re idem author in sequenti *disput. 49. & 85.*

Impedimentum autem istud non esse iuris naturæ, sed tantum iuris Ecclesiastici (pro quo auctores magno numero Sanchez *ref. ut in eodem lib. disput. 28. num. 11.*) probatur: quia nec est iuris naturæ ratione Ordinis: ut argumento est quod Græci coniugati suscipiant sacros Ordines: & aliquando Subdiaconos contraxiss. habetur ex cap. Antetriumnum dist. 1. & Episcopum olim dispensare potuisse ut Diaconi post ordinationem acciperent vxores, ex cap. Diaconi dist. 8. Nec item ratione voti annexi sacro Ordini: quia annexum est, sicut & obligatio recitandi horas canonicas, ex Ecclesiæ institutione, quoad solemnitatem illius: per quam tale matrimonium inualidum redditur ex ante citato cap. vnic. Inde est enim, cur si implex votum castitatis, ut *videm dicitur*, non reddat matrimonium inualidum: nempe quod careat solemnitate: alioqui habens cætera, quibus ad continentiam adstringat. Adde quod sacro Ordini ex probabiliori sententia, annexa sit continentia iure tantum Ecclesiastico: de quo videndus est Sanchez *lib. 7. disput. 27. vbi late quæ ad eam rem pertinent, persequitur, pro scholastico instituto, ad quod ea pertinet.*

121. Dux vero conditiones requiruntur ut impedimentum istud locum habeat: prior est, ut ille qui accipit Ordinem sacrum, habeat vsum rationis: ante quem, si quis ordinetur,

quamuis characterem accipiat, valideque ordinetur, non obligatur ad continentiam. Quia in re vt vix contingente in praxi, non immerabimur. Videri potest Sanchez alios citans in eodem libro septimo *disput. 30.* Illa vero fundatur potissimum in eo, quod votum siue sit expressum, siue tacitum, requirat plenum rationis vsum. Quod si quis iam compos quidem rationis: sed nondum pubes ordinetur, possit matrimonium inire si nolit in Ordine perseverare: apud eundem ibidem videri potest. Fundamentum vero est, quod cum votum solemne emissum in religione ante pubertatem inualidum sit, erit etiam emissum in susceptione sacri Ordinis.

Posterior conditio est, ut ille sacrum Ordinem sponte suscipiat: nam qui inuitus suscipit per metum cadentem in constantem virum quantumuis vere ordinetur, non obligatur ad castitatem, prout idem Sanchez ex instituto docet in *preced. disput. 29.* Fundamentum est autem, quod votum etiam expressum (& multo magis tacitum quale est sacrum ordinem suscipientis) irritum sit, si per metum cadentem in constantem virum emittatur, ex cap. 1. & cap. Cum dilectus, De his quæ vi. Hincque idem author alijs citatis infert, sic ordinatum si nolit uti Ordine, licite contrahere matrimonium, nec teneri ad recitationem horarum canonicarum. Secus si initiationem suam ratificet verbo, aut facto: vt vtens, etiam sit tantum semel, Ordine accepto. Itemque si iusta fuerit compulsa, vt si virgente necessitate Prælati aliquem suum Clericum iusto præcepto compellat ad sacros Ordines promoueri: quia nullam in eo patitur iniuriam.

122. Occurrit autem dubium, An si quis post contractum matrimonium nec consummatum, sacros Ordines suscipiat, teneatur religionem ingredi: quod ei licet, prout habitum est in precedenti num. 37. Atque pro parte affirmante facit, quod talis, qui castitatem vouit, non possit eam seruare nisi religionem approbatam ingrediatur. Cum enim vinculum matrimonij perseveret, tenebitur reddere coniugale debitum, quantumcumque illud exigere non possit. Pro quo videri possunt quæ habet Sanchez *disput. 99. num. 39. & 40. vt doceat, cum ob impotentiam coeundi matrimonium dissolutum fuerit, si post deprehendatur impotentiam fuisse tantum temporariam in viro qui interea suscepit sacros ordines, ipsum esse restituendum repetenti.* Verumtamen partem negantem valde probabilem facit: quod inuitum nec à Deo vocatum compelli ad ingressum religionis, sit valde durum non modo ipsi ingredienti, sed etiam religioni, quæ illum patietur difficilem & ineptum ad militandum in ea Christo, qui voluntarium sibi eligit militem, vt dicitur *15. quæst. 1. c.* Non est. Vnde sub finem Extrauagantis Ioan. 22 quæ incipit Antiquæ, talis præcipitur instanter ab Episcopo moneri & induci ad huiusmodi ingressum, si que renuerit adimplere, & spona infirmiter petendo matrimonij consummationem, ad eam compellatur per censuram Ecclesiasticam: vbi glossa verbo *renuerit*, idem annotat contra Hostiensensem, qui sensum talem cogendum esse ad ingressum religionis.

123. **Q**UOD ATTINET ad votum: vt matrimonium reddat inualidum, debet esse solemne castitatis in religione approbata ab Ecclesia, quod professio dicitur. Atque tale iure diuino irritare matrimonium, sententia est plurimorum, quos Sanchez refert *lib. 7. disput. 26. num. 2.* quam sequens Henriquez *lib. 12. cap. 5. §. 3.* Illius fundamentum in hoc ponit, quod professio ipsa cum sit perfecta traditio acceptata, ac spiritaliter matrimonium animæ cum Christo: impedit ne quis violata priori acque nobiliori traditione, possit se simul tradere vxori. Præterea quod professus tradendo se Deo, & Prælato acceptanti nomine Dei, à se abdicet non tantum corporis vsum, sed etiam potestatem vtendi: ita vt ipse numeretur inter eos qui Matth. 19. dicuntur se castrasse propter regnum caelorum.

124. Verum hoc quoque impedimentum, sicut præcedens, tantum esse de iure Ecclesiastico, sentit idem Sanchez pluribus alijs citatis in eadem *disput. 26. sub finem: nec immerito, quoniam id aperte sequitur ex eo quod statuitur in c. Rursus, Qui Clerici vel vouentes: nempe votum si implex castitatis non minus obligare apud Deum quam solemne votum; non dirimere tamen matrimonium contractum, quamuis*

impediatur

REGINA
DE
PRACTICA
ORDINIS
EV

impediat contrahendum. Inde enim pater, ex solemnitate pendere quod professio seu votum solemnem castitatis, dirimat matrimonium: quæ solemnitas (sicut & approbatio Religionis) cum sit tantum de iure Ecclesiastico, ex cap. vnico De voto in 6. pariter de iure tantum Ecclesiastico erit impedimentum, quo matrimonium reddit inualidum.

124. Cuius impedimenti constituendi causa fuit, quod Ecclesia aduerteret, nihil cum sic contrahentibus esse profectum remedio pœnarum, quibus illi subiiciebantur per aliquot canones, qui habentur 27. q. 1. vt nec cum sacro ordine iniunctis, remedio pœnarum quibus subiiciebantur per aliquot item canones relatos distinct. 27. 28. & 31. Quapropter eadem Ecclesia ad tollendam vtriusque omnem matrimonij spem, duo hæc impedimenta instituit, quibus ipsum dirimeretur, prout ante ostensum est de impedimento sacri ordinis: & de impedimento professionis factæ in religione approbata, constat ex cap. Meminimus, Qui Clerici vel uocent. s. & ex cap. vnico De voto in 6. Tale autem matrimonium contrahere attentantes incurruntur ipso facto in excommunicationem per Clementinam vnica De consanguinitate: de qua Sanchez videri potest lib. 7. disput. 48.

125. Ad ea vero quæ Henriquez habet pro sententia contraria, respondendum est, tantum offendere quod iure naturæ illicitum sit matrimonium, quo castitatis votum violatur. Nam alioquin nimis multum probaret, nempe votum etiam simplex castitatis dirimere matrimonium: cum quoad Deum, vt ante habitum est, non minus obliget, quam solemnitate: ut solemnitas, quæ consistit in acceptatione voti, facta ab Ecclesia nomine Dei: de se, & quoad Deum non adferat matrimonio maius impedimentum, quam votum simplex.

Porro de eo quod peculiare est in nostra Societate IESU, vt qui tria simplicia paupertatis, castitatis & obedientiæ vota, expleto nouitiatus biennio in illa emisit, sit incapax matrimonij, ab ipsoque contractum sit inualidum. Videri possunt Henriquez lib. 12. cap. 5. §. 5. & 6. ac Gregor. à Valent. tomo 4. disput. 10. q. 5. puncto. 3. vbi de impedimento voti. Nobis sufficit autoritate Apostolica id esse definitum à Gregorio 13. bulla quæ incipit Ascendente Domino: edita anno à Christo nato 1584. octaua calend. Junij.

Delicentia vxoris requisita vt vir licite promoueat ad sacros ordines, vel consumato iam matrimonio possit licite religiosus fieri, & vicissim de licentia viri, vt ipsius vxor licite fieret religiosa, tam multa occurrunt dicenda vt compellar ea relinquere videnda apud Thomam Sanchez lib. 7. vbi ea persequitur abunde à disput. 32. ad. 41. vsque. Id enim videtur consultius quam prolixitate nimia, fastidium parere in re cuius vsus est admodum rarus.

CAPVT XVIII.

De impedimento sponsaliorum seu publica honestatis.

SVM MARI VM.

126. Diuersitas huius impedimenti secundum ius antiquum, & secundum nouum Concilij Tridentini.

127. Quod defectus omnino occultus, si cetera de iure requisita adsint, non obstat quin sit locus huic impedimento.

128. Quatenus sponsalia de presenti inducant istud impedimentum.

129. Quatenus idem inducant sponsalia conditionata, aut contracta à par. utibus nomine filiorum, aut de presenti ab imuberibus.

126. ANTE Concilium Trid. sponsalia, seu promissiones futuri matrimonij etiam inualida, dummodo non ob defectum consensus, impediabant dirimebantque matrimonium vsque ad quartum gradum ex cap. Sponsam, & cap. Ad audientiam De sponsalibus, & ex cap. vnico eod. tit. in 6. Eo nimirum modo quo dicitur postea de gradibus affinitatis: cuius species quadam est, propinquitas ea, quæ ex sponsalibus nascitur inter sponsam & consanguineos sponsi, & vice versa inter sponsam & consanguineos sponsi. Ipsum autem Concil. Trid. sess. 24. cap. 3. De reformat. matrimonij duo statuit: quorum prius est, nulla sponsalia matrimonium impedire nisi valida essent. Posterius vero, neq. sponsalia valida dirimere matrimonium ultra primum affinitas gradum.

Itaq. nunc temporis, qui sponsalia valide contraxit, si nolit vel non possit complere matrimonium promissum, nequit in vxorem accipere sponsæ matrem vel filiam: poterit autem accipere quamcumq. aliam ipsius consanguineam, nisi aliud impedimentum obstat quam sponsaliorum. Similiter nec sponsa potest accipere sponsi sui patrem, vel fratrem, vel filium, potest autem accipere quemcumque alium ipsius consanguineum. Qua de re late Sanchez lib. 7. De matrimonio disput. 68.

127. ADUERTE autem primo, Quando sponsalia censentur de iure valida, eo quod nullum iuris impedimentum intercedere obseruetur: sed inualida sunt reuera, ex defectu interioris consensus, locum esse huic impedimento, quamdiu talis defectus non manifestatur sufficienter ad fidem faciendam in foro externo. Ratio est, quia cum nihil ad sponsaliorum validitatem in exterioribus deest omnino: solusque consensus internus ad eam desideratur: tantum scandalum, tantaque inhonestas exurgit ad si vero animo eadem sponsalia contracta fuissent. Qua de re pluribus Sanchez ibidem num. 13. & 14. Addens in 15. idem pariter ratione dicendum esse quoties sponsalia essent nulla, ex quocumque alio defectu occulto: vt ex interno voto castitatis, aut non nubendi. Quod vero perpetuum sit hoc impedimentum, ita ut minime extingatur siue sponsi siue sponsæ morte, idem notat in sequenti num. 20. Quod quidem videtur factis indicari in supra citato ca. Sponsam, illa formula loquendi: Nullus aliquo modo potest sibi matrimonium copulare.

128. ADUERTE secundo, & sequentes esse ex hoc impedimento: eum qui cum aliqua contraxit sponsalia, & postea cum sorore ipsius contraxit de presenti, teneri relicta posteriore, si nondum eam cognouerit, priorem ducere: quia cum eadem contractum matrimonium sit nullum. Dixi si nondum cognouerit: quia ex secuta copula impedimentum matrimonij, erit affinitatis de quo in sequenti cap. 20. sect. 2. videri potest Sanchez in eadem disput. 68. num. 24.

ADUERTE tertio, quod late tractat Sanchez lib. 7. disput. 70. Quoad sponsalia quæ dicuntur de presenti, suntque matrimonium ratum non consummatum, nihil esse immutatum à Concil. Triden. prout declarauit Pius V. in bulla quæ incipit Ad Romanum, edita anno Domini 1568. calend. Junij; ita ut adhuc per cap. vnico De sponsalibus in 6. ex matrimonio rato non consummato, quantumcumque inualido, istud impedimentum publicæ honestatis dirimeas matrimonium vsque ad quartum gradum vigeat: nisi inualiditas esset ex defectu consensus, eo que manifesto: qualis est in pueris nondum capacibus doli, & in amentibus: aut qui probatur sufficienter ad fidem faciendam in foro externo: vt cum ostenditur contractum esse per metum cadentem in constantem virum, aut esse erratum in persona, cum præberetur: aut non fuisse in personam determinatam prout exigit consensus ad matrimonium requisitus: cum talem exigat etiam ad sponsalia habeatur ex eodem cap. vnico. In cuius proinde sine statuitur istiusmodi impedimentum non oriri ex sponsalibus incertis: qualia sunt: si quis Titio dicat, Promitto me in vxorem acceptulum vniam ex duabus filiabus tuis. Talem vero defectum: quando latet, non sufficere ad impedimentum istiusmodi excludendum, ostendi potest eadem ratione qua paulo superius idem ostensum est quoad sponsalia de futuro.

129. ADUERTE quarto, ex eodem cap. vnico §. finali, hoc impedimentum non oriri ex sponsalibus conditionatis, ante aduentum conditionis: ob defectam scilicet consensus qui suspenditur vsque ad eundem aduentum. Id quod annotans Sanchez in sequenti disput. 69. addit primo, adueniente conditione, sicut sponsalia redduntur absoluta, & habent consensus perfectum, ita & inducere istud impedimentum publicæ honestatis. Secundo, sponsalia pendente adhuc conditione inita cum sorore illius, quæ sub conditione desponsata fuit, non inducere istud impedimentum, quia sunt nulla: vt pote quæ seruari non possunt absque peccato; quo contra iusticiam promissio prius legitime facta violatur. Tertio, vt hæc procedant, conditionem debere esse de futuro, quia de presenti aut præterito non suspendit consensus expectatione. Item esse contingentem: quia necessaria, habet de presenti effectum certum: vt cum dicitur Duce si sol

LS

cras oriatur. Itemque esse possibilem & honestam, quia impossibile & turpis habetur pro non adiecta. Ac demum talem esse quam ipsa sponsalia non includant, ne quidem tacite: cum aliqui frustra apponatur: vt si dicatur Ducam te si vixero, aut si conseris, nec enim aliter potest ducere.

Aduerte quinto, nec oriri ex sponsalibus contractis à parentibus nomine filiorum sine consensu ipsorum, iuxta cap. vnicum §. finali De desponsatione impu. in 6. Secus vero si iidem filij consenserint siue expresse siue tacite: vt si presentes fuerint: nec, cum iam essent doli capaces, contra dixerint, ex eod. cap. §. Porro. De qua re Sanchez in *preced. disput. 68. num. 18. & 19.*

Aduerte postremo istud ipsum impedimentum oriri ex matrimonio per verba de presenti contracto inter impuberes, aut inter puberem & impuberem, in quo malitia non supplet atatem: quia si nullum aliud interueniat impedimentum validitatis tale matrimonium vim habet sponsaliorum ex eod. cap. vnic. §. 2.

CAPVT XIX.

De impedimento duplicis criminis puta homicidij & adulterij.

S V M M A R I V M.

- 130 Due conditiones communes homicidio & adulterio, quoad effectum huius impedimenti, & tres propria homicidio.
 131 De conditione, vt homicidium fiat ad finem contrahendi matrimonium, an sit necessaria.
 132 Ex quo adulterio impedimentum istud oriatur.
 133 Differentia in hac re inter homicidium nudum, & homicidium coniunctum cum adulterio.
 134 Conditiones requisite vt hoc impedimentum oriatur ex adulterio coniuncto cum matrimonio inito cum adultera, aut cum promissione de inuendo, facta ei adhuc viuente propria adulteri vxore.
 135 De ea, quod adulterium debet esse verum.
 136 De alia, quod promissio matrimonij debeat expressa esse signo: & quid si non ex animo sed sicte id fiat. Quid item, si promissio sit conditionata.
 137 Responso ad dubia, An ad hoc impedimentum requiratur, vt promissio matrimonij sit iurata: & An requiratur vt sit reciproca.

130. **C**RIMIN. homicidij & adulterij quoad effectum impedimenti matrimonium conueniunt in duobus. Vnum est, quod non impediunt si animo tantum aut cogitatione non opere compleantur. Alterum est, de quo alius citatis Sanchez lib. 7. *disput. 78. num. 21.* quod non impediunt cum quacumque persona, sed solum cum ea, quæ conficia fuit & particeps talis criminis: homicidij inquam aut adulterij.

S E C T I O P R O P R I A.

De impedimento homicidij.

Impedimentum homicidij habetur ex cap. 1. ex cap. Super hoc, ex cap. Significasti De eo qui duxit in matrimonium, & ex cap. 1. De conuers. infidelium. Aliquot autem conditiones requirit vt fortiatu effectum suum dirimendi matrimonium.

PRIMA est, vt occisio sit non cuiusvis hominis, sed coniugis, hoc est, vt maritus occiderit vxorem, vel etiam vxor maritum, prout multis citatis docet Sanchez in *eadem disput. 78. num. 8.* Nec refert siue per se occiderit, siue per alium; consulendo, vel iubendo vt in *praed. num. 5.* idem multis quoque citatis, docet argumento cap. primi, De conuers. infidelium. Non sufficere autem ad inducendum istud idem impedimentum, vt quis ratum habuerit quod factum est, si nihil ad illud contulerit: idem *num. 6.* lures item citatis, bene probat: quia iura memorata, ad hoc impedimentum requi-

runt machinationem ad necem coniugis inferendam: quæ machinatio interuenire non potest nec iam illara. Aduerte vero, quod ille subiungit *num. 7.* ad hoc ipsum impedimentum inducendum requiri, vt machinatio effectum fortiatu: quia in cap. Si quis viuente 31. quæst. 1. vbi illud statuitur, aperte exigitur actus consummatus illis verbis. *Occidisse notetur.*

SECVNDA conditio est, vt ambæ illæ personæ, quæ matrimonium post peractam eadem contrahunt, in eam conspirauerint. Nam si sola coniux machinata est eadem viri, altera persona non conspirat: vel eadem persona sola machinata est absque conspiratione coniugis præfatæ, matrimonium potest esse validum, nisi adulterium interuenierit. Quam esse communem Canonistarum sententiam ad cap. Super hoc, De eo qui duxit in matrimonium, notat Nauar. in *Eccliar. cap. 22. nu. 46.*

TERTIA conditio est, vt non tantum facta sit cædes coniugis, & ambæ personæ illam machinatæ sint: sed etiam id fecerint eo fine, vt postea matrimonium inter se contraherent. Hanc negant quidem plerique, quos refert Sanchez in *eadem disput. num. 13.* Sed multo plures eam affirmant, *ibid.* ab eodem autore memorati. Probatu vero: quia ratio & finis inducendi tale impedimentum fuit, ne coniux coniugem vita priuaret ad fruendum coniugio alterius personæ, quam deamaret. Quæ ratio non habet locum quoties coniugis interfectio non tendit eo, vt aliud matrimonium in eam inter personas machinantes: adeo vt supra istud ipsum impedimentum inducitur non extendatur ad hunc casum. Si obijcias, non dari textum expressum per quem id ostendatur. Respondetur sufficere vt id possit colligi: sicut colligitur ex cap. Si quis viuente 31. quæst. 1. illis verbis: occidisse notetur. Nam vt bene ait Sanchez illa dictio *Notetur*, innuit malitiosam mortis coniugis procurationem infamia dignam: qualis maxime est ea, quæ dirigitur eo, vt matrimonium cum adulterante contrahatur. Addit idem *num. 14.* sufficere in hac re vt alter ex machinantibus, matrimonium intendat. Et subsequenter ex proposita conditione colligit: tum alia, tum quod non sit locus huic impedimento, si coniux & adulterans cum ipso, interficiantur communi consensu alterum coniugem, non vt matrimonium inter se ineant, sed vt liberius vacent libidini, aut ob alium finem.

Ceterum sententia eorum qui propositam conditionem negant, procedere potest quoad forum externum, vt idem Sanchez *ibid. num. 19.* annotat. Quando enim ambæ personæ machinatæ sunt mortem, illæque postea matrimonium inter se contrahunt, iudex merito potest præsumere, quod machinatæ sint intentione postea contrahendi, nisi ex magnis coniecturis opposita intentio probetur. Quoad forum conscientie autem non potest procedere, dato quod talis intentio vere non adfuerit: quia in eo foro non statuitur præsumptio, sed veritati. Addendum adhuc est obiter: huic impedimento non subijci quidem infideles, cum sit solo iure Ecclesiastico inductum. Nihilominus ex cap. 1. De conu. infidel. habere locum, quantumcumque altera persona tunc fuerit infidelis, cum cædes est facta: ita vt si eadem postea ad fidem conuersa cupiat matrimonium contrahere cum altera persona, particeps illius sceleris, iam tunc Christiana, non possit sine dispensatione.

S E C T I O P O S T E R I O R.

De impedimento adulterij.

DE adulterio prout est alterum crimen dirimens matrimonium agitur 31. quæst. 1. & extra, titulo De eo qui duxit in matrimonium eam quam polluit per adult. Aduertendum est autem ex cap. Significasti eodem titulo, simplex adulterium non efficere matrimonium inualidum, ne quidem contractum inter personas, à quibus illud commissum est. Vt igitur matrimonium inualidum sit ex adulterio: oportet huic coniunctum esse vnum ex tribus his peccatis: nimirum quod persona adultera interficiat coniugem, vt postea ducat eam cum qua adulterium commisit, ex cap. Si quis viuente, in citata quæst. 1. & ex memorato cap. Significasti, & ex cap. 1. & 3. eodem tit. Vel quod persona adultera

adultera

REGINA
DE
PRACT
IDR
E V

adultera, viuente legitima coniuge celebret matrimonium per verba de presenti, cum persona quam adulterio polluit, ex cap. Cum haberet, & ex cap. finali eodem adhuc tit. Nec fert verum adulterium præcesserit eam matrimonij celebrationem, an secutum sit ex eodem cap. finali. Vel demum quod adultera promittat viuente adhuc coniuge (etsi non intendat hanc interficere) se eodem coniuge mortuo illam ducturum, ex cap. Relatum in cit. qua. 1. i. In quibus tribus casibus adulter sit, impeditur cum sua adultera contrahere: vt tamen non impediatur contrahere cum alia persona, iuxta cap. Ex literarum, titulo prius memorato: sic quidem aliud impedimentum non obstat. Adulteram autem esse intelligendam non tantum maritatum sed etiam solutam, satis intelligi potest ex cap. fin. De eo qui duxit in matrimonium, &c.

CIRCA PRIMUM casum autem in quo fit cædes coniugis, aduertendum est differre in hac re inter homicidium coniugum cum adulterio & homicidium solum, quod quando homicidium coniugis est solum sine adulterio, ad effectum matrimonij consequens inualidum, opus sit vt ambæ personæ illud contrahentes, machinatae sint in eum finem tale homicidium: vt in casu cap. 1. §. primo De conuers. infidelium. Quando autem homicidium est coniunctum cum adulterio, sufficiat alteram tantum personam, altera nescia, machinatum esse huiusmodi mortem, vt ex cap. Si viuente & cap. Significasti ante memoratis, satis liquet. Quia de hoc latius Sanchez disput. 78. num. 9. Addens num. 12. requiri (quod habetur ex cap. 1. & cap. Veniens De eo qui duxit in matrimonium,) vt illud adulterium homicidio coniunctum, notum sit vtrique contracturo matrimonij, alioqui non interuenit istud impedimentum: vt si vir coniugatus adulteretur cum soluta: quæ credit ipsum etiam esse solutum: hicque vt illam ducat, occidit propriam vxorem, non impediatur ducere: quia adulterium fuit ignoratum à tali foemina: respectu proinde cuius, non fuit formaliter adulterium, sed tantum respectu vxoris, cui adulter fidei fregit.

Videri potest idem author in sequenti disput. 79. numero 31. & aliquot sequentibus. Vbi inter cætera addit primo, Ad istud impedimentum sufficere, si fides detur, aut matrimonium ineatur ante illam notitiam, & ea habita accedat copula: non vero si ante notitiam copula habeatur: & post eam detur fides, aut matrimonium de facto contrahatur. Secundo, in hac re notitiam censeri adesse, non modo cum certitudo, sed etiam cum probabilis opinio adest: ignorantiam vero quamcumque, nisi sit dolosa, ad eandem sufficere. Tertio, quando à persona coniugata contractum est matrimonium cum soluta, matrimonium illius ignorante, in optione esse eiusdem ignorantis, illum mortua vxore ipsius, cogere vt de nouo secum ineat matrimonium, ex cap. 1. De eo qui duxit in matrimonium.

CIRCA DVOS vero alios casus aduertendum est, diuersas condiciones requiri vt in illis hoc impedimentum contingat. Prima est, vt peccato quod in illis committitur, contrahendo vel promittendo matrimonium, debeat semper adulterium esse re ipsa coniunctum cum effusione feminis in vas. Hoc habetur ex ante cit. cap. finali, vbi glossa ad verbum Cognouit, eam notat. Addens esse cum eadem conditione intelligenda omnia iura, quæ statuant vt nullus ducat in matrimonium illam cui dedit fidem de ipsa ducenda post mortem vxoris, vel cum qua contraxit de facto. Videri potest Sanchez in ead. disp. 79. nu. 2. & duobus sequentibus.

Secunda conditio, de qua idem author ibid. consequenter, est: vt adulterium & matrimonij data fides, aut contractus de presenti, simul concurrant viuente adhuc coniuge, ex eodem cap. finali: vnde non contrahitur hoc impedimentum, si data quidem est à viro fides viuente adhuc legitima vxore, sed copula post eius mortem est habita: aut è contra copula ante mortem vxoris est habita, & fides post eam data est.

Tertia conditio est, vt adulterium sit verum. Nam non inducitur hoc impedimentum, quando non est verum adulterium, etiam si verum esse existimetur: vt quando præcedens matrimonium putabatur verum sed non erat propter aliquod latens impedimentum. Pro hac Sanchez disput. 78. nu. 20. aliquot auctores citat: & rationem adfert: quia

iura inducentia hoc impedimentum requirunt coniugis occasionem & adulterium, quæ ambo vere deficiunt vbi veritas matrimonij desideratur.

Quarta conditio est, vt matrimonium quod in hac re debet præcedere, sit validum, argumentum cap. 2. De eo qui duxit &c. Videntur est Sanchez in disput. 79. num. 30. Et addendum ex eodem in præced. nu. 6. vnum idemque matrimonium esse debere, quo durante, adulterium & fides data concurrunt. Ideoque si quis duas vxores habuerit, & tempore prioris fidem dederit: adulterium vero commiserit tempore posterioris, non exurgit hoc impedimentum: propterea quod contrahendo cum posteriore vxore, recessit à fide data adulteræ tempore prioris vxoris, & per consequens tempore posterioris commisit adulterium, non habens coniunctam fidem datam de contrahendo cum adultera matrimonio: ideoque in sufficiens ad reddendum matrimonium inualidum. Quod idem est dicendum, si ante adulterium admissum, fides data eodem matrimonio durante iam sit soluta per vtriuq; contrahentis remissionem, nondum secuta copula, quæ postea casu aliquo subsoluta est quidem, non tamen iterata fide prius data. Sicque fides data, tanquam extincta & adulterium non concurrunt simul durante eodem matrimonio, quod necessarium est ad istud impedimentum.

Quinta conditio est, vt promissio cuius concursu cum adulterio inducitur hoc impedimentum, sit expressa signo externo: alioqui enim manens alteri ignota, nullum creat ei periculum machinandæ mortis coniugis, ad quod cauendum institutum est istud impedimentum.

Dubium autem est, An si cū tali signo promissio fidei fiat & concurrat adulterium, contingat hoc impedimentum. Atque in vtramque partem Sanchez auctores adferens in eadem disput. 79. nu. 10. affirmantem sequitur bona ratione nempe quod ideo impedimentum istud sit inducendum, ne spe futuri matrimonij sumatur anfra captandæ mortis coniugis. Quæ causa perinde militat promissione existente ficta, ac existente vera, respectu eius qui fictionem plane ignorat. Secus esset autem, si ex modo externo promittendi satis colligeret fidei ac ioco promissionem eam fieri, quia ei non credēs, nec speraret inde matrimonium, nec coniugis mortem ideo machinaretur.

Eadem ratione nititur quod idem aliquot sequentibus numeris tractat: ad inducendum hoc impedimentum promissionem matrimonij conditionalem sufficere. Nam per eam fides vere datur, & promittens obligatur ad non resiliendum donec conditio defecerit: Vnde ex ea concipitur spes futuri matrimonij: & ideo præbetur anfra machinationis mortis coniugis. Quod tamen aduerte non habere locum quando conditio apposita defecit antequam adulterium committeretur: aut quando ex modo promittendi sufficenter apparet ioco & fidei sub ea conditione fidem dari: aut demum quando conditio est inanis, qualis est si mortua sit vxor mea, & ipsa viuit. De quibus idem author pluribus.

Alterum dubium est, An ad idem impedimentum sufficiat promissio simplex nec requiratur vt sit firmata iuramento. Allatis autem in vtramque partem authoribus & rationibus per fundamentum antea tactum, resoluit Sanchez simplicem promissionem posse sufficere, sicut potest ad creandum periculum coniugis interficiendi, spe futuri matrimonij. Videntur est numero 28. & 29. eiusdem disput. 79.

Tertium dubium est, An hoc impedimentum requiratur vt promissio matrimonij sit mutua, id est, vt vno promittente, persona cui promittit, re promittat. Hoc allatis prius in vtramque partem autoritatibus & rationibus Sanchez ibid. num. 19. & 20. pro explicatione subsequenter statuit has conclusiones. Prima est, ad hoc impedimentum non sufficere promissionem alterutrius, nisi ab altero acceptata sit. Nam sine acceptatione non est promissio, quam iura requirunt, habentem rationem pacti, quod exigit consensum duorum, sed tantum est pollicitatio. Secunda conclusio est, sufficere promissionem acceptatam nec opus esse re promissione. Ratio est quod illa sine hac, sufficiat ad præbendam anfram interfectionis coniugis spe futuri matrimonij: nec iura statuentia hoc impedimentum inueniantur re promissionem desiderare. Tertia est, in hac re taciturnitatem in eius cui promittitur, nullatenus habendam esse accepta-

135

136

137

134

135

acceptationem. Ratio est: quia potius habet rationem re-
pulsionis eiusmodi promissionis, que nociua est acceptan-
ti: utpote inducens matrimonij impedimentum, & grauis
peccati maculam, prout deciditur in cap. finali, De eo qui
duxit in matrimonium.

Superest notandum, impedimentum istud habere lo-
cum, etiam si occisio coniuncta sponcioni matrimonij, sit
vxoris à marito deprehensa in adulterio: quoniam talis
quoque occisio peccatum est homicidij, ex cap. Interfecto-
res, cap. Quicumque, & cap. Admonere 33. quæst. 2. Ra-
tioque est: quia nemini licet vindicare se propria autori-
tate.

CAPVT XX.

De impedimento quadruplicis cognationis.

SUMMARIUM.

- 138 *Que sit ea quadruplex cognatio.*
139 *Ad quem vsque gradum consanguinitas impedit matrimonij validitatem.*
140 *Quædam advertentia circa cognationem consanguinitatis.*
141 *Diversa ratio computandi gradus eiusdem, secundum ius canonicum, & secundum civile.*
142 *Modus iudicandi quomodo gradu alij inter se dist. ut secundum ius canonicum.*
143 *Corollaria que ex eodem modo deducuntur.*
144 *Gradus affinitatis eodem modo ac consanguinitatis sunt computandi.*
145 *Ex quibus contrahatur affinitas dirimens matrimonium.*
146 *Ad eam contrahendam requiritur carnalis copula siue licita siue illicita.*
147 *Restrictio per Concilium Tridentinum facta quoad gradus affinitatis proventis ex fornicatione: & quo modo ibi debeat sumi nomen fornicationis.*
148 *Cognatio spiritalis dirimens matrimonium oritur tantum ex baptismo & confirmatione, varietate distinguitur secundum ius antiquum.*
149 *Secundum ius nouum Concilij Tridentini, quibus personis contingat talis cognatio, quodque ea non transfundatur à viro in uxorem, nec contra.*
150 *Nec item contrahatur inter eos qui simul suscipiunt vnum & eundem in baptismo: & qui in hac re nomine parentum intelligantur: quodque hoc ipsum impedimentum sit perpetuum.*
151 *Concilij Tridentini statutum de patris, & quid in eis requiratur ad contrahendam hanc cognationem.*
152 *Quod statutum habet locum in confirmatione sicut in baptismo: & quid iuris de iis qui funguntur officio patris, ad quod non sunt dest. nati, aut sunt contra ius divina.*
153 *Quid item iuris de iis, quos Parochus baptizaturus aut iuste repellit, aut contra ius admittit, aut ipse met. d. signat.*
154 *Episcopus licentiam dare non potest vti plur. s. quam duo diuersi sexus sint patris eiusdem: & quomodo incurritur hæc cognatio cum baptismo & illius solemnitas non sunt simul.*
155 *Intentio requisita in patris ad contrahendam hanc cognationem.*
156 *Cum per procuratorem de sacrosancte infans suscipitur, nec procurator ipse, nec is qui illum commisit, incurrit istam cognationem.*
157 *Qui possunt & qui non possunt patris numerari.*
158 *Vnde dicatur cognatio legalis: ac quid & quotuplex sit adoptiva.*
159 *Varia differentia inter perfectam & imperfectam ad priorum.*
160 *In quibus vtræque conveniat.*
161 *Cognatio legalis imperfecta non dirimit matrimonium.*
162 *Perfecta dirimentis tres sunt species, 1. paternitas, 2. affinitas quibus commune est dirime: e per. tuo matrimonium.*
163 *Tertia si paternitas que non dirimit per. tuo, idque quomodo, & cur.*

138. **Q**UADRUPLEX cognatio distinguitur. Prima est consanguinitas, 2. affinitas, 3. cognatio spiritalis, 4. cognatio legalis: ex quibus singulis constitutum est matrimonij impedimentum; ob Rcipib. bonum scilicet, iuxta ea que ex D. august. habentur 35. quæst. 1. cap. 1. Docet enim experientia maiorem amicitiam intercedere inter eos qui coniunguntur aliqua huiusmodi cognatione, quam inter alios. Vt igitur inter hos quoque amicitia augetur, constitutum est ab Ecclesia, vt qui semel coniuncti est. ut certis cognationis gradibus, ij non inter se, sed potius cum aliis matrimonio copularentur. Plures autem fuerunt olim, quam nunciales gradus constituti in Ecclesia: duas potissimum ob causas. Altera est, quod nunc non sit tanta charitas, quanta olim erat. Altera vero, quod maior iam sit quam olim negligentia in notandis talibus gradibus, & per consequens maior facilitas contrahendi in illis.

De impedimento consanguinitatis.

SECTIO PRIMA.

139. **Q**uid sit consanguinitas iam dictum est in titulo præcedenti sub initium cap. 16. Eam olim vsq. ad septimum gradum impeduisse matrimonij validitatem habetur ex cap. 1. cap. Nullum, cap. Nulli, cap. De consanguinitate 35. quæst. tertia. Quod autem in eadem quæst. cap. Contradicimus, coniugium interdicitur non vltra sextum gradum, Gratianus ibidem monet id esse referendum ad varium modum computandi gradus: quo alij patrem in primo ponunt, & filios in secundo: alij vero filios primum gradum appellant, negantes gradum cognationis esse inter patrem & filium, utpote qui habentur vna caro. Itaque auctoritates que consanguinitatis copulam vsque in septimum gradum prohibent, patrem ponunt in primo gradu: illæ vero, que vsque ad sextum gradum prohibent, primum gradum filios appellant. Sicque fit vt eadem persona secundum hanc diuersitatem inueniantur in 6. & 7. gradu. hæc Gratianus.

Nunc temporis autem, eandem consanguinitatem solummodo vsque ad quartum gradum inclusit matrimonium impedire, habetur ex cap. penult. De consanguinitate & affinitate, & tacite ex Clement. vnica eodem titulo: vbi excommunicantur ipso facto qui scienter intra tales gradus matrimonium contrahunt: & ex Concil. Trid. sess. 24. cap. 5. De reform. matr. vbi tale quid præsumentes, aut ignoranter quidem facientes, sed in neglectis solemnitatibus in contrahendo matrimonio requisitis, iubentur separari sine spe dispensationis: & maxime si matrimonium consummauerint. Nec illis proderit diu cohabitasse & plures liberos suscepisse: immo oberit potius, quia vt dicitur in cap. Cum haberet, De eo qui duxit in matrimonium, multiplicitas proli ita susceptæ crimen eorum magis exaggerat: diuturnitasque temporis non minuit sed auget peccatum.

140. **A**DVERTE autem primo, contrahi cognationem consanguinitatis non tantum inter eos qui sunt ex legitimo matrimonio, sed etiam inter eos qui extra illud nati sunt, cum inter eos quoque sit sanguinis coniunctio.

Aduerte secundo, nuptias ex hoc impedimento in eas: vt Ecclesiam excommunicatione, sic leges civiles amissione dominij rerum punire; vt notatur in cap. Cum secundum leges De hæreticis in 6. vbi glossa ad verbum Per. ant. eadem leges refert.

Aduerte tertio, difficultatem esse, An quod expressum est in cap. finali De consanguinitate & affinitate, nuptias in quinto gradu efficitas, habeat locum non modo in laterali sed etiam in recta linea. De ea autem duo videntur dicenda. Vnum est, partem affirmantem esse magis conformem citato cap. finali, in quo matrimonium vltra quartum gradum sic conceditur, vt nulla fiat distinctio linea rectæ vel lateralis: sed indifferenter nuptia permittantur in quinto gradu. Alterum est, quoad proximam talem questionem videri inutilem, quia rarissime aut nunquam potius contingit atavos, licet viuant, ita corpore constitutos esse, vt apti sint cum neptibus in quinto gradu matrimonium contrahere.

ADVERTE

REGINA
DE
PRAE
DORJ
E. V

ADVERTI quarto, gradus consanguinitatis alio modo computari iure Ecclesiastico, & alio modo iure civili, ex cap. Ad sedem Apostolicam 35. quæst. 5. ita tamen, ut sicut in tribus computando differunt, sic etiam in tribus conveniant. Nam conveniunt primo, quod in utroque iure constituitur aliquis quasi truncus, seu stipex aut radix, hoc est, communis parens in quo personæ omnes in linea constitutæ conveniunt. Secundo quod in utroque constituitur duplex linea, vna recta, in qua semper vna persona descendit ab alia: ut pater, filius, nepos, pronepos, abnepos: altera collateralis seu transversa, in qua vna persona non descendit ab alia: sed ambæ ipsæ quarum queritur gradus, descendunt ab eodem stipite: ut duo fratres, duo fratrum filij, & rursus horum filij, sicque consequenter. Tertio, quod in utroque iure gradus in recta linea eodem modo numerentur. Quæ enim personæ sunt in primo vel secundo vel tertio gradu secundum ius civile, sunt in eodem gradu rectæ lineæ, secundum ius canonicum.

Differunt autem primo, quod ius civile tot constituat gradus in linea transversa, quot in ea sunt personæ. Ius vero canonicum ex duabus personis, constituat tantum unum gradum in ipsa linea transversa: ita ut illi qui secundum ius canonicum sunt in primo gradu, secundum ius civile (quod nullum primum gradum constituit in linea laterali) sunt in secundo: & qui sunt in secundo gradu secundum ius canonicum, sunt in quarto secundum ius civile, & ita consequenter. Cuius discriminis ratio datur in memorato cap. Ad sedem Apostolicam, quod in legibus civilibus ob nihil

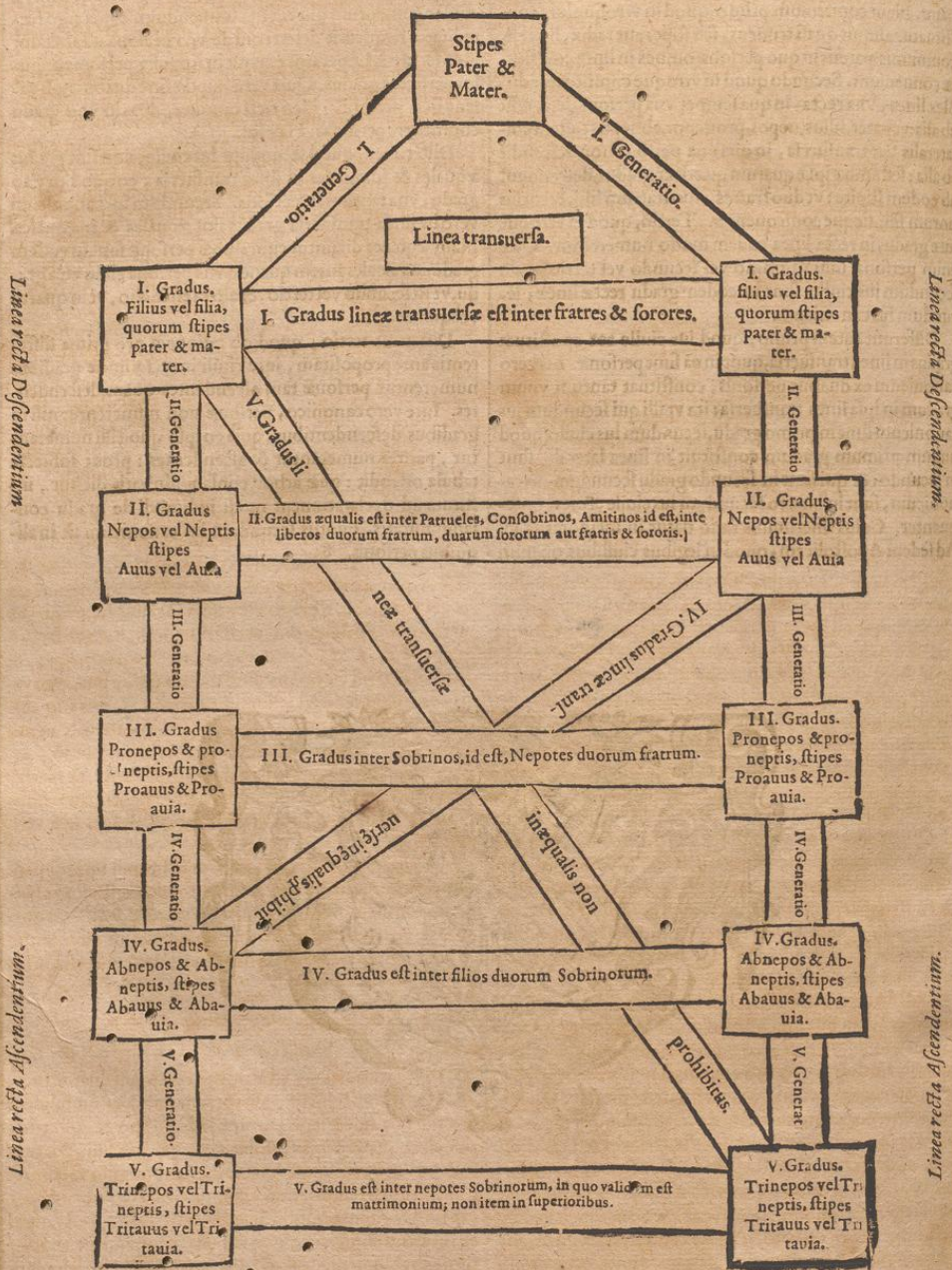
aliud mentio graduum facta sit, quam ut hæreditas & successio ab vna persona ad alteram inter consanguineos deferatur. In canonibus vero ob hoc progenies computetur, ut aperte monstretur vsque ad quorundam generationem, a consanguineorum nuptijs sit abstinendum. Quia ergo hæreditates nequeunt deferri nisi de vna persona ad alteram: ideo secularis Imperator curavit in singulis personis singulos perficere gradus. Quia vero nuptiæ sine duabus non valent fieri personis: ideo sacri canones, duas in vno gradu constituit personæ. Hæc tibi.

Differunt 2. quod secundum ius civile, non sint gradus æquales & inæquales in linea transversa, eo quod in vno gradu, vna tantum sit persona. Secundum ius canonicum vero in linea transversa gradus sint æquales & inæquales. Nam æquales dicuntur cum ambæ personæ sunt in eodem gradu: inæquales autem quando vna persona est in vno gradu, ut in secundo vel tertio, & altera est in alio, ut in quarto vel quinto.

Differunt tertio, quod ob rationem pro prima differentia ante propositam, iure civili in rectæ lineæ gradibus numerentur personæ tam ascendentes quam descendentes. Iure vero canonico, personæ non numerentur nisi in gradibus descendentibus, quia eo ipso quod illi numerantur, pariter numerantur & ascendentes: prout subiecta tabula ostendit: quæ arbor consanguinitatis dicitur, instituta ad declarationem modi iudicandi de gradu consanguinitatis, quotus secundum ius canonicum sit in aliis quibus personis. *

ARBOR CONSANGVINITATIS.

REGINA
DE
PRACT
INDR
E V

142.

* QVI MODVS in eo consistit, vt primo assumatur communis stipes, id est, pater & mater, a quo tales personæ descendunt, deinde seruentur hæc duæ regulæ. Prior est in recta linea tot esse gradus inter personas propositas, quot intererunt generationes (siquidem in canonibus id sunt gradus 1. 2. 3. & 4. quod in sacra scriptura 1. 2. 3. & 4. generatio) verbi gratia. In recta linea pater & nepos sunt in secundo gradu, quia intercedunt duæ generationes, vna qua generatur filius, & altera qua generatur nepos. Similiter pater & pronepos in tertio gradu, quia intercedit tertia generatio: & pater & abnepos sunt in quarto, quia accedit quarta generatio. Posterior regula est. In linea transuersa, si personæ sint in æquali gradu, vt duo fratres, vel duo nepotes, & sic de cæteris: quo gradu vna distat à stipite per rectam lineam, eodem gradu illæ distant inter se in linea transuersa. Sin autem per rectam lineam sint in gradu inæquali, illas in linea

transuersa distare inter se illo gradu quo persona remotior distat à stipite per lineam rectam, ex cap. finali De consangu. & affinit. verbi gratia, duo filij sunt in primo gradu, quia filius à stipite distat in primo gradu: filius vero & nepos sunt in secundo gradu; quia remotior, id est nepos distat à stipite in secundo gradu: sic nepos & pronepos sunt in tertio gradu: non autem in secundo, & sic de cæteris ob eandem causam.

Vnde sequuntur tria, quæ habet Syluester Matrimonium 8. quest. 6. dicto 6. Primum est: matrimonium esse posse, quando vna persona est in secundo gradu, & altera in quinto: quia distant inter se quinto gradu. An autem possit esse quando vna persona est in primo gradu & altera in quinto: idem Syluester inquit: atque allatis in ytramque partem, authoribus, affirmantem sequitur: (quod Doctores communiter solere, notat ea de re agens Sanchez lib 7.

disput. 53.

disput. 53. num. 5.) quia Pontifex in memorato cap. finali in-
distingte loquitur: atque cum ius non distinguit, nec nos
distingueret debemus. Secundum est, valere dispensationem
obtentam pro personis quæ sunt in gradu inæquali, quan-
tumcumque non sit facta mentio gradus vicinioris, sed
tantum remotioris. De qua re Couarr. in Epitome quarti
Decretal. parte 2. cap. 6. §. 10. num. 12. Sub cuius finem monet,
declaratum esse à Pio quinto vigesima Augusti anno Do-
mini 1566. non requiri ut dum talis dispensatio petitur,
mentio fiat gradus vicinioris: quæ declaratio decima est in-
ter ipsius constitutiones in collectione Petri Mathæi. Vide
sequentem numerum 200. circa medium. Tertium est il-
lum cui generaliter concessa est potestas dispensandi in 3.
vel 4. gradu, posse dispensare, quantumvis vna tantum per-
sona fuerit in eo gradu, & altera fuerit in gradu viciniore sti-
piti, ut in secundo.

De impedimento affinitatis.

SECTIO II.

De hoc impedimento ex præced. iudicatur per hanc re-
gulam: Quo quisque gradu consanguinitatis coniugi-
tur cum vno coniugum, eodem gradu affinitatis coniugi-
tur cum altero. Obseruandum autem primo, rationem illi-
us hanc reddi, quod vxor & maritus per matrimonium ef-
ficiantur vna caro, & ideo omnes consanguinei vxoris ef-
ficiantur affines marito in eodem prorsus gradu: & contra
consanguinei mariti efficiantur affines vxori, in eodem i-
tem gradu. Vnde sequitur ante propositam consanguini-
tatis arborem sufficere: nec opus est caliam assignare ad de-
clarandum modum cognoscendi in quoto gradu, aliqui
sint affines. Pro quo facit cap. Porro, distinct. 35. quæst. 5. Ad-
de ex cap. Fraternitatis, in sequenti quæst. 10. affinitatem
durare post mortem eius qui illius contrahenda causa fuit.
Et ratio est, quam D. Thomas habet in 4. distinct. 41. quæst.
vnicæ art. 1. quæst. i. quæst. i. quæst. 2. quod quoties relatio confurgit
ex præterita actione: nec illius continuationem desiderat, ea
non pereat destructa causa; sed tantum destructo altero ex-
tremorum inter quæ versatur.

Obseruandum est secundo, solum maritum contrahere
affinitatem cum consanguineis vxoris: & solam vxorem
cum consanguineis mariti: non autem consanguineos vxor-
is, cum consanguineis mariti, vel contra, affinitatem con-
trahere. Hinc enim est quod pater & filius possunt in vxores
accipere matrem & filiam: & duo fratres duas sorores. ex
cap. Quod super his, De consang. & affinit.

Obseruandum est tertio, olim quidem affinitatem sicut
consanguinitatem, vsque ad septimum gradum impediuit
se matrimonium: ita ut viro æqualiter abstinendum esset à
propriis consanguineis, & à consanguineis vxoris, ex cap.
Æqualiter, & ex cap. finali 35. quæst. 3. sed nunc tale impedi-
mentum reuocatum esse ad quartum gradum, per cap. Non
debet De consanguinit. & affinit. Vbi etiam ex tribus affini-
tatis, quæ olim constituebantur impediens matrimo-
nium, secunda & tertia tolluntur, retenta sola prima: quæ
est illa cuius meminimus mariti cum consanguineis vxoris,
vel contra. Quamam vero sit secunda & tertia affinitas, in-
telligitur, fingendo vxorem consanguinei mei, ut fratris, illo
mortuo nubere alteri: hic enim erit mihi affinis secunda af-
finitate: rursus hunc eumdem mortua vxore quæ erat fra-
tris mei relicta, ducere secundam: hæc mihi erit affinis tertia
affinitate.

Obseruandum est quarto, perinde ipso facto communi-
cationem incurrere, per Clemen. vnicam de consanguinit. & af-
finit. eos qui audent matrimonium contrahere intra gradus
affinitatis, ac intra gradus consanguinitatis prohibitos.

Obseruandum est quinto, affinitatem nasci tantum ex
copula carnali, ex qua sequi potest generatio prolis: non au-
tem ex alia criminosa & damnabili pollutione extraordina-
ria, ex cap. Extraordinaria 35. quæst. 3. vbi glossa prima extra-
ordinariam interpretatur, qua citra vel circa, & non intra
naturalia seu naturale vas feminatur. Cuiusmodi pollutio-
nem non impedit matrimonium; ibidem glossa finalis
probat: quia nec facit sanguinis commixtionem, nec carnis
vnitatem, prout requiritur ad contrahendam affinitatem,

ex cap. Lex distina, 27. quæst. 2. Quæ eadem ratio pariter
ostendit, non impediri matrimonium, si quis referret clau-
stra pudoris, sed non procederet vsque ad operis, hoc est
prædictæ seminationis consummationem. Videtur potest Sanchez
lib. 7. De matrim. disput. 64. pro litori eius rei tractatione,
num. 7. & deinceps.

Obseruandum est sexto, impedimentum istud induci: si-
ue prædicta copula fiat in matrimonio, siue extra matrimo-
nium, etiam inuita muliere, ex cap. Discretionem, De eo
qui cognouit consanguineam vxoris. Quamquam tamen
Concil. Trident. sess. 24. De reform. matrim. cap. 4. consti-
tuit, ut affinitas orta ex fornicatione, matrimonium dirimat
in primo tantum & secundo gradu: ita ut iam sublata sint
tertius & quartus talis affinitatis; nec vllatenus impediunt
matrimonij validitatem: prout declaratum est à Pio quinto
in constitutione edita anno 1566. quæ incipit, Ad Roma-
num Pontificem. De qua re Sanchez in sequenti disput. 67. à
num. 4. agens, inter cætera horat num. 6. Concilium T. idem.
fornicationem accipere à genere (sicut accipitur Tobie 4.
versu 13. Actorum 15. vers. 20. & 29. ad Ephes. 5. vers. 5. ad Co-
loss. 3. vers. 5.) prout omnem illicitum concubitum com-
plectitur: quia nullus talis est aptus ad propagandam amici-
tiam: & ex quolibet eorum perinde ac ex fornicatione
simplici oriri possunt damna, ad quorum vitationem Con-
cilium induxit propositam restrictionem. Deinde in num.
8. non committi incestum, si quis carnaliter cognoscat in ter-
tio gradu consanguineam illius cum qua fornicatus erat; si-
cut nec communi Doctorum consensu incestum commit-
tit ille, qui carnaliter cognoscat vxoris suæ consanguineam
in quinto gradu. Et ratio est: quia incestus sic pendet ex
matrimonij prohibitione, ut esse non possit hac ablata. Pro
quo facit quod ex Caict. in verbo Incestus in principio, &
Armilla eodem verbo: incestus dicatur peccatum, quo in-
ter consanguineos vel affines, fit carnalis commixtio abs-
que dispensatione matrimoniali. Quæ dispensatio habetur,
tum ex iure, quando lex communis omnino tollit consan-
guinitatem aut affinitatem in aliquo gradu; tum ex speciali
priuilegio Papæ: quod solet sic dari ut dispensatio commit-
tatur Episcopo qui eam det si inuenit preces niti veri-
tate.

An aliquod sit istius generis matrimonij impedi-
mentum de iure naturali, relinquemus breuitatis studio viden-
dum apud memoratum auctorem disput. 65 & 66. tum quia
proprie est scholasticis instituti: tum quia seruit potissimum
ad iudicandum de matrimonio infidelium, cuius vsus in his
regionibus vix contingit.

De impedimento cognationis spiritualis.

SECTIO III.

Cognatio spiritualis est attentio quædam duarum per-
sonarum, sic dicta, quia ortum habet ex quibusdam
sacramentis nouæ legis: nempe ex baptismo & confirma-
tione, per quæ procreantur spirituales quidam filij, eos tum
fouendo in Ecclesiæ quasi vtero, tum roborando ad labores
pro Christo ferendos: non autem ex aliis sacramentis, ex
cap. fin. De cognatione spirituali, in sexto. Et ratio est, quod
et si gratiam conferant, non tamen per modum generatio-
nis; sed vel alimentationis vt, Eucharistia, vel sanationis vt
penitentia. Vbi aduerte obiter quod quamuis hoc ita sit:
tamen ex circumstantia sacramenti penitentia, fornicatio-
nem Confessarij cum ea cuius confessionem excepit ita ag-
grauari, ut ipse expressam illius mentionem facere debeat,
quando confitetur. Id quod bene tractatum videri potest a-
pud Thomam Sanchez lib. 7. de matrimonio disput. 55.

Porro de propositæ cognationis impedimento, agitur
in iure canonico 30. quæst. 1. 3. & 4. & in Decretalibus titulo
proxime memorato. Agitur item à Theologis in 4. distinct.
42. à Nauar. in Enchir. cap. 22. num. 36. & aliquot sequenti-
bus, à Couarr. in Epitome quarti Decret. par. 2. c. 6. §. 4. & ple-
risque aliis, quorum locum supplere potest de eadem agens
latissime Sanchez lib. 7. De matrim. disput. 54. & aliquot se-
quentibus.

Ad imitationem igitur cognationis carnalis, quæ est in-
ter consanguineos, instituta est iure canonico antiquo (non
autem naturali ut ostendit Sanchez in principio citate disp. 54.)

147.

148.

quadruplex cognatio spiritalis dirimens matrimonium. Prima est paternitas, consistens in respectu quodam plurimum inter se, quorum vnus est quasi pater. & alter quasi filius: talis est cognatio, tum inter baptizatum & baptizantem, tum inter hunc & patris qui de sacro fonte ipsum leuauit, ex antecitato cap. finali. Ratioque est, quia in spiritali generatione per baptismum: minister, qui sacramentum confert, cum teneat locum Christi, est velut pater spiritalis: & susceptores seu patrini cum teneant locum Ecclesiae, sunt velut mater spiritalis.

Secunda affinitas spiritalis est compaternitas, sic dicta quod sit cognatio eorum qui eiusdem filij sunt quasi parentes: quomodo naturales parentes baptizati, sunt cognati baptizantis & patrinorum, tanquam spiritalium parentum illius eiusdem baptizati, ex cap. Veniens De cognatione spiritali.

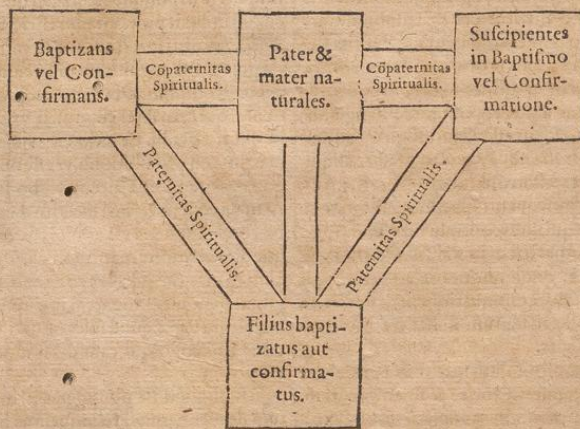
Tertia spiritalis cognatio est fraternitas spiritalis, qualis intercedit inter baptizatum & filios naturales baptizantis, atque filios patrinorum, ex cap. finali eodem titulo.

Quarta est affinitas spiritalis, quae intercedit inter baptizatum atque parentes eius, ex vna parte, & uxores patrinorum vel maritos matrinorum ex altera parte, quando matrimonium ante sacramenti collationem fuerit consummatum, ex cap. Martinus, eod. tit. & cap. i. eod. etiam tit. in 6. Non progreditur autem haec affinitas ad mulierem, quam patris fornicarie cognouerit, vt aliquot alius citatis annotat Couarr. in citat. §. 4. num. 3.

Statutum Concilij Tridentini. De hoc impedimento.

At vero per nouum ius Concilij Tridentini sess. 24. c. 2. De reformat. matrimonij, vt à numero cognationum impedimentum hoc constituentium, auferuntur omnino, tum fraternitas spiritalis, tum etiam affinitas spiritalis: ita ut iam supersint solummodo paternitas & compaternitas spiritalis: quarum illa impedit matrimonium inter baptizatum & baptizantem: atque inter eundem baptizatum & patris: haec vero inter parentes baptizati & baptizantes: ac inter eosdem parentes & patris, prout subiecta figura ostendit.

Figura cognationis spiritalis.

Vbi obseruandum est primo, quod etsi vir & vxor censentur vna caro, non ideo tamen impedimentum viri ex hac cognatione contractum, transfundi in vxorem: nec item impedimentum vxoris transfundi in virum (prout declaratum est à Pio Quinto in bulla edita anno Domini 1566. quae incipit, Cum illius vicem) quia Concilium exprimens tantum quatuor genera personarum, censendum est ea tantum, & non alia comprehendere sua prohibitione.

150. Obseruandum est secundo, compaternitatem propositam, nonnunquam esse inter patres spirituales, vt inter patris: & matris & inter eosdem & ministrum sacramenti: sed semper requirere ex vna parte spiritalem, & ex altera carnalem parentem. Vnde fit vt patris & matris qui simul aliam suscepit de fonte baptismi, possint inter se matrimonio coniungi, prout habet Sanchez disp. 54. nu. 12 alios citans in eadem sententiam: & ex eiusdem num. 13. addens ob parem rationem, si vir & vxor (quod excusari à peccato idem docet disput. 57. num. 5.) simul alienum puerum de sacro fonte leuent, nullatenus priuari iure exigendi debitum coniugale. Et ex aliis num. 17. quod possint duo ad inuicem esse patrini: vnus filij alterius: & rursus hic, filij illius.

Ceterum in hac re nomine parentum baptizati aut confirmati, intelliguntur carnales: siue legitimi, siue illegitimi, vt in praecedenti nu. 16. idem ex eo probat: quod ante Concil. Trident. tam illegitimi quam legitimi impedimentum istud contraherent, iuxta glossam ad cap. i. De cognat. spirit. verbo. Et matrem. nec in hac parte, ab eodem Concilio notetur, facta restrictio. Qua etiam de causa, vt ante illud fuit sic post perpetuum est hoc impedimentum: nec extinguitur

morte eius qui illi causam dedit. Nam iura antiqua illud absolute statuerunt, nec inueniuntur restrictisse ad vitam personae quae dederit illius causam. Ita Sanchez notat in ead. disput. num. 8.

151. Constituit quoque idem Concilium ibidem, vt in baptismo vnus tantum sit qui suscipiat siue vir siue femina, aut ad summum vnus vir & vna femina: quorum nomina Parochus in libro scribere iubetur, eosque monere de contracta affinitate: sicut & antequam ad baptismum conferendum accedat, ab eis ad quos spectat, diligenter sciscitari quem vel quos elegerint, vt baptizatum de sacro fonte suscipiant: neque ad suscipiendum admittere alios, qui non sint designati. Qui quidem si nihilominus tetigerint baptismum, non ideo contrahent istam cognationem, vt ibidem statuitur.

Circa idem statutum notanda.

Circa quod notandum est primo, quod aliis citatis Sanchez tractat lib. 7. disput. 56. in patris ad contrahendam hanc cognationem matrimonium dirimentem, requiri vt baptizatum aut confirmatum teneant dum ea sacramenta conferuntur, nempe dum aqua infunditur puero in baptismo, aut dum in confirmatione ab Episcopo vngitur: certe illum leuent, statim ac perfecta sunt illa in quibus eorumdem sacramentorum substantia consistit. Ratio est: quod iura statuunt hoc idem impedimentum (quae ille magno numer. refert numer. primo) vtantur his verbis. Suscipit, recipit, tenet, leuat, tangit. Itaque ad hanc cognationem non sufficiat responsio, quam pro baptizando, baptizante interrogante, patrini faciunt: An autem illa

contra-

REGINA
DE
PRACT
IDRJP
E.V

contrahatur, tali interrogatione & responsione non interueniente, difficultas est: qua de idē ibidē diuersas sententias refert, & merito sequitur eam que assertit contrahi: quia iura quando mentionem faciunt de cognatione spiritali, tantum meminerunt susceptionis. Adde quod illa interrogatio & responsio non pertinet ad baptismi substantiam, sed eam præcedit tanquam præuia dispositio.

Porto ad eam susceptionem non sufficit tactus leuis, qualis obiter fit extremitate digiti: sed talis requiritur, quo patrini vere dicantur tenere eum qui baptizatur (nec refert siue tangat nudum, siue contactum veste) aut eum suscipere de manu baptizantis. Vbi aduerte de manu alterius quam baptizantis, baptizatum suscipere, ad hanc cognationem minime sufficere. Si enim baptizatum ipsum suscipientes de manu patrini, eam incurrere minime censentur. Pro quibus omnibus memoratus author alios citat bono numero.

Notandum est secundo, multas difficultates moueri occasione memorati decreti. Eas Sanchez explicat in seq. disp. 57. Quam explicationem paucis complectemur aliquot documentis.

PRIMUM est, Concilii statuētis posse adhiberi duos patrilinos diuersi sexus, nullumque alium tangentem, præter designatos patrilinos, affinitatem hanc contrahere: mentem fuisse vt id perinde procederet in confirmatione ac in baptismo. Id quod satis probabiliter deducitur ex eo, quod in principio illius cap. 2. sess. 24. De reform. matrimonij, proponat se velle restringere istiusmodi cognationem matrimonij dirimentem: & in fine, ortam ex confirmatione restringat ad eandem prorsus personas, ad quas prius restringerat ortam ex baptismo. In quam sententiam à memorato auctore num. 9. citantur Nauar. Suarez, & Toletus.

SECUNDUM est: Si nullus in patrilino designetur (vt aliquando solet accidere cum infans vrgente necessitate baptizatur sine ceremonijs) nullum quoque eorum, à quibus tangitur baptizatus, contrahere hanc cognationem, prout contendit, nec srueratione, memoratus author in nu. 12. Sed contrarium ex declaratione Romanæ congregationis Cardinalium est sequendum cum Nauar. in Enchir. c. 2. nu. 39. & aliis quos ipsemet Sanchez in præced. nu. 11. refert: nempe omnes & solos, qui tunc baptizatum tenent aut immediate suscipiunt de manu baptizantis, contrahere hanc cognationem: sicut & cum plures duobus diuersi sexus (quod idem Sanchez bene ostendit ibidem numero 13.) designantur à parentibus, & à Parocho admittuntur. Declarationem autem eam refert Ferdinandus Rebellus De obligationibus iustitiæ parte 2. in appendice ad librum quartum num. 95. his verbis. Congregatio censuit cum plures suscipiunt, omnes contrahere cognationem, si plures sunt electi, vel nullus: sin vnus est electus, ille tantum contrahit. Fundamentum vero est, quod à iure antiquo præcedendum non sit, nisi quoad excepta in nouo: ex lege Præcipimus Cod. De appell. Atque in memorato decreto tantum est exceptio casus in quo vnus patrilinus aut summum duo diuersi sexus designantur. Vnde relinquit in suo vigore ius antiquum, in cap. finali De cognatione spiritali in 6. vbi deciditur, quod etli non plures quam vnus vir aut vna mulier accedere debeant ad suscipiendum de baptismo infantem, cæteros nihilominus accedentes contrahere cognationem matrimonij dirimentem.

TERTIUM documentum est, quando Parochus neutrum ex iis quos parentes designarunt aut vnum solum admittit, amboque nihilominus infantem suscipiunt, talem repulsam non obtare quin hæc cognatio contrahatur: si quidem ille nullam causam legitimam repellendi habuerit. Nam tales vere designati sunt ab iis quibus incumbit designare: neque per Concil. Trid. vt admittantur à Parocho, statutum est vt conditio necessaria ad hanc cognationem: sed vt præceptum eidem impositum intelligendi, qui sint designati patrini, vt nomina eorum in libro scribat, ac provideat ne quid in ea re accidat contra ius. Sin autem Parochus iustam causam habet repellendi, vt si vterque designatus sit eiusdem sexus, vnumque repellat, aut si vnus quidem sit tantum, sed qui interdictum sit patrilinum esse, vt Religioso vel hæretico: aut plures quam duo diuersi sexus designentur, & superabundantes repellat: censet quidem Sanchez repullos

non contrahere hanc cognationem: sed contrarium consequens est ex præcedenti documento 2.

QUARTUM documentum est: Quando nulli patrini designati sunt à parentibus, aut ab aliis quibus incumbit: atque ad supplendum eum defectum Parochus designat vnum, aut ad summum duos diuersi sexus congruenter sacris canonibus, locum esse ei, quod Concilium Trident. in eodem cap. 2. decernit, designatos quidem contrahere hanc cognationem, non autē cæteros, se sine designatione simul ingredientes susceptioni baptizati. Ratio est: quia cum incumbat Parocho curare vt baptismus legitime administraretur, secundum cæremonias ab Ecclesia institutas, quarum vna est adhibere patrilinum, eo ipso quod nullus est designatus, incumbit illi designare aliquem, indeque in designato per ipsum, conditio designationis à Concilio Tridentino requisita, verificatur.

Responsio ad aliquot dubia de ipso impedimento cognationis spiritalis.

PRIMUM EST, An Episcopus possit dispensare vt duo viri, loco viri & femina: aliquem suscipiat de sacro fonte. Ad quod responsio est congregationis Cardinalium quam Rebellus loco citato num. 89. refert, Episcopum non posse concedere talem licentiam. Adde pariter rationē, neque vt adhibeantur patrini plures duobus diuersi sexus: nempe, quia tam hoc quam illud est contra Concilij generalis prohibitionem. in qua Episcopus non potest dispensare sine facultate ei concessa expresse, aut nisi semel aut iterum, quando non patet ad summum Pontificem aditus. At nullam eō casu vrget necessitas: nec inuenitur facultas Episcopo concessa dandi talem licentiam, prout Sanchez notat disp. 57. num. 7. & satis indicat proposita Cardinalium responsio.

SECUNDUM DUBIUM, An cum infans vrgente necessitate domi baptizatur sine cæremoniis, & postea in templo eadem cæremonia adhibentur, illic (iuxta dictam præcedenti num. 152. docum. 2.) contrahatur cognatio à suscipiente, non autem hic. Istud attingens Nauarrus in Enchir. cap. 22. num. 40. respondet illic contrahi, vbi scilicet confertur sacramentum, non autem hic, vbi solummodo confertur sacramentale: per quod nec character, nec gratia ex opere operato confertur. Quæ de re late Sanchez disput. 62.

TERTIUM DUBIUM, Cum qua intentione patrilinorum debeat fieri externa baptizati aut confirmati susceptio ad contrahendam eam de qua agitur cognationem. Hoc tractat Sanchez disput. 58. Cum quo & multis aliis quos commemorat nu. 4. respondendum est non desiderari vt susceptores intendant contrahere cognationem aliquam paternitatis aut comaternitatis: sed exigi ac satis esse, vt intendant facere quod solent patrini, nempe exercere actum suscipiendi, institutum in Ecclesia. Probatur: quia vt baptizatus contrahat hanc affinitatem, exigitur & satis est, vt baptizet cum intentione faciendi quod per illum actum intendit Ecclesia. Ergo vt susceptor eandem contrahat, exigitur & sufficit quod dictum est. Vnde licet inferte, cognationem hanc non contrahi ab eo, qui non quidem intentione fungendi munere patrini generet infantem qui baptizatur, sed solum vt is commodius habeat, vel vt verum patrilinum qui senex est, aut alium debilem iuuet in sustentando: vel vt morem gerat parentibus, fingens se velle tanquam patrilinum tenere, cum id non habeat in animo.

Cæterum si quis intendat suscipere filium Petri, & is que suscipit est filius Pauli, tutum quidē est existimare contractam esse hanc cognationem, sed non est necessarium: quia ad argumentum quo probatur: nempe à baptizante eam contrahi, etiam si tale quid existimet, facile est respondere: non esse parem rationem in patrilino: ex cuius intentione suscipiendi eum quem habent presentem, non pendet validitas baptismi, sicut pendet ex simili intentione baptizantis iuxta illud: quod Conc. Florent. in instruct. Armenorum De sacramentis in genere, definit omnia sacramenta tribus perfici rebus, tanquam materia, verbis tanquam forma, & persona conferentis sacramentum cum intentione faciendi quod faciat Ecclesia. Videndus est Sanchez num. 6. & 7.

156.

QUARTVM DVBIVM EST, An qui alterius nomine, tanquam ipsius Procurator, infantem de baptismo suscipit, contrahat istam affinitatem. De hoc tractat Sanchez in *seg. disp. 59. à nu. 10.* Ac partem negantem cum multis aliis quos in num. 12. refert, merito sequitur: quia Procurator non agit nomine suo, sed alterius: quem, non autem se, vult constituere patrinum neque designatur susceptor, ab iis ad quos id spectat, qui nollent tantum deferre inferioris conditionis homini, quantum viro principi ab ipsius designato, qui cum constituat procuratorem suum. Iam vero, ex Concilio Trident. sess. 22. cap. 2. De reform. matrimonij, cum vnus est designatus patrinus, aut duo diuersi sexus quicumque alij accedunt ad tenendum, non contrahunt hanc cognationem. Ergo nec tenens tantum procuratoris nomine, etiam si tenendo habeat intentionem contrahendi eam.

Quod autem nec ille qui procuratorem mittit vt infantem suo nomine tenent in baptismo, cognationem hanc contrahat (et si alij contradicant, vt videre est apud Thomam Sanchez in *eadem disput. 59. numer. 2.*) merito tenent ij quos idem in sequenti num. 4. refert magno numero. Ratio est, quod vt ante num. 151. attigimus, canones statuantes hanc cognationem, actum per quem patrinus illam contrahunt, explicant vtendo verbis, tenet, suscipit, leuat: cuius actus ille qui procuratorem mittit vt infantem suo nomine suscipiat in baptismo, capax non est: vt pote qui abfens infantem ipsum nec tangit, nec suscipit, nec leuat. Videndus est idem Sanchez ibidem.

157.

QUINTVM DVBIVM EST, Quis possit esse patrinus. Ad quod respondetur sequentibus propositionibus. Prima est: quemcumque fidelem baptizatum & confirmatum dummodo habeat vsum rationis, necessarium ad culpam mortalem contrahendam, posse esse legitimum susceptorem in baptismo & confirmatione. Ratio est: quia potest in eo reperiri legitima intentio faciendi que faciunt alij patrinus, vna cum actione tenendi suscipientes illa sacramenta. Videri possunt quæ Sanchez. h. z. habet disputa. 161.

Secunda est: neque non baptizatum in baptismo neque non confirmatum in confirmatione patrinum esse posse. Hæc habetur ex cap. In baptisinate, De consecr. distinct. 4. Cuius verba sunt: In baptisinate vel in chrisimate non potest alium suscipere in filiolum, qui non est baptizatus vel confirmatus. Videndus est idem Sanchez in præcedenti disputa. 60.

Tertia est hæreticum posse esse verum patrinum. In hac Doctores consentire Sanchez ibidem habet num. 2. Ratio est, quia insignitus caractere baptismali, capax est istiusmodi cognationis tanquam subiectus Ecclesie, que nulli facit ipsum expertem muneris patrinus obeundi: quamuis ipse peccet illud assumendo, tanquam ad illud ob infidelitatem inceptus.

Quarta est, illicitum quidem esse Religiosis munus patrinus: sed tamen si quem in baptismo aut confirmatione suscipiant, esse veros patrinus. Ratio prioris partis est, quod tale munus sit illis prohibita in cap. Placuit communi, 16. quæst. 1. & in cap. Non licet Abbati De consecr. distinct. 4. Ratio vero posterioris partis est, quod ea iura non statuunt irritum esse contra factum. Ita Sanchez in fine eiusdem disputa. 60. alios citans in eadem sententiam.

De impedimento cognationis legalis.

SECTIO IV.

158.

COGNATIO legalis ex eo dicitur, quod ex lege ciuili sit desumpta, de qua in iure canonico mentio habetur. 30. quæst. 3. cap. 1. & penult. ac in Decretalibus Gregorij, libro 4. titulo 12. De eademque agunt Theologi in 4. distinct. 42. & Summul. in verbo Adoptio. Antequam autem doceamus quomodo impediatur matrimonium, explicandum est quid & quotuplex sit adoptio, ex qua ipsum oritur. Communiter ergo (quod Sanchez notat in *li. 7. De matrim. sub initium disput. 63.*) à Theologis adoptio definitur personæ extraneæ in filium vel nepotem vel deinceps. legitima assumptio seu electio. Per extraneam autem personam intelligitur omnis ille qui non est filius, naturalis vel hæres, siue sit adoptalis, & sanguineus, vt Hester Mardochei, à quo adoptata est, fuit

enim neptis) siue non sit, vt Moyles filia Pharaonis, à qua adoptatus est Exodi 2.

Distinguitur autem adoptio in perfectam & imperfectam; inter quas duas species constituuntur plures differentie in iure ciuili ff. De adoptionibus, & Instituitis eodem titulo, vnde Summularij loco citato eas colligunt: & cum illis Sotus in 4. distinct. 42. quæst. 2. art. 1. ac Sanchez in citata disputa. num. 2.

Igitur prima differentia est in nomine, quod perfecta vocatur arrogatio: imperfecta vero generale nomen adoptionis retineat. Secunda differentia est, quod perfecta non nisi auctoritate Principis fieri possit, & imperfecta possit fieri auctoritate alterius magistratus: neutra vero fieri potest priuata auctoritate. Tertia differentia, quod perfecta necessario requirat consensum illius qui adoptatur. Nam & infans adoptari potest, qui non est capax consensus: debet tamen adesse consensus patris vel alterius in eius est potestate. Quarta differentia est, quod perfecta fiat conceptis verbis, quibus Principis auctoritate interrogatur is qui adoptat, an velit cum quem adoptatur esse sibi filium esse: & is, qui adoptatur rogatur, an id fieri patiar, ex lege 2. ff. De adoptionibus: vbi dicitur ex tali rogatione seu interrogacione sumptum arrogationis nomen. Imperfecta vero non requirit eiusmodi verba, præsertim ex parte adoptiui. Quinta differentia est, quod perfecta requirit, vt is qui adoptat sit hexagenarius, nisi ratione morbi vel consanguinitatis aliud concedatur, ex lege Si pater familias §. penultimo ff. De adoptionibus. In adoptione vero imperfecta non requiritur eiusmodi ætas. Sexta differentia est, quod perfecta requirit, vt is qui adoptatur sit sui iuris, ac emancipatus; non item imperfecta, qua adoptari potest, etiam is qui adhuc est sub patris aut alterius potestate. Vltima differentia est ex parte effectus. Nam perfecta facit, vt ille qui arrogatur transeat cum omnibus suis, in potestatem arrogantis. non minus quam si natus fuisset ex illo. Item vt ex aduerso, ille non possit sine iusta causa, priuari legitima portione: id est, quarta parte bonorum arrogantis. Imperfecta autem non transfert adoptionem in potestatem arrogantis. nisi auus sit aut proauus qui adoptat.

Conueniunt nihilominus, quod in vtraque requiratur præsentia adoptati: ita vt neutra possit per procuratorem fieri, ex lege Neque, & ex lege Post mortem §. finali, De adopt. Secundo, quod tam imperfecta quam perfecta adoptionis beneficio, is qui adoptatus est, adoptanti intestato succedat in hereditate, Instituitis De adopt. §. Sed hodie. Tertio, quod tam arrogans quam adoptans, debeat esse vir, non femina: nisi ex priuilegio Principis. Instituitis §. Femina De adopt. & si tam femina quam vir possit ar. og. vi. ex lege. Nã & femina ff. De adoption. Debeat item esse sui iuris, adeoque maior viginti quinque annis. Imo debeat superare adoptati decem & octo annis ex §. Minorem, Instituitis De adoption. Debeat præterea posse generare: aut saltem mulierem cognoscere carnaliter; quia adoptio ordinatur ad supplendum defectum filiorum. Et ita in lege adoptio ff. eodem titulo dicitur. Adoptio in his personis locum habet in quibus etiam natura potest habere. Vnde cum a Domino nostro Matth. 19. duo distinguantur genera Eunuchorum: vnum eorum qui tales sunt, ex matris vtero, qui in iure canonico vocantur frigidi: alterum eorum qui ab hominibus facti sunt, putata ab illis exfecti, aut etiam morbo, aut asu aliquo tales facti: priores adoptare non possunt, posteriores autem possunt: sicut & steriles. Videri potest Syluester in verb. Ad pto num. 5. & addi quod Sanchez 2. alij citatis num. 3. habet, Sacerdotes qui non sunt naturaliter impotentes ad generationem adoptare posse: non autem tutorem aut curatorem adoptare posse pupillum, nisi certis conditionibus quæ tanguntur ff. De adoption. lege Necci, & sequenti: in quibus referendis nihil est quod immoremur.

HIS ITA præmissis de proposito impedimento quod vocamus cognationis legalis, notandum est primo, ex probabiliori sententia, psu non nasci ex adoptione imperfecta, sed solum ex perfecta. Quam sententiam Sanchez in *notata disput. 63. quæst. 1.* propugnat, propositis in vtramque partem rationibus quam auctoribus variis. Sed nobis sufficit,

quod

quo I cum matrimonium sit res valde fauorabilis, impedi-
mentum dirimens ipsum (quale est hoc ex communi sen-
tentia per cap. Ita diligenter, 30. quæst. 3. & cap. vnicum
De cognat. legali) iura quibus constituitur, non extendi
sed restringi debeant. Nec refert, quod ea ipsa iura loquan-
tur absolute de adoptione: quia sufficit dari rationem illa in-
telligendi cum distinctione: qualis est, quod quando adop-
tio est imperfecta, illi qui cognationem per eam contra-
hant, non habitent in eadem domo, nec tanta amicitia con-
glutinentur, quanta illi qui per adoptionem perfectam. Ra-
tio autem instituendi impedimenta cognationis, sit vt ami-
citia excresseret, prout notatum est initio huius capituli.

Notandum est secundo, tres istiusmodi cognationis ma-
trimonium diuidentis, distingui species. Prima est, paterni-
tas legalis, contingens inter arrogentem & arrogatum hu-
iusque filios & nepotes vsque ad quartum gradum: de qua
in ante citato cap. Ita diligere, & Instituti §. Ergo, De nu-
ptijs.

Secunda est, affinitas legalis contingens inter arrogan-
tem & vxorem arrogati: itemque inter vxorem arrogantis
& arrogatum, de qua in lege Adoptionis ff. De ritu nuptia-
rum. Et quamuis in iure canonico ea non sit expressa tan-
quam matrimonij impedimentum, illam tamen vt talem
Ecclesia more & vsu recepit, prout notat Sotus in 4. distin-
ct. 42. quæst. 2. art. 2. post quartam conclusionem. Videndus
est Sanchez in citata disput. 63. num. 17. Et cum eodem in seq.
nu. 24. notandum, eas, duas cognationes impedire ac diri-
mere matrimonij perpetuo, iuxta iura de eis memorata: at-
que adeo tale impedimentum non cessare soluta quando-
que adoptione: sicque nunquam posse adoptantem cum adop-
tata, vel cum filia adoptati matrimonij inire: nec adopta-
tum cum vxore adoptantis: nec hunc, cum vxore adoptati.

Tertia est fraternitas legalis inter filios naturales legiti-
mos arrogantis & arrogati, quæ non durat perpetuo, sed so-
lum quamdiu ij qui contrahunt, fuerint sub potestate pa-
tris. Vnde si moriatur pater vel emancipetur carnalis vel
adoptiuus filius, cessat hoc impedimentum, ex cap. Per adop-
tionem 30. quæst. 3. & ex cap. vnico De cognatione lega-
li. Cur autem in duabus præcedentibus non idem contingat,
ratio esse potest reuerentia perpetua quam adoptatus & vxor
ipsius, debent adhibere adoptanti & vxori ipsius. Dixi au-
tem filios naturales legitimos: quoniam fraternitas ista non
est inter adoptatum, & filios illegitimos adoptantis, vt com-
munem omnium sententiam esse tangit Nauarr. in Enchir.
cap. 22. nu. 45. pro eaque multos commemorat Sanchez in
eadem disput. 63. num. 30. Et probat, quia hæc cognatio ces-
sat soluta patria potestate, vt habitum est: & filii illegitimi
non transeunt in patriam potestatem, Instituti De nupti-
is §. penult.

Notandum est tertio, cæteras cognationes legales non
impedire matrimonium, & ideo arrogentem posse matri-
monium celebrare cum matre arrogati. Similiter posse du-
os ab eodem arrogatos, virum scilicet & sceminam, atque
filium vnus arrogati cum filia alterius celebrare inter se
matrimonium. Qua de re Sanchez in præcedenti num. 26. 28.
& 29.

CAPVT XXI.

De impedimentis raptus, & defectus baptismi, seu
disparitatis cultus.

SVMMARIVM.

- 164 Quid sit raptus & quod ad dirimendum matrimonium fa-
ctus esse debeat causa ipsum contrahenti.
- 165 Corollaria inde deducta, de contracto vel non contracto isti-
usmodi impedimento.
- 166 Ex impedimento defectus baptismi, matrimonium contra-
hi non potest inter fidelem & infidelem.
- 167 Tale impedimentum solum est de iure & clericali: non aut
sit in eo Papa dispensare: & an interuentu talis dis-
pensationis contractum matrimonium sit verum, et si
non sit sacramentum.

- 168 Inter Catholicum & hereticum matrimonium contra-
ctum & verum, & sacramentum esse potest.
- 169 De peccato quod committitur tale contrahendo, addita re-
sponsione ad quamdam obiectionem de illius invaliditate.

RAPTUS dicitur viol. nria, qua mulier inuita, aut etiam
volens, sed inuitis parentibus, aut tutoribus abducitur
vt corrumpatur. De quo iam egimus in præced. libro 22.
cap. 3. sect. 5. quantum videtur sufficere ad nuptum institu-
tum: nisi quod in hunc locum reijceremus considerationem
de impedimento matrimonij propter eum imposito à iure,
præsertim nouo Concilio Trid. in sess. 24. cap. 6. De refor-
matione matrimonij. Occurrit vero peculiariter notan-
dum, eiusmodi poenam impositam esse tantum raptoribus
fominarum causa matrimonij: quod Thomas Sanchez in
lib. 7. De matrimonio disput. 13. num. 4. colligit: tum ex prin-
cipio citati capituli sexti, in quo statuitur mencio de matri-
monio inter raptorem & raptam: quod in dicitur esse agere de
solo eo raptu, qui causa matrimonij admittitur. Tum quod
decretum eiusmodi ponatur sub titulo de reformatione ma-
trimonij: & ideo intelligendum sit de raptu quatenus defor-
mat matrimonium: quod in raptu fit tollendo illius liber-
tatem: ad quod reformandum, Concilium statuit non vale-
re matrimonium, nisi rapta constituatur in plena libertate.

EX QVA interpretatione multa idem author consequen-
ter infert ac confirmat: quæ paucis attingisse nobis sufficiet
ad hoc impedimentum. Primum est, raptum non sufficere
si fiat tantum causa libidininis, non autem causa matrimonij
ineundi. Secundum est, nec sufficere si fiat ab alio quam eo
qui matrimonium initurus est: quia Concilium loquitur de
matrimonio inter raptorem & raptam. Tertium est, nec suf-
ficere si non sit cum traductione de loco ad locum. Id quod
Concilium significat, cum ad validitatem matrimonij in-
ter raptorem & raptam vult hanc ab illo separaram, & in lo-
co tuto ac libero constitutam esse. Quartum est, non requi-
ri vt sequatur copula, cum hæc ad matrimonium ineundum
nihil conferat. Quintum, requiri vt scemina abducatur no-
lens: nam non esset alioqui raptus proprie: decretumque
Concilij, cum sit poenale, restringendum est interpretatione,
vt intelligatur de raptu proprie vereque dicto: adeo ut
talis poena non habeat locum si scemina sponte ab initio
conferent in traductionem, quantumuis posita in itinere
voluntatem mutet: aut quantumuis, precibus importunis
aut pretio, aut etiam deo inducta sit ad consentiendum.
Nec obstat quod parætum consensus non concurrat: quia
memoratum decretum eo tantum spectat vt matrimonij li-
bertas seruetur, ne scemina renitens cogatur illud inire: ad
quam libertatem non requiritur parentum voluntas: sed
sola sceminæ. Sextum est, sufficere ad propositam poenam,
raptum cuiuscumque sceminæ perpetratum causa matrimo-
nij de facto ineundi: siue illa sit virgo siue corrupta: & hæc
siue meretrix siue honesta & siue maritata (cum qua con-
trahi potest de facto, et non de iure nec valide) siue vidua.
Nam Concilium eam poenam imponit ad tuendam liber-
tatem matrimonij, quæ impeditur raptu mulieris cuiuscum-
que status: facta causa matrimonij ineundi cum violenter
rapta. Septimum est, non sufficere, si scemina rapiat virum
nolentem vt secum ineat matrimonium. Nam Concilium
de solo viro raptore mentionem facit: nec ipsius decretum
cum sit poenale ad sceminam raptricem extendendum est.
Pluribus de hac re Sanchez in citata disputatione decimatercia,
& in præcedent duodecima sed pro quotidiana praxi ista pos-
sunt sufficere Confessario, cuius institutionem habemus
propositam.

De impedimento disparitatis cultus: pars
reliqua capituli.

DE impedimento defectus baptismi agitur in iure cano-
nico 28. quæst. prima. & Extra, De conuersione infi-
delium. Et si autem communiter vocetur cultus disparitatis:
proprie tamen consistit in eo, quod alter coniugum non sit
baptizatus. Matrimonium igitur esse nõ potest, vt Theologos
vniuersos ac vtriusque iuris professores sateri habet Sanchez, lib. 7.
disp. 71. num. 1. inter baptizatum & non baptizatum etsi credat
in Christum & cupiat baptizari. Quod impedimentum non

esse de iure diuino siue positiuo siue naturali Sanchez ait in sequenti nu. 7. & ante eam Couarr. aliis citatis in Epitome par. 2. cap. sexto, §. 11. Ad quod confirmandum ipse Sanchez adfert tum alia quæ apud ipsum videnda relinquimus: tum quod in omni lege fidelibus inueniatur in initium tale matrimonium. Nam in lege naturæ tale fuit quod Iacob inuit cū filiabus Laban Ethnicis: & quod Ioseph cum filia Putipharis Egyptia, & in lege scripta veteri, quod Esther inuit cum Assuero, & in lege Euangelica permissum olim fuisse habetur ex D. August. in libro vnico De fide & operibus cap. 19. Qui & matrem suam sanctam Monicam nupsisse viro pagano, testatur in lib. 9. Confess. cap. 9.

167. De iure ergo solum Ecclesiastico est tale impedimentum: non quod habeatur canon expressus quo matrimonium inter baptizatum & non baptizatum, præsertim iam credentem, sit inuoluidum (vt patet consideranti cap. Iudæi, cap. Caue & cap. Non oportet 28. quæst. 1. quæ pro eodem impedimento communiter citantur) sed quod ex consuetudine & praxi Ecclesiæ ipsum habeatur: id quod sufficit, præsertim cum consuetudo sit rationi & sacræ Scripturæ consentanea. Ratio enim dicitur non decere, nec expedire vt fidelis matrimonio coniugatur cum infideli: quandoquidem coniunctio animorum & bona prolis educatio, cum ea disparitate vix esse potest. D. Paul. in priori ad Corinth. cap. 7. eiusmodi connubium prohibet dicens: Cui vult nubat, tantum in Domino, id est dummodo Christiano vt D. Hieron. interpretatur libro 1. aduersus Iouinianum. Quam interpretationem ex eo referens Cotarr. loco citato sub initium, eandem tribuit Tertulliano lib. 2. ad vxorem. Deinde in posteriori ad Corinth. cap. 6. præcipit idem Apostolus inquitens: Nolite in iugum ducere cum infidelibus. Videri potest Sotus in 4. distinct. 39. quæst. vnica art. 2. & notari quomodo possit in hoc impedimento Summus Pontifex dispensare, quod ipse explicat ante solutionem argumentorum. De quo etiam Sanchez in ead. disput. 71. num. 10. Qui in disput. 73. & quatuor sequentibus, late differit de matrimonio infidelium quæ apud ipsum videnda relinquam, ad leuandum prolixitatis fastidium in re minus ordinaria.

CONTENTI ergo erimus notare matrimonium fidelis contractum cum infideli, etiam si verum sit, quatenus contractus (ali. qui D. Paulus in priori ad Corinth. cap. 7. non consideret conuerso ad fidem non discedere à contingente infideli) non esse tamen sacramentum nouæ legis. Nam non baptizatus nullum sacramentum conficere potest excepto baptismo: & in sacramento matrimonij vterque contrahentium est illius minister, sibi que mutuo illud conferunt: baptizatus vero etsi capax sit talis ministerij, non potest tamen sacramentum ipsum matrimonij conferre non baptizato, qui non est capax alterius sacramenti quam baptismi. Quocirca tale matrimonium nullo plane modo sacramentum est nouæ legis: ac proinde nec gratiam confert ex opere operato.

168. Si quæras, An idem sit dicendum de matrimonio quod Catholicis cum hæretica contrahit. Respondetur negatiue, nam validum esse, & munis sententia est Canonistarum, vt loco citato in am. 4. notat Couarr. illis addens D. Thomam & Sotum: & addi possunt alij quos magno numero Sanchez refert disput. 72. num. 2. Pro qua facit: tum cap. Creceuit De hæreticis in 6. vbi decernitur, vxores quæ scienter hæreticis nupsere, priuandas esse dote in penam delicti, nec tamen iubeantur separari: in quo videtur supponi tale matrimonium valere. Tum quod iura inueniantur quidem prohibere tale matrimonium, cap. Non oportet, & cap. Caue 28. quæst. 1. non tamen irritare. Tum etiam quod non sit consuetudo Ecclesiæ vt tale dissoluatur tanquã irritum, nec permittatur Catholicis viuente hæretica coniugere aliud matrimonium. Tum demum, quod vt Sotus habet in fine citati art. 2. disparitas cultus, de qua hic agitur, non consistat in defectu interioris fidei, sed sacramenti fidei, nempe baptismi, quo fit Christianæ fidei professio. Hæreticus autem, & à fide apostata per fidei defectum non desinit esse baptizatus, sed retinet characterem hominis Christiani, qui indelebilis est vt definit Concilium Florent. in instructione Armenorum, & Trident. sess. 7. canone 9. De sacramentis in genere.

169. VERVM TAMEN vt Sotus addit, mortale est eiusmodi matrimonium contrahere: quod Sanchez approbat aliis ad-

huc citatis disput. 72. num. 4. quia contrauenitur iustissimo Ecclesiæ præcepto, interdicentis tale matrimonium propter fidei periculum, Catholico coniugi, & proflimminens. Quod vitare quanti referat satis indicat D. Paulus ad Titum 3. cum hæreticum hominem post vnam & secundam correctionem deuitare mandat: & cum D. Ioannes in sua secunda epistola prohibet ne tali Aue dicatur.

Quamquam Azor. in 2. par. moral. Instit. lib. 8. cap. 11. quæst. 5. & post eum Sanchez in sequenti num. 5. id moderandum censet: vt non procedat in locis in quibus hæretici non denūciati, nec publici Clericorum percussiores Catholicis misti manent, vt in Germania, Gallia, Polonia. Nam in talibus locis ex consuetudine recepta obleges amicitia retinendas, & communem pacem reipublicæ que tranquillitatem tuendam; licita possint esse matrimonia eiusmodi, dummodo Catholica persona cum hæretica contrahens permittatur libere & absque peruersiois periculo in fide permanere. Damnant vero iidem, Azor quæst. 6. & Sanchez num. 6. tanquam impium pactum, quod non nunquam apponitur tali coniugio, vt ex filiis nascituris, quidam fidei Catholicæ, & quidam hæresi adhareant: quod aperte est contra ius canonicum in quo statuitur in fidei fauorem: si pater sit fidelis, filius sequatur conditionem patris: cap. final. De conuers. infidel. in fine: atque siue pater siue mater fidelis sit, ex cap. Iudæi 28. quæst. 1. parentis fidelis religionem filij sequantur. Intellige nondum doli capaces: quia doli capaces adhuc pure infideles, relinquendi sunt suæ libertati, nec cogendi ad fidem, ex c. De Iudæis & Cap. Ad finem 23. q. 5. Idem quoque pactum, est contra ius diuinum quo parentibus incumbit cura liberos suos baptismi initiatos educandi in fide, ac in iis moribus, quibus consequantur remedia salutis spiritali necessaria: quod non fit in hæresi.

Supereff respondendum ad id quod obiici potest ex canone 72. sextæ synodi, non esse validum matrimonium inter Catholicum & hæreticum. Respondetur ergo vel eum canonem esse de numero eorum quos Torrensis cõtendit nõ esse editos ab ea synodo, sed suppositos: vel vt Couarr. loco citato sub finem magis probat: hæretici nomine illic significari infidelem, de quo loquitur D. Paul. in priori ad Corinth. 7. ad cuius verba eundem canonem alludere satis indicat hæc eius particula: Iuxta Pauli sententiam.

CAPVT XXII.

De impedimento ætatis.

S V M M A R I V M.

170. Ætas de iure canonico necessaria ad matrimonij validitatem.
 171. Puberes etiam si nondum capaces copula carnalis, possunt valide contrahere: & quatenus peccatum si mortale, ante annos pubertatis contrahere sine iusta excusatione.
 172. Quinam sint anni pubertatis, & quid sit proximum esse pubertati, & malitiam supplere ætatem.
 173. Modi quibus cognosci potest eiu, modi proximitas.
 174. Expectanda est plena pubertas ad iudicandum, An matrimonium contractum inter impub. res fuerit nullum: & quod ob bonum pacis tale matrimonium permittatur.

170. DE ætate quæ ad matrimonium requiritur agitur in iure canon. 30. quæst. 2. & Extra. De desponsatione impuberum: ac in 6. eodem titulo. Duabus autem de causis ea requiritur, iuxta cap. De illis 2. Extra titulo citato. Primo quidem, prout ætas ipsa seauum adfert discretionem vsuue rationis: sicque defectus ætatis pertinet ad impedimentum ægramentis, quod in præcedenti cap. 11. habitum est dirimere matrimonium iure diuino & naturali. Secundo vero, prout secum adfert potentiam generandi seu consummandi matrimonium: hacque ratione defectus ætatis impedimentum est huius generis: nempe dirimens matrimonium iure Ecclesiastico, (non item naturali vt ostendit Sanchez libro 7. disput. 104. num. 9.) quo constitutum est: vt etiam si quis

habeat

habeat vsqum rationis nihilominus matrimonium non sit validum, nisi ipse quoque pubertatis annos attigerit: vel saltem huiusmodi sit, qui possit habere copulam carnalem, cap. De illis 1. cap. Attestationes, & cap. final. De despons. & impub. & c. vnico §. 2. eodem titulo in 6. Ratio vero talis constitutionis est, quod homines vt plurimum, ante ante annos pubertatis non habeant discretionem sufficientem ad bene expendendum, & eligendum coniugalem consensum, nec sint capaces copulae.

171. NOTANDVM autem est primo: ex probabiliori sententia (pro qua Couarr. aliquot citat in Epit. quarti Decret. par. 2. cap. 7. nu. 2. & Sanchez. plures, in sequenti nu. 15.) eum qui annos pubertatis excessit, quantumuis nondum potens sit ad carnalem copulam, posse valide contrahere matrimonium, quia neque prohibetur iure Ecclesiastico, cum iam sit pubes: neque iure naturali, cum talis impotentia temporalis sit, non autem perpetua: quae sola matrimonium impedit iure natura, vt habitum est in praecedenti cap. 15. Accedit quod alioqui dicendum esset pari ratione, illum qui post annos pubertatis temporali aliquo morbo laborans, non potest carnali copula vt, nec posse matrimonium contrahere, quod est absurdum.

NOTANDVM est secundo: iuxta probabiliorum quoque sententiam, in quam plures Sanchez. refert lib. 1. De matrim. disp. 17. num. 1. & 5. peccatum esse mortale ante tempus constitutum ab Ecclesia matrimonium contrahere. Quod colligitur ex cap. Vbi non est, De despons. impub. ponderando illius verba *districte inhibemus*, & c. quae indicant obligationem grauem, atque adeo sub mortali imponi. Adde quod matrimonium tunc inualidum sit per hoc impedimentum: vt congruenter cap. A nobis, & sequenti, De despons. impuberum, notare solent Doctores, quorum plures in sua summa Henriquez commemorat lib. 12. cap. 7. §. 1. in margine lit. E. & ideo gravis iniuria fiat sacramento. A quo tamen peccato excusare potest, tum inuincibilis ignorantia, vt quando id fieret consilio parentum vel tutorum, quod puer contrahens bona fide sequeretur: tum etiam Episcopali licentia, seu dispensatio: quam si iusta causa ad sit, dare potest: va Sanchez in eadem disp. 104. num. 12. ostendit. Tum demum intentio contrahendi matrimonium, non quidem vt impedimentum habet Ecclesiasticum: sed vt hoc non obstante illud valeat, quantum potest alias valere, quod non est contra ius tribuens ei vim sponsaliorum in cap. finali De despons. impub. & in cap. vnico §. 2. eodem tit. in sexto.

172. NOTANDVM est tertio, annum pubertatis in viris quidem esse decimum quartum completum, & in foeminis duodecimum completum, ex cap. Puberes, & cap. Continebatur, & cap. Attestationes, & cap. Ex literis, De despons. impub. & cap. 1. De delectis puerorum, nihilominus validum esse matrimonium contractum in vltimo die eorundem annorum, prout habet Sanchez in praecedenti num. 2. quia in matrimonij fauorem ius sic interpretari consentaneum est, praesertim cum parum pro nihilo reputetur. Atque ante id tempus contractum matrimonium vim & locum habere sponsaliorum, iam diximus: quod est intelligendum si celebrantes excefferint annum septimum, quia ex cap. Literas, cap. Accessit, cap. Ad dissoluendum, ante illum contracta sponsalia non sunt valida. Porro et si quis non attigerit annum pubertatis, tamen si proximus sit pubertati, atque talis in quo malitia suppleat aetatem, potest valide matrimonium contrahere, ex cap. De illis 2. De despons. impub. & ex cap. vnico §. 2. eodem titulo in sexto.

NOTANDVM est quarto, de praedicta malitia quid sit, difficultatem esse: de qua inter ceteros (quorum Sanchez meminit in citata disp. 104. q. quarta) Couarr. satis late tractat in Epitome par. 2. cap. 5. Probabile autem videri, quod inter se non distinguantur proximum esse pubertati, & talem esse in quo malitia suppleat aetatem: hoc est, vt ibidem Couarr. interpretatur ibidem num. 3. qui discretionem habeat ad coniugalem consensum intelligendum, & potentiam ad carnalem copulam: adeo vt proximum esse pubertati, sit cu illa discretionem, hanc potentiam habere, quantumcumque nondum peruentum sit ad annum pubertatis. Pro quo facit quod ius canonicum talem proximitatem explicat per ipsam potentiam ad carnalem copulam, vt in citato cap. De il-

lis, & in cap. Puberes, eodem titulo.

NOTANDVM est quinto, talem potentiam, atque adeo proximitatem ad pubertatem, cognosci posse tribus potissimum modis. Primus est, quando inter personas per matrimonium coniunctas intercedit copula carnalis: quae interdum solet pubertatis tempus anticipare ex cap. A nobis De despons. impub. Atque si vterque coniunx fateatur talem copulam intercessisse, tunc validum est matrimonium, in quacumque demum aetate id contigerit dummodo habuerit discretionem requisitam ad praestandum liberum consensum. Quod si vir vnus dixerit & mulier contrarium, in foro exteriori creditur viro iuranti, ex cap. Continebatur, eod. tit. Secundus modus est, quando quis ante pubertatem habet copulam cum quacumque persona. Nam id indicium est sufficiens, quod malitia in ea suppleat aetatem. Hunc modum habet glossa ad cap. vnicum De despons. impub. in sexto, verbo *Suppleat*. Vltimus modus est ex signis corporis, de quibus consulendi sunt medici. Aliqua refert Syluester in verbo Matrimonium 5. quaest. 3. vbi etiam horum modorum posteriorum meminit.

174. Legi de hac re potest Sanchez in citata disp. 10. quaest. 4. penultima & vltima. vt & in praecedenti quaest. 3. pro responsione ad difficultatem: quanto tempore expectandum sit, quando vir 14. anno expleto, aut foemina duodecimo, inueniuntur adhuc impotentes ad copulam: vt experientia fiat sufficiens ad iudicandum impotentiam esse perpetuam: & ideo matrimonium esse irritum. De qua cum eodem authore, & cum ceteris quos citat, tenere possumus expectandum esse vsque ad plenam pubertatem, quae in foeminis 14. anno aetatis contingit, & in viris anno 18. prout Sanchez ipse ex vtroque iure deducit. Notandum est postremo, ex c. 2. De despons. impub. nonnumquam pro bono pacis seu ad Principes magnos in amicitia retinendos, permitti vt matrimonium inter impuberes contrahatur: ita scilicet, vt vxor impubes ad domum mariti deducatur, ibique tanquam pignus pacis & amicitiae retineatur.

CAPVT XXIII.

De impedimento defectus testium & praesentiae Parochi.

SVMMARIVM.

- 275 Ex Concilio Trident. habetur tale impedimentum: cuius decretum promulgari in parochia specialiter debet, vt vim sortiantur. Nō autem Parochum praesentem, aliquid dicere.
- 176 Idem impedimentum habet locum in articulo mortis, & cum quis contrahit in loco vbi memoratum decretum est promulgatum, etiam si non sit promulgatum in propria parochia.
- 177 Sufficit alter vtriusque praesentia Parochi ad matrimonij validitatem: cum contrahentes sunt diuersarum parochiarum: quodque proprii Parochi nomine non comprehendatur is qui est quidem originis, non tamen loci in quo contrahitur.
- 178 Qui comprehendantur nomine proprii Parochi, cuius praesentia requiritur ad validitatem matrimonij.
- 179 Quatenus prohibitio Episcopalis, ne Parochus aut alius de ipsius licentia, matrimonio assistat, impediatur aut non impediatur eius validitatem.
- 180 Proprii Sacerdotis delegatus, rotel sicut ille, extra Parochiam assistere matrimonij, sufficienter ad eiusdem validitatem, & qualis debet esse talis delegatio seu licentia, vt censetur sufficiens.
- 181 De licentia tacita extra habitacionem qui sit tenendum, & qui cum quis simplici Sacerdoti dicit sententiam habere contrahendi ipso assistente.
- 182 Validitatem matrimonij non obstat, quod Parochus aut testes meru aut dolo adducti sint ei assistere: & quando sponsali transcant in matrimonium, per secutam copulam carnalem.
- 183 Quis habens sensum rationis, potest esse testis & procurator in matrimonio: & casus in quo a matrimonij validitate, nec Parochi nec testium praesentia requiritur.

Con-

175.

Concilium Trident. sess. 24. cap. 1. De reformat. matrimonij constituit ut matrimonia aliter contracta quam p[re]sente Parocho vel alio Sacerdote de eiusdem Parochi aut Ordinarij licentia, simulque p[re]sentibus duobus vel tribus testibus, nulla irritaque essent. Quod quidem efficeret, quomodo sit positum in Ecclesie potestate tractare, est scholastici instituti, ideoque relinquimus ei qui volet id ipsum videndum apud Thomam Sanchez in lib. 3. De matrimonio disp. 4. Duo autem, ut propria nostri instituti, annotare oportet. Alterum est, de fide esse quod ante Concilium Triden. matrimonia clandestina fuerint valida, ex definitione secundi De clandestina despons. & ex ipso Concilio Triden in initio citati cap. primi. Alterum est, culpam quae committitur contrahendo matrimonium clandestinum, mortalem esse, quod satis indicant illa eiusdem Concilij verba ibidem. Sancta Dei Ecclesia ex iustissimis causis illa, de matrimonijs clandestinis loquitur, detestata est, atq; prohibuit. Inducunt quoque graves p[re]sentis quas idem Sanchez late persequitur in eod. lib. 3. disp. 42. & sequentibus. In quibus tanquam spectantibus maxime ad praxim fori externi non immorabimur, ad vitandum prolixitatis fastidium.

Qua etiam de causa quam paucis fieri poterit perstringemus, qua ille persequitur latius, a disp. 17. vsque ad 42. de p[re]sentia Parochi & testium; cuius defectu impedimentum istud constituitur.

Primum autem est: inter decreta Concilij Trident. peculiare esse illi, quo impedimentum istud inducitur, ut non obliget etiam promulgato eodem Concilio: nisi in parochia sit peculiariter promulgatum, & a promulgatione dies triginta effluxerint. Ita enim habetur ex fine memorati capituli primi De reformat. matrimonij, sess. 24.

Secundum est: Ad matrimonij validitatem non esse necessarium, v[er]o Parochus vel alius Sacerdos, cuius p[re]sentiam Concilium Trident. requirit, verba aliqua proferat: nam necesse sunt de matrimonij substantia, ut patet ex antecedentis p[re]sertim cap. octavo, neque Concilium ipsum facit eorum mentionem in clausula irritante; sed solum p[re]sentia Parochi & testium. Praecipit tamen in eodem cap. ut Parochus coniuges interroget, & ideo quaedam verba dicat iuxta v[er]ba n[ost]ra Parochia ritum. De qua re Sanchez lib. 3. disp. 38. plenius.

176.

Tertium est: Impedimentum hoc locum habere etiam in articulo mortis, quando necessitas urget, neque Parochus haberi potest. Ita docet Sanchez in p[re]sent. titi disp. 17. ca. 2. Neque aduersus illud valere Episcopi dispensationem, aut quod publice, & sciente maiore parte viciniae contrahatur matrimonium: aut quod celebratur ab ignorantibus inuincibiliter memoratum Concilij Triden. decretum. Quod idem author ibidem casu. 4. & 6. confirmat, eo maxime nexus fundamento: quod Concilium Trident. intrinsecam contrahendi matrimonij formam p[re]scribat, ita ut eam non seruantes reddat ad contrahendum omnino inhabiles, & huiusmodi contractus irritos ac nullos esse decernat. Rationes vero quae in contrarium obici possunt, rejicit ex eo, quod particula, omnino inhabiles, omnino exceptionem excludat.

Quartum est: incolas locorum in quibus decretum Concilij Trid. promulgatum aut receptum non est, si per modum transitus & hospitij diuertant ad alia oppida in quibus idem decretum obligat, non posse valide contrahere, nisi p[re]sente Parocho, id est, seruata forma ab eodem Concilio p[re]scripta: quia peregrini teuentur in contractu seruare solemnitates requisitas legibus & consuetudinibus oppidi in quo contrahunt. Quandoquidem quisque ratione contractus, sortitur forum in loco contractus, ex c. finali, De foro competent. Ita etiam docet idem author in sequenti disp. 18. q. 3. Qui ex aduerso in q. 4. statuit incolas locorum in quibus decretum Concilij Trid. obligat, si per modum transitus aliquo diuertant, ubi illud non obligat, valide contrahere absque p[re]sentia Parochi & testium: quia, ut initio proposita ostendit, quoad solemnitatem adhibendam in contractibus (de quorum numero est matrimonium) spectantur solae leges loci in quo contractus celebrantur: & ita, ut idem docet, quest. quinta, validum est matrimonium captiuorum initum apud infideles, a quibus abducti sunt.

177.

QUINTVM est: Ut secundum idem decretum valeat matrimonium, requiri quidem de necessitate sacramenti ut Parochus proprius contrahentium eis assistat: tamen si ipsi contrahentes sint diuersarum parochiarum, posse alterutrum Parochi p[re]sentiam sufficere, ad talem valorem, prout late tractat Sanchez in eodem lib. 3. disp. 19. Quia cum matrimonium non nisi duorum esse possit: hoc ipso, quod proprio Parocho committitur parochianum suum matrimonio coniungere, censetur eatenus commissum, quatenus necessarium est, ut ipsum alteri coniungat. Cum igitur alter ille perinde permittatur esse diuersae parochiae, ac esse eiusdem: proposita commissio Parochi censenda est tunc etiam locum habere, cum alter solummodo contrahentium, est suus Parochianus.

Adde & locum habere, etiam si ille qui assistit, non sit Parochus illius loci in quo matrimonium celebratur. De quo utroque latius Sanchez loco citato q. 1. & 2. Ratio vero est, quod contractus matrimonij, sicut & confessio sacramentalis, fiat inter volentes: ita ut non sit opus causa cognitione, nec Iudice pro tribunali sedente: ideoque, is qui est talis loci iudex proprius, nihil habet vnde merito conqueratur. Adde praeterea ex eodem in sequenti q. 3. excusari posse a peccato Parochum proprium, secluso tanquam in seculo, si matrimonio sui Parochiani quod in aliena parochia celebratur, assistat sine licentia Ordinarij vel Parochi loci illius in quo celebratur. Id enim minus est, quam illic audire ipsius confessionem quod ei licitum est.

Adde adhuc ex disp. 20. quae in hac re de Parocho dicuntur, extendenda esse etiam ad eum Parochum qui non dicitur esse Sacerdos: quia Concilium indifferenter loquitur de Parocho, quamquam requirat interea, illum esse Sacerdotem, cui Parochus licentiam dat, ut matrimonio dum contrahitur assistat. Immo vero extendere deesse ad Parochum proprium, qui est excommunicatus aut suspensus, aut irregularis, aut interdictus a sacramentorum administratione, quam diu non priuatur parochia: prout idem in sequenti disp. 21. contendit. Et ratio est, quod quous eorum assistente matrimonio, vetum est ipsum contrahi p[re]sente proprio Parocho: de quo Concilium absolute loquitur.

Sextum est: Parochum loci in quo contrahens natus est, non facere sua p[re]sentia, ut matrimonium sit validum, nisi simul sit loci in quo idem habet habitationem, cum animo perpetuo manendi. Quod Sanchez 2 disp. 23 late tractat de edo proprio ab eiusdem Parocho, esse loci in quo habitat percipitque sacramenta: non autem loci in quo natus est, sed non habitat. Pro quo facit, quod canonica portio (qua est quoddamvis parochiale) non detur Parocho originis sed habitationis: cum interea dum quis habet duplicem parochiam, diuidenda sit eadem portio inter Parochos vtriusque, ex cap. 2. De sepulturis in 6.

SEPTIMUM est, Eum dici proprium Parochum sufficienter ad coniungendum aliquos matrimonio, aut ad dandam alteri licentiam coniugendi, qui habet potestatem ordinariam administrandi eisdem sacramentum poenitentiae, vel dandi licentiam alteri Sacerdoti idem agendi. Hoc intelligitur ex eo quod Concilium Trident. in decreto edito sess. 24. cap. 1. De reformat. matrimonij: eo modo ad validitatem matrimonij requirat p[re]sentiam Parochi proprii, vel alterius de eius licentia: quo in ca. Omnis vtriusque sexus, De poenit. & remissis ad validitatem sacramenti poenitentiae requiritur, ut proprius Sacerdos vel alius de licentia ipsius illud administret. Quo fit ut idem qui est proprius Sacerdos poenitentis sufficienter ad Sacramentum poenitentiae, censeri debeat ille esse, cuius assistentia siue per se, siue per Sacerdotem a se ad eum delegatum, ad matrimonij validitatem requiritur.

Qui autem tales sunt praeter Parochum, lib. 3. disp. 26. & aliquot sequentibus, idem author late persequitur. Primus est, de quo in eadem disp. 26. Religiosus qui in nouo Indiarum orbe ministeria Parochi obit. Secundus, de quo disp. 27. Archipresbyter cathedralis Ecclesiae, quando praebendae ipsius annexum est, ut ex officio audiat confessiones omnium de ea dioecesi. Tertius, de quo, & de quinque sequentibus disp. 28. est Archiepiscopus & Episcopus in sua dioecesi. Quartus, Archiepiscopus adhuc in dioecesi sui Suffraganei, cum ad ipsum fuerit prouocatum aduersus eundem Suffraganeum,

178.

neum,

REGINA
DE
PRAE
INDR
E. V

neum, nolentem aut negligentem aliquos coniungi. Quintus, ille qui auctoritate Episcopali præfite vacante. Sextus, Abbas in Ecclesia, nulli Episcopo subiecta, in qua iurisdictionem habet quasi Episcopalem. Septimus, Cardinalis in Ecclesia sui tituli. Octavus, Legatus Summi Pontificis in Provincia suæ legationis. Nonus, Vicarius generalis, de quo multa in disput. 29. & 30. Decimus, de quo disput. 31. est ille cui absente Parocho, aut nondum Sacerdote, vniuersa Parochiæ cura committitur siue ab Episcopo, siue ab ipso Parocho, vel cui ab iisdem licentia assistendi matrimonio datur cum potestate alium delegandi: non quidem vt suum, sed vt Parochi à quo delegatus est, locum teneat. Nam vt idem nu. 8. habet ex Felino, Ordinarius nequit potestatem concedere subdelegandi, nomine ipsius delegati, dicendo Subdelega nomine tuo: quia potestas subdelegandi non potest fundari in persona delegati, qui nec ipse proprio nomine agere potest: sed solum nomine delegantis. Aduerte vero cum eodem in sequenti 19. Vicarium quem Parochus præsens assumit vt iuret ipsum, delegare non posse: quia Parochus ipse non censetur tali suas plenas vices committere, sicut censetur Vicario in absentia ipsius instituto.

ADVERTE præterea ex disput. 32. matrimonium contractum coram Parocho vel delegato ad vniuersam Parochiæ curam, vel coram alio Sacerdote de eius licentia validum esse: quamuis Episcopus prohibuerit ne is tali matrimonio assistat, vel per suam aut synodalem constitutionem interdixerit licentiam assistendi dare Sacerdoti qui non sit ab Episcopo approbatus: nisi in tali constitutione expresse addatur clausula irritans aliter gesta. Nam matrimonium ex simplicis prohibitione non reddit irritum, patet ex cap. 2. De matrimonio contracto contra interdictum Ecclesiæ: in cuius fine sic habetur: *Licet enim contra interdictum Ecclesiæ ad secunda vota transire non debuerint: non tamen est conueniens vt ob id solum sacramentum coniugij dissoluatur.*

Similiter ex disput. 33. validum esse matrimonium, cui delegatus assistit, non exequens aliquid quod habet in mandatis: verbi gratia, vt sponsis sub excommunicatione præcipiat, ne consumment matrimonium donec præmittantur denunciations: vel vt non nisi præmissis denunciationibus, & indagazione impedimentorum, assistat matrimonio. Ratio est, quod talis forma expressa in licentia, non sit de eius essentia, sed tantum admonitio, qua licentiatu instruitur de ratione qua debet se gerere. Quæ de re pro pleniore intelligentia legendus est loco citato memoratus auctor. Cæterum in hoc quam in præcedenti casu peccatur, nisi iusta causa existeret, siue agendo contra præceptum Superioris, siue infideliter agendo, siue ius commune violando: quidquid alias matrimonium sit validum.

OCTAVVM est, Matrimonium valere cum simplex Sacerdos assistit de licentia Parochi, non obstante quod celebretur extra parochiâ. Ratio est, quia iurisdictione ad quâ hæc assistentia reducitur, cû sit voluntaria, potest à proprio Sacerdote, & ab ipsius delegato exerceri extra territorij. Hoc late tractat Sanchez lib. tertio disput. 34. Vide dicta num. 177.

NONVM est, qualis debeat esse licentia à Parocho alicui Sacerdoti concessa ad assistendum matrimonio vt ipsum sit validum, explicatur sequentibus propositionibus, quas Sanchez habet in sequenti disput. 35. Prima est: Satis esse licentiam generalem qua Parochus alicui Sacerdoti concedit licentiam exercendi in sua Parochia, omnia quæ ad animarum curam pertinent: quia licentia eiusmodi generalis, est intelligenda generaliter: ideoque vt includat matrimonium cuius celebrationi interesse ad animarum curam pertinet.

Secunda est, Ad matrimonij validitatem non sufficere licentiam concessam ad aliquos particulares actus ad animarum curam pertinentes, etiam matrimonij celebratione digniores, vt est poenitentia & Eucharistiæ sacrosanctæ administratio: quia potestas delegata non est extendenda de casu expresso ad non expressum: præsertim cum est diuersa ratio, vt censetur esse in administratione sacramentorum tam poenitentia quam Eucharistiæ: & matrimonij, cuius non est talis necessitas, qualis est illorum.

Tertia est, Sufficere vt verbo detur eiusmodi licentia, requiri eam esse in scriptis. Cum enim Concilium Tridentinum matrimonij validitatem exigens Parochi vel Ordinarij

licentiam, non exprimat, vt ea sit in scriptis, nihil est curid necessarium esse dicatur.

Quarta est, Licentiam tacitam ex ratihabitione de futuro (id est, quod simplex Sacerdos probabiliter credat Parochum habiturum ratum si ipse homine assistat matrimonio,) non esse sufficientem ab ipsius matrimonij validitatem. Ratio est: quia licentia ad matrimonij validitatem necessaria, debet adesse dum matrimonium celebratur. At cum ratihabitione tantum est de futuro, licentia non est de præfenti, eoque tempore in quo celebratur matrimonium.

Quinta est, Licentiam tacitam quæ habetur ex ratihabitione de præfenti vel præterito sufficere posse ad validitatem matrimonij: quia tunc ratio præcedentis propositionis cessat: & vt supponimus, Parocho non inferitur præiudicium alicuius momenti, vnde præsumi possit non consentire. Censetur autem licentia esse de præfenti, quando tempore celebrationis vel ante celebrationem matrimonij, adest consensus tacitus & interpretatiuus Parochi aliquo signo externo manifestatus, vt si coram ipso dum matrimonium contrahitur, alius sacerdos tanquam ipsius vices gerens assistat, nec impediat cum facile possit, sed tacet totum videt. Aut si Parochus ipse tanta familiaritate cum tali Sacerdote coniunctus esset, vt scilicet gaudeat coram illo iniri matrimonium, & datas ab eo matrimonij sihedulas admitat.

In disputatione autem 37. sequenti, idem author inquirat An simplex Sacerdos debeat credere dicentibus se licentiam habere à Parocho, vt eos matrimonio coniungat. Respondetque nisi dicentes personæ sint valde dignæ fide, non esse eis credendum, quia licet in foro poenitentiali credatur dicenti se licentiam aliquam habere, non tamen in foro externo, ad quod patet matrimonium pertinere: cum eius contractus sit de illis quæ ad æternam Ecclesiæ gubernationem attinent. Sic enim in eo foro non creditur dicenti se absolutum ab excommunicatione, nisi ostendat literas eius à quo absolutus est, ex cap. Sicut, De sententia excommunic. Sic etiam confessio quando pertinet ad Ecclesiæ gubernationem, vt annua confessio, Parochus non est adhibiturus fidem dicenti se illam perfecisse, nisi per schedulam per quam id illi constet, prout habet Ecclesiæ vsus.

DECIMUM est, validum matrimonij non obstare, quod Parochus vel testes assistant casu: vt cum forte transeuntes, nec data opera interfunt: aut vi detenti, aut dolo ad aliud vocati: dummodo consensus contrahentium intelligant ex verbis, aut aliis signis quibus eos exprimat. Ratio est, quia cum Tridentinum Concilium, tantum exigat matrimonium celebrari coram Parocho & testibus, satis fit decreto illius, si celebretur assistentibus prædictis sum mentis aduertentia, qua testimonium matrimonij contracti, possit rite perhiberi, adeoque obtineri finis Concilij Tridentini propositus: nimirum vt constet de consensu contrahentium matrimonium, neque eo spreto, illi possint aliud inire. De qua re pluribus Sanchez 2. disput. 39. Pari ratione addens nec eadem validitati obstare, licentia alicui Sacerdoti concessa ad assistendum matrimonio, metu vel dolo obiecta sit à Parocho.

VNDECIMUM est, iante Concilium Trid. quocumque post sponsalia sequebatur copula carnalis cum affectu maritali, fuisse verum matrimonium, in interno foro quam in externo. Sin affectu tantum fornicario, non fuisse quidam matrimonium validum in foro conscientia: in foro tamen externo semper præsumptum esse verum matrimonium, quocumque tandem animo consummatum fuisset, ex cap. Is qui De sponsal. Post Concilium vero Tridentinum vbi ipse decretum de quo agimus locum habet, certum esse quod sponsalia facta sine Parochi & testium præfentia, nunquam transeant in matrimonium per subsequentem copulam, siue in foro interno, siue in externo.

DVODECIMVM est, Ad matrimonij valorem posse quoscumque testes habentes vsus rationis, etiam si non habeant qualitates iure requisitas vt habiles & legitimi censentur: ideoque sufficere etiam infames, excommunicatos, parentes, consanguineos, seruos, familiares, fœminas, imo & infideles. Quia quauis testes sine alias illegitimi, & inhabiles: faciunt tamen sufficientem fidem quando sunt instrumentarii, hoc est, de communi contrahentium consensu, appositi instrumento prout in contractu matrimonij ap-

181.

182.

183.

potun-

ponantur. Cui rationali quot alias Sanchez adiungit *disput.* 41. *late vot. an hanc difficultatem discutiens*: simulque de procuratore ad matrimonium contrahendum constituto, docens pari ratione non requiri in eo de necessitate qualitates quas ius humanum exigit vt constituatur ad alia negotia peragenda: sed sufficere, si qualitatem habeat iure naturæ requisitam, nempe vsum rationis.

Decimum tertium est, Quando matrimonium publice celebratum fuit in præsentia Parochi & testium, ac cum solitis denunciationibus, sed propter aliquid occultum impedimentum fuit inualidum: quando ipsum impedimentum auferitur, ac matrimonium lenuo celebratur, non esse opus vt in illa secunda celebratione Parochus & testes vocentur: sed occulte fieri potest celebratio prout declarauit Pius quintus teste Nauarro in *Enchir. c. 22. n. 70.*

TITVLVS TERTIVS.

De minoribus matrimonij impedimentis, & dispensatione siue in eiusdem siue in maioribus.

Impedimenta minora matrimonij dicuntur, quæ reddunt matrimonium illicitum, non item inualidum: seu quæ faciunt vt peccet is, qui sciens contrahit cum aliquo talium impedimento: non autem vt matrimonium contractum sit irritum ac nullum.

CAPVT XXIV.

De impedimentis voti simplicis, sponsaliorum, & interdicti Ecclesiæ.

SVMMARIVM.

184. *Votum simplex castitatis quæ genus impediatur matrimonium.*
 185. *Mortaliter peccat quis contrahendo matrimonium cum habente votum castitatis expressum, aut implicitum: & quid iuris si tale votum sit conditionale.*
 186. *Quid sit agendum cum eo qui interrogat, num adstrictum voto simplici castitatis, possit valide contrahere matrimonium.*
 187. *Impedimentum sponsaliorum.*
 188. *Impedimentum interdicti Ecclesiæ, quod violatur solemnitate matrimonij celebrata certis diebus, & in quo consistat talis solemnitas.*
 189. *Alij duo modi quibus violatur.*

184. **P**PRIMUM IMPEDIMENTVM MINVS est, votum simplex castitatis perpetuæ, aut religionis ingredientis, vt suscipiendi Ordinis sacri, aut nunquam nubendi. Cuius obseruationi obstat matrimonij contractus, qui proinde factus animo illud consummandi, vt solet, peccatum est contra illud ius diuinum, quod obligat ad voti obseruationem: atque peccatum mortale, ex communi Theologorum sententia; teste Nauarro in *Enchir. cap. 12. num. 26.* Pro qua sunt verba prioris ad *Timoth. cap. 5.* Adolescentulas autem viduas deuota. Cum enim luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Faciunt etiam *cap. Licet & cap. Magnæ De voto.*

Verum tamen matrimonium est validum, ex *cap. Quidam nubentes & cap. Si vir distinct. 27. & ex cap. Meminimus, cap. Consultuit, cap. Rursus, qui Clerici vel vouentes; & ex cap. vnico De voto in 6.* Quod quidem verum est etiam si vterque contrahentium votum habet castitatis, vt communem sententiam esse testatur Nauarro in *Enchir. cap. 22. num. 73.* pro qua aliquot auctores Sanchez citat *disput. 11. nu. 10.* Quamquam sic contrahens tenetur seruare votum quantum potest. Vnde antequam consummatum sit matrimonium, nec potest petere debitum nec reddere intra primum bime-

stre: quo temporis spatio potest religionem ingredi iuxta *cap. Ex publico De conuers. coniug. Post consummatum vero potest quidem reddere, non tamen petere sine dispensatione, quam ex Nauarro in *Enchir. cap. 16. nu. 30.* Episcopus potest dare ei cui periculum alicui imminet peccandi in ea re. Nec item potest priore coniuge mortua aliud matrimonium inire, quia votum perpetuæ castitatis perinde reddit inhabile *2. 3. vel 4. matrimonium ineundum, atque ad prius: nec excusabit quod vehementissimis carnis stimulis urgeatur, expertusque sit se passim rueri, neque vires ad resistendum in se sentiat. Id enim constat ex vfu Ecclesiæ, quæ non existimat talem eximi à voto ratione eiusmodi difficultatis, siue antecedentis siue sequentis voti propositi emissionem: sed tantum esse causam sufficientem dispensationis. De quo Sanchez in præcedenti num. 9.**

Aduerte autem in hac re quoad matrimonij validitatem, excipiendum esse votum simplex castitatis in nostra societate emissum iuxta ipsius constitutiones post biennium nouiciatus, reddit matrimonium non modo illicitum & inualidum per constitutionem *Greg. 13.* editam anno Domini 1584. De qua re videri possunt *Gregor. à Valen. to. 4. disput. 10. quæst. 5. puncto 3. §. Votum & Henriquez lib. 12. cap. 8. §. 6.*

Aduerte secundo, contrahentem cum habente votum perpetuæ castitatis aut religionis, aut sacri Ordinis assumendi, aut non ineundi matrimonij, peccare mortaliter, tanquam sic cooperantem peccato alterius, vt ad illud exhibeat se socium; quandoquidem contractus matrimonij cum non nisi inter duos esse possit, vtrumque contrahentem sufficit. Ita Sanchez in eadem *disput. 11. num. 11.* alios citans.

Aduerte tertio, quod idem in præcedenti num. 7. habet ex *Abulensi*: non referre quod eiusmodi votum sit conditionale, nam etsi is qui illud emisit non teneatur ad illud, nisi impleta conditione: tenetur tamen dum hæc pender, vitare assumptionem status qui tali voto repugnat, nec potest cum eo consistere. Sic qui vouit se ingressurum religionem, si contingat fratrem ex bello incolumem reuerti, non modo post illius reuersionem nequit contrahere: sed nec ante eam donec constiterit non reuersurum.

Aduerte quarto, quod idem ibidem num. 12. tractat: si quis adstrictus istiusmodi voto interroget, An possit eo non obstante valide contrahere: primo prudenter eludendum esse interrogantem cauta responsione celando veritatem absque mandacio, aut sermonem traducendo alio, præsertim cum ipse interrogans appareat fragilis, qui vera doctrina abusus sit ad ineundum id matrimonium, cum sacrilegio mortali. Namque lex charitatis non solum præscribit ne proximo præbecamus occasionem peccandi, sed etiam vt ab illo eam remoueamus quantum possumus. Quod si non detur commoditas reticendi veritatem: ea aperire (dicendo scilicet validum quidem esse tale matrimonium, sed ipsum contrahendo committi peccatum mortale) nulla est culpa scandalis, seu occasiois data peccandi: quia peccati in eo grauitatem proponendo, dum dicitur esse mortale, non datur occasio ruinæ sed potius cauendi ruinam. Neque doctrina de validitate matrimonij non impedita per votum simplex, est de se prouocatiua ad peccatum: alioqui non liceret eam in libris tradere: quod quæ quis ad peccatum abutatur, ex ipsius sola malitia prouenit.

SECUNDVM IMPEDIMENTVM MINVS, sunt sponsalia. Ille enim qui hæc cum aliqua persona contrahit, non potest cum alia matrimonium contrahere sine peccato mortali: nisi iustam causam illa rescindendi habeat, iuxta dicenda in sequenti tractatu de iisdem sponsalibus. Ratio peccati mortalis est; quia sponsalia sunt promissio obligatoria ex ca. Desponsatas, *cap. Atho, cap. De coniugali, 27. quæst. 2. & ex cap. Prætere, & ex ca. Ex literis 2. De sponsalibus.* Atque obligatoria ex iustitia, vtpote reciproca tanquam contractus, & facta de re graui: quam non prestare grauis iniuria est. Ita sentientes auctores plures refert Sanchez *lib. 1. De matrimonio disput. 27. num. 2.* Quia vero promissione eiusmodi, non transfertur dominium, fit vt nec dimittatur matrimonium, quo illud quod promissum est, alteri dominio irrevocabiliter subiicitur.

TERTIUM IMPEDIMENTUM MINVS, est Ecclesie interdictum: contra quod potest quis peccare tribus modis. Primus est, quando celebrat matrimonium diebus interdictis ab Ecclesia in cap. Non oportet 1. & 2. in cap. Non licet in cap. Nec uxorem 33. quæst. 4. & in cap. Capellanus De feriis. Illi autem tunc, sunt ab initio Aduentus vsque ad diem Ephanie Domini, & (à feria quarta Cinerum vsque ad octauam Pasche inclusive,) ex Concil. Trident. sess. 24. cap. 10. De reform. matrim. Quod quidem initium Aduentus incipere à media nocte primæ Dominicæ dici potest, cum tunc reuera tempus Aduentus incipiat. De quo Sanchez lib. 7. disput. 7. num. 2. Pari ratione iudica de initio ferriæ 4. Cinerum.

Aduerte autem ex Nauarro alios citante in *Enchir.* cap. 22. num. 71. 71. illud peccatum non esse mortale (immo nec illicitum esse de se, docet Sanchez *ibid.* num. 12. multis citatis) nisi ratione solemnitate matrimonij, quæ sola diebus illis prohibetur tanquam res grauis: adeo Concilium Trident. loco cit. talem prohibitionem diligenter seruari præcipiat, per id iudicans, eam esse sub mortali: pro quo in sequenti n. 3. Sanchez plures auctores citat. Consistit autem eadem solemnitas in benedictione nuptiarum per Parochum, & solemnitate translatione sponsæ in domum sponsi. Quo nomine solemnitas translationis, vt habet Sanchez nu. 17. intelligitur ea quæ comitata sit conuiuio, & aliis vanæ lætitiæ signis, secum adferentibus nimiam mentis euagationem, id tēpus dedecentē.

De quorum prohibitionem (quæ habetur satis expressè in cap. Nec uxorem 33. quæst. 4.) difficultas est an sit suo mortali: quam idem auctor tractat nu. 18. Videtur autem pars affirmans tenenda (etsi cum aliqua limitatione) sicut tenet Caietan. in summula verbo Nuptiarum peccata, & cum eo Armilla in verbo Nuptiæ: quia si tali tempore benedictio nuptiarum sit peccatum mortale, iuxta sensum quo consuetudo Ecclesie interpretatur canones initio huius numeri memoratos, tanquam statuentes in re graui: (de quo Sanchez in eadem disputat. numero tertio) erit sane & memorata solemnitas conuiuij & aliorum signorum vanæ lætitiæ: dedecentium in tēpore dicato deuotioni: & præsertim cum benedictio ipsa nuptiarum, de se non sit indecens in illo tempore: quia est quid spirituale, & sanctum. Limitatio vero est, vt si conuiuia illa & lætitiæ signa sint moderata prudentis iudicio, excusatio sit à mortali: quis tunc illorum vsu non detrahetur notabiliter sanctitati temporis, nec aliis datur notabilis occasio offensionis & scandali.

Secundus modus quo peccatur in hac re, est cum quis contrahit matrimonium clandestine, ex cap. Cum inhibito De clandestina despons. Quod matrimonium semper detectata est Ecclesia, vt habet Concil. Trident. sess. 24. cap. primo De reform. matrim. Quod peccatum in præcedenti nu. 175. mortale esse docuimus.

Tertius modus est, cum interuenit prohibitio à Superiore Ecclesiastico facta alicui iusta de causa, ac cum aliqua contrahat. Nam contra eam contractum matrimonium validum quidem est, si nullum aliud ad sit impedimentum ex cap. 2. De matrim. contra hoc contra interdictum Ecclesie peccatum est tamen mortale sic contrahere, antequam is qui contrahit certo sciat nullum subesse impedimentum. Namque exponit se periculo transgrediendi præceptum Ecclesie in re graui: sique impedimentum sit ex maioribus, periculo contrahendi inualide, ac exigendi vel reddendi fornicarie debitum conjugale. Accedit quod in sic contrahentem excommunicatio possit ferri, ex citato cap. 2. Itemque sint separandi, & sub pena excommunicationis prohibendi ne cohabitent, quousque cognoscatur legitime, an eorum matrimonium possit & debeat iure stare, ex cap. fin. eod. tit. Denique puniuntur in foro externo pena arbitraria, ex cap. 1. & 2. eod. tit.

Restat monendum, difficultatem esse, quam tractat Sanchez in eadem disput. 7. à num. 21. An sit illicitum eo tempore cuius ante meminimus commutare matrimonium. Tenere autem possumus cum eodem auctore, non esse: nisi vestitur alia, quam illius temporis circumstantia, ex qua malitiam contrahat. Nam iura initio numeri 188. memorata, nullam faciunt eius mentionem expressam nec dici potest facere tacitam prohibendo translationem sponsæ fieri eo tempore: quoniam ea prohibitio non est grata vitandi copulam car-

nalem, sed vitandi signa vanæ lætitiæ, illam comitari solita: quæ, vt ante dictum est, eiusdem temporis solemnitatem dedecent.

CAPVT XXV.

De aliis impedimentis minoribus.

SUMMARIVM.

- 190 De impedimento catechismi, quod sublatum sit per Concilium Trident.
- 191 Impedimentum septuplicis peccati.
- 192 Consuetudo obtinuit, vt dispensatio in eo non petatur.

TRIBUS ante traditis impedimentis duo communiter à Summulariis addi solent, Prius est catechismus, seu cognatio quædam spiritalis nata ex catechizatione baptizati: de quo Sanchez disput. 10. pluribus: in quibus non immorabimur: quia vt nu. 12. post alios non paucos quos citat, idem docet tale impedimentum per Concil. Trident. sess. 24. cap. 2. De reformat. matrim. censetur sublatum. Ratio est, quod intentio Concilij in eo decreto fuerit impedimenta cognationis spiritalis omnino tollere, exceptis iis quæ ibidem commemorat: tum paternitatis inter baptizatum vt baptizantē ac baptizati paternos: tum compaternitatis inter paternos & parentes baptizati. Pro quo facit, quod initio illius capituli aperiat, suæ intentionis esse multitudinem impedimentorum matrimonij restringere, vt incommoda multa vitentur, & à cognationis spiritalis impedimento incipere: de quo postquam declarauit inter paulo ante memoratas personas contrahi in baptismo, itemque pari modo in confirmatione: nempe inter confirmantem & confirmatum illiusque parentes, ac tenentē. Concludit in fine his verbis. Omnibus inter alias personas huius spiritalis cognationis impedimentis, omnino sublati. Quæ verba cum generalia sint cum exceptione tantum personarum quæ cognationem spiritalem contrahunt ex baptismo vel confirmatione. censendum est ablatum impedimentum cognationis spiritalis proueniens ex catechismo: præsertim cum Pius quintus (de quo Sanchez num. 12.) in quodam motu proprio quem edidit anno Domini 1566. quarto Calendas Decembris, declarans memoratum Concilij decretum, dicat non esse recedendum à præcisus illius verbis.

POSTERIVS impedimentum est, crimen, quod septuplex ponitur prout, declarant hi versus, quos habet glossa finalis ad c. 2. De penit. & remiss.

Incestus, raptus sponsarum, mors mulieris, susceptus propria sobolis, mors Presbyteri alii, Vel si peniteat solemniter: aut mundanum. Accipiat, pr. hibent hæc coniugum sociandum.

Id est adulterium cum ea, quæ sciebatur in gradu prohibito consanguinea esse, & affinis propriæ vxoris, commissum hac adhuc viuente. Nam talis post mortem vxoris non debet ibi aliam ducere. Deinde raptus alienæ sponsæ, 3. Interfectio vxoris propriæ, 4. susceptio proprii filij de sacro fonte, ne alter coniux possit debitum conjugale exigere ab altero, ob cognationem spiritalem inde contractam, 5. Interfectio Presbyteri, 6 peccatum aliquod propter quod penitentia publica & solemniter in iuncta actaque fuit. Postremo matrimonium cum moniali. De quibus à Nauarro in *Enchir.* cap. 22. num. 74. tradita, relinquemus apud ipsum videnda: cum pro iudicio nobis proposito sufficere possit, quod habet Armilla in verbo Matrimonium num. 59. post Caietanum in eodem verbo, versu Et scito: cum istius generis impedimento sine dispensatione contrahere, dum modo contemptus absit, non esse peccatum mortale, vbi consuetudo fuerit illam non petendi: vt esse in plurimis locis fidem facit quod Nauarrus in Gallia Hispania, Lusitania & Italia versatus, iam, octogenarius scribat in sequenti num. 75. sub finem. & in num. 85. se in tanta ætate nunquam vidisse aut audiuisse quemquam petisse dispensationem in tali impedimento, si nullum aliud haberet annexum. Quod si in tali quoque genere impedimenti, seu si post commissum aliquod peccatum ex memoratis, vigeret vsus dispensationem petendi, id

non effert omittitur: vt nec quando incerta effert concludendo, ex Caiet. loco cit.

De impedimento quod censetur apponi matrimonio cum aliquo alicui legatur ea lege, vt vitam ducat cælibem, vel vt cum aliqua tantum certa persona contrahat, relinquemus consulendum Thomam Sanchez lib. 1. De matrim. disput. 33. & 34. præsertim cum spectet maxime ad forum caularum, sicut cætera qua coniunctam habent lucri acquisitionem aut amissionem.

CAPVT XXVI.

De dispensatione in impedimentis matrimonij.

S Y M M A R I V M.

- 193 In impedimentis matrimonij, quæ sunt iuris natura, Papa dispensare non potest proprie, sicut potest in iis quæ sunt iuris tantum Ecclesiastici.
- 194 Iusta causa requiritur vt valeat postea dispensatio ab inferiore data in lege Superioris: & quæ sit talis causa.
- 195 Non tantum iusta sed etiam sufficiens esse debet: pro quo diiudicando quædam notantur.
- 196 De causis in Romana curia vsu receptis, quæ sunt defectus dotis, extinctio litis, & non habere aliam parem, cum quo contrahatur matrimonium.
- 167 Alie causæ quæ existimantur iuste.
- 198 Subreptio & obreptio reddunt dispensationem inuisidam: & quod ad vitandam subreptionem exprimenda sunt quæ de iure aut styl. curie Romanæ debent exprimi.
- 199 De excusatione in eare.
- 200 Quæ in diuersorum impedimentorum dispensatione obtinenda oporteat exprimere ne sit irreceptiva.

THOMAS Sanchez in tractatione eorum quæ spectant ad dispensationem in impedimentis matrimonij, ponit totum librum 8. triginta sex disputationibus distinctum. Ad vitandam autem prolixitatem, nostro instituto non adeo necessariam, contenti erimus propositione aliquot documentorum in hoc capite, & in duobus sequentibus, explanatione nonnullorum dubiorum de potestate dispensandi apponi dispensationibus quæ in Romana penitentiaria expediuntur.

193. PRIMUM Igitur documentum est, Neminem, ne quidem Summum Pontificem, posse dispensare in impedimentis matrimonij, quæ sunt iuris nature. Hoc tangitur in cap. Literas §. Sane, in fine, De restitut. spoliatorum. In cuius confirmationem Ciceronis verba in lib. 3. De repub. Couar. in Epit. 4. Decret. par. 2. cap. 6. §. nono nu. 3. adfert, cum commendatione relata à Lactantio in lib. 6. De vero Dei cultu ca. 8. Ratio vero in promptu est, quod nulla causa pati possit, vt homo in iure diuino dispense: sed tantum vt interpretetur illud. De qua re sufficienter ad nostrum institutum: mihi videtur dictum in præced. lib. 13. num. 46. & lib. 16. num. 18. & 19. Plenior autem tractationem de Papali potestate in dispensando qui optauerit, recurrere poterit ad Thomam Sanchez in citato libro 8. disp. 6. & aliquot sequentibus.

SECUNDUM documentum est, solum Summum Pontificem ordinaria potestate posse dispensare valide in omni maiori impedimento matrimonij, quod fuerit iuris tantum Ecclesiastici. Ratio est: quia Summus Pontifex est supra totum ius Ecclesiasticum, tanquam Princeps supra suam legem: neque in hoc Concilio vniuersale potest ei derogare, cum talem potestatem habeat, non ab eodem Concilio: sed à Deo: argumento cap. tertij De constit. prout loco cit. num. 6. notat Couar. Quo fit vt Papa ipse possit valide dispensare in iis, quæ per idem ius constituuntur. Verumtamen si id faciat sine iusta causa: valebit quidem dispensatio (vt sine dubio tenendum habet Sanchez in sequenti disp. 17. num. 24. auctores magno numero citans) tanquam facta in re pendentem ex ipsius

tantum voluntate. Verumtamen tum ipse dando illam, tum alter petendo & accipiendo male concessa, peccabit: ille tamquam agens, & hic tamquam cooperans agenti contra rectam rationem, quandoquidem Princeps obligatur circa subditos æqualitatem seruare. Quamquam talis obligatio seculo scandalo, & alterius damno graui, non est sub mortali; vt pote posita in re dependente ex contravenientis voluntate. Ille vero qui sic concessa dispensatione vitur, peccat; quia iuste ratione communem ordinem deserit. Quod peccatum non est mortale censendum, seculo scandalo aut damno graui. Videri potest idem Sanchez in sequenti disput. 18. latius de hoc differens.

TERTIUM documentum est: Dispensationem quamcumque inferiorum in lege Superioris irritam esse, si iusta causa desit. Ratio est, quod præsumi non possit, à Superiore concedi potestatem rationi dissonam, qualis est dispensandi in suis bonis, in sua; voluntate data sine causa: quod esset idem ac inferiorem constituere dominum. suæ voluntatis: vt de ea, perinde ac de propria possit ad libitum disponere. Quod cum absurdum sit, fatendum est dispensationem ab inferiore in lege superioris datam sine causa, esse irritam ex defectu potestatis, perinde ac irrita est dispensatio ab œconomio facta contra domini voluntatem. Et ita non valet dispensatio in voto: aut in alia re seruata de iure diuino facta à Papa. Nec item valet facta ab Episcopo in ieiunio & aliis quæ sunt de iure communi Ecclesiastico: nec facta ab inferiori cui data est potestas dispensandi in lege superioris, si iusta causa desit. Sanchez. disp. 17. quæst. 1. videri potest.

QUARTUM documentum est: Iusta causam in impedimentis matrimonij dispensandi, cum persona quidem publica, esse commune bonum: vt similitatem pacis, & huiusmodi aliud. Cum persona priuata vero, ex Nauar. in Enchy. cap. 22. num. 87. est primo defectus dotis competentis, seu sufficientis ad nubendum æquali. Secundo, extinctio magnæ litis. Tertio, quod maior pars sibi parium suæ ciuitatis, vel loci insignis, quem inhabitat, sint ei consanguinei vel affines intra quartum gradum: vel si est alius locus minor, ipsa non habeat sufficientem dotem ad nubendum pari extra illum. Quas solas tres causas pro iustis ad dispensandum etiam in quarto gradu, Romanam curiam habere ait ibidem Nauar. eas tractans Sanchez in disput. 19. eis subiicit alias solitas assignari.

Notandum est autem primo, causam de qua hic agitur sufficientem esse debere: quia reputabitur aliqui pro non iusta. Quæ vero censenda sit sufficiens, relinquatur prudentis iudicio, ex inspectione circumstantiarum quales, congruenter cap. Requiritur, & aliquot sequentibus l. qu. 7. consueuerunt tempus, persona, intuitus pietatis, vtilitas, necessitas, & rei euentus.

Notandum est secundo, centeri posse dispensationem validam, cum ea dans existimat bona fide se causam sufficientem habere, etiam si reuera non habeat. Nam rationabiliter præsumitur de Principe, quod velit ratum habere bona fide gestum à suo commissario cum in nullis cedit notabilem iniuriam aut scandalum.

Notandum est tertio, quo gradus prior est, eo vrgentior causam exigat ad dispensandum: quia ratio dicit impedimentum esse maius. Item eadem de causa, vrgentior in gradu consanguinitatis, quam affinitatis in eodem gradu. Itemque in recta linea quam in transversa, & demum in impedimento cognationis spiritalis quam carnalis: quoniam illa, sicut à venerabiliore principio oritur, sic est maiore veneratione digna. Ita habet alius citatis Sanchez num. 7.

Notandum est quarto, quando causæ aliquæ non sufficiunt singulæ, per multas aggregatas inuicem adiuuari: quia quæ non profunt singula, iuuant collecta. Id quod idem in sequenti num. 34. habet.

Notandum est quinto, quidquid sit de foro externo, in foro interno quando non constat vtrum Superior aut commissarius ipsius dispensauerit in matrimonio cum sufficienti causa præsumi posse pro eo, dum defectus ignoratur à subdito: cuius non est discutere facta Superioris sui. Hoc habet Sanchez disput. 17. num. 15. Addens in 17. pari ratione credendum esse dicenti se habere potestatem dispensandi:

REGINA
DE
PRACT
INDR
E. V

immo & cuiusque viro timorato ac Confessario dicenti esse sibi delegatam potestatem ad absolvendum vel dispensandum, vel ad aliud id genus, fides adhiberi potest, *vt idem tradit num. 22.* cum de contrario non habetur moralis certitudo.

196. Notandum est sexto, ex tribus causis dispensandi ante propositis: primam, *quæ est defectus dotis*, tunc censendam iustam causam dispensandi, cum in defectu ipso inuenitur ratio pietatis. Nam que causa iusta dispensandi cum persona priuata, debet redundare in eiusdem maius bonum spirituale, prout contingit quando mulier est, aut futura est pauper: & nisi cum ea dispensetur innupta manebit cum animæ suæ periculo. Vnde pendet solutio difficultatum, quas Sanchez tractat *disput. 19 num. 7. & aliquot sequentibus.* Ad secundam autem causam *quæ est extinctio litris*, reduci euitationem scandalorum, inimicitiarumque inter consanguineos, & remedium ad obuiandum alicui magno crimini, alio qui perpetrando. Ad tertiam denique causam verificandam ac sufficientem censendam, requiritur tantum vt intra oppidum proprium scemina, non inueniatur æqualis cui nubat, prout responsum esse Archiepiscopo Mediolanensi à Congregatione Cardinalium 18. Nouembris anno 1570. habet Sanchez num. 13. eiusdem verba referens. Et ratio esse potest, quia durum est eam cogere, vt extra illud nubat, destituenda parentum & aliorum consanguineorum confortio, & exponenda vix solitaria, ac forte acerba. Similique de causa non videtur adstringenda ad nubendum alicui vetulo aut durioris intolerabiliorisve ingenij, prout idem consequenter docet num. 15.

197. Notandum est postremo alias causas dispensationis tribus illis addi solitas esse, vt *idem num. 30. & sequentibus refert:* tum diuitiarum conseruationem in eadem cognatione, tum illustris familiae item conseruationem in eodem sanguine: quæ vtraque causa non parum confert ad bonum publicum: tum eius à quo, aut cui dispensatio petitur excellentia meritorum in Ecclesiam: argumento cap. Tali coniugio, i. quæ sit. 7. cum dicitur: Nisi forte eos maxima Ecclesiæ utilitas vel necessitas postulet, vel euident meritorum prærogatiua commendat. Tum demum pecuniaria elemosyna largior, in vltis publicos à Pontifice dispensante imposita ei, qui dispensationem petit sine alicuius causæ allegatione. Vltimam Curia Romanæ talis causa admittitur vt sufficiens, ad dispensandum in gradibus non adeo propinquis: sicut & dandi indulgentias contribuentibus in boni subsidium aduersus infideles, aut ad alios sumptus publicos. Ita Sanchez *in sine eiusdem disput. 19.*

198. QUINTVM DOCUMENTVM EST: vt valida sit dispensatio, etiam illa que iusta de causa petitur & datur, curandum esse ne obreptitia sit vel subreptitia. Nam iuxta cap. Super literis, De rescriptis: quando tacetur aliquid in libello supplici, quod si apponeretur faceret vt Princeps non dispenseret, vel vt non facile, sed cum magna difficultate dispenseret, nulla est dispensatio; & vocatur obreptitia. Similiter quando aliquid falsi dicitur vt impetretur dispensatio, ea nulla est: & vocatur subreptitia. Sic ergo ille qui conscientus impedimenti contraxit matrimonium, si ad facilius impetrandam dispensationem id taceat in libello supplici, nulla est dispensatio ex Couar. *in Epitome par. 2. cap. 2. §. 10. num. 14.* per cap. Postulasti De rescriptis, & cap. finale De filiis presbyt. Id quod fusissimè tractat Sanchez *disput. 21.*

Ex his autem quæ tractat à num. 13. notandum est primo, dispensationem reddi subreptitiam, adeoque inualem, taciturnitate eorum quæ iura specialiter exprimi iubent: aut quæ ex stylo Curia Romanæ exprimenda sunt; neque ea esse omissa ignoranter, inualiditate excusare: etiam si excuset à culpa. Ratio est, quod taciturnitas huiusmodi obstat quominus adsit sufficiens dispensantis intentio, qua velit actu derogare iuri matrimonio impedimento adherenti, quem defectum ignorantia patetis non supplet. Sic ergo quia in Concilio Trident. *sess. 24. cap. 5. De reform. matrim.* statuitur, vt qui in gradibus prohibitis scienter matrimonium contraxerit (& multo magis qui contra cuncti consummari) aut qui ignoranter quidem contraxerit, sed in contradicendo solemnitates requisitas neglexerit, separari debere, & carere spe dispensationis: si petens dispensationem non ex-

primat matrimonium à scientibus contractum esse, ac etiam (si res ita habeat) consummatum: aut ab ignorante quidem, sed neglectas esse solemnitates, illa non valebit: & sic de similibus de quibus in sequenti documento.

Notandum est secundo, Quando in dubio, neque ex iure neque ex stylo Romanæ curia dignosci potest, an qualitas aliqua talis sit, quæ expressa in petitione dispensationis, Superior hanc non concederet, id prudentis arbitrio relinqui diiudicandum attento Romanæ curia stylo, & Superioris consuetudine in casibus similibus. Ita doctores plures authores Sanchez num. 19. refert. Quod si adhibita sufficienti diligentia nihil certi cognosci possit, idem docet alius citatis in sequenti num. 20. & 25. præsumi posse dispensationem esse validam. Quia in re dubia iudicandum est in fauorem valoris actus; vt magis valeat, quam pereat, ex cap. Abbate, De verborum signific.

199. Notandum est tertio, Taciturnitatem veritatis notoria, seu quam dispensans scitur probe nosse, non facere dispensationem inualem, prout idem habet num. 27. quia tunc ea non inducit subreptionem cum non inducat ignorantiam quæ tollat intentionem dispensandi, ex qua valor dispensationis plane pendet. Hæcque fere fundamenta sunt reliquorum quæ idem author in eadem disp. 21. persequitur apud ipsum videnda.

200. SEXTVM DOCUMENTVM EST: Multa esse quæ in petitione dispensationis in impedimentis matrimonij dirimentibus (*De eis Sanchez de matr. lib. 8. disput. 24.*) exprimenda sunt ad vitandam subreptionem. Primo enim si plura sint impedimenta, narranda sunt Omnia. Nam cum omnia obtentæ matrimonio, omnium impetranda est dispensatio. Vnde intelligitur illud quod Sanchez num. 4. & aliquot sequentibus tractat: si duo sint duplici titulo coniuncti in eodem vel diuerso gradu, vtriusque coniunctionis mentionem esse necessariam ad euadendam subreptionem, cum vnaquæque ea coniunctio, suum impedimentum adferat. Præterea explicandum est quoto gradu consanguinitatis, affinitatis, aut publicæ honestatis coniuncti sint impedimentum habentes qui volunt contrahere: quia quo gradu prior seu vicinior stipiti fuerit, eo difficilior est dispensatio, vrgentiorque causam dispensatio requirit. Ob quam rationem oportet quoque exprimere lineam rectam, si talis gradus in ea sit: quia tunc difficilior dispensatur quam si esset intransuersa.

Oportet ob eandem rationem in cognatione spiritali exprimere, quod ea sit spiritalis filiatio: quia difficilior dispensatur in ea quam in spiritali compaternitate, vt etiam Sanchez notat *in numero 14. & 15.* Talis autem difficultatis ratio est, maior indecentia coniugij inter taliter coniunctos quam inter alios. Cuiusmodi indecentia, quia non videtur provenire notabilis ex natura qualitate (v. g. quod vnus coniungendorum distet à stipite 4. gradu, & alter solummodo secundo) ideo non iudicatur illius taciturnitas inducere subreptionem. Pro quo Sanchez num. 25. adfert quemdam motum proprium Pij Quinti editum anno Domini 1566. die 26. Augusti incipientem Sanctissimus: vbi decidit non esse necessarium gradus propinquioris mentionem facere, sed sufficere remotioris. Excipe iuxta eundem proprium motum, nisi is gradus propinquior, sit primus: quod idem Sanchez notat num. 32. vel scemina sit stipiti proximior, vt idem author obseruat in præcedenti num. 12. Vide illum in eodem num. 12. & sequenti 13.

Ad hæc si impedimentum publicæ honestatis, seu sponsaliorum, simul inueniatur cum impedimento affinitatis carnalis, si affinitas ea proueniat ex matrimoniali copula (cui matrimonium præsupponat sponsalia) impedimento eiusdem affinitatis expresso, censetur sufficenter expressum sponsaliorum impedimentum. Non item si affinitas proueniat ex fornicaria copula: quam constat non supponere sponsalia; ac proinde nec impedimentum affinitatis ex illa nascentis, includere tacite sponsaliorum impedimentum: ideoque vtrumque exprimendum esse in petitione dispensationis. Tam autem ex hoc documento quam ex præcedentibus multa Sanchez deducit in memorata disp. 24. apud eam videnda.

Simulque in sequenti disput. 25. quod consanguinitate

aut affinitate in gradu prohibito coniungi, volentes contrahere, coierint, debeant exprimere suum illum incestum: itemque si copula incestuosa habita sit spe facilius impetrandi dispensationem, eum quoque animum esse aperendum. Ac demum si matrimonium sit ab eis contractum, id etiam narrandum fit: & addendum (si res ita habeat) cum spe facilius impetrandæ dispensationis contractum esse. Adde narrandum quoque esse, num à scientibus impedimentum (etiam si prædicta spes non intercesserit) contractum sit matrimonium: sique ab ignorantibus quidem, sed omisis solemnitatibus debitis. Nam Concilium Trident. sess. 24. cap. 5. De refor. matri. statuit tales separandos sine spe dispensationis. Vnde licet per id non ligetur potestas Papæ: cum tamen difficiliorem reddit in dispensando: quod sufficit vt ex taciturnitate censeatur surreptio sequi.

Videndum est adhuc apud eundem, disp. 26. quod dispensatio impetrari possit absque mandato eius cui impetratur: etiam si illi non prosit donec ea ab ipso acceptetur, vel ab alio habente ipsius speciale mandatum: & completæ sunt conditiones quas Apostolica licet exegerunt: Sic enim cum per eas, negotij examen committitur Episcopo qui iudicat an preces veritate nitantur, non licet vti dispensatione ante ipsius sententiam.

CAPVT XXVII.

De potestate dispensandi in impedimentis matrimonij quam habent inferiores
Papa.

S V M M A R I V M.

201. Quam potestatem Episcopus habeat dispensandi in impedimentis matrimonij.
202. Episcopus urgente necessitate: dispensare potest in maioribus matrimonij impedimentis iuris Ecclesiastici concurrentibus aliquot circumstantiis, & quibus.
203. Quod cum iisdem circumstantiis requiratur bona fides.
204. In casu necessitatis potest Episcopus etiam cum eo, qui cum diues sit, potest Roman. mittere: et eumque cum eo qui plura habet impedimenta.
205. Potest perinde dispensare ante contractum matrimonium, ac post contractum.
206. Dispensatio Episcopi in memoratis impedimentis non valet pro foro externo: nec etiam pro interno: mandando autem potest Nuntius Apostolicus, aut alius, cui potestatem ad dispensandum sufficientem Papa commisit.
207. Potest Episcopus a leg. re suam potestatem dispensandi in iisdem impedimentis.
208. Potestas delegata a dispensandi in impedimentis matrimonij, quatenus subdelegari potest, & quatenus reuocari.
209. Potestas eadem triplex est: personalis, realis, & mixta: quarum prima & tertia cessat delectati morte, aut amotione ab officio, & secunda transiit ad successorem.
210. Quando loc. sset delegatio morte delegantis aut ratione habitata modi delegandi.
211. Ad valorem potestatis delegata scriptum necessarium non est.
212. Pro quo tempore verificari debeat causa dispensationis, vt hæc per delegatum data v. leat.
213. Non est in capax dispensationis, qui renunciauit gratia sibi concessa ad illam obtinendam: & quatenus potest reuocari concessa dispensatio.

201. **E**PISCOPVS quemadmodum ex Palu. & De Antonino Nauar. habet in Enchir. cap. 22. num. 85. potest dispensare in matrimonio prohibito a se, aut à suo inferiore. Itemque in omnibus illis impedimentis quæ impediunt quidem, sed non dirimunt matrimonium, exceptis votis castitatis & religionis: in quibus ipsa etiam Apostolica Sedes cum difficultate, nec nisi iusta de causa, dispensat; vt idem monet ibidem. Ratio vero quoniam adfert est: quod licet stricto iure communi inferior nequeat legem Superioris sui tollere aut mo-

derare, ex ea. Inferior distinct. 21. & ex Clemen. Ne Romani, De elect. ideoque Episcopus in impedimentis propositis, quæ lex vniuersalis Ecclesie induxit, dispensare non possit de rigore iuris: consuetudo tamen contrarium obtinuerit: immo, quod amplius est, obtinuerit vt non modo à Papa, sed nec ab Episcopo, in nonnullis talibus impedimentis dispensatio petatur: quod ex eod. Nauar. antea nu. 192. ita annotauimus.

Aduerte autem in casu vrgentis necessitatis, quando magnum incontinentiæ periculum vrget, nec cõsuli potest Papa ratione paupertatis, aut quia graue periculum est in mora, posse Episcopo etiam in voto castitatis dispensare ad contrahendum licite matrimonium prout cum Angelo Syluest. Nauar. & aliquot aliis asserit Sanchez 2. disp. 40. num. 7. Et ratio reddi potest, quod non fit mens Papæ per referuationes à se factas, ob stare, quominus Ordinarij suorum necessitatibus spiritualibus, iusta ac rationabili causa vrgente, subueniant. Difficultas autem quæ moueri potest, An dispensatio in voto castitatis aut religionis aut non nubendi extinguitur primo matrimonio inito: apud eundem lib. 8. disp. 31. videri potest bene tractata. Partem autem negantem censet tenendam, nisi obstat limitatio facta ad ipsum primum matrimonium, intentione dispensantis.

De eiusdem vero Episcopi potestate dispensandi in impedimentis dirimentibus, quid videatur tradendum explicatione aliquot dubiorum consequenter tradendum est: vbi illud præmonuerimus, quod late tractat Sanchez lib. 8. disp. 5. Quoties canon aliquis permittit in ipso dispensari, vel impersonaliter de dispensatione loquitur dicendo: Nisi in eo dispensetur; neque explicat à quo fit dispensandum: tunc censendam facultatem dispensandi circa illum, concessam esse Episcopo. Nam talia verba quæ non intelliguntur de Papa, qui non eget tali facultate, habens alias sufficientem potestatem, intelligenda sunt de Episcopo: cum nullus sit, de quo potest intelligi debeat. Quibus conditionibus id ipsum limitari debeat, & quæ inde deducantur idem tractat ibidem apud quem vide si lubet: nisi sufficiant tibi tradita in præced. lib. 13. c. 19. sect. 2.

PRIMUM AUTEM DUBIVM EST: An Episcopus possit urgente necessitate dispensare in maioribus matrimonij impedimentis iuris Ecclesiastici. De quo duas sententias cum suis authoribus refert Sanchez lib. 2. disp. 40. q. 1. vnam simpliciter negantem quia eiusmodi impedimenta omnia sunt statuta decreto Papæ vel Concilij generalis: in quorum lege tãquã Superiori, non potest Episcopus dispensare: vt pote inferior. Alterã vero affirmantem Episcopi posse in huiusmodi impedimentis, dispensare in casu vrgentis necessitatis: adeoque concurrentibus his circumstantiis: quod matrimonium sit publicum & impedimentum occultum; seu quod nec cõstat esse, nec facile constare potest publice, ita vt periculum non sit, quod in foro externo delegatur, scandalumque sit in separatione: nec ad Papam aditus pateat inopia aut alia iusta causa impediens. Ratio autem est, quia quidquid potest Papa in vniuerso orbe (si excipias ea quæ à vniuersa Ecclesie statu pertinent vt res fidei definire) potest Episcopus in sua diocesi; nisi Papa aliquid specialiter sibi reseruet: Episcopus enim pastor est ordinarius in sua diocesi, sicut Papa in toto orbe, licet ille huic subiectus sit, sicut est Episcopo Parochus: qui nihilominus non impeditur, quominus ab omnibus peccatis suos Parochianos absolueret possit; exceptis istis quæ Episcopus ipse aut Papa sibi reseruaerit. Ad hæc, verosimile non est, Papam concurrentibus prædictis conditionibus velle sibi reseruare eam de qua agimus dispensationem: tum quia talis reseruatio esset contra charitatem & suauem Ecclesie gubernationem in casu tantæ necessitatis, quanta est eorum qui habentes impedimentum nequeunt Papam ipsum consulere: nec possunt absque graui scandalo separari, habentes prolem quæ parentibus desititua cõmode educari non potest, aut vnus tantum coniugum nouit impedimentum; quod probare vel sine graui famæ iactura detegere non potest; vel quamuis vterque eorum sciat: illud tamen probare nequeat; ideoque non permittuntur alia matrimonia contrahere, & sic magno incontinentiæ periculo exponuntur.

SECVDVM DVBIVM EST: An præter iam dictas circumstantias requiratur bona fides in contrahentibus, vt Episcopus possit cum illis dispensare.

De hoc in vtramque partem Sanchez ibidem nu. 4. auctores citat: statuitque bonam fidem adhuc requiri, quia illos qui mala fide contraxerunt, Ecclesia vult separari absque spe dispensationis, vt patet ex Concil. Trid. sess. 24. cap. 5. De reform. matrim. ita statuente. Si quis intra gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere presumpserit, separatur, & spe dispensationis consequenda careat: idque in eo multo magis locum habeat, qui non tantum matrimonium contrahere, sed etiam consummare ausus fuerit. Accedit, quod nulla ratio suadeat, cum matrimonium est mala fide contractum. Pontificis mentem esse iniquitatis perniciosaque audacie contrahentium fauere velle: sicut videretur tunc facere, permittendo Episcopo ipsorum dispensationem. Inde enim redderet faciliorem atque facillioris dispensationis spes passim praeberet peruersis occasionem, matrimonia celebrandi contemptis Ecclesiae impedimentis ea dirimentibus. Neque est quod in hoc, seueritas nimia esse existimetur: quia, vt loco citato Concilii Trid. habet, non est dignus qui Ecclesiae benignitatem facile experiatur, cuius salutaria praecipua temere contempserit.

Aduerte vero, bonam fidem in hac re, non excludi ex eo, quod contrahentes ex lata culpa seu culpabili ignorantia, impedimentum ignorarint: quia faciens aliquid ex ignorantia etiam crassa, non dicitur proprie illud scienter presumere: quod Concil. Trid. requirit ad malam fidem, vt patet ex verbis ante citatis. Intelligi autem, nisi ignorantia adeo crassa est, vt temeritas magna interuenisse censeretur: quam verbum praesumendi importat, & quae aequiparatur dolo, vt bene idem Sanchez annotat sub fine eiusdem num. 4. Paulo superius docens Episcopum non posse dispensare quantumcumque matrimonium contractum sit cum ignorantia impedimenti: si solemnitates requisitae in matrimonio sunt neglectae: quia Concil. Trid. per eandem rationem, idem in hoc casu quod in illo decernit istis verbis: Quod si ignoranter fecerit (nempe intra gradus prohibitos contraxerit) si quidem solemnitates requisitae in contrahendo matrimonio neglexerit, eiusdem poenis subiiciatur. Quod poenarum nomen, vt idem Sanchez bene quoque annotat, argumento esse potest, quod bona fides vnus coniugis sufficere possit, non obstant mala fide alterius: ita ut positus antedictis circumstantiis, Episcopus possit cum eis dispensare: quia aequum non est vnum puniri propter delictum alterius.

TERTIVM DVBIVM EST: An possit Episcopus dispensare quando contrahentes possunt facere expensas necessarias, ad dispensationem Papae obtinendam.

Ad quod idem author aliquot alii citatis in sequenti num. 5. respondet affirmatiue: quia etiam in diuitibus potest vrgens necessitas occurrere, vt quando Roma distat longissime, magnumque est incontinentiae periculum, si tadium inde expectetur dispensatio: aut quando femina diues ante matrimonium contractum, cognita est a consanguineo viri, cui non potest impedimentum detegere, aut ab eo separari, aut debitum negare sine fame aut etiam vitae iactura. Sicut igitur Episcopus potest cum paupere dispensare, eo quod ratione inopia non habeat recursum ad Summum Pontificem: poterit & cum diuite, quando is ratione vrgentis necessitatis & magni periculi in mora, caret eodem recursum.

QUARTVM DVBIVM EST: An concurrentibus circumstantiis dubio primo notatis, possit Episcopus dispensare, quando impedimenta dirimentia fuerint plura vno.

Ad quod Sanchez num. 6. bene respondet: Eum quidem cui committitur dispensatio in vno impedimento matrimonij, non posse dispensare repertis duobus: quoniam ex communi sententia Canonistarum ad cap. fin. De simonia in dispensationibus, quae odiosae sunt, mixtum sub simplici non comprehenditur. Episcopum autem cum potestatem habeat ordinariam, posse tunc quoque dispensare: quia illius potestas non est ad dispensandum in aliquo singulari impedimento (vt dicatur mixtam non comprehendit sub simplici) sed absolute ad dispensandum in impedimentis, dum necessitas grauis vrget. In quo casu cum Summi Pontificis reseruatio non censetur procedere: nihil refert siue vnum tantum, siue plura sint impedimenta, cum in illis Episcopi ordinaria potestas dispensandi sit libera.

QUINTVM DVBIVM EST: An Episcopus possit in

impedimento matrimonij dirimente aliquando dispensare, antequam id ipsum matrimonium contrahatur.

Respondet idem Sanchez n. 7. dispensare posse quando vrgentissima necessitas id postulare. Quam responsionem fundat in eo quod habitum est in explicatione dubij primi. Episcopum posse vrgente magna necessitate, post matrimonium contractum dispensare in impedimento constituto lege Papae, vel Concilij. Eadem enim est lex Ecclesiastica, qua ante & qua post matrimonium contractum impedimenta istiusmodi instituuntur. Ergo sicut post contractum matrimonium, sic & ante contractum potest Episcopus vrgente magna necessitate, dispensare. Quamquam enim eo semel contracto, necessitatis casus frequentius occurrat: tamen cum sola prohibitio iuris humani in vtroque casu resistat: similiter vrgente magna necessitate poterit ab Episcopo dispensatio dari. Exemplum talis necessitatis Sanchez adfert. Accedat mane confectura, quae reperitur habere impedimentum dirimens, cuius detectio infamiam notabilem ei pareret: sintque omnia iam parata ad nuptias vespere celebrandas, & tentatis omnibus medijs nulla euadendi via aperiat, sed suspicio vehemens oritura sit alicuius criminis detecti in confessione, si femina velit abstinere a nuptijs, aut differre dum dispensatio Pontificia obtineatur. Dicitur est tentatis omnibus medijs, quia si aliqua euadendi commode reperiat, non poterit Episcopus tunc dispensare: sed solum quando prudentis arbitrio, attentis circumstantijs occurrentibus, nulla media tali feminae sufficiant ad magnam necessitatem, qua vrgetur euadendam.

SEXTVM DVBIVM EST: An dispensatio praedicta Episcopi valeat tantum pro foro interno.

Ad hoc Sanchez nu. 10. respondet affirmatiue, vt & Henriquez lib. 12. cap. 3. nu. 2. Fundamentum eorum est: quod Concil. Trid. sess. 24. cap. 6. De reform. casus occultos Papae reseruat, Episcopo concedat tantum pro foro conscientiae: cum excipiat deductos ad forum contentiosum: tanquam ille ea ex parte nihil possit, quoad tale forum, in quo iudicandum est secundum, non contra legem Superioris.

SEPTIMVM DVBIVM EST: An Episcopus in iisdem impedimentis dispensare possit cum facili recurri potest ad nuntium Apostolicum, aut ad alium habentem a Papa sufficientem auctoritatem ad dispensandum in illis.

Ad quod Sanchez num. 8. censet respondendum negatiue: quia Episcopus in talibus dispensare solum potest ratione vrgentis necessitatis, quae cessat non modo cum adiri potest Papa: sed etiam cum alius cui sufficientem ad id potestatem commiserit. Nam talis commissionis finis est, vt cuiusmodi necessitati occurrenti consulatur. Et confirmatur a simili: quia simplex Sacerdos quamuis in articulo mortis constitutum absolueri possit ratione vrgentis necessitatis, si tamen ea cesset, quia vel Ordinarius, vel ab ipso commissus haberi potest, nequibit absolueri.

VLTIMVM DVBIVM, An Episcopus possit alteri delegare facultatem quam ratione vrgentis necessitatis ipsum habere diximus, dispensandi in impedimentis matrimonij dirimentibus iure Ecclesiastico. Ad quod affirmatiue Sanchez num. 14. respondet: quia potestas ex Principis privilegio competens, non quidem personae, sed dignitati, vel officio, idque in perpetuum, non est delegata, sed ordinaria habetque potestatis ordinarij iura: iater quae illud est vt possit delegari. At supradicta Episcopi potestas dispensandi in impedimentis matrimonij iure Ecclesiastico dirimentibus non competit personae, sed dignitati: quandoquidem conceditur Episcopis presentibus & futuris, & id in perpetuum: cum potestatem, magni praesertim momenti, committere personae incognitae, sit a ratione alienum. Eundem authorem de his in illa quaest. 40. latius differentem, vide si lubet.

Parti reliqua capitis de potestate delegata.

DE hac notanda occurrunt aliquot documenta. **PRIMUM EST,** quod Sanchez habet libro 8. disput. 27. in fine. Eum cui per Papae rescriptum delegatur dispensatio in matrimonij impedimentis, posse facultatem ea subdelegare quoad testium receptionem & informationem: non autem

per quasque causas nascitur, per easdem dissolvatur: ideoque ut ad privilegij acquisitionem exigitur concedentis, & eius cui conceditur voluntas, sic ad eius destructionem utraque desiderabitur. Si queras, quis sit ille Superior, cuius voluntas exigitur ad validitatem renunciationis: idem num. 4. respondet, non esse delegatum: ut Ordinarium, vel Parochum: sed delegantem, ut Papam aut Summum Penitentiarium: quia valor gratiæ impetratæ non ab illis sed ab his pendet.

DECIMUM DOCUMENTUM EST, Dispensationem semel concessam posse reuocari, atque adeo extingui ab eo qui illam dedit in sua lege, & ab ipsius successore: quia sicut potest dispensatum, tanquam subditum suum, illa lege denuo obligari: ita etiam potest reuocare dispensationem per quam ab eadem eximitur. Quod non potest quidem sine causa licite (ut nec potuit sine causa dispensare licite) potest tamen valide: nisi dispensatio rationem haberet privilegij transeuntis in contrarium. In quo casu requireretur iusta causa reuocationis: quia Princeps adstringitur suo contractu: ita ut per eum ius acquiratur illi, cum quo contrahit. Iuri autem quod acquisitum est alteri, præiudicari non potest absque iusta causa. Dispensationem autem ab inferiore in lege Superioris, huius delegatione alicui concessam, non posse ab eodem inferiore reuocari, sine iusta causa patet: quia non habet sicut Superior, auctoritatem dispensatum tanquam subditum suum denuo suscipiendi eidem legi. Posse vero ab eodem reuocationis causa interueniente, quoniam ad id censenda est extendi potestas eius, concessa ad utendum ea prout recta ratio dictauerit, circumstantiis prudenter expensis. De qua Sanchez *dispur.* 33. pluribus.

CAPVT XXVIII.

De clausulis dispensationum qua in foro conscientie circa impedimenta matrimonij expediuntur in sacra penitentiaria Romand.

SUMMARIUM.

- 214 Declaratio prime clausula continentis qualitates delegati: nempe ut doctor sit in iure canonico, aut magister in Theologia, & ut sit ab Ordinario approbatus.
- 215 Clausula continens causam dispensationis & alia continens qualiter delegatus debeat talis causæ verificationem indagare.
- 216 Clausula iniungens, ut si qui dispensationem p. tit. absoluat, & salutari penitentia ei iniungatur.
- 217 Clausula de operibus in qua Confessarius debet commutare votum castitatis aut religionis impediens matrimonium.
- 218 Clausula de literis sacre penitentiae dispensandis: & alia continens quod talis dispensatio valeat tuncum pro foro conscientie.
- 219 Clausula continens, quod impedimentum debeat esse occultum.
- 220 Clausula continens seruanda cum dispensatur, ut matrimonium irritum iterum celebretur.
- 221 Pro foro conscientie dispensatio datur gratis.

Quæ huc spectant Sanchez *lib. 8. dispur.* 34. late persequitur; ex quo, sicut in precedentibus, præcipua breuiter quam commode fieri poterit perstringemus.

PRIMA ERGO CLAUSULA istius generis (prout habetur ex formis, quas memoratus author refert in initio citatæ disp.) est quæ continet qualitates personæ cui dispensationis executio delegatur. Quarum una est, ut sit doctor in iure canonico, aut magister in Theologia. Vbi aduerte magistrum dici pro Doctore iuxta usum aliquarum Academicarum, ut Parisiensis. Altera ut sit Confessarius approbatus ab Ordinario. Circa priorem autem notat Sanchez num. 7. ad eam non sufficere ut quis ius canonicum aut Theologiam publice in aliqua Academia doceat: sed exigere ut ad Doctoris seu Magistri gradum promotus sit, habeat ve publicum Academicæ testimonium suæ erudi-

ditionis. Id enim verba Doctoris & Magistri indicat; quibus in comūiloquendi usu, soli ad gradum promoti vocantur. Cæteri enim dici solent doctores ius canonicum aut Theologiam: non autem Doctores in iure canonico aut Magistri in Theologia, nisi improprie. Addit num. 8. nec sufficere ut quis sit in iure canonico aut Theologia licentiatas: quia in hac re promotio ad Doctoratus gradum exigitur tanquam supremum locum in duabus illis facultatibus tenens, cum publico Academicæ testimonio. Adeo, inquit idem num. 10. huius generis dispensationes non sortiantur effectum suum, si illas expediens non sit eo gradu insignitus: nisi forte privilegium habeat à Sede Apostolica, quale in nostra Societate habetur eo modo quo idem tractat num. 11.

Circa posteriorem conditionem quæ notanda videntur de approbatione Confessarij per Ordinarium, iam tradita sunt in *preced. lib. 1. cap. 15. & 16.* An autem requiratur ad validam expeditionem dispensationis, ut Doctor ad eam electus, sit approbatus absolute, neque cum limitatione ad certum locum aut certas personas non paruum difficultatem habet: de qua Sanchez statuit non requiri. Sed quia commissio dispensandi ad Doctorem approbatum ab Ordinario dirigitur, ut ad Confessarium: videtur sentiendum quod talis eligi debeat qui sufficienter approbatus sit ad excipiendam confessionem petentis dispensationem. Ratio vero, quia ille nititur, quod in literis quibus delegatur istiusmodi facultas dispensandi, exigendo gradum doctoratus & approbationem Ordinarij: spectetur scientia requisita ad earum expeditionem. Hæc ratio inquam, propterea non conuincit, quod gradus doctoratus sufficere poterit ad testimonium talis scientiæ. Vnde conditio approbationis Ordinarij, ne sit superflua, spectare debet alio: nempe ad capacitatem audiendi confessiones, quæ multa requirit: & inter cætera, nouo iure Concilij Tridentini *sess. 23. cap. 15.* De reform. approbationem Confessarij ab Ordinario.

Monet Sanchez num. 18. aliam difficultatem, Vtrum vno Confessario negante dispensationem, quod iudicet eam surreptitiam esse, dispensandus possit adire aliam Confessarium; aut prior ille sententiam suam retractare debeat. De qua, quoad forum conscientie, potest cum eodem in *preced. dispur.* 27. num. 40. pars affirmans teneri. Quia cum talis commissio facta sit in foro conscientie, ea sequitur eiusdem fori naturam: quæ est ut penitens non adstringatur acquiescere vnius Confessarij sententiæ, sed possit alium adire: illeque prior Confessarius possit remelius perpensa, mutare suam sententiam. Sicut igitur privilegium habens ut à reseruatissimo absolui possit à Sacerdote approbato, recusatus ab vno potest alium adire: & qui prius recusauit, potest sententiam mutare ipsumque absoluerit etiam privilegium habens, ut cum eo possit à Confessario dispensari in impedimento matrimonij, repulsus ab vno, potest alium adire: ac qui recusauit mutare sententiam & dispensationem exequi.

SECUNDA CLAUSULA EST, in qua continetur causa dispensationis: quæ triplex tantum est vsa recepta in Romana curia teste Nauarro in *Enchir. c. 22. num. 87.* nempe defectus dotis, defectus viri æqualis, & timor incontinentiæ. Ac circa duas priores notanda iam antea attigimus num. 196. Circa tertiam vero hic addendum est, ex memorata *dispur.* 34. num. 19. ad illius verificationem non sufficere quasque tentationes carnis, nec timorem vnius aut alterius lapsus carnalis, sed exigere maximum frequentis lapsus periculum: adeo ut possit talis persona dici incontinentem victura. Hoc enim satis indicant hæc verba, quæ in eadem clausula habentur. *Continerer viuere posse non sperat.* Itemque illa. Ad rationem stimulis carnis adeo agitata, ut maxime dubitet continere posse, & propterea de illius incontinentia probabiliter timendum sit. Non refert vero vtrum tale periculum consurgat ex naturali infirmitate, an ex prauo habitu propria malitia ac negligentia comparato. Nam in literis dispensationis non sunt distinctio causæ ex qua periculum perueniat.

TERTIA CLAUSULA continet qualiter Confessarius debeat verificationem causæ indagare, & monita ac concilia opportuna dare. Circa quæ notandum est, Confessarium dispensaturum, teneri diligenter examinare precum veritate, non quidam receptis testibus, sed eo solo cum quo dispen-

laturus est examinato, prout ferunt fori penitentialis leges: ut scilicet penitenti de se loquenti fides habeatur. Quamquam tamen Confessarius sciens extra confessionem preces allegatas ab illo, falsas esse: aut in eis tacitam esse veritatem necessario allegandam, non debet dispensare, quidquid dicat penitens: quia ei non proderit dispensatio, tanquam inualida ex defectu causae.

De eo quod item inualida sit dispensatio si preces veritate quidem nitantur: sed Confessarius illa exequutus est, nec examinatione praemissa: nec conscius veritatis causae allegatae. Ratio est: quia non seruabit formam sibi praescriptam, egressus limites suae potestatis. Videndus est Sanchez in eadem disput. 34. nu. 26. Et addendum ex seq. nu. 27. monita & consilia opportuna esse coniungenda indagatiioni causae, quibus Confessarius cum quo dispensaturus est hortetur veritatem sincere explicare; significando quantum id illius interfit, ne valore dispensationis frustretur. Quod quidem si omitatur, dispensationem non reddi inualidam. Immo nec peccatum committi idem addit: quoniam per eam clausula particulam, non inducitur dispensandi forma, sicut per praecedentem (si quidem in literis dispensationis, illa non ponitur sicut haec, cum particula denotante conditionem: quales sunt, *si, dummodo*) nec datur praecipuum, sed sola quaedam instructio Confessarij, qualiter debeat se gerere ut certior fiat de veritate.

216. QUARTA CLAUSULA EST, quia iniungitur ut petens dispensationem absoluat ad mutationem propositi, ea vice forma Ecclesiae insueta, coniuncta ei penitentia salutari. Circa quam Sanchez in sequenti nu. 29. & 30. multis ostendit, eam non esse ita accipiendam, ut necessarium sit ad expeditionem dispensationis quae sub ea committitur, expediturum audiat sacramentaliter consistentem eum cum quo dispensare debet. Verum tamen quidquid sit in speculatione, considerem contrarium in praxi sequendum, cum tutum sit omnino, nec difficile factum, & fundetur in bona ratione. Namque omnia quae proposuimus tali clausula iniungi: secundum communem de eis loquendi & intelligendi modum, spectant ad sacramentum penitentiae: nec quidquam est quod cogat ab illo in hac recedere. Accedit, quod ad Confessarium dirigatur commissio dispensandi, eumque approbaturum: quam conditionem Concilium Trident. sess. 23. cap. 15. De reform. introduxisse in ordinem ad auditionem confessionum, verba illius dubitare non sinunt.

217. QUINTA CLAUSULA EST, quae continet opera in quae Confessarius (prout secundum Deum salutis animae penitentis expedire iudicauerit) commutare debet votum castitatis & religionis impediens matrimonium. Ea autem, ut patet ex forma quae Sanchez refert nu. 1. & 2. sunt sacramentalis confessio faciendae singulis mensibus, vel quoties Confessarius viderit expedire salutem penitentis, atque alia penitentiae opera: inter quae sint aliqua pietatis opera, quae quotidie facere teneatur ad eum finem: ut ea ad implens meminisse semper possit obligationis quae eiusmodi toto obligatur.

Difficultas autem est, An Confessarius dispensans adstringatur ad haec praecise praestanda. Ad cuius explicationem scem sequentia tradit. Primum est: non efficit relictae arbitrio Confessarij talium operum impositionem, ut eam omnino omittere possit. Nam sacra penitentiaria exprimens eiusmodi opera, indicat ea esse & commensurata vocationis viribus, & salutis ipsius expedire: a cuius iudicio recedere non est consentaneum.

Secundum est: relicta esse Confessarij arbitrio, quae Sacra penitentiaria non determinat: qualia sunt quantitas eorum bonorum aut electio, cum sint plura ac diversa, aut frequentia: excepto quod exigat imponenda pro tota vita, & aliqua quotidie exercenda. Addit tamen Sanchez numero 35. quia onus confitendi singulis mensibus adeo graue est multis, ut attenda naturae corruptae fragilitate & occupationibus illud ferre sit fere impossibile: relictae quoque esse arbitrio Confessarij non menstruam sed bimestrem aut etiam trimestrem imponere cum viderit id expedire salutem penitentis: Pro quo facit quod in eadem parte clausulae addatur: vel quoties tibi videtur: quod non est referendum ad frequentiore menstrua. Si enim impositio menstruae non expedit salutem animae, ut praedictum est, multo minus expe-

diet frequentior. Referri ergo debet ad minus frequentem menstrua. Accedit, quod cum negari non possit propositam clausulam piam esse, fatendum sit pati posse hunc sensum, ut censetur Confessarij instructio de confessionis frequentia iniungenda rationi congruenter: quod fieri quidem potest communiter, iniungendo menstruam: non tamen semper: cum alienum sit a ratione talem iniungere, quando non proficiet, sed officiet salutem eius cui iniungitur attenda ipsius fragilitate.

Tertium est: iniunctioni menstruae confessionis satisfieri quocumque die mensis fiat confessio: quia siue hoc siue alio die eiusdem mensis fiat, semper verum est dicere, quod in eo mense facta sit. Ea autem omissa toto mense, non est obligatio eam dupliciter sequenti mense, quia est onus illius temporis. Siquae ex voto aut in penitentiam a Confessario impostam, teneatur eo mense confiteri, non satisfaciet vtrique obligationi vna Confessio: quia iniunctiones penitentiariam intelliguntur de operibus supererogationis, non autem praecipiti.

Quartum est: modum taxandi opera a sacra penitentiaria iniuncta, aut mutandi menstruam confessionem, non esse positam in libera voluntate Confessarij: sed ipsi regi debere secundum prudentiae regulas, perpendendo cum causis iustas id faciendi, attentis potissimum tum spiritali salute penitentis, tum eiusdem tam corporis quam spiritalibus viribus ad ferendum onus imponendum.

Quintum est: penitentiae opera, quae iuxta propositam clausulam iniunguntur imponi, sunt ex eodem auctore in nu. 41. aliquo die quo carnis vesici licet ab eis abstinere, aut ieiunare, aut gestare cilicium, aut verberibus carnem affligere. Opera vero pietatis quorum aliqua quotidie peragenda imponi debent sunt, *ex sine eiusd. numero 41. quae cumque opera misericordiae: ut recitare quotidie quinquies Pater & Ave pro defunctis, aut conuersione peccatorum: erogare quotidie pauperibus aliquam elemosynam aut aliud ex quatuordecim operibus misericordiae quotidie exercere. Et ut facilius, ac cum minori periculo versetur in adimplenda commutatione, illi dari poterit optio, ex talibus operibus eligendi quae maluerit: atque permisso ut vna hebdomada vnum exerceat, & aliud alia: sique in vna opus iniunctum omittat, suppleat in alia.*

218. SEXTA CLAUSULA EST, de literis sacrae penitentiae dilanandis per Confessarium postquam dispensatione expeditur, sub poena ut si penitenti reddantur illae, ei non suffragentur, id est, ut Sanchez num. 42. interpretatur: etiam si valeat dispensatio quoad forum internum, non tamen quoad externum. Pro qua interpretatione facit suffragandi verbum, quod proprie significat aliquid pertinens ad controuersiam, cuius diremptio est fori externi.

219. SEPTIMA CLAUSULA EST, de qua in sequenti nu. 43. ut in solo conscientiae foro valeat talis dispensatio. Cui quando dispensatur ad matrimonium in eundem praecedente occulta affinitate, aut incestu occulto, adiungitur clausula legitimationis prolis suscipiendae, his verbis. Dispenses, prolem suscipiendam exinde legitimum nunciando in foro conscientiae tantum. Quando autem dispensatio est, ut matrimonium quod ob impedimentum dirimens occultum, inualide contractum est, validetur denuo contrahendo: solet addi clausula legitimationis prolis tam susceptae quam suscipiendae his verbis. Dispensa ut matrimonium inter se secreto contrahere valeant: prolem susceptam si quae sit, & suscipiendam exinde legitimum denunciando in foro conscientiae tantum. Circa quae notandum est taliter dispensatorem solum in foro conscientiae, non esse censendum irregularem, sed capacem esse sacrorum ordinum, & cuiuscumque beneficij Ecclesiastici tanquam legitimum.

OCTAVA CLAUSULA pertinet ad dispensationes siue iniuncti matrimonium, siue instaurandi inualide initium, exigit ut impedimentum in quo dispensandum est, sit occultum. Circa qua Sanchez n. 55. & quatuor sequentibus notat primo, impedimentum occultum hic dici, quod non est publicum seu quod non laborat publica infamia: quos cum solet scandalum generare, non sufficit illi remedi i occultum. Secundo quod de re publice constat, ut de copula ex qua orta est affinitas, non ob stare quin impedimentum censetur occultum, si non

REGINA
DE
PRACTICA
PDRJ
E: V

fit publicum quatenus impedimentum, id est, si non sciat-
tur ex ea copula ortum esse impedimentum matrimonij.
Ratio est, quod qualitas adiuncta alicui verbo (prout hic
qualitas occulti adiungitur verbo impedimentum) intelli-
gi debeat secundum eiusdem verbi qualitatem. Hinc enim
delictum non dicitur vere publicum, quod etiamsi materia-
liter, seu quatenus actus, fit publicus: non est tamen forma-
liter, seu quatenus delictum. Tertio, si impedimentum oc-
cultum deductum sit ad forum externum, Confessarium
non posse dispensare quamdiu ipsum in eodem foro pen-
det. Ratio est: quod sacra poenitentia in suis literis decla-
ret se nolle eas in foro externo suffragari. Quod si contingat
easdem literas habentem absolui in foro externo, impedi-
mentum ipsius redigetur in statum pristinum: in eoque vt
occulto, Confessarius poterit dispensationem expedire.

NONA CLAVSULA, cuius verba Sanchez num. 4. refert,
continet seruanda cum dispensatur, vt matrimonium irri-
tum iterum celebretur. Primum est, vt pro libidinis excessu
imponatur grauis poenitentia salutaris, & confessio men-
strua. Intellige vtrique, si vterque deliquerit: alteri vero
tantum deliquerit, ignorantia excusante alterum. Ratio
est: quia id imponitur in poenam peccati admissi praedicti,
excessu.

Secundum est, vt petens eiusmodi dispensationem expe-
riantur vtrum possint absque scandalo separari aut simul vi-
uere tanquam frater & soror absque incontinentia pericu-
lo. Quam experientiam in num. 60. docet tunc tantum pre-
mittendam esse, cum attentis circumstantiis prudenter iudi-
catur spem esse quod illa futura sit alicuius vtilitatis, ac in-
tentum consequendum sit: nempe vt absque scandalo & peri-
culo incontinentia illi possint vitam transigere, non instaura-
to priori matrimonio irrito: quia frustra expectatur euē-
tus, cuius nullus est effectus, cap. Cum contingat, De offi-
cio deleg. Neque existimanda est sacra poenitentia iniun-
gere experientiam frustraneam, praesertim habentem pericu-
lum incontinentia coniugum in detrimentum salutis anime.

Tertium est, vt coniux impedimenti ignarus certior fi-
at de prioris matrimonij inualiditate. Quod Sanchez nu. 61.
in fine notat locum habere tantum, quando commode &
absque periculo, potest eidem coniugi talis nullitas decla-
rari. Nam si id semper necessarium esset ad valorem talis di-
spensationis, ea vt plurimum nullum haberet vfum: quia saepe
contingit vt talis detectio fieri nequeat absque periculo
peccatum detegendi cum graui damno detegenti: praesertim
si sit foemina quae inde apud virum inducta in suspicio-
nem admissi criminis ab illo vrgebitur, aperire causam nul-
litas: quod si recuset facere, crescit suspicio, oriunturque
iurgia, exprobrationes, & inimicitia inter coniuges: quod
est malum valde graue.

Denique in iisdem literis sacrae poenitentiae a tergo pon-
ni solent haec verba, *Gratis vbi que: quibus, vt Sanchez. notat
num. vltimo* indicatur gratis omnino expediri, nihilque pro
eis exigi, ne quidem per viam compositionis, sicut fit cum
dantur pro foro externo: maxime cum petuntur absque
causa, ad cuius locum supplendum eleemosyna imponitur.

TRACTATUS IV.

De his quae annexa sunt matrimonio ante-
cedenter.

STIVSMODI sunt primo promulgationes matrimonij.
Secundo, sponsalia. Tertio, donatio inter coniuges, de
qua difficultas est potissimum quando valeat, aut non valeat.
Sed in ea non immorabimur, tum quia ratio id diiudican-
di in communi, satis intelligi potest ex traditis in praecedenti
tomo. lib. 25. cap. 51. & 52. Quae vero peculiariter sunt agi-
tari solet in foro externo, sicut caetera ad lucrum aut dam-
num pecuniarum spectantia: ita ut de eis respondere propri-
um sit Aduocatorum, ad quos proinde recurrendum erit:
aut certe si liberit ad lectionem Thomae Sanchez qui toto
libro sexto, quadraginta disputationibus distincto quae ad
plenam talium notitiam faciunt persequitur. Igitur breuita-

tem sectando, monebimus tantum donationem inter con-
iuges, vel sponsos quandam esse simplicem, quamdam vero
ob causam. Illa est quae ex mera donantis liberalitate profi-
citur: haec vero, quae non mere liberaliter, sed ob aliquam
causam fit: & est triplex sponsalitia largitas, donatio propter
nuptias vel ante nuptias, & arrha. Dicitur autem sponsalitia
largitas, quae fit inter sponsos de futuro, ob matrimonij in-
eundi spem, eiusdemque causam. Donatio vero propter nu-
ptias, seu ante nuptias, generaliter dicitur, quae confertur ali-
quid pro oneribus matrimonij: ita ut compleatur tamen collatio-
nem dotis, quae per vxorem fit viro: quam donationem, qua
aliquid a viro vel ab alio ipsius loco, pro matrimonij oneri-
bus ad similitudinem dotis confertur. Olim in vsu fuit, nunc
autem abiit in desuetudinem. Arrha demum duobus modis di-
citur: vno quidem, de donatione facta sponsae per sponsum
in remunerationem pudicitiae, vel nobilitatis, vel etiam eius do-
tis, quae successit in locum donationis propter nuptias, quam
diximus abiisse in desuetudinem: de qua proinde Sanchez
initio primae disp. citati libri sexti putat nihil dicendum. Altero
vero modo arrha dicitur de pignore quod inter sponsos
traditur in signum complendi matrimonij: perinde ac in
alijs contractibus dum inter partes de ipsis perficiendis con-
uenit, aliquid dari solet in pignus ac signum perficiendi con-
tractu. De eadem Sanchez lib. 1. disput. 35. & aliquot sequen-
tibus consulendus est. Atque de duobus reliquis hoc est de
promulgationibus matrimonij & sponsalibus dicemus qua-
tum sufficere poterit ad destructionem Parochi pro quoti-
diano vsu. Qui autem pleniorum tractationem optarit, po-
terit recurrere ad memoratum auctorem, qui totum suum pri-
mum librum ponit in iis quae pertinent ad sponsalia & aliqua
partem libri tertij, nempe a disput. ad 14. *excepta duodecima,*
in iis quae pertinent ad matrimonij promulgationes.

TITVLVS PRIOR.

De promulgationibus matrimonij.

DE promulgationibus tanquam propriis matri-
monio, prius dicimus quam de sponsalibus. Ex autem
sunt denunciations seu monitiones praemittendae, vti quis
impedimentum cognoscat illud detegat, quas in Concil.
Lateran. praecipuas habetur ex cap. fin. De clandestina
despons. Sed quia in multis dicecesibus abierant in desuetu-
dinem, Concil. Triden. id decretum innouauit, sess. 24.
cap. primo De reform. matr. iussitque vt matrimonio de-
nunciations praemittantur ter a proprio contrahentium
Parocho tribus continuis diebus festis in Ecclesia inter Mis-
sarium solemniter publice faciendae. Quae autem ad illas perti-
nent reuocabimus ad quinque capita, quorum primum erit
de illarum necessitate, & poenis omissionis earumdem. Se-
cundum, de modo quae sunt faciendae. Tertium, de modo
quo debent fieri impedimento matrimonij accusatio-
nes, quarum gratia promulgationes ipsae sunt institutae. Quar-
tum, de dispensatione illas omittendi. Quintum, de impe-
dimetorum occultatione, promulgationum fini contraria.

CAPVT XXIX

De necessitate promulgationum, & de poenis quae incur-
runtur illarum omissione.

SVMMARIVM.

- 222 Per omissionem promulgationum matrimonij, hoc non red-
ditur inualidum.
- 223 Non praemissis promulgationibus contrahentes peccant mor-
talius itemque Parochus ei assistens.
- 224 Casus aliquot excepti.

Quod matrimonij promulgationes sint ita necessariae,
vt ipsum illis omissis sit inualidum, sententia est non nul-
lorum quos cum suis rationibus Sanchez refert in memorata disp. 5.
num.

222.

num. 2. Sed contraria multo plurimum est quos in sequenti nu. 3. idem refert sequiturque, nec immerito: quia ante Concil. Trident. fuisse validum matrimonium ommissis denunciationibus satis intelligitur ex iis quae de tali matrimonio idem Concilium statuit in initio ante citati capituli primi: ea nimirum, quae vocat clandestina, esse vera, quantumcumque Ecclesia Dei iustis de causis illa semper sit detestata, atque prohibuerit.

Neque dici potest defuisse vera esse per decretum irritationis matrimonij clandestini factum in fine eiusdem capituli: quia quamuis prius egisset de denunciationibus matrimonio praemittendis, & de praesentia Parochi & testium eis adiungenda: faciens ipsum decretum irritationis, meminit solius praesentiae Parochi & testium, nec circa denunciationes quidquam immutat: sed illud quod per Conc. Lateran. de illis statutum erat, quia in desuetudinem passim abibat, in pristinam obligationem & statum restituit: ut satis indicant illa eius verba *in Concilio Lateranensi vestigiis inherendo, &c.* Quae autem in contrarium afferuntur: solvuntur dicendo precipi ut denunciationes matrimonio praemittantur, quoad recte & rite, non autem quoad valide agendum, ut patet ex solutionibus quas Sanchez ibidem habet num. 4.

De eo quod talium denunciationum omissione, matrimonium censendum sit clandestinum sufficienter ad incurrendum iuris poenas, in cap. fin. De clandest. despos. impositas contrahentibus clandestinum matrimonium: copiose docet ipse Sanchez lib. 3. disput. 1. Quia in re tanquam spectante maxime ad forum externum, non est necesse nos immorari atque apud eum videndum relinquere possumus. Interea monendo quod Sotus advertit in 4. distinct. 28. *quest. 1. art. 2. col. 5.* nec excommunicationem, nec aliam censuram esse iure communi impositam contrahentibus sine matrimonij promulgationibus.

223. ADVERTENDUM EST autem mortaliter nihilominus peccare tam ipsos quam Parochum assistentem ipsorum matrimonio non praemissis denunciationibus. Quod idem Sanchez in sequenti disp. 5. nu. 6. probat. Tum quia talis ommissio est transgressio Ecclesiastici praeccepti, quod in cod. cap. fin. & in Concil. Trident. sess. 24. cap. 1. De reformat. matrim. datur in materia gravissima, prout patet ex malis, quae ex eadem omissione oriri possunt gravia, prout ibidem a Concil. Trident. notatur. Tum quia idem Concilium in sequenti cap. 5. negans spem dispensationis obtinendae iis qui denunciationibus ommissis contraherent ignoranter in gradibus prohibitis: causam negationis subiungit his verbis: Non enim dignus est qui Ecclesiae benignitatem facile experiat, cuius salubria praeccepta temere contempsit. Quae verba indicant culpam plusquam venialem: cum temerarium contemptorem vocare, spemque dispensationis adeo tibi de negare non solum culpam venialem, alienum sit a more & benignitate Ecclesiae. Eandem sententiam sequentes plurimos idem auctor ibidem refert.

224. Verum tamen sunt aliquot casus in quibus excusatio esse potest a peccato mortali. Primus est, quem ex D. Anton. & Palud Sylvester habet in verbo *Matrimonium* sexto quae. 7. dicto 6. quando consuetudo est, ut tales denunciationes non fiant, sed solum ut contrahantur sponsalia solemniter & publice, multo ante matrimonium, ut interim manifestari possit, an impedimentum subsit. Secundus est, cuius idem Sylvester ex aliis meminit in praec. dicto 2. quando contrahentes sunt iuris ignari. Tertius est, quando impetrata est Episcopi dispensatio, de qua in sequentibus. Quartus est, quando vrget grauis causa, nec adiri potest Superior qui dispense: qualem causam Sylvester in eodem dicto 2. & Sotus in 4. distinct. 28. *quest. 1. art. 2. col. 4.* constituunt verecundiam: ut cum quis egregie nobilis ducit ignobilem & timentur parentes; aut cum dissimilis pauperem, vel senex iuenculam, aut cum duo vixerunt diu tanquam maritus & vxor, erubescunt tunc adhibere talem solemnitatem. Addit adhuc Sotus, & merito, periculum quod timentur ne per denunciationes institutas ad matrimoniorum impedimenta cauenda, obstacula sint per aliquorum malevolentiam, aut inuidiam, aliamve malitiam, ne ipsa matrimonia contrahantur. Quintus est, quem habet Sylvester dicto 7. cum Principes contrahunt nec consuetum est eorum matrimoniis denunciationes

praemittere: quia nimirum magna cum deliberatione, solent sua connubia tractare.

CAPVT XXX.

De modo quo faciendae sunt matrimonij promulgationes.

S V M M A R I V M.

225. Modus faciendi promulgationes iure communi praescriptus, & de parochia in qua, & Parocho a quo sunt faciendae.
226. De diebus quibus faciendae sunt matrimonij promulgationes.
228. Non est contra praescriptum Ecclesiasticum promulgationes matrimonij in tempore & loco non sacro fieri: & casus in quo postponi possunt celebrationi matrimonij.

IN cap. fin. De clandest. despos. statuitur ut promulgationes matrimonij fiant in Ecclesia per Presbyteros competentem termino praefixo. Concilium vero Trident. sess. 24. cap. primo De reformat. matrim. praescribit, ut fiant ter a proprio contrahentium Parocho, tribus continuis diebus festiuis in Ecclesia, intra Missarum solemnia. Cui praescripto congruenter Sanchez lib. 3. disput. 6. haec documenta tradit.

PRIMUM EST num. 4. Quando contrahentes sunt diuersarum Parochiarum, denunciationes faciendas esse in vtraque Parochia: hoc enim requiritur ut a proprio contrahentium Parocho, factae esse dicantur & ut obtineatur finis propter quae praescribuntur. Nam is est, ut facientes contrahentium impedimenta, illa detegant. Qui autem sunt in parochia mulieris, v. g. licet huius impedimenta communiter scire possint, non tamen impedimenta viri, cum sit alterius parochiae in qua proinde faciendae quoque sunt denunciationes ad illa detegenda. Vnde idem auctor sub fine praecedentis disputationis argumentum sumit ad fruendum quod Henricus docet libro 1. ca. 5. 1. in margine lit. D. peccatum esse mortale si denunciationes non fiant in vtriusque contrahentis parochia. Ceterum si vnus & idem diuersas habeat parochias, debent fieri denunciationes in ea, in qua verosimilius est sciri impedimenta; ut in ea, in qua fuit antiqua parentum habitatio.

SECUNDUM DOCUMENTUM num. 5. Tales denunciationes debere fieri a proprio contrahentium Parocho: ita enim Concil. Trident. iubet: quamquam possunt fieri ab eo, siue per se, siue per alium cui dederit licentiam faciendi: sicut concessione eiusdem Concilij in eodem cap. 1. potest matrimonio assistere, siue per se siue per alium Sacerdotem.

TERTIUM DOCUMENTUM numero 7. Quamuis in alia parochia quam in propria contrahentium plures inueniri possint qui matrimonij impedimenta detegant: in ipsa tamen propria, non autem in alia, faciendas esse denunciationes, neque requiri ut in vtraque fiant: quia id nullum ius praecipit.

QUARTUM DOCUMENTUM num. 8. Quod Concilium Trident. decernit tribus continuis diebus festiuis denunciationes fieri debere, non esse ita accipiendum, quin aliquot dierum interuallum possit intercedere. Non enim excludere omnium dierum ferialium, sed tantum festorum meditationem, probatur ex fine talis decreti: qui est, ut detegantur matrimonij impedimenta. At si denunciationes deberent sibi esse ita immediatae, ut excludatur omne dierum interuallum, non suppeteret tempus ad recogitanda, opponendaque impedimenta esse.

Si obitici fieri posse, ut plures dies festiui se immediate sequantur: idem responderet consentaneum esse eidem fini; ut tunc, sicut cum ex aliqua causa, vna tantummodo denunciatione est pro tribus, expectetur per aliquod temporis spatium, ne denunciationes nullius momenti efficiantur. Quantum autem esse debeat illud spatium, relinquatur prudentis arbitrio definiendum inspectis circumstantiis: cauendo non modo ne nimis breue sit, sed etiam ne nimis longum: ita ut parochiani obliuisci possint vel desides reddi ad detegenda impedimenta.

QUINTUM DOCUMENTUM num. 9. Cum decreti

Concilij

REGINA
DE
PRACT
INDR
E: V

Concilij Tridentini denunciations fieri in Ecclesia diebus festiuis inter Missarum solemnias, nisi sit ut ad multo rem notitiam matrimonium perueniat, sique ut impedimenta facilius detegantur, tunc enim solet magna hominum copia confluere: cui autem fini satisfieri possit quando extra Ecclesiam loco conuenienti, aut die non festiuo, aut extra Missarum solemnias conuenit magna populi copia ad aliquam deuotionem, ut ad audiendum uerbu Dei, si denunciations tunc fiant, non censeri id ipsum decretum violatu. Neque obstat, quod forte dies aut locus non sit sacer, quia si matrimonium ipsum extra tempus & locum sacrum potest celebrari, cur non poterunt illius denunciations fieri? Addit Concil. Trident. ad memoratum decretum: cum probabiliter suspicio fuerit, matrimonium posse malitiose impediri, si precesserint tres denunciations: tunc sufficere uel ut una tantum fiat, uel saltem Parocho, & duobus uel tribus testibus presentibus matrimonium celebretur: & deinde ante illius consummationem denunciations in Ecclesia fiant, ut si aliqua impedimenta subsint, facilius detegantur.

CAPVT XXXI.

De accusationibus impedimentorum matrimonij, quarum intuitu promulgationes sunt in iure.

SUMMARIUM.

- 228 Obligatio reuelandi, quam promulgationes matrimonij inducunt, est sub mortali.
- 229 Duo casus excepti.
- 230 Aliquot casus in quibus repellitur quis ab accusatione matrimonij.
- 231 Accusationum propositarum specialia quadam, in quibus a ceteris accusationibus differunt.

FACTA matrimonij promulgatione, is qui nouit esse impedimentum, debet illud significare. Primo quidem, si fuerit ex peccato occulto, ipsi contrahenti iuxta modum corripiendi proximum a Christo traditu in Matth. 18. Deinde uero si id non sufficiat, significare illi cui matrimonium promulgauit: cum autem qui denunciare recusat mortaliter peccare, prout aliis citatis Sanchez habet lib. 3. disp. 13. nu. 2. Probatur: quia causa est cur contrahentes graue detrimentum incurrant nullitatis matrimonij: quam nulla temporis diuturnitas tollit, perseverante semper impedimento: & per quam sunt in perpetuo concubinatu ac filios suscipiunt illegitimos. Et quamuis impedimentum esset ex minoribus, tamen grauissima sacramento matrimonij fieret in eo iniuria: utpote quod iniretur contra Dei & Ecclesie statuta. Istudque procedit ex eodem auctore & aliis quos citat quantumcumque impedimentum sit occultum nec probari possit.

Nihilominus duo sunt casus in quibus nemo ad talem accusationem tenetur. Prior est, quando cognoscens impedimentum, simul nouit contrahentes celebraturos matrimonium cum ignorantia probabili, & impedimentum sic occultum est ut probabile sit nunquam ipsum in aliorum notitiam uenturu nisi ipsemet significet: simulque probabile sit securum scandalum & magnam perturbationem si significet. Nam in tali casu neque Parochum neque Confessarium contrahentium debere illis tale impedimentum significare; sed potius illos in sua bona conscientia relinquere, ex Nauar. in Enchir. Cap. 22. num. 83. & aliquot aliis notat Sanchez, in ead. disp. 13. num. 4. Addens id uerum esse, quantumcumque denunciatio sub pena excommunicationis precipere, & impedimentum probari posset. Posterior casus est, quando is qui impedimentum nouit existimat suam accusationem non profuturam: ut quia non credetur ei, cum id non possit probare, prout habet Syluest. in uerbo Matrimonium sexto quaest. 9. uel quia ipsius accusatio non admittetur, ut fieri potest in sequent. casibus.

Primo si nolit iurare uerum esse quod obicit uel certe iurare se non ex odio, uel timore, sed sincere accusare ex cap.

Notificamus & ex cap. De parentela tam i. quam 2. causa 35. quaest. 6. Deinde si extraneus sit, & praesentes sint consanguinei, qui testificari possint ex cap. 1. eiusdem quaest. Nihil obstat tamen, quin accusare possit per consanguineos, aut etiam per se illi defuit, ipseque sit ex uicinis antiquioribus, & ueracioribus, iuxta ea quae in uerbo Matrimonium 9. quaest. 1. Syluester habet. Tertio, si absens sit, tantumque accuset per literas ex cap. 2. Qui matrimonium accusare possint. Quarto, si accuset lucri gratia, & uel pecuniam extorqueat, ex cap. Significante eod. tit. Postremo, si post factam promulgationem, non accuset antequam matrimonium contrahatur: nisi probauerit se ante fuisse legitime impeditum: uel certe iurauerit se impedimentum illud intellexisse tantum post contractum matrimonium ex cap. finali eod. tit. Adde uel coactus sit moram trahere in correctione fraterna, quam denunciationi praemitendam esse diximus. Nam obligatio denunciandi non utget, quando uacandum est eidem correctioni, seu donec iudicio uiri prudentis ea nihil prodesse uideatur, prout in ead. disp. 13. Sanchez num. 3. sub. finem tangit. Bene addens in sequenti num. 8. eum qui sit impedimentum occultum, & simul sit contrahentes dispensationem occulte impetrasse pro foro interno, non teneri denunciare: quia nullum est periculum peccati in contrahendo; impedimento illa ratione ablato.

RESTAT obseruandum quod ex D. Thoma habet Sotus in 4. dist. 41. quaest. unica art. 3. sub. finem: Eam de qua hic loquimur non esse proprie matrimonij accusationem, sed potius denunciationem: ideoque multa concedi in ea, quae non habent locum in uera accusatione: quorum Syluester quoque meminit in uerbo Matrimonium nono, quaest. 5. Primum est, ut idem possit accusator esse & testis. Secundum, ut non exigatur iuramentum calumniae. Tertio, ut facta hac accusatione, contumax possit condemnari lite non contestata ob periculum in mora, ex cap. finali. Ut lite non contestet §. Porro. Quarto, ut consanguinei & parentes admittantur ad denunciationem impedimenti matrimonij, ex cap. Videtur Qui matrim. accusare possint. Quinto, ut in hac accusatione ualeat testimonium ex solo auditu: soloque uerbo sine scriptura, ipsum fieri possit. Nonnulla alia de iisdem accusationibus uideri possunt apud eundem Syluestrum in eodem uerbo.

CAPVT XXXII.

De dispensatione omittendi promulgationes matrimonij.

SUMMARIUM.

- 232 Potestas dandi talem dispensationem, Ordinarius habet: sique diuersum coniuges habeant, sufficit alterutrius dispensatio.
- 233 Generalis Vicarius Episcopi potest eandem dispensationem dare, non item Parochus.
- 234 Quatenus possint Episcopus & Vicarius ipsius delegata suam in hac re potestatem.
- 235 Neuter potest, nisi iuxta de causa dispensare: & duodecim tales causa.
- 236 Quando Superior obligetur talem dispensationem dare, & quid liceat, cum ipse adiri non possit, aut iniuste eam negat.
- 237 Peccatum est mortale consummare matrimonium antefactas illius promulgationes.
- 238 Non uero ante Ecclesie benedictionem: & quod contrahentes si ab aliis non detegantur ipsorum impedimenta, ipsi sub mortali teneantur detegere scientes illa.

DE dispensatione omittendi promulgationes Matrimonij, quaeritur potissimum quis eam dare possit, & qua de causa possit dari. Cuius quaestioni satisfacimus aliquot propositionibus.

Prima est, Non modo Papam, sed etiam Episcopum dare posse talem dispensationem. Haec patet ex Concil. Trident. sess. 24. De refor. matrim. cap. 1. illis uerbis: Nisi Ordinarius expedire iudicauerit ut praedictae denunciations remittatur,

quod illius prudentiæ & iudicio facta Synodus relinquit. Ex quibus verberis infert Sanchez *lib. 3. disput. 7. num. 4. 5. & 6.* Primum est, idem quod Episcopum in hac re, posse Abbates iurisdictionem habentes quasi Episcopalem, nullique Episcopo subditos, quia & ipsi nomine ordinarij veniunt. Secundum & tertium est, eos qui in denunciationibus dispensare possunt, posse quoque breuiare vel prolongare illarum tempus: posse item ex iusta causa dispensare, vt denunciations ipsæ fiant diebus serialibus: quia hoc verumque minus est quam denunciations ipsas omnino remittere: nec rationi consentaneum est existimare id quod minus est negari, cum maius conceditur.

Secunda propositio est, Quando contrahentes subsunt diuersis Episcopis dispensationem vnus eorum posse sufficere. Hanc Sanchez *in citata disput. 7. num. 7.* probat: quoniam eadem ratione qua potest matrimonio tales copulare, potest etiam in denunciationibus dispensare. Nam ex eo quod matrimonium sit indiuiduum inter duas personas sicut sequitur, quod qui potest vnâ ex talibus personis matrimonio copulare, possit etiam alterâ: sic etiâ sequitur, vt qui potest vnâ sine denunciationibus copulare, possit & alteram.

233. Tertia propositio, Vicarium Episcopi posse abque speciali delegatione, dispensare in denunciationibus matrimonij. Hanc Sanchez tractat *in eadem disp. 7. quest. 7.* Ratio autem præcipua qua confirmatur, est quod Concil. Trident. *vt patet ex v. vrbis antea citatis* hanc dispensandi potestatem concedat Ordinario: quo nomine comprehenditur Generalis Vicarius Episcopi. Ordinarius enim is dicitur, cui iurisdictione concessa est à Concilio, vel legi iuxta illud, in cap. iudicibus 2. quest. 6. Ordinarij sunt, qui ab Apostolico vt Ecclesiastico: vel Imperatore, vt seculares legitimam potestatem accipiunt. Quamuis autem Episcopus constituat suum Generalem Vicarium et tamen non confert iurisdictionem quam habet; sed à canone eadem tribuitur. Nam si illam conferret, posset ab ipso Vicario generali appellari ad Episcopum tanquam à delegato ad delegantem iuxta cap. Super questionum De officio deleg. At non potest, ex cap. 2. De consuetud. in 6. & ex cap. Romana, De appellationibus eodem libro. vbi ratio redditur, quod idem tribunal sit Episcopi & Generalis Vicarij ipsius: ita ut ab hoc ad illud appellare, sit ab eodẽ tribunali ad idẽ, atque adeo ad seipsũ appellare.

Quarta propositio est, Parochum non posse dispensare in denunciationibus matrimonij. Hæc ex eo probatur, quod Concilium Trident. talem dispensationem committat tantum ordinario: quo nomine Parochum non comprehendit constat: quia in memorato cap. 1. *in quo de hac dispensatione agitur*, idem Concilium vt distinctos ponit Parochum & Ordinarium, cum ait. Qui aliter quam præsertim Parocho, vel alio Sacerdote de licentia Parochi aut Ordinarij, &c. Videri potest Sanchez *in prius memorata disput. 7. quest. 2.*

234. Quinta propositio, quam idem in sequenti quest. tractat, est, Episcopum posse generaliter delegare alicui in sua diocesi facultatem quam habet remittendi eas, de quibus agimus denunciations. Ratio est, quia talis facultas ei competit iure ordinario: cuius à Concilio Trident. cõcedatur indistincte omnibus Ordinariis in perpetuum tam præsentibus quam futuris. Vnde intelligitur non esse concessam, specialiter eligendo industriam ipsius, vt negandum sit posse per alium eam exercere: siquidem nõ eligitur industria personæ incognitæ, & indeterminatæ, qualis est prælati nondum existentis, ac tantum futuri. Quæ ratio ostendit generalem quoque Vicarium Episcopi posse hanc dispensandi facultatem delegare: non tamen generaliter, quia non potest constituere sibi alium Vicarium; ex cap. Clericos, De offic. Vicarij: sed ad aliquos occurrentes particulares casus: pro quo in fine ciufdem quæst. Sanchez aliquot auctores citat.

Sexta propositio est, iustâ causam requiri, vt Ordinarius istiusmodi dispensationem dare possit. Ratio est: quia Concil. Trident. in citato cap. 1. non relinquit id ipsius liberæ voluntati; sed ipsius prudentiæ & iudicio: quod iudicium cum prudentia coniunctum, requirit rationem seu causam iustam, in qua ipsum fundetur. Pro quo aliquot auctores Sanchez adfert *lib. 3. disput. 8. in principio.* Consequenter pluribus docens non requiri cognitionem causæ iudicialem, sed satis esse, si Ordinarius extraiudicialiter informetur, certiorque si-

at de causa ob quam possit licite dispensare. Et in sequenti disput. nona, persequitur quæ in particulari faciunt ad notitiam talium causarum, quas numerat ad duodecim.

235. Prima est, quando contrahentes nimio pudore suffunderentur denunciationibus factis: vt si vterque esset valde senex, aut senex cum iuuenula, aut nobilis cum ignobili, diues cum paupere contraheret, timens irrisiones ob disparitatem conditionis. Secunda est, cum aliqui concubinarij diu existimati sunt coniugati. Tertia, quando magnates volunt contrahere matrimonium, quia matrimonia ipsorum sunt valde publica: vnde si inter eos esset aliquod impedimentum, statim sciretur. Quod idẽ iudicandum est de aliis, quando nullus impedimenti timor subest. Quarta, quando denunciationibus præmissis nuptiæ benedici non possent ob vicinitatem temporis, in quo eas benedici prohibitum est: nempe Aduentus & Quadragesimæ. Quinta, quando prius contractum est matrimonium publice, & ipsum reperitur nullum, ob impedimentum occultum. Sexta, quando timetur quod consanguinei matrimonium impedient iniuste. Septima, quando parentes vel tutor volunt vt virgo nubat indigno. Octaua, quando coniugium illud valde aliquibus opprobret, illique timerent impediendum. Nona, quando repentinus casus offerret rationem contrahendi matrimonium, vt si cui moriendum alioqui esset, nisi statim contraheret. Decima, periculum animæ: vt si duo concubinarij velint matrimonium inire, vt in bono statu constituantur: periculumque sit fore vt commisceantur dum denunciations præmittuntur. Vndecima, vitatio scdali, quod tollitur, si matrimonium statim ineat. Duodecima, quando in mortis articulo constitutus, vult concubinam ducere vt prolem susceptam legitime.

236. Quibus causis occurrentibus, an Episcopus teneatur dispensare idem Sanchez *disput. 10. sequenti* tractat. Sed contenti erimus pro quotidiana praxi id notare quod ille resoluit quæst. 1. num. 6. Prælatum sub peccato teneri dispensare in casibus in quibus scandalum sequeretur, aut suspicium esset maliciosi impedimenti. Item quando subditis id valde expedit ad bonum animæ vel corporis; vt cum vir deflorauit foeminam, & periculum est ne ille voluntatem mutet: vel contrahentes sunt in peccato concubinati, statimque contrahendo consulunt salutem animæ suæ, vel viri mortis vicinus vult concubinam ducere ad legitimandam prolem ex ea susceptam vel ad decedendum in bono statu. Talibus ergo casibus occurrentibus peccabit Superior, si dispensationem neget sine occurrente maioris boni causa iusta. Non vero quando ex negatione nullum publicũ aut priuatum sequeretur notabile damnum; vt quando senex cum iuuenula, aut quando duo senes contrahere volunt erubescentes, nec est vilis timor impedimenti illis faciendi: & sic de similibus, in quibus non apparet vrgens ratio, quæ dispensare cogat: præsertim cum erubescendi causa ex matrimonio contrahendo, perseveret non minus omnibus quam factis promulgationibus: Quocirca Concilium Trident. in eodem cap. 1. non præcipit Ordinario talem dispensationem, sed prudentiæ & iudicio ipsius committit.

Cum qua distinctione idem in sequenti quæst. 4. resoluit difficultatem, An quando non est copia Ordinarij vel iniuste recusat dispensare in denunciationibus, licitum sit, occurrente causa ob quam possit dispensari, omisis denunciationibus ipsis, matrimonium contrahere. Docet enim in illius casibus in quibus teneatur Episcopus dispensare, nec illius copia potest haberi; aut absque legitima causa ille dispensationem denegat: posse sine denunciationibus matrimonium contrahi, si graue periculum sit in mora illam expectandi: minime autem, in aliis casibus in quibus dispensare Episcopus non tenetur: quia tunc recusando, nullam eis iniuriam irrogat: quandoquidem dispensatio in talibus casibus gratuita est, non autem debita ex obligatione: neque causa quælibet sufficiens ad dispensandum in præcepto cum aliquo, ab eiusdẽ præcepti transgressione excusat sine dispensatione. Nam esset alioqui impertinens eam exigere si sola causa esset sufficiens. At cõmunis consensus est: cõ causa requiri Superioris autoritatem: quam is per dispensationem suppleat illud quod potest cause deesse ad sufficienter excusandũ à peccato transgressione præcepti. Vide præcedentem 224.

REGINA
DE
PRAE
TORI
E. V

HIS ADDENDA sunt nonnulla pro praxi. Primum est, de modo quo mortaliter peccat qui matrimonium consummat denuntiationibus non praemissis. De quo Sanchez disputat. duas conclusiones statuit sequendas. Prior est talem peccare mortaliter etiam si cum iusta Ordinarij dispensatione matrimonium sit absque denuntiationibus contractum. Ratio est quia ex praecipuo Concilij Tridentini saepe citato cap. 1. qui contrahunt matrimonium non solum tenentur ei contractui denuntiationes praemittere, sed etiam illius consummationi si tunc orisse fuerint: quia nimirum denuntiationes institutae sunt ne admittatur fornicatio, si forte impedimentum subsit matrimonio, quod ad carnalem copulam de se ordinatur. Vnde sicut peccatum est mortale non praemittere denuntiationes ipsi matrimonio, prout ostensum est in praecedenti num. 223. erit & consummare matrimonium iisdem non praemissis. Posterior conclusio est, non solum prima vice, sed etiam rotas quoties habetur copula antequam denuntiationes praemittantur, peccatum mortale committi. Ratio est: quia secunda vice & sequentibus, perinde ac prima, eadem praecipua ratio militat: siquidem fornicationis periculum perinde imminet: diligentia, praescripta ab Ecclesia, nondum adhibita ad delegendum cum facilitate impedimenta.

Secundum est, de quo idem Sanchez disputat. 12. non esse peccatum mortale consummare matrimonium ante Ecclesiae benedictionem, sicut ante denuntiationes, si absit contemptus & scandalum. Illud satis Concilium Tridentinum significare videtur, cum in citato cap. 1. hortatur coniuges ne in eadem domo habitent ante benedictionem sacerdotalem in templo suscipiendam. Praecipisset enim, nec tantum hortaretur, si peccatum mortale esse iudicasset, sicut praecipit denuntiationes. Nam & id ad matrimonij reformationem pari ratione pertinuisse.

Tertium est, de quo idem disputat. 14. habentem impedimentum occultum etiam infamatorum, teneri illud revelare Superiori interroganti, an aliquod habeat, aut desistere a matrimonio, donec obtineat dispensationem. Quod adeo verum est, ut si non sit censendus in conscientia tutus, cuius impedimentum praemissis denuntiationibus a nullo detectum est: sed illud sciens revelare tenetur, vel a matrimonio desistere, vel dispensationem prius obtinere, non obstante quod impedimentum sit omnino occultum nec infamatorium. Ratio est: quia sine legitima dispensatione matrimonium cum impedimento scienter contrahere, peccatum est gravissimum ob iniuriam quae fit sacramento.

CAPUT XXXIII.

De impedimentorum occultatione, promulgationum fini contraria.

SUMMARIUM.

- 239 Ad quid teneatur Parochus vagos coniungens matrimonio.
 240 Suis Parochianos potest Parochus propria auctoritate coniungere: si praemissis denuntiationibus, nullum obiciatur impedimentum: sin obiciatur, aut ipse sciat aliquod, potest matrimonium interdicere.
 241 Qualiter se debeat gerere Parochus, quando cum habente impedimentum dispensatum est tantum in foro exteriori.
 242 Quid sit matrimonium contrahi in facie Ecclesiae: & quid agere debeat Parochus, quando impedimentum novit tantum ex sacramentali confessione.

CUM promulgationes matrimonij eo spectent, ut illius impedimenta si quae sint, detegantur, nec occultentur: antequam finem faciamus, pro quotidiana praxi notanda sunt aliquot documenta, quae Sanchez persequitur libro tertio disputat. 15.

PRIMUM EST, Si vnus aut vterque contrahentium sit vagus, Parochum, ut matrimonio interesse possit, non modo diligentem disquisitionem impedimentorum debere praestittere (& potissimum ne contingat illum coniungi qui iam alibi uxorem habet) sed etiam re ad Ordina-

rium delata, debere ab eo licentiam coniungendi obtinere. Hoc habetur praescriptum in Concilio Tridentino sess. 24. De reformatione matrimonij cap. 7. Circa quod Sanchez disputat. 25. sequenti; notat primo, perinde esse in hac re siue aliter tantum, siue vterque coniux sit vagus: quia perinde imminet periculum, cui Concilium Tridentinum vult occurrere. Secundo, quemcumque parochum in sua Parochia posse matrimonio vagorum assistere, sicut potest eorum confessiones excipere. Illi enim cum de iure nulli subdantur, liberum est ipsis quem velint eligere, nisi alicubi deputatus illis esset aliquis peculiaris Confessarius: quia illius effectus, ut ipsorum confessiones excipere, ita & matrimonio interesse. Tertio, Parochum transgressione praescripti peccare mortaliter: quia est praecipuum datum de re gravi & necessaria ad animarum bonum. Quarta, valere nihilominus vagorum matrimonium contractum coram Parocho, non praemissa disquisitione diligenti impedimentorum, neque petita Ordinarij licentia: quoniam ad matrimonij validitatem ex parte Parochi, requiritur tantum eius & testium assistentia.

SECUNDUM EST, Cum neuter coniux fuerit alienigena Parochum praemissis denuntiationibus nulloque impedimento opposito, posse nulla Ordinarij licentia requisita matrimonio assistere. Probatum: quia si in hoc quoque casu requireretur licentia Ordinarij, Concilium non expressisset id specialiter de casu praeced. documenti: neque subinducisset contrarium in eadem sess. cap. 1. cum instruens Parochum de suo in hac re officio inter cetera sic ait, Quibus denuntiationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonij in facie Ecclesiae procedatur.

TERTIUM EST, Si impedimentum opponatur, Parochum posse interdicere matrimonium, non autem de impedimento cognoscere, quod ad Ordinarium, ut de illo cognoscat, deferendum est. Prior pars indicatur in cap. fin. De clandestinis de sponsal. sub finem cum dicitur, Sane si parochialis Sacerdos tales coniunctiones prohibere contempserit, &c. Posterior vero in cap. 1. De consanguinitate & affinitate cum in fine dicitur Tuam prudentiam volumus non latere, quod non sunt causa matrimonij tractanda per quoslibet sed per Iudices qui potestatem habeant iudicandi, & statuta canonum non ignorent. De qua re Sanchez incitata disputat. 15. num. 3. Ex cuius doctrina habetur id ipsum procedere, cum nisi impedimentum negetur a contrahente: quia licet Parochus in foro conscientiae fidem habere debeat dicenti: non tamen in foro externo, in quo cum impedimentum opponitur, non est ipsius discere veritatem, sed tenetur rem deferre ad Ordinarium.

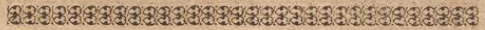
Procedere item, quantumcumque nullum impedimentum opponatur, si ipsi Parocho condat de eo, etiam occulto: quia si alij tenentur tale detegere, multo magis tenetur ipse cui ex officio incumbit matrimonij impedimenta manifestare & saluti spirituali, cuius suarum consulere: praesertim cum per testimonium ipsius, matrimonij impedimentum sufficienter probetur. Nam cum non agatur tunc de puniendo peccato praeterito, sed de vitando futuro, hoc est, ne impediti peccent contra Ecclesiae prohibitionem, vnus testis sufficere potest: argumento cap. Super eo 2. De testibus & attest. & cap. Prater ea 2. De sponsal.

QUARTUM EST, Parochum quando ei condat de dispensatione obtenta pro foro conscientiae, posse impedimentum quod novit dissimulare, atque impeditos coniungere, si nullus sit qui coram eo id ipsum impedimentum denuntiet. Quod si aliquis sit qui illud denuntiet, ipsum teneri illos, non ante coniungere quam dispensationem adferant pro foro externo. Ratio prioris partis est: quod Parochus tenetur ex officio investigare impedimenta ne contrahentes delinquant impediti. Cum autem obtenta est dispensatio pro foro conscientiae, sublata est occasio delinquendi. Ratio vero posterioris partis est: quia ex quo impedimentum denuntiatur est Parocho, tenetur rem deferre ad Ordinarium, cum, tanquam minister ipsius in foro externo, matrimonij impedimenta investiget; de quibus iudicandi, ut dictum est, non habet in eo foro potestatem.

QVINTVM, Parochum ubi nullum impedimentum reperitur, debere volentes contrahere, matrimonio coniungere in facie Ecclesie. Istud habetur ex Concil. Trident. in saepe citato cap. 1. illis verbis: Si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonij in facie Ecclesie procedatur.

242. Aduerte autem quod aliis citatis lib. 3. disput. 15. num. 20. monet Sanchez, vt matrimonium dicatur celebrari in facie Ecclesie, non esse opus vt in ipsa materiali Ecclesia, vel in eiusdem lumine celebretur: sed sufficere vt coram aliqua fidelium multitudine, qua tanquam quaedam Catholicorum congregatio, cenferi potest Ecclesia, iuxta cap. Ecclesia, De consecrat. dist. 1. & cap. Relatum 2. De testam. §. 2. Imo vero ex Concil. Trident. in eodem cap. 1. matrimonium satis dicitur contractum in facie Ecclesie, si coram Parocho & duobus saltem testibus, ac praemissis denuntiationibus ineuratur. Meminisse vero debet Parochus ibidem praecipere, vt ipse librum habeat, & in eo scribar coniugum & testium nomina, atque tempus contracti matrimonij. Quod quidem praecipitur, vt Sanchez habet in seq. num. 22. quia tendit ad finem vitandae litis, & vt Ecclesie cõster de matrimonio, obligat sub peccato mortali, tanquam datum de re notabilis momenti. Addit ad idem pariter teneri eum, qui ex priuilegio aut licentia seu commissione, fungitur Parochi munere.

VLTIMVM EST, quod Sanchez tractat in sequenti disput. 16. Parochum cognoscentem impedimentum ex sacramentali tantum confessione, teneri quidem in confessione monere de futuro peccato, volentem cum eo contrahere, non tamen petenti vt in facie Ecclesie coniungatur, suam operam negare. Quod confirmatur ex doctrina de sacramentali secreto inuolabiliter seruando: quam perfectum sumus ex instituto in toto praeced. lib. 3.

TITVLVS POSTERIOR.

De sponsalibus.

DE sponsalibus agitur in iure canonico 27. quaest. 7. & in Decretalibus titulo De sponsalibus & titulo De desponsatione impuberum. Dicta sunt autem sponsalia a spondendo, quia vt Conarr. in initio Epitomes quarti Decretal. & Sanchez lib. 1. De matrimonio disput. 1. initio, referunt ab Alciato notarum: mos erat antiquus, vt puella nuptura viro sponderetur seu promitteretur a patre, vel tutore, vel amicis. Sumuntur vero tripliciter sponsalia vt iidem authores consequenter notant: primo pro muneribus quae a sponso dabantur sponsae. Sic lib. 1. Regum cap. 18. dicitur: Non habet rex sponsalia necesse, id est, non eget muneribus quae filiae a genetro suo dentur. Secundo, pro matrimonio rato non consummato: & dicuntur sponsalia de praesenti. Sic vt iidem notant, 27. quaest. 2. cap. Coniuges & cap. Qui desponsatam. & cap. Tertio loco, De praesumpt. & cap. 2. & ultimo De sponsa duorum; sponsa appellatur, quae nupta alteri per verba de praesenti non est ab eo carnaliter cognita. Sic etiam Matth. 1. dicitur: Maria mater Iesu desponsata Ioseph. Tertio, sumuntur sponsalia pro promissione matrimonij futuri: in qua acceptio, quae communior est, hic agimus de sponsalibus: quorum considerabimus 1. validitatem, 2. obligationem, 3. dissolutionem.

CAPVT XXXIY.

De validitate sponsalium.

SVMMARIVM.

- 243 Quid sint sponsalia, & quot modis contrahi possint.
- 244 Ad sponsalium validitatem requiritur tam repromissio, quam promissio externo signo declarata.
- 245 Solutio obiectionis in contrarium.
- 246 Sponsalia ad validitatem, requirunt acceptationem promissio-

sionis, & talem deliberationem qualis requiritur ad peccatum mortale.

247 Ad eandem validitatem requiritur vt qui sponsalia contrahunt sint habiles ad matrimonium inueundum.

248 Exceptio de inhabilitate ob impedimentum aetatis.

249 Alia exceptio de inhabilitate ob impedimentum absentiae Parocho aut testium: & quod matrimonium, quod iuxta decretum Concilii Trident. inuolabile est, ne quidem tanquam sponsalia valeat.

SPONSALIA ex cap. Nostrates, 30. quaest. 5. & ex lege 1. ff. De sponsalibus, sunt promissio futuri matrimonij: contrahique possunt quatuor modis. Primo, per promissionem, tum nudam seu non habentem adiunctum aliud vinculum, quale est iuramentum: tum absolutam seu factam sine vlla conditione. Secundo, per promissionem nudam quidem sed conditionalem, vt accipiam te si pater meus voluerit. Tertio, per promissionem absolutam quidem sed vestitam, id est, habentem adiunctum iuramentum, vel fideiussionem, vel traditionem annuli, vel traditionem quorumdam munusculorum quae vocantur arrhae sponsalitia: & amittuntur ab eo qui sine causa recedit a matrimonio. De quibus latissime Sanchez lib. 1. disp. 35. & tribus sequentibus, itemque lib. 6. disput. 18. & pluribus sequentibus. Postremo sunt sponsalia quando contrahitur matrimonium per verba de praesenti inter impuberes, vel inter vnum puberem & alterum impuberem: nam tale matrimonium quamuis non sit verum ob aetatis defectum: efficit tamen sponsalia valida ex cap. fin. De despons. impub. tam Extra, quam in 6.

PORRO obligent validaque sint, & firma sponsalia: atque adeo sufficienter ad constituendum impedimentum publicae honestatis, de quo egimus in praecedenti cap. 18. requirunt primo, praeter internam promissionem, volunt aliud signum eiusdem externum: siue illud sit verbum, siue aliud aequiualens: in quo differunt a voto, cui cum illis commune est promissionem esse. Et ratio differentiae est, quod votum fiat Deo qui intuetur cor, 1. Regum 16. sponsalia autem contrahuntur inter homines, qui vident ea quae patent, vt ibidem dicitur. Vnde fit vt requirant verba aut alia signa externa, quibus vnus alteri, per modum conaturalis se obliget. Pro cuius rei pleniore intelligentia videri possunt quae docet Sanchez in citato lib. 1. disp. 3. vt & in sequenti 4. pro intelligentia obligationis voti, quo quis Deo promittit fecerit certam aliquam feminam ducturum in vxorem. Quae vero de praedictis verbis hic dicenda viderentur, iam tradita sunt in praecedenti cap. 6.

Secundo, sponsalia requirunt vt praedicta promissio sit mutua: quia cum sponsalia sint praemia matrimonij, quod vtriusque contrahentis vinculum desiderat: ea quoque necessario requirunt promissionem mutua, quae sit vtriusque vinculum. Vnde cum promissioni vnus de contrahendo matrimonio non adiungitur repromissio alterius, quam saltem tacita signa aliqua exterius indicent, qualia sunt ea quae in praecedenti num. 17. attingimus, sed tantum acceptatur promissio, dicendo v.g. Placet, vel accepto, vel gratias ago de tanto beneficio, non contrahuntur sponsalia. Quod Sanchez in sequenti disp. 5. ex eo confirmat: quod cum acceptans promissionem, possit illam acceptare ea tantum ratione, quae est in sui fauore: nimirum prout promittens se illi per eam obligat: neque libertatem adimit non repromittendi: dicendum non est, si aliud mutuae obligationis signum non interueniat, talem acceptationem esse repromissionem & obligare: imo potius acceptantem manere in libertatis suae possessione.

Si obiciat sicut matrimonium claudicare nequit, sed vel ex vtraque, vel ex neutra parte esse validum: ita & sponsalia. Responder Sanchez in eadem disput. num. 6. sponsalia vt sponsalia non posse claudicare, sicut nec matrimonium: posse autem quatenus sunt promissio quae potest esse sine repromissione, ac tantum acceptari in quantum obligat solum promittentem. Quod potest tunc solum contingere cum promissio gratis fit & liberaliter. Nam si non fiat gratis, sed respectiue solummodo, & per modum contractus, necessaria est alterius repromissio: dumque ea non

accel-

REGINA
DI
PRACT.
IDR
E.V

accesserit, p[ro]missio non est efficax ad obligandum promittentem: sed is libere tutaque conscientia potest à fide praestita recedere. Ratio est: quia dum contractus nondum est perfectus, liberum est ab eo recedere, tanquam nondum obligatorio. At non est perfectus ante mutuum contrahentium consensum se obligandi: sine quo non est vtro, citoque obligatorius, prout spectat ad illius naturam. De qua re Sanchez in eadem disp[ut]at. nu. 14. Consequenter in num. 16. annotans, quando quis censetur gratis, & quando per modum contractus promittere, pendere ex illius intentione: de qua si alias non constet, eam esse deprehendam ex coniecturis: vt si de matrimonio inter ipsos contrahendo antea tractabatur, satis apparet promissionem non esse gratuitam: sin autè de contrahendo sermo nullatenus fuerit, sed promissio appareat facta ob aliquod beneficium acceptum, apparebit cõsequenter promissionem esse gratis factam, non autem per modum contractus. In dubio vero iuxta sponsaliorum naturam, que est vt sint contractus mutui, praedictus censetur respectiue promittere: & ideo resiliere posse, altero non repromittente.

46. Tertio, sponsalia, vt firma sint ac valida, requirunt vt promissio acceptata sit ab eo cui fit. Cum enim, vt ante dictum est, requirant repromissionem, multo magis requirant acceptationem, nec sufficit esse promissionem simplicem. Difficultas est autem an cum promissio futuri matrimonij fuerit tantum simplex, reuocari possit quamdiu ab eo cui facta fuit acceptata non est siue per se, siue per alium. Eam latissime Sanchez tractat in eodem lib. 1. disp[ut]at. 6. & 7. Quam videre poterit qui volet: nobis enim sufficere posse videtur generalis doctrina de promissione, qua tradidimus in precedenti lib. 25. cap. 6. cuius applicationem ad illam ipsam difficultatem facere, est facile.

Quarto, sponsalia requirunt deliberationem, quali exigitur & sufficit in materia culpae lethalis: vt consensus in eam sit peccatum mortale, nam sponsalia siuapte natura obligant sub peccato mortali, vt docebitur in sequenti cap. 35. ideoque ex natura sua requirunt deliberationem ad peccatum: mortale requisitam. Id quod Sanchez late tractat in sequenti disp[ut]at. 8.

47. Quinto, sponsalia requirunt, vt personae inter quas contrahuntur sint habiles ad matrimonium. Namque sponsalia sunt promissio futuri matrimonij: & ideo ad matrimonium inhabiles, sunt & ad sponsalia. Pro quo facit regula 39. iuris in 6. Cum quid prohibetur, prohibetur omnia quae sequuntur ex illo. Facit item lex O. ratio ff. De sponsalibus. Obseruandum est autem primo, quod ex Soto & Nauar. Sanchez habet in eodem lib. 1. disp[ut]at. 15. num. 2. impedimentum matrimonij quamuis non dirimat ipsum, sed solum impedit licite contrahi, si sponsalia praecedat, reddere ea inualida: quia promissio rei illicitae nequit obligare: neque in malis promissis expedit fidem seruare, vt habet 69. regula iuris in 6. Potest tamen fieri promissio futuri matrimonij sub conditione si impedimentum auferatur, aut fieri pro eo tempore quo sublatum fuerit impedimentum existens temporaneum. Prioris horum exemplum est, cum quis haereticæ promittit nuptias si ad fidem Catholicam reuertatur. Posterius vero, cum quis castitatem ad tempus vouit, & promittit matrimonium post illud tempus inire. Non essent eiusdem sponsalia valida, si promitteret matrimonium inire, animo illud consummandi eo ipso tempore quo ad castitatem tenetur: quia promissio esset rei illicitae. Sanchez ibidem pro hac doctrina aliquot auctores citat.

De sponsalibus impuberum obseruanda.

47. Obseruandum est secundo, duo esse impedimenta, quae quamuis dirimant matrimonium, non efficiant tamen sponsalia inualida. Prius est impedimentum ætatis: licet enim matrimonium nequeat valide contrahi ante annos pubertatis, vt habitum est in praeced. cap. 22. possunt tamen esse sponsalia post septennium, ex cap. Literas, & cap. Accessit, & cap. Ad dissoluendum De le spons. impub. & cap. vico, eod. tit. in 6. De qua re Sanchez agens in eod. lib. 1. disp[ut]at. 16. sequentia notat aliis auctoribus citatis.

Primum est: illius differentiae inter matrimonium & sponsalia hæc esse rationem, quod ad sponsalia sufficiat usus rationis, & ad matrimonium, requiratur praeterea potestas generandi quae longe tardius aduenit.

Secundum est: si vterque aut alter septennis, nondum adeptus sit usum rationis, sponsalia esse nulla: quia debent esse libera: & libertas requirit usum rationis.

Tertium est: si vel vnus dies ad septennium deficiat in contrahente sponsalia, ea esse nulla: quia septennium non diceretur (sicut pari ratione professio censetur nulla, si vel vnus dies deficiat ex 16. annis ad eam requisitis) ideoque ea expresse vel saltem tacite debent ratificari vt valida sint. Quae tacita ratificatio praesumitur ex cohabitatione in eadem domo, aut ex verbis vel factis v. g. osculis, quibus post septennium ostendunt voluntatem seu consensum in futurum matrimonium in ipsis esse. Quo consensu deficiente, quantumcumque ex talibus signis sponsalia in foro externo praesumantur: in foro tamen conscientiae, nulla esse iudicari debent: vt cum exhibente, talia signa nullam habent notitiam sponsaliorum quae ante septennium contraxerunt: sic enim in illa consentire nequeunt, quandoquidem nihil possumus velle nisi cognitum. Item cum nesciunt celebrata tunc temporis sponsalia, fuisse nulla. Nam licet per errorem putent esse valida, ideoque in illa consentiant, nihil agent: quia error tollit consensum ex lege. Si per errorem ff. de iuris d. omnium iudicium. Quae de re plenius Sanchez num. 7.

Quartum est: ex probabiliori sententia valere nihil minus sponsalia ante septennium si malitia suppleat ætatem, id est, si ante septennium rationis usus contrahentibus adsit, vt tolet nonnullis praecocis ingenij pueris. Probatur: quia cum sponsalia sint via & dispositio ad matrimonium: eo ipse quod ius disponit in matrimonio malitia supplere ætatem, censetur idem in sponsalibus dispositum iuxta legem O. ratio ff. de sponsal. Pro quo magnam aucthorum multitudinem citat Sanchez num. 9. Addens in 10. & 11. ante septennium in puero non praesumi rationis usum, nec sponsaliorum validitatem: post illud vero, vtumque praesumi, nisi contrarium probetur. Ratio est: quia in dubio, ac vbi contrarium non apparet, sequenda est iuris determinatio: alioqui ea esset frustra. Item in nu. 13. & 14. valida esse sponsalia in quacumque ætate contracta: siue ordinaria siue miraculosa via usus rationis acceleretur. Ratio est: quia septennium requiritur ad sponsalia non quasi necessarium: sed quia ius praesumit usum rationis ea ætate aduenire. Demum in num. 15. ad valide contrahenda sponsalia notat eum rationis usum sufficere, qui satis est ad eccandum mortaliter: cum ad potu perpetuae castitatis, cuius obligatio maior est quam sponsaliorum, is sufficiat: & maior libertas non sit, necessaria ad se obligandum Deo, quam diabolo.

249. P O S T E R I U S impedimentum dirimens matrimonium, non autè sponsalia, est absentia Parochi vel testium: nam quamuis Parochus cum duobus vel tribus testibus debeat adesse quando matrimonium celebratur, vt ipsum sit validum, iuxta definitionem Concilij Tridentini prout expositum est à nobis in precedenti cap. 23. id tamen de sponsalibus idem Concilium non statuit: ita vt clandestine contracta possint esse valida. De qua re Sanchez lib. 1. De matrimonij disp[ut]at. 12. In sequente 15. docens censenda item iurata: quod tamen plures ab ipso ibidem nu. 1. relictæ negant: quorum sententia tenenda est omnino, quando talia sponsalia dirigerentur ad contractum matrimonij illicitum ob aliquod impedimentum, aut ad iniuriam vel scandalum proximi. Difficultatem autem quae moueri solet, an matrimonium ob Concilij Trident. definitionem inualide contractum, vim habeat sponsaliorum, idem auctor bene tractat in eodem lib. disp[ut]at. 20. statuens tale matrimonium non obligare, ne quidem vt sponsalia, etiamsi iuratum sit & secuta sit copula: nisi illud contrahentes habuerint animum obligandi se eo modo quo valent. Licet autem non valeant obligare se per matrimonium clandestinum, possunt tamen per sponsalia clandestina. Pro pleniore intelligentia legendus est idem auctor.

CAPVT XXXV.

De obligatione quam sponsalia inducunt.

S V M M A R I V M . I

- 250 Sponsalia obligationem inducunt, eamque sub mortali: & quid si ore solum tenus facta sint.
- 251 Obligatoria sunt contracta cum intentione obligandi se: etiamsi adfuerit intentio non implendi.
- 252 Sufficere potest ad obligationem, vt intentio illa sit tacita: quæ cum non supplet defectum expressum, cessat talis obligatio.
- 253 Probabile est non valere sponsalia contracta animo promittendi quidem, non tamen se obligandi.
- 254 Quatenus obligetur qui dubitat a sponsalia contraxerit.
- 255 Obligatio illius qui sicte contractis sponsalibus virginem destorauit.
- 256 Quod ex ficta promissione non obligetur destoratum ducere: si ea inferioris aut etiam paræ sit conditionis, sed antea corrupta.

250. Sponsalia obligationem inducere patet, quia sunt contractus. Non enim sunt nuda promissio; sed acceptata, eaque mutua seu reciproca, ex præcedenti num. 244. versu Secundo. Omnis autem contractus obligat ex iustitia. Quam obligationem esse sub mortali, patet quia est in re graui: in qua si ea non impleatur, magna iniuria fit proximo. Ita Sanchez lib. 1. disp. 27. in eam sententiam multos auctores referens. Ex qua sequitur, si sponsalia fornicetur cum alio, quæ cum sponso suo, circumstantiam esse exprimendam in confessione tanquam mortaliter aggravantem peccatum illud fornicationis. De qua re idem Sanchez in eod. lib. 1. disput. 2. Quamquam non licet, ad obuiandum tali violationi in contractu sponsalium penam apponere, nec appositam violator soluere tenetur, ex cap. Gemma De sponsal. Id quod late idem auctor persequitur in eodem lib. disput. 30. & tribus sequentibus.

Porro obligationem prædictam sequi ex veris sponsalibus, dubium quidem non est: sed an sequatur etiam ex sponsalibus fictis, seu quæ sine animo promittendi aut se obligandi, aut promissum implendi sunt; difficultas est quam Sanchez late tractat in eodem lib. 1. disp. 9. 10. & 11. contenti erimus aliquot propositiones adferre pro quotidiana praxi.

Prima est: Si promissio sit omnino ficta, & ore solummodo tenus facta, neque sponsalia esse, neque obligare ex vi promissionis. Ratio est quia tunc non est vere promissio sed tantum promissionis fictio: per quam tamen promittens peccat mortaliter contra iustitiam legem præscriptam in contractu vtriusque obligatorio, qualis est contractus sponsalium, & eoque contrahentium vere contrahat. Cæterum si is qui sicte promissit postea interne consentiat, dum alter nondum renouauit consensum, sponsalia conualescunt per tradita ab eodem auctore in sequenti libro 2. disput. 32. quest. 3. Ratio vero est: quod ad contractuum validitatem sufficiat contrahentium consensus simul esse moraliter: seu non nimis magnum interuallum interesse inter vnum & alterum: prout in proposito casu contingit, in quo vnus consensus de se validus est, & ad matrimonium sufficiens. vtpote, cui nihil ad id deest, nec reuocari: accedente ei vero consensu, pro ficto. Quare in eodem casu conualescent sponsalia, cum ad ea sufficienter concurrant, ad validitatem ipsorum requisita.

251. Secunda propositio est: Si quo tempore facta sunt sponsalia adfuit vera intentio obligandi se: etiamsi promittens statim post, animum habeat se non obligandi, eadem sponsalia valere, & obligare. Ratio est, quia ex promissione, obligatio iam orta fuit: cui stare tenetur.

Tertia propositio: Si contrahentes sponsalia animum habeant se obligandi, non tamen implendi quod promittunt, sponsalia item esse valida: quia peruersa intentio non implendi rem promissam non exigit ab obligatione, quæ materialiter confurgit ex promissione facta animo se obligandi.

252. Quarta propositio. Eum qui explicitè quidem, ac tunc non habuit animum se obligandi, habuit tamen implicitè

seu virtute (vt is qui conscius erat naturæ promissionis, & obligationis ex ea confurgentis: sed tunc non meminit illius) manere obligatum. Ratio est: quia cum obligatio naturaliter permanet ex promissione, intendens promittere, censetur & se obligare promittendo.

Quinta propositio est, Eum qui ne implicitè quidem habuit voluntatē se obligandi (quia scilicet naturam promissionis & obligationē ex ea confurgentem profusus ignorauit) non manere obligatum. Ratio est: quia obligatio promissionis confurgit ex libera promittentis voluntate: quæ non adest in tali casu propter ignorantiam: nihil enim est magis liberæ voluntati contrarium, quam ignorantia & error, ex lege Si per errorem ff. De iurisdic. omnium Iudicum.

Sexta propositio est, Quamuis plerique sentiant (quos Sanchez refert lib. 1. disp. 9. num. 4.) sponsalia valere & obligare, quando promissio fit animo quidem promittendi, non tamen se obligandi: contrarium tamen non carere probabilitate. Pro hac idem in sequenti num. 5. aliquot auctores citat: & probabilitatis rationes adfert, tum alias, tum quod sponsalia sunt promissio, cuius obligatio confurgit ex lege priuata, quam promittens sibi imponit: non enim oritur ex alia lege, quam ex priuata hominis voluntate. Unde cum nulla lex obliget nisi legislator obligare intendat: neque obligabunt sponsalia contracta cum intentione non obligandi se.

Si quis opponat sponsalia consistere quidem ex hominis voluntate, sed iis contractis, obligationem esse ex iure diuino & naturali. Responderi potest legem diuinam ac naturalem non obligare circa rem arbitrio hominis relictam, nisi supposita voluntate hominis obligationem imponentis: quæ voluntas deest in proposito casu.

Si vterius urgeat, ex promissione naturaliter sequi obligationem, Ergo qui illam velit, velle & hanc: quia qui vult antecedens, vult & consequens. Illud necessario. Responderi potest ex sola vera promissione, naturaliter sequi obligationem, non autem ex tantummodo apparente ac ficta: qualis est ea quæ fit animo non obligandi se: in qua adicitur conditio contraria naturæ ipsius promissionis, atque adeo eiusdem destructiua. Sic enim in cap. finali, De condit. appositis, statuitur matrimonium carere effectu, nullumve esse, si conditiones contra substantiam eius inferantur.

Procedat autem propositionem hanc, quantumcumque talis promissio (facta inquam sine intentione se obligandi) iuramento confirmaretur, idem auctor sentit, post multos alios quos refert in sequenti num. 9. Ratio est: quia in hoc casu vt promissionis ita & iuramenti implendi obligatio pendet ex spontanea voluntate hominis sibi imponentis legem. Ad quod facit illud ex D. Gregorio relatum, in cap. Humanæ, 22. quæst. quinta. Humanæ aures talia verba nostra iudicant qualia foris sonant: diuina vero iudicia, talia foris audiunt qualia ex intimis proferuntur. Nec obstat quod ex D. Hieronymo habetur in cap. Quæcumque, eadem quæst. Quæcumque arte verborum quis iurat: Deus tamen, qui conscientia testis est, ita hoc accipit, sicut ille cui iuratur intelligit. Nam interpretandum est de iuramento assertorio, quo quis iuridice rogatus iurat contra mentem rogantis: aut de promissorio, quod fit animo se obligandi, non item implendi quod promittitur.

Septima propositio est, Dubitantem vtrum sponsalia contraxerit, si ratio dubitandi sit, quod adhibita sufficienti diligentia scire non possit an promiserit matrimonium, non obligari: secus vero si ratio dubitandi sit, quod est certus sit de promissione matrimonij dubitat tamen de animo se obligandi. Prior pars probatur: quia cum in dubio melior sit conditio possidentis: quamdiu dubitatur an voluntas sit vinculo adstricta, an permaneat libera, censenda est permanere in sua libertate. Posterior vero pars probatur: quia verba exterius prolata signa sunt naturaliter intentionis interioris, nec vllus præsumitur id dicere, quod non habet in corde. Quæ de re Sanchez lib. 1. disput. 9. num. 11. & duobus sequentibus.

Vltima propositio est, Fictæ promittentem, qui sub ea

REGINA
DI
PRACT.
INDR.
E. V

promissione virginem defloravit: teneri sub mortali eam ducere. Hæc multorum est, quos refert Sanchez in sequenti disput. 10. Et probatur: quia iustitia commutativa, contra quam talis peccat, non tantum perit vt reddatur æquale, sed etiam vt reddatur illud ipsum quod ex iustitia debetur. Nec enim potest solui vnum pro alio: vt si equum furatus es alicui, non potes eo inuito pecuniam, non item equum, restituere. At in proposito casu, ex iustitia debetur consensus verus in matrimonium, cum de eo initus sit contractus sub conditione quæ impleta est à puella faciendo sui corporis copiam. Neque refert, quod ficta fuerit promissio: nam eo non obstante promittens tenetur promissum implere: sicut promittens Petro centum si Romam eat, ipso eunte tenetur centum promissa solvere.

Limitanda est autem propositio hæc, prout idem Sanchez in eadem disput. num. 5. & aliquot sequentibus habet: vt non procedat cum in diuitiis, nobilitate, aut alia eiusmodi conditione talis disparitas fuerit viri & feminae, vt hæc merito credere debuerit se ab illo decipi. Aut ex verbis vel aliis clavis coniecturis facile nosse poterit fallacem promittentis animum: quia tunc videtur fraudi voluntarie consentire. Nec item procedat si ex matrimonio scandalum magnum aut malus exitus probabiliter timeretur, quia tunc satis esset pecuniis damnum illatum resarcire, etiam si sponsalia essent vera. Nec item procedat, si ex parte quoque feminae intercesserit deceptio notabilis: qualis censeretur esse corruptæ, se fingentis virginem: aut pauperis, se fingentis diuitem, aut alia eiusmodi, sufficiens ad vera sponsalia dissoluenda iuxta dicenda in sequenti cap. Sicut nec si femina deflorata, postea fornicetur cum alio: nam hæc est iusta causa recedendi à sponsalibus.

SED queri potest, An quando femina ignoravit excessum quo viri conditio superat suam conditionem; aut si nouit quidem, sed taliter facta est ea promissio, vt poterit rationabiliter credere non fictæ sed vere fieri: An inquam deflorator ille fictus teneatur defloratam ducere. De qua re, in eadem disput. 10. num. 20. & 21. Sanchez in vtramque partem auctores refert: & negantem vt probabilior sequitur: quia non tenetur ad eam ducendam, ratione promissionis, cum fuerit ficta & inualida: nec ratione illatæ iniuriæ, quæ ex iustitia quidem debet resarciri: non tamen restituendo plus, quam damnum æstimateur. At minus æstimateur damnum virginitatis, quæ ablata est puellæ vilis conditionis, quam damnum matrimonij viri diuitis ac nobilis. Itaque alia via, vt dotatione, arbitrio boni prudentis que viri sufficiens, poterit damnum huiusmodi compensari.

Similiter ex eodem auctore in sequenti nu. 23. & 24. non tenetur antea corruptam pariter etiam conditionis ducere, cui fictæ promissum matrimonium, si copiam & sui corporis faceret: quia matrimonium longe maius est quam copula cum corrupta: nisi forte hæc esset vidua bonæ famæ, quæ ex ea copula infamiam contraheret, matrimonioque inepta redderetur. Addit idem in sequenti num. 26. quando contrahentes fuerint æquales, vno vere & altero fictæ promittente, si nullum aliud damnum sequatur, quam violatæ fidei: fictum promissorem ad nihil aliud teneri, quam ad penitentiam, qua Deo satisfaciat pro peccato quod commisit deceptione vtendo in re ad matrimonij sacramentum ordinata. Namq; homini non obligatur ex promissione quæ, vt pote ficta, nulla est: neque ratione iniuriæ illatæ, quia nullum ex hypothesi, inde secutum est damnum alteri.

CAPVT. XXXVI.

De dissolutione sponsaliorum.

SUMMARIUM.

257 Peccatum est mortale sponsalia dissoluere sine iusta causa: quarum prima est remissio partium consentientium in dissolutionem.

258 De ingressu religionis quatenus sit causa iusta dissoluendi sponsalia.

- 259 De voto simplici castitatis, quo modo ita sit causa iusta.
- 260 Dissolutio sponsaliorum per suspensionem sacri ordinis, aut per matrimonium postea inuitum.
- 261 Dissolutio ratione ætatis, aut lapsus termini præfixi, aut absentia sponsi.
- 262 De fornicatione quatenus sit iusta causa dissolutionis sponsaliorum.
- 263 De superueniente impedimento matrimonii, aut corporis infirmitate.
- 264 De cognita post sponsalia, notabili sponsi seueritate, ac descandalo, & de Pape dispensatione.

257. **C**ommunis consensus est, illum mortaliter peccare qui absq; iusta causa matrimonium contrahere non vult post facta sponsalia, etiam non iurata: vnde pena illi imponenda statuitur, vt cap. 1. De sponsa duorum. Et patet ex iis quæ initio præced. cap. dicta sunt. Iusta autem istiusmodi causa multiplex est, vt videre est apud Sylu. in verbo Sponsalia quest. 10. & Nauarr. in Enchir. cap. 22. num. 25. & aliquot sequentibus. De quibus copiose Sanchez in lib. 1. De matr. disput. 42. & reliquis sequentibus. Eas paucis perstrinxisse contenti erimus.

PRIMA CAUSA, de qua Sanchez in disput. 52. est remissio partium, consentientium in dissolutionem, ex cap. 2. De sponsali vbi adducitur similitudo societatis quæ mutuo sociorum consensu dissoluitur, sicut & contrahitur. Omnis enim res per quas causas nascitur, per eadem dissoluitur, cap. 1. De regul. iuris. Procedit autem hæc causa quantumcumque sponsalia fuerint iuramento confirmata. De quo legendus est idem in eadem disput. 52. a num. 6.

258. SECUNDA CAUSA, de qua idem in prius citata disput. 42. est ingressus religionis etiam professione nõ secuta. Cum enim ingrediens religionem satis declaret se sponsalibus renuntiare, liberam facit potestatem manenti in sæculo similiter renuntiandi. Quod procedit siue ingrediatur vero perseuerandi animo; siue fraudulenter, animo egrediendi: nisi quod in hoc casu, etiam si alium faciat liberum ab obligatione, non tamen se: quia nemini sua fraus patrocinari debet, cap. Ex tenore De rescriptis.

Hic moueri possunt aliquot quæstiones. Prima, An sponsalia iurata dissoluantur per ingressum religionis. Secunda, An emissio post sponsalia, religionis aut perpetuæ castitatis voto, possit quis matrimonium contrahere cum firmissimo animo ingrediendi religionem ante illius consummationem. Tertia, An illo eodem modo, possit matrimonium contrahere is, qui nullum tale votum emisit. Quarta, An post sponsalia contracta cum virgine, & sub spe matrimonij ea deflorata, liceat defloratori ingredi religionem non contracto matrimonio? aut contracto quidem, sed non consummato. Quinta, An qui prius emissio religionis aut perpetuæ castitatis voto virginem deflorauit, data fide de matrimonio contrahendo, teneatur potius ad matrimonium, quam ad voti obseruationem.

Earum explicatio, se Sanchez persequitur consequenter in disp. 43. 44. & 45. Paucis autem respondemus.

Ad primam, quod ante vniuersæ dictum de sponsalibus, locum habere etiam in iuratis: quia iuramentum sortitur naturam & conditiones actus super quo interponitur ex cap. Quæ ad modum, De iur. iurando. Et ideo si ea sit natura & conditio sponsaliorum vt per ingressum religionis dissoluantur, eandem retinebunt, nec mutabunt ob oppositionem iuramenti ei factam.

Ad secundam, alienum esse à recta ratione, vt quis obliget se ad id quod nullatenus implere intendit; præsertim in casu illius quæstionis, in quo (cum se exponit periculo votum violandi, propositi mutatione) aliquatenus derogat dignitati voti & religiosi status, imo & dignitati sacramenti, & iniuria afficit sponsam: quæ compelleretur expectare donec professus sit: interim habita pro vxore Monachi: nec facile inueniet, cui nubat digno. Ex quibus incommodis intelligitur committi in eo peccatum mortale, prout Sanchez expressit, alios referens disput. 43. num. 7. exceptis tribus casibus, quos idem proponit in sequenti num. 8. Primus est, quando notabilis adesset metus propriæ famæ aut vitæ amittendæ, compellens ad contrahen-

dum. Secundus, quando quis adstrictus voto ingrediendi religionem tenetur inclusus, nec exitum obtinere potest, nisi contrahendo matrimonium. Tertius, quando ad vitandum magnum scandalum tale quid fit. Ad tertiam quaestionem eadem responsio est, quae ad praecedentem. Nam pro illius parte negante eadem rationes militat, addita exceptione trium memoratorum casuum.

Ad quartam, Sanchez quaest. 44. respondet, de floratorem teneri in eo casu de floratam ducere. Ratio est: quia nequit aliter satisfacere debito, cui adstrictus est iustitia vinculo: praesertim cum non sit permittum inuito creditore, vnum pro alio reddi: ex lege 2. §. Mutui ff. Si certum petatur. Quod, addit idem ibidem, pariter dicendum est, cum non intercessit quidem copula: sed femina magnam famam iacturam passura est culpa promittentis matrimonium, nisi ipsum contrahatur: prout supponimus, cum aliud remedium non suppetat ad talem infamiam vitandam. Neque in talibus casibus, addit idem consequenter, promissor satisfacet illi debito, si matrimonium contrahat, & ante illius confirmationem ingrediatur religionem: quoniam ea ratione non tollitur damnum virginis & famae. Aduerte autem in istiusmodi casibus, sicut & quando coniugatus facit votum castitatis, non valere quidem votum in praedictum iudicium, valere tamen in praedictum iudicium: adeo vti iusta aliqua de causa solutis sponsalibus, teneatur simpliciter seruare castitatem, quam vouit. Ad quintam. In eo quoque casu contrahendum esse matrimonium non obstante voto castitatis: quod ex communi doctrina non obligat rebus notabiliter mutatis, prout accidit in eodem casu per vinculum iustitiae fortissimum superueniens: & grauissimum proximi damnum sequitur, si matrimonium non contrahatur. Pro quo alias rationes habet Sanchez disput. 45. & soluit contrarias. Interea admonens in num. 5. istud non procedere, si femina sciuerit promittentem sibi matrimonium, esse adstrictum voto, cum quo non potest licite illud contrahere. Cum enim scienti & consentienti non fiat iniuria, neque dolus, ex regula 27. iuris in 6. praedictum iustitiae vinculum cessabit, votumque perseverabit in toto suo vigore, respectu etiam talis feminae.

TERTIA CAUSA IUSTA dissolutionis sponsalium (de qua idem in sequenti disput. 46.) est votum simplex castitatis, eadem sponsalia praecedens: nam facit ille irrita, tanquam continentia rei illicitae promissionem. Quod si id ipsum votum sponsalia sequatur, difficultas est an ea dirimat. Pro qua Sanchez rationes & auctores adfert in utramque partem: & negantem probabilioris iudicat, iuxta cap. Veniens tit. Qui clerici vel vouentes: ubi feminae quae matrimonium promisit, poenitentia imponitur de fide mentita sponso; etiam si post promissionem, votum castitatis emiserit: vnde patet ipsum non dirimere sponsalia. Et ratio est, quia Deus non acceptat promissionem rei prius promissae alteri, tanquam factam in alterius praedictum. Addit idem nihilominus nu. 10. licitum esse votum castitatis, post sponsalia, si eodem animo ingrediendi religionem: cum illa non impediunt talem ingressum: aut factum quidem animo promissum implendi matrimonio in se: sed pariter animo obligandi se ad castitatem, quantum potest ex sua parte. Nam ea ratione, ipsi etiam coniugari possunt castitatem vouere.

Sed aliquis obiiciet, quod si votum simplex castitatis subsequens sponsalia, ea non dirimat, neque impedit matrimonium in eis promissum: quod aduersatur antedictis num. 184. Respondendum est in proposito casu votum sponsi obligare tantum in praedictum sui ipsius: ut scilicet teneatur illud seruare si sponsalia dirimantur iusta aliqua de causa: itemque seruare quantum potest si matrimonium contrahere compellatur, ut non petendo debitum: non vero obligare se in praedictum sponsae (ut facit obligando se ad ducendam eam cui fidem dedit) sicut & votum castitatis emissum a coniugato valet in praedictum ipsius: ita ut non possit debitum petere: non item in praedictum vxoris, cui proinde poenitentia tenetur debitum reddere.

260. QUARTA CAUSA est, susceptio sacri Ordinis: quae suscipiente reddit incapacem sacramenti matrimonij. De

voto quo quis post sponsalia se ad eandem susceptionem adstringeret, idem esse dicendum ac ante de voto simplici castitatis, docet Sanchez disput. 47. nempe non dissoluit sponsalia, & sic vouentem teneri matrimonium contrahere, nisi ingressum religionis eligat: aut nisi fides sponsaliorum, cui renuntiasse censetur, ei remittatur ab altera persona: aut aliqua alia iusta de causa sponsalia ipsa soluantur. Iis solutis tenebitur illud suum votum implere sacrorum ordinum susceptione.

QVINTA CAUSA est matrimonium subsequens cum alia persona contractum, ex cap. finali 27. quaest. 2. & cap. Si inter De sponsal. & cap. 1. De sponsa duorum. Quod intelligit si matrimonium illud sit validum. Nam inualidum non tollit obligationem sponsaliorum iuxta regulam 52. iuris in 6. Non praestat impedimentum, quod de iure non sortitur effectum. Per posteriora sponsalia vero etiam iurata non dissolui priora (quod Sanchez tractat disput. 49. & 50.) probatur: quia non modo promissio, sed etiam iuramentum factum de re iniqua & in irrationabile praedictum proximi, non est obligatorium, ex regula 58. iuris in 6. & ex cap. Cum contingat, De iure iurando.

Aduerte tamen, si posteriora sponsalia sint coniuncta cum carnali copula habita affectu maritali, ubi Concilij Tridentini decretum, de quo egimus in praeced. cap. 23. non est promulgatum (quia tunc transeunt in matrimonium) dare causam sufficientem dissolventi praecedentia sponsalia. Imo & ubi promulgatum est idem decretum ratione grauitatis damni illati per posteriora sponsalia, potest ex quadam aequitate priorum obligatio, quasi moraliter impossibilis, cessare: ut quando virgo de florata magnam honoris iacturam faceret, & altera non nisi modicum damnum pateretur ex non seruata ei fide. Haec enim posterior ex charitate tenetur, tale modicum damnum pari ad vitandum alterius damnum grauissimum. Ex iustitia vero non tenetur: quia per iniuriam illatam alteri, non perdidit ius quod habuit quaesitum. Si quaeras, an si priora sponsalia iusta de causa dissoluantur, is qui posteriora illis adiecit, eadem posteriora implere tenetur. Respondetur negatiue, quia non valuerunt: ne quidem in ratione promissionis: utpote quae fuerit rei illicita. At ex regula 18. iuris in sexto, Non firmatur tractu temporis quod ab initio non subsistit. Videri potest Sanchez disput. 50. num. 5.

SEXTA CAUSA est, aetas: quando enim sponsalia contrahuntur ante pubertatem, impubes cum peruenerit ad pubertatem, non ante, potest illis renuntiare si voluerit, nisi antea interuenerit carnalis copula, ex cap. A nobis, De sponsal. impub. Item nisi fuerint sponsalia iurata, a quibus ne quidem impuberi licet recedere cap. Ex literis 2. De sponsalibus. Cum autem alter contrahentium fuerit pubes, non licet ei resilire a sponsalibus etiam si impuberi liceat, ex cap. De illis 15. fin. De desponsal. impub. Legi potest Sanchez disput. 51.

SEPTIMA CAUSA est, lapsus termini praefixi in sponsalibus. Si enim cum sponsalia contrahuntur terminus apponatur ad finiendam obligationem: ut quando contrahentes non absolue dant sibi fidem de matrimonio contrahendo, sed de contrahendo in tali termino, tunc lapsus termini ab obligatione liberat illum per quem non stetit quominus contraheretur, ex cap. Sicut, De sponsal. Quod idem dicendum est cum a Iudice tempus adimplendis sponsalibus designatur ob imminens periculum fornicationis. Eum vero per quem nullo iusto impedimento detentum, stetit ne contraheretur: idem lapsus non eximit ab obligatione contrahendi: ne alioqui ex culpa sua reportet commodum. Quod si terminus appositus sit tantum ad sollicitandam obligationem per sponsalia contractam, lapsus illius nullam habet vim eximendi ab obligatione. Videntur est Sanchez disput. 53.

OCTAVA CAUSA, de qua idem disput. 54. est absentia sponsi, cum se transtulit in regionem longinquam sine licentia sponsae: tunc enim huic liberi est nubere alteri, quantumcumque sponsalia fuerint iuramento stabilita, ex cap. De illis, Extra. De sponsal. Nota quod si sponsus esset in loco propinquo, expectari deberet, vel requiri ut intra certum tempus contrahat matrimonium: sique iusto impe-

REGINA
DI
PRAE
INDR
E. V

dimento decineatur, non esse temere dirimenda sponsalia: sed attestata sponse qualitate, quæ forsitan ex mota exponitur fornicationis periculo. Ita aliis citatis Sanchez num. 11. Addens in 12. *aliis item citatis*, cum de proximo sponsi reditu spes fuerit, nõ dissolui sponsalia, quia transferendi verbum, quod in memorato cap. ponitur dum dicitur, *Dimittit terram, se ad alias partes transferens*, importat diuturnitatem quamdam. Subiungens præterea in 13. cum sponsus de licentia sponse transiit in regionem longinquam, inter eosque conuenit de absentia tempore expectare; nisi constaret ei sponsum inculpabiliter non venire tempore præfixo. Denique in 14. sponsam de futuro non teneri sponsum vagantem sequi: quod ad citatum cap. De illis, verbo *Transferentes*, glossa notat. Atque adeo, si post sponsalia contracta, sponsa uelit sponsum uelle mutare domicilium, se in alium locum transferendo: posse resiliere, cum notabilis facta sit mutatio non præcognita: nec sponsa teneatur sequi sponsum sicut uxor tenetur sequi virum.

262. **NONA CAUSA**, est fornicatio sequens ipsa sponsalia, etiam si iuramento sint firmata, ex cap. *Quemadmodum, De iureiur.* Agens de hac Sanchez *disp. 55.* sequentia notat. Primum, idem esse dicendum de spiritali fornicatione, hoc est, si alteruter ex sponsis labatur in hæresim: quoniam ea est quoque notabilis mutatio inter tales personas. Secundum, in hac re nihil referre siue vir siue mulier fornicetur. Referre autem si non fornicetur quidem, sed tamen tactus alterius impudicos, ut *amplexus & oscula*, patiatur. Namque si femina tales patiatur cedit in magnum viri dedecus: non item in magnum dedecus feminae, si vir patiatur: quo fit, ut vi. o. non autem feminae, detur in tali casu sufficiens causa recedendi a sponsalibus. Tertium ob eandem rationem, viro sufficientem recedendi causam esse, *femina non item*, quando fornicatio fuerit vi extorta, aut quando uterque similiter lapsus fuerit in fornicationem. Nam in talibus etiam casibus, multum notabilis mutatio contingit ex parte viri, quem sponsa fornicatio, tanquam longe turpior, maiore infamia afficit, quam sua fornicatio afficiat sponsam, prout patet experientia. De quibus Sanchez *in citata disp. 55. a. num. 7.* Postremum est, de quo in præced. num. 6. Causam hanc dissolventi sponsalia esse in fauorem solius innocentis: ideoque fornicantem adstrictum manere: quia delictum ipsius non debet ei præstare immunitatem & absolutionem a contractu. Quæ ratio ostendit idem esse statuendum in casibus duarum præcedentium causarum, hoc est, non liberari ab obligatione sponsaliorum culpabiliter transgredientem præfixum eis terminum, aut longe absentem diutius, quam par esset.

DECIMA CAUSA est, conditio sub qua contracta fuerint sponsalia. Nam si talis conditio non euenierit nihil actum esse censebitur, ex cap. De illis, tit. De condit. appositis. Dum adhuc autem expectatur conditionis euentus, non licet resiliere: ut *lib. 5. disp. 6. num. 8.* pluribus aliis citat. docet memoratus Sanchez. Et ratio est, quia ex tali contractu nulla alioqui obligatio daretur, & sic usus illius esset vanus.

263. **VNDECIMA CAUSA** est, superueniens matrimonio impedimentum maius, quo promissum redditur impossibile. Exemplum est, si quis cognoscat sponsa consanguineam in 1. vel 2. gradu. Impedimentum verominus superueniens sponsalibus (excepto voto simplicis castitatis, quod fecimus tertiam causam) nihil obstat: ut argumentum est quod consuetudo obtinuerit prout in præcedenti nu. 192. annotauimus ex Nauar. *in Enchir. cap. 22. n. 85.* ut ad contrahendum matrimonium dispensatio in eius generis impedimenti non petatur. Quod quidem Sanchez *lib. 1. disp. 56. nu. 3.* attingens, non improbat.

DVODECIMA CAUSA est, foeditas seu deformitas notabilis vni ex sponsis superueniens: qualis esset a missio nasi vel oculorum, aut paralysis, vel lepra, aliusve morbus contagiosus. Pro quo est textus in cap. *Quemadmodum, §. Quod si, De iureiur.* Id quod præcedit etiam in aliis, quæ notabilem deformitatem adferunt, etiam si sponsalia sint iuramento firmata. Et ratio est: quia cum pro-

missio quam iuramentum intelligitur rebus in eodem statu manentibus: talia autem faciunt magnam rerum mutationem. Monet autem Sanchez in *seq. disput. 57. num. 5.* quod cum hæc causa sit in fauorem illius qui perseuerat illæsus, ea occurrente sponsalia dissolui tantum ipso volente, non item nolente: nisi matrimonium cum aliqua istiusmodi infirmitate contractum, adferret infirmo notabile siue animi siue corporis detrimentum: quia tunc ex parte quoque illius, status rerum esset notabiliter mutatus: quod ei sufficit, ut non teneatur stare fidei sponsaliorum.

DECIMATERTIA CAUSA est, notabilis asperitas seu invidia alterius sponsi de nouo cognita: itemque capitales inimicitie inter sponso ipsos exorta. Illa enim est sufficiens causa diuortij, ex cap. *Literas, in fine, De ressit. spoliar.* Erit ergo a fortiori, & dissolutionis sponsaliorum. Has vero ne matrimonium infelices exitus habeat, dare causam sufficientem dissolutionis sponsaliorum quantumcumque ea sint iurata, constat ex cap. 2. & ex ca. *Requisiuit, De sponsal.* Et confirmatur ex eo, quod sponsalia de se ordinentur ad mutuum amorem, & ad contrahendum matrimonij consummati vinculum omnino indissolubile. Istud utrumque pluribus aliis citatis tenet consequenter Sanchez *disp. 58.*

DECIMA QUARTA CAUSA, de qua *idem disput. 59.* est paupertas superueniens: ea enim adfert valde notabilem mutationem: promissioque, etiam iurata, intelligitur rebus in eodem statu permanentibus, argumentum cap. *Quemadmodum, De iureiur.* Addit *idem ibidem in fine*, quod nihilominus si vno sponso in eodem statu permanente, accrescat alteri ingens rerum copia, non ideo dissoluantur sponsalia: quia prior ille non est propterea effectus deterioris conditionis quam fuerit quando sponsalia contraxit.

DECIMA QUINTA CAUSA est timor scandali, aut mali exitus matrimonij: ut quia notabiliter læderetur proximi charitas, dissolueretur parentum pietas, & cognatorum amicitia. Nam cum graue peccatum sit contra charitatem taliter contrahere matrimonium; sponsalia quibus id promissum est, quia sine peccato impleri non possunt, censi debent dirigi. Videri potest Sanchez *lib. 1. disp. 14. nu. 3.*

VLTIMA CAUSA, est dispensatio, quam solus Papa dare potest, ut ex Palud. Sanchez habet *in seq. disp. 61.* quia per sponsalia ius acquiritur tertio, quod nullus potest auferre ab eo, præter Summum principem.

PARS RELIQUA CAPITIS.

In qua traduntur documenta quadam generalia de causis iustis dirimendi sponsalia.

SVMMARIVM.

- 265 Ob inconueniens aliquod notabile superueniens, dissolui possunt sponsalia. Et quod cause sufficientes ad dissoluendum matrimonium, sint quoque ad dissoluenda sponsalia.
- 266 Quatenus dolus reddat sponsalia inuálida.
- 267 Quid sit de eo qui quando contraxit sponsalia, ignorante istam causam ea dissoluenti: & post cognitam, carnalem copulam habuit: quodq; non amittatur ius exigendi promissum, quando causa fuerit occulta.
- 268 Quando ad sponsaliorum dissolutionem requiratur, & quando non requiratur Iudicis auctoritas: & qua ratione fieri debeat talis dissolutio.
- 269 Eadem que ad dissolutionem sponsaliorum sufficiunt in foro externo, sufficiunt & in interno.

HACTENUS in particulari de causis iustis dissoluenti sponsalia, de illis in vniuersum restant quadam documenta noranda.

PRIMUM EST, Quando post contracta sponsalia, etiam iurata aliquod notabile inconueniens aut noua causa su-

peruenit, censendam esse iustam causam ea dissoluedi si ipsa existens à principio impediisset illa contrahi. Probatur: quia tunc censenda est interuenisse tacita contrahentis voluntas, vt ea dissoluerentur, neque promissio obligat ultra promittentis intentionem, quæ non modo actualis, sed & virtualis interuenit, quoad illud quod si cognosceretur, nullo modo fieret promissio. Pro quo documento Sanchez lib. 1. disp. 62. num. 3. multos auctores citat. Addeq; asserenti se minime promissurum fuisse matrimonium, si talem causam adesse nouisset, credendum esse in vtroque foro; quando id ita esse verosimile est iudicio viri prudentis, consideratis negotii circumstantiis in vniuersum. Ea enim quæ in animo consistunt, cum nequeant hominibus sic innotescere, vt probari possint testibus: probantur tantum iuramento partis, vt ex Couarr. & aliis in fine eiusdem disputationis idem Sanchez habet.

SECUNDVM DOCVM. EST, causas sufficientes ad dissolueda sponsalia præcedentia, sufficientes quoque esse ad dissolueda sequentia etiam iurata: si tamen dum hæc celebrabantur illæ fuerint probabiliter ignoratæ. Hoc sicut tractat Sanchez disput. 63. sed sufficit fundamentum illud ex cap. Quomodo, De iureiur. quod rebus notabiliter mutatis promissio non obliget. Quod autem in eodem cap. notantur aliquæ causæ, vt fornicatio, paralysis, lepra, ob quas non soluuntur sponsalia sequentia sicut præcedentia: intelligendum est de talibus, quando eæ non fuerunt probabiliter ignoratæ, dum sponsalia ipsa contraherentur.

266. TERTIVM DOCVM. EST, sponsalia ipso iure irrita, cum dolo admittitur per vnum ex sponsis, dedit causam contractui eorumdem: seu quando causa cur ea contraherentur, fuit quod vnus sponsus alterum dolo deceperit. Esse vero valida, sed deceptum habere ius illa dissoluedi, quando talis doli vnus sponsus particeps non est: sed alter qui cum ipso contraxit, ab aliquo tertio est deceptus, aut certe à nullo, sed tantum ab existimatione sua falsa. De qua Sanchez disp. 64. vbi huius discriminis rationem adfert ex Ludouico Molina; quod contractus cui dolo dat causam quando procedit ex iniustitia alterius ex contrahentibus, sit male fidei contractus, in quo simul concurrant imperfectio consensus & iniuria facta ei cum quo contrahitur contractus oneroso; vnde merito censetur irritus, tanquam inuoluntarius: quandoquidem nullus est, qui non recusat contrahere cum eo qui mala fide, & nocendianimo agere cognosceretur. Adde non expadire bono communi, vt valeant contractus, & maxime sponsalia, quibus dolo vnus ex contrahentibus, causam dedit ei alterius iniuria. Cum autem ex dolo oritur tantum imperfectio consensus, non item iniuria, quam contrahens contrahenti inferat, contractus censeri potest valere: quia est in illius substantiam verus consensus. Nec obstat error, quia is non est circa contractum, sed circa causam contractus: vnde habet vt possit irritari, non autem, vt de se irritus sit.

267. QVARTVM DOCVM. EST, Quando sponsus contraxit sponsalia ignorans causas que suberant sufficientes ad illorum dissolutionem, si eo affectu illa contraxit vt etiam si tales causas nouisset, non destitisset à contrahendo, non esse ipsi licitum sponsalia ipsa dissoluede, ob eadem causas de nouo cognititas. De hoc Sanchez disp. 65. Cuius fundamentum est, quod dolo tunc non det causam contractui, neq; accidat mutatio, quæ si præuisa fuisset, contractum impediisset.

QVINTVM DOCVM. EST, Quod sponsus carnaliter accedens ad sponsam, censetur remittere ius rescindendi sponsalia ratione causæ ignoratæ: siue præcedentis illa, siue subsequens, si tempore copulæ conscius erat illius eiusdem causæ. Hoc probatur à maiori: quia ius perendi diuortium amittit coniux, qui cognoscens causam adesse sufficientem illud petendi, vt fornicatione commissam ab vxore, ipsam nihilominus carnaliter cognoscit: quoniam tali facto censetur renunciare tali iuri: sicut facto diuortio eam cognoscens carnaliter, censetur ei reconciliari. Videri potest Sanchez disputat. 66. vbi in-

ter cetera docet ista procedere, quantumuis sponsus cognoscendo sponsam carnaliter, voluntatem habeat non remittendi: quia posita carnali copula remissio non ex filius voluntate, sed ex iure matrimoniali præsumitur.

SEXTVM DOCVM. EST, Eum ex cuius parte causa est sufficientis dissoluedi contracta vere sponsalia, non perdere ius exigendi promissum, quamuis talis causa latet. Probatur: quia non tenetur proderi defectum suum, vt à Iudice vel ab vxore priuetur iure quæsitio: neque talis priuationis, tanquam pena qua dignus est, tenetur ipsemet executor esse. Istud Sanchez disput. 68. tractans multos citat in contrarium: quod non caret probabilitate: & tanquam tutius videtur in praxi sequendum, cum aliquod notabile damnum haud obstat quin præferatur.

SEPTIMVM DOCVM. EST: Si causa dissoluedi sponsalia, sit moraliter, seu sufficienter ad probabilem opinionem; certa, tam de iure: quia scilicet est in iure expressa, quam de facto: quia certum est eam adesse: sponsalia ipsa posse dissolui propria autoritate, nec desiderari autoritatem Iudicis, nisi scandalum alioqui oriatur. Ratio est, quia nullo iure cauetur autoritatem Iudicis ad id esse necessariam, & dissoluens suo iure vitur. Quod si causa esset incerta, peccatum quoque mortale esset propria autoritate sponsalia dissoluede: quia probabile adest iniustitiæ periculum, ne in dubio alter priuetur iure per illa acquisito. De qua re latius Sanchez disput. 69.

Sub cuius finem monet talem Iudicem esse solum Ecclesiasticum, ordinarium vel delegatum: quia hæc materia est spiritualis, ideoque non pertinet ad Laicum, ac tractatur in foro externo in quo Ordinarius vel ipsius delegatus est Iudex, non item Parochus. Monet etiam recte in disput. 70. causam non esse statim deferendam ad Iudicem: sed prius monendam esse partem, vt dissolutioni consentiat, ne infamiam incurrat. Si que nolit, ad eundem esse parentes, vel Prælatum, vel alios viros pios, qui ad modum patris eam moneant, qua adhuc resistente, eas erit ad tribunal Iudicis eam deferre; in quo probatio sufficientis vt Ecclesia sponsalia dissoluat (quod idem latius disput. 71. explicat) esse poterit vnicus testis, ex cap. Super eo, 2. De testibus, & cap. Præterea, 2. De sponsal. Ratioque est: quia agitur tantum de vitando peccato quod committeretur contrahendo contra Ecclesiæ prohibitionem. Debet autem, vt ille addit in eadem disputat. 71. concl. 2. talis testis deponere, non autem denunciare solummodo. Debet item iurare asserendo se certo scire impedimentum, ac demum debet esse non vilis persona. De quibus ille latius in quibus tanquam spectantibus ad forum externum non est quod immoremur.

OCTAVVM DOCVM. EST, Ad dissolueda sponsalia etiam iurata, satis esse quod vterque sponsus impedimentum fateatur. Ratio est: quia illa confessione satis ostendunt mutuum resiliendi voluntatem. Quod si alter tantum fateatur: isque sit qui matrimonium celebrari optat, cum si ostendat se non contradicere alteri volenti resiliere, sponsalia de mutuo consensu dissolui censentur. Secus vero, si sit ille qui recusat matrimonium celebrari, quia non habetur fides illius confessioni, tanquam facta in suum fauorem, & in præiudicium iuris ab altero quæsit.

269. VLTIMVM DOCVM. EST, In foro conscientie eam cognitionem impedimenti matrimonij sufficere posse ad resiliendum à sponsalibus, quæ satis esset in foro externo. Erit vnus testem ex certa scientia quam habeant iuramentum; aut sciamam (iuxta cap. Super eo, De consanguinit.) sufficientem, cognitionem dare pro foro interno, sicut & pro externo. Ita quoque docet Sanchez in eodem libr. 1. quæst. vltima.

REGINA
DI
PRACTI
FORI
E. V

TRACTATUS V.

De iis que annexa sunt Matrimonio con-
comitanter.

Huius generis sunt modi contrahendi matrimo-
nium, obligatio ad reddendum coniugale debi-
tum, & obligatio cohabitandi. Primus autem
modus in eo consistit, quod matrimonium nonnunquam
omnino libere, nonnunquam coacte contrahatur: ad
cuius intelligentiam sufficiunt dicta de consensu in præ-
ced. cap. 3. & de vi seu graui metu in cap. 13. Secundus ve-
ro modus consistit in eo, quod nonnunquam palam, non-
nunquam clam contrahatur: ad cuius quoque intelligentiam
sufficiunt dicta in cap. 23. Tertius porro in eo, quod
nonnunquam contrahatur absolute: nonnunquam sub
aliqua conditione: ad cuius explanationem nobis primo
loco est hic de tali conditione dicendum. Quartus deni-
que in eo quod nonnunquam valide, nonnunquam in-
ualide contrahatur: qui satis notus est ex antecedentis de
maioribus impedimentis in tract. 3. tit. 2. per totum: nisi
quod de matrimonio per ignoranciam contracto inualide,
superfuit quædam pro praxi necessaria scitu, de qui-
bus secundo loco dicemus: tertio dicemus de obligatione
ad reddendum coniugale debitum, & quarto de obliga-
tione ad cohabitacionem, & postremo de diuortio utriusque
ei obligationi aduersante.

CAPVT XXXVII.

De conditionibus apposisis matrimonio.

SUMMARIUM.

- 270 Differunt hæc matrimonia esse cum causa, esse cum demon-
stratione, aut cum modo, aut cum conditione: & quod nec
demonstratio nec causa nec modus videntur sponsalia.
- 271 Probabile est, conditiones que in matrimonio admittuntur,
vel reiciuntur, admitti quoque & reici in sponsalibus, &
varietas talium conditionum.
- 272 Conditiones non reddentes matrimonium conditionale.
- 273 De conditionibus honestis & possibilibus, qua reddunt ma-
trimonium conditionale.
- 274 Conditio apposta contra substantiam, aut bona matrimo-
nij, reddit ipsum inualidum.
- 275 Quid iudicandum, si non sit quidem contraria: turpis tamen
sit aut impossibilis, & quid de conditione imperinente.

DE his conditionibus agitur in iure canonico cap. 30. l. 1.
& cap. Aliquando, 31. q. 2. & in Decretalibus tit.
De conditionibus apposisis, & à Nauar. in Enchir. cap. 22.
num. 61. & aliquot sequentibus. Couarr. in Epitome 4.
Decretalium parte 2. cap. 3. Syluestro in verbo Matrimo-
nium tertio, ac pluribus aliis. Locò omnium Sanchez
esse potest, qui toto lib. 5. aliis citatis, latissime eandem
materiam tractat. Porro etiam si tales conditiones vix lo-
cum habeant vbi decretum, de quo diximus in supra me-
morato cap. 23. Concilij Trid. promulgatum est: quia in
matrimoniis quæ in facie Ecclesiæ contrahuntur vix ad-
hibentur: tamen vt de matrimoniis sub conditione con-
tractis possit iudicari. Itemque de sponsalibus circa quæ ni-
hil ab eodem Concilio innouatum est: operæ pretium
erit saltem explicare quomodo tales conditiones sint in-
telligendæ, quod fiet per aliquot documenta.

PRI-MVM EST, multum differe matrimonia quæ
sunt cum causa, cum demonstratione, cum modo, &
cum conditione. Nam matrimonium fit cum causa,
quando denotatur causa ob quam contrahitur, commu-
niter quæ declaratur per particulam, Quia: vt contraho
tecum, quia pulchra, aut diues es. Fit verò cum demon-

stratione quando denotatur aliqua qualitas in contra-
hentibus, & explicatur per relatiuum & dictionem im-
portantem aliquam qualitatem: vt Duco te quæ libera
es, aut virgo. Fit autem cum modo, quando significatur
aliqua quali adiectio oneris ad quod contrahens ma-
trimonium vult alterum cum quo contrahit obligare, &
communiter explicatur per coniunctionem vt, dicendo,
verbi gratia, Duco te vt diuitias vel honorem conse-
quar. Fit denique cum conditione quando aliquid ad-
iicitur suspendens contractum: vt dicendo, Contraho
tecum si pater meus voluerit: sicut enim explicans suum
consensum satis ostendit eum talem esse, vt nolit contra-
ctum matrimonij celebrari, nisi existente conditione
quam interponit.

SE-CUN-DVM DO-CVM EST, nec demonstrationem,
nec causam, nec modum per se suspendere contractum
matrimonij, aut vitare. Ratio est: quia nihil eorum spe-
ctat ad substantiam consensu, quo talis contractus per-
ficitur. Nam demonstratio tantum est contrahentis opi-
nio de persona cum qua contrahit. Causa vero est moti-
uum quo is adducitur ad contrahendum: & modus est
quid consequens ipsum contractum. Dicitur est autem,
per se, quia ex accidenti possunt annullare matrimoniū:
vt quando simul cum illis contingit impedimentum ali-
quod ex maioribus, vel ad alterum conditionis: vt quan-
do contrahitur dicendo, Contraho tecum quæ es libera,
vel quia es libera: eaque est feruis conditionis: vel quan-
do contingit aduersari substantiæ, aut bonis matrimonij.
vt cum modus est: contraho vt te relinquam cum inue-
nero pulchriorem, vel vt sterilitatem procures: illud enim
repugnat perpetuitati matrimonij, quæ est de illius
substantia: & hoc proli, quæ est eiusdem bonum. Vi-
dendus est Sanchez in ciuilib. 5. disput. vltima.

TERTIUM DO-CVM EST, Probabile esse condi-
tiones quæ admittuntur vel reiciuntur in matrimonio,
eadem admitti similiter vel reici in sponsalibus. Hoc
Sanchez in eodem lib. disput. 17. num. 2. probat: quia spon-
salia sunt initium quoddam matrimonij: & ideo dispositum
in matrimonio, censetur dispositum in sponsalibus,
lege Oratio, ff. De sponsalibus. Quæ ratio quamuis eludi
possit dicendo sponsalia valida posse dissolui mutuo con-
sensu contrahentium, non autem matrimonium vali-
dum: ita vt non sit consequens, vt si qua conditio matri-
monij, reddat ipsum inualidum reddat & sponsalia si illis
adiiciatur: nihilominus propositum documentum cen-
sendum est sufficiens fundamentum habere ex com-
muni Doctorum consensu, quòs magno numer. idem
referunt ibidem numero 2. tum in præced. disputat. 16.
num. 5. & 7.

Conditiones autem, quæ in matrimonio vel admit-
tuntur vel reiciuntur, sunt vel generales, vel speciales:
quarum illæ, tacite cuiuslibet contractui insunt, quamuis
non exprimantur: vt Si vixerimus, & similes de quarum
numero est illa, Si Deus voluerit: intellecta de voluntate
beneplaciti, qua Deus omnia quæ sunt vult aut permit-
tit: non item intellecta de voluntate approbante, vt sen-
sus sit, Si non displiceat Deo. Ita Sanchez in eod. lib. quin-
to, disput. 1. num. 11. Speciales conditiones quædam sunt
intrinsecæ, quæ debent matrimonio inesse vt valeat: ver-
bi gratia, Si non sis consanguinea, vel non sis moralis,
contraho tecum. Quædam vero extrinsecæ: harum quæ
rursus aliæ sunt necessariæ: vt Si sol cras orietur, contraho
tecum: aliæ impossibiles, vt si Lunam dentibus apprehen-
deris, contraho tecum: aliæ demum contingentes seu
possibiles. Quæ adhuc vel sunt honestæ, vt si parentes
consentiant, contraho tecum: aliæ indifferentes & ad
matrimonium impertinentes omnino: vt Contraho te-
cum, si seruus cras è villa redierit: & demum aliæ turpes
seu obligantes, aut iniuriantes alterum ex contrahenti-
bus ad aliquod peccatum in futurum admittendum. Qua-
rum quædam possunt esse contra substantiam vel bonum
matrimonij, vt Contraho tecum si mihi liberum fuerit te
relicta quando voluero aliam ducere: aliæ verò non esse,
vt Contraho tecum si fratrem occideris, vel si furtum
commiseris.

272.

QUARTVM DOCVM. EST, Nec conditionem generalem, aut specialem intrinsecam, nec extrinsecam, necessariam, aut impossibilem reddere matrimonium conditionale, illudve suspendere. Ratio est: quia tam generalis, quam specialis intrinseca, etiam minime expressa, insunt tacite contractui matrimonii: tanquam in eo imbibita. Necessaria vero & impossibilis pro non adiectis habentur quoad suspensionem matrimonij: quia necessario futurum, iam certo est in sua causa: ita ut suspensionem eiusmodi non relinquat. Impossibile vero nunquam euenit: unde nec potest esse causa suspensionis: quae euentum expectat. Videndus est Sanchez in citata disp. 1. & quatuor sequentibus. Qui inter multa alia, quae subtiliter, disseit in disput. 5. de conditione, Si Papa dispensauerit, habet numer. 24. quod silentio hic praetereundum non est. Sponsalia ab habente impedimentum reseruatam Papae, contracta, sub conditione, Si Papa in eo dispensauerit, vera esse conditione adimpleta. Ratio est: quia licet contrahentes illa, sint inhabiles ad contrahendum pro tempore quo celebrant eiusmodi contractum; non tamen pro tempore conditionis adimpletae: quoniam ea est natura conditionis, ut actum cui apponitur, eiusque absolutam obligationem suspendat in tempus adimpletae conditionis: ita ut contrahentium consensus imperfecti sint & inefficaces ante illam adimpletam.

273.

QVINTVM DOCVM. EST, Conditionem honestam & possibilem de praeterito vel praesenti (ut Si pater meus voluit, aut Si es diuus, adiectam matrimonio, illud nec vitare nec suspendere: sed si conditio tunc est vera, statim validum est matrimonium: si autem falsa est, matrimonium eorum est irritum. Eandem conditionem vero de futuro, suspendere contractum matrimonij: ita ut non valeat antequam conditio impleatur. Huius prior pars probatur: quia in aliis contractibus conditio de praesenti aut praeterito, non suspendit eos: sed si conditio vera est, contractus valet cum adit consensus mutuus de praesenti: si vera non est, nec contractus valet. Posterior pars vero probatur tum ex cap. De illis, & cap. Super eo, De conditionibus appositis. Tum ratione: quia ius reiciens a matrimonio conditiones turpes & impossibiles in cap. finali, eodem titulo, censetur admittere honestas, & posibles: quae quando sunt de futuro, contractui adiecta, valorem illius suspendunt in ipsarum euentum: sic tamen ut ante hunc neutri contrahentium liceat resilire inuito altero, cum ex contractu conditionali non minus oriatur obligatio in spe, hoc est, in euentu conditionis, quam ex contractu absoluto, obligatio absoluta, & in re. Nam alioqui ex eiusmodi contractu nulla obligatio orta esset. Videndus est Sanchez disp. 6. & duabus sequentibus pro pleniori notius huius rei intelligentia.

274.

SEXTVM DOCVM. EST, Quotiescumque apponitur conditio contra matrimonij substantiam vel bona (quae sunt proles, fides, & sacramentum) matrimonium ipsum esse inualidum, iuxta cap. Super, & cap. Aliquando 32. quaest. 2. & cap. final. De condit. apposit. Contra bona autem proles erit conditio si dicatur, Accipio te in vxorem, si non teneat tibi reddere debitum. Contra bona fidei vero, si dicatur, Accipio te in vxorem si quastum feceris per adulterium. Contra bona demum sacramenti, si dicatur, Accipio te in vxorem si nullam posthac inuenio litorem: quae conditio ideo dicitur esse contra sacramentum, quia vinculum spectans ad naturam huius sacramenti, indissolubile est ut patet ex definitione tradita in praecedenti cap. I. Latius totam hanc rem persequitur Sanchez disput. 9. & sex sequentibus, quem lege si lubet.

275.

SEPTIMVM DOCVM. EST: Quando conditio adiecta contractui matrimonij fuerit quidem turpis, non tamen contraria substantiae aut bonis eiusdem: in conscientia foro standum esse intentioni contrahentis: de qua cum dubitatur, locus est praesumptioni, quod nec sponsalia nec matrimonium sub ea contractum, obligent: si talis conditio non impleatur: quoniam turpis conditio communiter adicitur ut impleatur: solet enim esse de re valde expetita, quam omnino velletis consequi, qui

sub illa contrahit. In foro autem externo habetur pro non adiecta, sicut & impossibilis, ex cap. super. De conditionibus appositis: ita ut ea non obstante, censetur purus interuenisse consensus in matrimonio. Id quod Sanchez plenius tractans in disput. 15. monet numero 7. id esse intelligendum dummodo contrahentes norint conditionem turpem esse: quia si honestam esse crederent, fortiretur naturam conditionis honestae: nempe ut ea impleta, nec aliter, obligatio matrimonij aut sponsaliorum consistat. Et ratio est quia conditio turpis quae putatur honesta, eam vim habet in contrahentium apprehensione & voluntate, quam haberet si vere esset honesta. Per quam rationem & aliquot alias idem Sanchez in praecedenti disput. 3. num. 8. bene docet conditionem impossibilem existimata possibilem non reici a contractui matrimonij & sponsaliorum: sed eum illa adiecta sortem suam effectum.

Addit praeterea in eodem nu. 7. quod ut conditio cognita turpis habeatur pro non adiecta, requiritur uterque contrahens norit, ius reicere eas, & habere pro non adiectis: quia lex non adstringit ignorantes, argumento cap. 2. De constitut. Cumque matrimonium consistat ex utriusque consensu, eoque pleno & libero, quem ignorantia etiam crassa potest impedire (licet nequeat a peccato excusare) potest impedire. Uterque etiam debet nosse ius; id quod Sanchez ipse tractat agens de conditione impossibili in citata disp. 3. num. 11. & 13. Inde inferens in nu. 14. moraliter loquendo, vix euenire casum in quo conditio siue impossibilis siue turpis, pro non adiecta habeatur; cum rarissime tale ius notum sit, praesertim foeminis contrahentibus.

VLTIMVM DOCVM. EST, Conditionem impertinentem suspendere contractum matrimonij: ita ut is validus non sit, nisi illa impleta. Hoc Sanchez disput. 18. probat. Nam talis conditio nullo iure reprobatur, ergo potest valide apponi. Probatur antecedens; quia in iure per cap. finale, De conditionibus appositis, reprobatur inueniuntur tantum conditio turpis & conditio impossibilis.

CAPVT XXXVIII.

De ignorantia impediendi, qua non obstante matrimonium inualide contrahitur.

SVM MARI VM.

- 276 Quando matrimonium contractum est inualidum ob impedimentum incognitum, ad illud validandum opus est viri, que partis consensu: & de ratione qua is possit haberi, utando incommoda subcunda a parte, que impedimento causam dedit.
- 277 Duae tales rationes notanda pro casu in quo pars nescia impediendi non potest facile conueniri de renouatione consensu.
- 278 Quando matrimonium contractum est secundum formam Concilii Trid. sed in ualide, ob impedimentum occultum: ut renouetur per nouum consensum, non est necessarium eandem formam denuo seruari: ut nec iterum benedictionem Ecclesiae accipere.
- 279 Qui nouit matrimonium suum esse nullum ob impedimentum dirimens, in nullo euentu posse id ipsum ignorantem reddere coniugale debitum.
- 280 Remedia aduersus incommoda quae sequi possunt ex talis debiti iusta negatione.

HVC pertinent quae Sanchez tractat lib. 2. De matrimon. disput. 35. & aliquot sequentibus; ex quo pro praxi quotidiana desumemus aliquot documenta.

PRIMVM EST: ex eadem disput. 35. Quando matrimonium est contractum inualide ob impedimentum dirimens, ut ipsum conualescat, non est satis idem impedimentum cessare, prout morte vxoris cessat impedimentum

coniugij,

REGINA
PRAXI
FORI
E. V

coniugij, vel tolli per dispensationem; sed necessarium est, ut nouus vtriusque partis accedat consensus, tam externus quam internus. Ratio est, quod prior consensus fuerit ex parte vtriusque; omnino inualidus, ob internitens impedimentum, nihil operans, perinde ac si non fuisset. Vnde ad matrimonium validandum sublato impedimento, requiritur consensus nouus vtriusque partis tam externus quam internus: non minus quam requireretur si nullus antecessisset.

SECUNDVM DOCUMENTVM EST: In magna illa difficultate quæ occurrere potest, quando matrimonium est inualidum ob occultum impedimentum, quod alter tantum coniugij nouit (ut quando vxor ante matrimonium fornicata est cum fratre viri) posse iuxta ea que docet Sanchez *disput. 36. sic procedi, vt tale matrimonium conualecat*. Primo auferendum est impedimentum procurata dispensatione, sine qua nouus consensus (quem iuxta præcedens documentum accedere oportet) non esset efficacior, quam prius exhibitus: eadem nimirum nullitatis causa perseverante. Deinde coniugem impedimenti ignarum de prioris matrimonij nullitate, certiorum faciendum esse: licet causa ei non teregatur: non enim desunt rationes quibus satis probabiliter ostendatur id necessarium esse ad hoc vt conualecat matrimonium: quas rationes Sanchez habet *in citata disputatione numero 3. Illam attingisse sufficiat: quod talis error ad extorem personam reducatur: si quidem sponsus existimat se consentire in suam, quæ tamen reuera non est sua. Immo vero error is maior est quam personæ, vt pote quo laborans, integram contractus substantiam ignoret, nesciatque vers quid agat.*

Sed aduerte ex eodem in sequenti numero. 7. istud habere locum, vbi attenda viri & feminae conditione non rimerur probabiliter periculum scandali: quale esset, si quantumcumque proles suscepta sit, & imminet infamia, vir tamen nullitatis conscius, nollet denuo contrahere: ita vt femina quæ non potest probare impedimentum, maneat remedio destituta. Vbi autem esset predicti scandali aut infamiae timor probabilis, curandum esset ab impedimenti nescio obtinere nouum consensus: prouenientem si non ex scientia nullitatis matrimonij, saltem ex aliqua cognitione illi æquivalente: qualem esse idem numero. 5. ait, si coniugij impedimenti conscius, sic peteret ab altero, Me ita diligis, vt si matrimonium non esset inter nos, denuo contraheres; ac ex nunc (quod addendum est, quia non esset alioqui contractus de presenti) Vis me in coniugem, ac si non fuisset validum inter nos contractum prius matrimonium, alterque respondeat, Ita volo: & interrogans se quoque idem velle dicat. Nam sic vterque denuo contrahere intendit, licet sub conditione, si prius matrimonium fuerit inualidum, quæ conditio cum ad sit, matrimonium erit validum. Nec obstat quod ab altero impedimentum ignoretur: quia consensus quem exhibet, non procedit ex ea ignorantia, sed tanquam modo illam habet comitem.

Quod si non posset consensus iste conditionalis extorqueri absque probabili periculo scandali aut infamiae, secta omnino prioris matrimonij nullitate, caute curandum est, vt impedimenti nescius (prout idem docet in sequi. num. 8.) renouet consensus ad matrimonium, habendo consensus in coniugem: quod obtinebitur si eodem conscio dissimulante petente à nescio impedimenti, vt pro sua consolatione habeat ipsum in coniugem: eoq; dicente *habeo* petens addat, Et ego te quoque in coniugem habeo. Cuiusmodi consensus in eo casu posse ad matrimonium sufficere, multorum nobilium autorum, qui ab eodem in *præced. nu. 2. referuntur*, sententia est; confirmata ibidem aliquot rationibus: quæ etsi non faciunt eam ita sufficienter probabilem, vt liceat, secluso periculo scandali, eam absolute amplecti: aliqualem tamen probabilitatem habet, ratione cuius, ea teneri potest, dum vrget necessitas ob periculum quod sequeretur ex illius opposito. Necessitas enim facit vt probabile iudicetur quod alioqui non iudicaretur, vt idem numero. 8. ex

Soto & Nauarro habet, & confirmat ex communi vsu in administratione aliorum sacramentorum, præsertim baptismi: qui dum infanti periclitanti dum adhuc in vtero existit, confertur: si aliqua eius pars attingi possit aqua.

Qua quidem ratione nixta idem, in sequenti numero. 9. post Sotum & quosdam alios, resoluit: quod si prædictus consensus nequeat extorqueri, quia vir est morosus, neque vult respondere: ex aliaque parte petit debitum ab vxore, nec ea potest sine scandalo subterfugere; reddendoque peccaret, quia nondum esset matrimonium. Resoluit, inquam, posse absque verbis, matrimonium illud sublato impedimento conualecere per copulam ex parte vxoris habitam affectu maritali: quo eodem affectu ex parte quoque mariti haberi (cum matrimonium sit validum esse existimet) non esse dubitandum. Ratio autem resolutionis est, quod iuxta capit. 2. De coniugio feruorum, vt verbis sic & factis, externis sufficienter ad validitatem possit esse consensus in matrimonium: atque inter eiusmodi facta ex cap. 2. eodem titulo, possit poni copula carnalis habita affectu maritali: per quam etiam sponsalia tranfire in matrimonium habetur ex cap. 1. Is qui, De sponsalibus. Cuius rationis qualicumque probabilitas, iuncto supradicto periculo, & ne esset, peiinde ac præcedentis, sufficere potest, vt doctrinam eam sine scrupulo amplectamur. Nec potest obici, eandem nullam vsu habere vbi promulgatum est Concilium Trident. cum tale matrimonium sit clandestinum, ideoque nullum. Nam & tunc habet vsu, qui sequente documento aperitur.

TERTIVM igitur DOCUMENTVM esse potest. Quando matrimonium fuit celebratum publice, seu coram Parocho & testibus si ipsum nullum fuisse deprehendatur, haud necessarium esse denuo similiter contrahere: sed sufficere si contrahentes inter se ipsos solos renouent consensus. Id quod Sanchez *disputat 37. num. 3. probat*. Tum quia id non repugnat intentioni Concilij Trident. in sess. 24. cap. 1. De reformat. matrim. dum requirit Parochi & testium præsentiam. Requirit enim vt matrimonium possit probari, & vt contrahentes impediantur alia matrimonia inire: ad quæ sufficit, quod licet prius matrimonium fuerit in se inualidum, in facie tamen Ecclesiæ validum censetur eo nomine, quod nullitas illius & impedimentum sint occulta, puelliaque esse oporteat, vt ratione coru, ab Ecclesia impediendi sint, qui nihilominus velint secundum matrimonium inire. Tum etiam quia Conc. Trid. loquitur de matrimoniis clandestinis, quæ Ecclesia semper est detestata: in quorum numero non sunt habenda illa, quorum publicis præcessit: etiam si vltor, ob impedimentum occultum, non præcesserit. Tum etiam: quia sublato ipso impedimento, nihil obstat quin matrimonium impeditum conualecat per nouum consensus, quem publice vt prius exhiberi, obstant scandala & incommoda inde securura: ad quæ subeunda Concilium obligare voluisse, non est probabile.

Procedit autem istud, vt Sanchez *consequenter docet*, qualemque sit impedimentum occultum, & quantumcumque matrimonium sit mala fide contractum cum tali impedimento, ac etiam non obstante clausula solita apponi in dispensationibus concessis ad reuadandum matrimonium inualidum ob impedimentum occultum: quæ talis est, Si ita est; cum eis vt inter se publice & serua forma Concil. Trident. contrahant, dispensetur. Non procedit autem si Parochus & testes nossent impedimentum, etiam si illis sit occultum; quia non possent alioqui in foro externo esse testes valoris matrimonij, sed potius nullitatis. Nec item procedit, cum periculum est, ne impedimentum detegatur & probetur in foro externo. Ratio est: quia de talis matrimonij publici reuadatione occulta non constaret Ecclesiæ hæc probato impedimento, illud iudicabit nullum, permittetque contrahere aliud, in quo perpetuum adulterium committeretur, quod absurdum est. Addit de benedictione Ecclesiæ idem esse sententiam, quod de præsentia Parochi & testium, scilicet non esse necessarium eam denuo repeti quando non potest id fieri sine scandalo. Item in ductione sponsæ ad domum spon-

278.

fi, &

si, & diurnam cohabitationem, sicut & copulam affectu maritali habitam, esse posse sufficiens signum externum interni consensus ad reualidationem matrimonii. Eum & Coarctationem ab eo citatum consule si placeat.

276.

QUARTUM DOCVM. EST. Coniugem conscientium nullitatis matrimonii ob impedimentum siue diuino siue humano iure dirimens, in nullo euentu (quantumcūque ab Ecclesia excommunicetur, vitæq; periculum subeat, & gravissima sequantur scandala) posse reddere debitum coniugis ignorant. Pro hoc faciunt cap. Inquisitioni, De sententia excommunic. & cap. Literas, De restit. spoliar. Et ita sentientes multos auctores refert Sanchez lib. 2. d. sp. 39. Probaturq; ex eo, quod alioquin concedendum esset fornicationem aliquando licitam esse, cum in tali casu conscientium impedimenti, accedat ad eam, quæ scit non suam, & ideo fornicetur: quia fornicatio non est aliud, quam accessus ad non suam. Ideoq; si in aliquo casu liceat accedere ad non suam, licebit & fornicari, quod absurdum est: cum sit intrinsece malum, atq; ideo illicitum, semper & ubique. Nec responderi potest desinare esse malum respectu maioris mali, quod vitandum est: quia id dici non potest de iis quæ cum sint intrinsece mala, nisi male fieri possunt: sed de iis tantum quæ non sunt alia ratione mala, quam quia prohibita; vt elus carniuum in Quadragesima, & alia huiusmodi de se indifferentia.

277.

Quod autem istud procedat, non tantum quando impedimentum est iuris naturalis, sed etiam quando est iuris humani, ex eo patet; quod cum hoc, perinde ac cum impedimentis iuris tantum Ecclesiastici dirimente contractum, conualesceret, dum vnus coniux illud scit & alter ignorat: si id ipsum impedimentum ita detegeretur, vt vtrique coniugi notum fieret, illi non essent separandi, nec procuranda esset dispensatio: quod est contra communem usum.

280.

Porro aduersus prædicta incommoda, ei qui quod inualide contraxerit, nequit absq; scelerè reddere coniugale debitum; auctores proponunt aliquot remedia, quorum Sanchez meminit in eadem disput. 39. quest. 2. Primum est fugere in locum vbi scandalum cessat. Secundum ingredi religionem, si matrimonium nondum consummatum sit: quo remedio tamen vitæ, ne quidem ille cogitur, qui mala fide contraxerit. Tertium, vt coniux impedimenti conscientius perat diuortium ob seuitiam vel adulterium alterius, si forte hæ causæ concurrant. Quartum, impetrare à coniuge vt simul viuant tantum vt frater & soror, iuxta cap. Laudabilem, De frigid. & malefic. Quod tamen remedium moraliter loquendo, vix est licitum ob humanam infirmitatem, ob quam periculum est consensus probabilissimum, cui se exponere temeritas est.

CAPVT XXXIX.

De coniugum obligatione reddendi coniugale debitum.

SUMMARIUM.

281. Obligatio reddendi debitum æqualis est in viro & femina.
282. Ea est sub peccato mortali.
283. A quo excusat periculum animæ aut notabile corporis.
284. De supra & luc venerea excusante.
285. De ingressu religionis, & de impotentia coeundi.
286. De periculo abortus.
287. De fornicatione, & periculo feminae moriendi in partu.
288. De experientia quam habet femina se non posse prolem viuam parere.

281.

Æquali iure teneri coniuges sibi inuicem reddere coniugale debitum, constat ex Apostolo in priori ad Corinth. cap. 7. cum ait. Vxor viri debitum reddat, similiter autem & vxor viro, quoniam mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir: similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Quia

igitur ex vi contractus matrimonii, vir & femina contrahentes transtransferunt in se mutuo potestatem corporum, licet in aliis non sit ius æquale, cum vir sit capax mulieris, ex sequenti cap. 11 in hoc tamen, est omnino æquale. Ideoque peccat æqualiter vir ac femina negans debitum alteri coniugis petenti; siue expresse per verba, siue, vt vsuenerit maxime potest feminis verecundioribus, interpretatiue; exhibitione aliquorum signorum, ex quibus facile est colligere voluntatem petendi. Pro quo Sanchez lib. 9. disputat. 2. num. 4. multos auctores commemorat.

Adde quod idem late tractat in sequenti numero 6. & 7. eidem obligationi locum esse, quantumuis nec verbis nec aliis signis debitum coniugis petat, si alter aduertat ipsum pati incontinentiæ periculum, cui subuenitur per coniugalem copulam. Ratio est: quia si lege charitatis quivis proximo tenetur cum potest commode opem ferre proximo, in necessitate spiritali constituto, tenebitur maxime coniux coniugi ob arctum amicitia vinculum, quo adstricti sunt: præsertim autem in proposita necessitate, cum matrimonium post naturæ lapsus, institutum sit in remedium carnalis concupiscentiæ: quod coniux coniugis etiam non petenti offerre, exhibitione debiti tenetur, perinde ac medicus ægrota cui medetur offerre medicinam saluatiuam, etiam si eam non petat.

Notat autem Nauarr. in Enchir. cap. 26. numero 24. tale peccatum mortale esse ex communi adeoque (vt Sanchez habet numero 9.) omnium sententia. Cuius fundamentum est quod lege iustitiæ reddendum sit vnicuique quod suum est, corpusque viri sit vxoris, & e contra, ex prioribus ad Corinth. cap. 7. Sicut igitur in aliis rebus magni momenti debitum negare contra iustitiam, censetur fieri proximo grauis iniuria, censeri quoque debet in ista, quam constat esse de illarum numero. Verumtamen interdum non petitur cum tanto rigore iustitiæ, vt reddi debeat sub mortali: vt cum petitur solum infirmando & alliciendo, mouendove. Nam nec debitum pecuniarium non reddere ea tantum ratione petitur, videtur peccatum mortale. Immo vero quando vnus creberime, importune, & moleste peteret, non teneretur alter semper ad nutum ei obsequi: nec negans debitum censetur facere ei iniuriam grauem: ita vt ex materia leuitate, excusatio à mortali daretur. Secus vero, si cum debita moderatione obnixè petenti debitum, non nisi cum magna difficultate, aut quæ rarissime reddere vellet; maxime autem si in petente aduertet periculum adulterij, aut alterius nefariæ pollutionis. In talibus enim casibus (vt cum femina ideo renueret, quod nollet ex tali viro prolem suscipere) peccatum mortale committitur per negationem debiti ex iustitia, in notabilem iniuriam proximi.

Causæ excusantes à proposita obligatione.

Sunt præterea tria causæ excusantes à peccato non reddentem debitum coniugale. PRIMA EST, periculum animæ: vt quando aliqua circumstantia redderet usum matrimonii illicitum, iuxta dicenda in sequenti tractatu de eodem vsu.

SECUNDA EST, periculum corporis de quo Sotus in 4. distinct. 32. quest. vnica, art. 1. hanc conclusionem statuit. Neutrum coniugem teneri debitum coniugale alteri reddere cum detrimento salutis seu conseruationis proprii indiuidui. Et probat: quia ordo tam naturæ, quam charitatis, quæ naturam perficit, id postulat, vt vnaquæque res sibi magis consulat, quam alteri. Adde quod homo non habeat vitæ suæ dominium, & ideo nequeat illam graui discrimini exponere, vbi videntior causa non compellit.

Cuiusmodi causa esse, an periculum incontinentiæ in exigente, debeat censeri, dubitatio est. Quam Sanchez lib. 9. disputat. 24. num. 12. tractans, resoluit posse esse tantum de consilio: quia etsi licitum sit cum notabili corporis detrimento, graui necessitati spiritali proximi subuenire; non est tamen de præcepto: quia non est extreme-

ma ne.

ma necessitas cum possit aliis iudicis ei subueniri: tum quia contrauens matrimonium non obligat se ad debitum reddendum præcise: sed salua incolumitate personæ iuxta naturæ ordinem: qui est vt tali incolumitati prius consulatur, de quo paulo inferius, quam propagationi speciei, ad quam matrimonium instituitur. Bene autem addit loco citato Sotus, neminem debere ansam malæ fidei inde arripere, vt coniugem defraudet eo prætextu: quia licet non nunquam leue aliquod detrimētum timeatur: obligationi iustitiæ nihilominus satisfaciendum est: vt in debito pecuniario, ita & in hoc. Propositam causam assignatam à D. Thoma in 4. distinct. 32. quæst. vnica, art. 1. ab omnibus esse receptam habet Sanchez in eadem disput. 24. num. 2. Atque Caietanus in Summula verbo Matrimonium §. Matrimonij peccata, adfert ex ipso D. Thoma, quod eodem spectat, debitum coniugale intelligi salua subiecti consistentia & sanitate. Id quod natura satis innuit, dum per generationem conseruationi speciei intendit sine malo indiuidui. Ideo enim naturalis vis nutriendi prius prouidet indiuidui conseruationi & deinde generationi ministrat superfluum, ad speciei propagationem.

384. Sed aduersus eandem, opponi potest ex cap. 2. De coniugio leproso. quod coniux leprosi cogatur debitum reddere petenti. Cuius obiectionis diuersa est diuersorum responsio; vt patet ex his quæ Sanchez tradit in eadem disput. 24. quæst. 2. Is autem eam approbat (pro qua & magno numero auctores citat num. 17.) quæ habet iermonem illic esse de redditione debiti, quando ea non cedit in notabile damnum reddentis. Responderi potest etiam cum Soto in 4. distinct. 32. quæst. vnica, art. 1. col. penultim. quod Pontifex illic intendat tantum decernere, lepram quamuis de se horrorem afferat, & aliquem contagionis metum, non absolueret tamen coniugem ab obligatione reddendi debitum, nisi periculum contagionis esset moraliter certum: aut horror adeo ingens esset vt natura ipsa cōgressum abominaretur. Quem horrorem, etiam si periculum infectionis absuerit, excusare ob prævalentem nauicam in redditione debiti tanquam moraliter impossibili, Sanchez aliis citatis docet num. 21.

Addit Sotus loco citato ex arte medica & ex experientia communi constare, maius periculum contagionis imminere viro ex accessu ad leprosam, quam contra (de quo Sanchez in eadem disput. num. 19.) ideo que virum sanum minus teneri leprose debitum reddere, quam vxorem sanam viro leproso. Addit etiam (pro quo Sanchez in præced. num. 18. plures alios citat) quod dicitur de lepra intelligendum esse paritatem de lue venerea. Neque ad negandum debitum sufficere, quod timeatur prole contracturam esse lepram: quia vt D. Thomas ait melius est prolem sic fore, quam nullatenus fore. Adde quoque ex Caiet. 2.2. qu. 154. art. 1. col. vlt. versu ad 2. quod si vxor sana cum viro leproso aut infecto lue venerea coiret ob amorem quo illum persequitur non curans periculum præcipue infectionis ex contagione, non solum à peccato excusaretur, sed etiam mereretur si ex charitate id faciat. De quo Sanchez numer. 23. annotans in præcedenti nu. 22. quod dictum est periculum contagionis excusare à redditione debiti coniugalis, non procedere quando morbus contagiosus præcessit id sciente sano coniuge: qui nihilominus ad eandem redditionem voluit per matrimonium contractum se adstringere: vt & ad cohabitationem, ad quam pariter idem contractus adstringit.

385. TERTIA CAUSA EST: Voluntas ingrediendi religionem ante matrimonij consummationem. Ea enim facit vt spatio duorum primorum mensium liceat negare debitum, iuxta cap. Ex publico, De conuers. coniugatorum.

QUARTA CAUSA EST: impotentia coeundi quæ cum adest excusat non satisfaciendum debito: quia impossibile non est obligatio, ff. de reg. iuris, lege impossibile. Quamquam peccatum est mortale talem impotentiam de industria sibi procurare: quia notabilem proximi iniuriam habet coniugem. Quod procedit ex Syluest. in verbo Debitum, num. 2. & ex aliis quos Sanchez refert lib. 9. disp. 3. nu. 4. non tantum cum scienter quis red-

dit se impotentem modo illicito, vt per crebras pollutiones aut accessus ad alienas: sed etiam cum scienter modo licito, vt per notabilem excessum in vigiliis vel ieiunio: quia facit contra iustitiam & tanquam cooperanti imputatur ei corruptela, & quam aliter coniux patitur quam alioqui vitasset.

Habet in sequentibus numeris Sanchez alia notanda praxi. Primum est, culpa vacare coniugem, se bona fide extenuantem mediis honestis, vt seruando Ecclesiæ ieiunia aliæ moderate ex deuotione aut impendendo moderate tempus honestis studiis. Ratio est: quia efficitur quidem minus potens, non tamen impotens: neque tenetur cum spiritali iactura à spiritalibus operibus abstinere vt se potentior ac robustior reddat, sicut nec ob eam causam tenetur desistere à necessariis corporalibus exercitiis. Itaque satis est viro, vt attenda sua & vxoris conditione, conseruet vires quæ sufficiunt ad moderate reddendum eidem vxori debitum, ne incontinentiæ periculo eam exponat. Secundum est, non licere vxori vigiliis & abstinentiis se dedere, vt deformis & odiosa viro reddatur, ne ei ansam præbeat querendi alios amores turpes. Tertium est, maritum non teneri calidis vii, vt ad copulam potens efficiatur, sed sufficit, vt non reddat se impotentem. Quartum est, votum abstinentiæ aut vigiliarum aut longæ peregrinationis aut alterius exercitiij obstantis coniugali debito moderate reddendo, etiam si validum sit, non posse impleri donec alteri coniugi manifestatum, ab eodem approbetur. Ratio est: quod eiusmodi votum sit de relicta quidem, sed dependente ab alterius coniugis voluntate: contra quam si vouens expresse intendere se obligare, peccaret, nec votum valeret tanquam Deo displicens.

286. QUINTA CAUSA EST: Periculum abortus, quod in coagulatione contingit potissimum, & quando propinquus est partus. Propter illud enim licere coniugale debitum negare, ex eo probatur: quod matrimonij finis sit generatio proles, cui abortus directe repugnat. Taliq; periculo, quod est mortem inferendi innocenti, exponere se peccatum est mortale: vt ex pluribus authoribus Sanchez habet lib. 9. disput. 22. in initio. Addens periculum incontinentiæ ab eo non excusare; quia illud periculum præponderat huic: cui aliis modis consuli potest. Hinc monet præclare D. Hieron. verbis relatis 32. qu. 4. cap. Origo. Qui dicunt se causa reipubl. & generis humani vxoribus coniugi & filios procreare, imitentur saltem pecudes: & postquam venter vxoris intumuerit, non perdant filios.

287. SEXTA CAUSA EST: Fornicatio, propter quam ab vno coniuge commissam liberum esse alteri coniugale debitum denegare ex Christi auctoritate, Matth. 5. (per illa verba, Excepta fornicationis causa) sine alia iudicis sententia, communis consensus est teste Nauarro in Enchir. cap. 22. numer. 21. Et confirmatur: tum ex cap. Dixit Dominus, 32. q. 1. tum ex eo, quod frangenti fidem non teneatur quis eam seruare, cap. Peruenit, 2. De iureiur.

Aduerte primo in hac causa, coniugis esse partes: quia fidei fractio iam reperitur in adulterio viri, quam vxoris. Aduerte secundo, eam habere locum etiam si fornicatio sit occulta: cum per eam quoque frangatur fides implicite data in contractu matrimonij; negatioq; debiti coniugalis, sicut fit tantum inter priuatos parietes, contra ea sit notitia moraliter certa talis causa data. Pro quo multos auctores Sanchez refert lib. 10. disp. 12. num. 5. Aduerte 3. ex Nauar. in seq. nu. 23. quod etiam adulter perdat ius exigendi debitum, eique innocens possit illud negare sine iniustitia: non impediatur tamen illud petere: non quidem vt debitum, sed vt rem licitam: quia innocenti licet si velit illud reddere: quandoquidem Christus concedendo ei facultatem negandi tale debitum, non adimit facultatem illud reddendi si lubeat. Aduerte quarto, quod Sanchez in sequenti num. 6. tractat, Si coniugi innocenti certo scienti adulterium alterius, sed non valenti illud probare, Iudex sub excommunicatione lata sententiæ præcipiat debitum reddere, non teneri ex natura rei obedire quoad forum conscientie: quia tale præceptum innititur falsa præsumptione: posse tamen teneri ratione

scandali: cum vel nullo modo vel non nisi longa temporis mora probare valet. Et maxime, quia in excommunicatione, fordescens per annum, suspectus est de hæresi, iuxta Conc. Trid. sess. 23. De reform. cap. 3. in fine. Aduerte ex eodem auctore *ibid.* nu. 8. Adulterium tanquam priuatum iure exigendi, non posse in conscientia, innocentem coniugem, cui id ipsum peccatum certo notum est, cogere ad coniugale debitum sibi reddendum; ne quidem ad id damnatum à Iudice: cum sciat talem damnationem esse ex falsa præsumptione; & ideo non habere locum in conscientia: in qua sequenda est rei veritas.

SEPTIMA CAUSA esse potest, quam Tabiena in verbo *Vxor, q. 3. indicat*, conditio femina; quæ iudicio medicorum moreretur in partu si reddendo debitum cõciperet. Non enim tenetur coniux debitum reddere cum manifesto periculo vitæ. Pro quo videnda sunt antedicta nu. 283. neq; potest medicamentis sterilitatem procurare, vt se à tali periculo liberet: quia id est contra bonum prolis in quo constituitur præcipuus matrimonii finis: adeo vt (quod à Nauar. in *Enchir. cap. 16. n. 33. tactum*, Sanchez commendat *lib. 9. disp. 20. n. 10.*) nullo bono fine honestari possit sumptio potionis, qua prolis conceptioni obstat. Sicq; prout infert Tabiena, in tali casu alter coniux tenetur continere, perinde ac in aliis in quibus iuxta antedicta debitum licite negatur.

OCTAUA CAUSA est experientia, quam habet femina se nequire prolem viuam edere. Ratio est: quia illi non modicum vitæ periculum imminet ex morte foetus in vtero, & ex partus difficultate, vnde eam excusari ab obligatione reddendi debitum (pro quo faciunt antedicta nu. 283.) citatis aliis tenet Sanchez *lib. 7. disp. 102. num. 9.* Addens num. 11. nihilominus id non ob stare quominus eadem femina debitum licite petat, & petenti reddere vir teneatur ad vitandum discrimen nõ modicum incontinentiæ: alioqui imminens, postposito grauis mortis periculo, quod non est omnino certum. Nec obstat mors foetus, quia præter intentionem accidit coniugibus iure suo vrentibus, meliusque illi est cum peccato originali & carentia visionis Dei esse in rerum natura, quam omnino non esse, ex D. Thom. 1. 2. quæst. 83. art. 1. in fine: de quo memoratus auctor in præced. num. 8. Superfunt aliquot difficultates quibus satisfaciendum est in reliqua parte capituli.

RELIQVA PARS CAPITIS.

In qua difficultates aliquot explicantur.

SUMMARIVM.

- 289 Nulla culpa est coniugum, communi consensu abstinere à copula coniugali ne multiplicent prolem, quam alere non sufficiunt; & quod petenti debitum, non possit ea de causa negari.
- 290 Ob damnum rei familiaris omisso redditionis debiti excusatur.
- 291 Coniux in necessitate baptizans filium alterius coniugis, non priuatur potestate exigendi debitum coniugale: extra necessitatem vero idem faciens priuatur, nisi ignorantia excuset.
- 292 De eo quod coniux, carnaliter cognoscens in primo vel secundo gradu consanguineam coniugis, priuatur petitione debiti coniugalis.
- 293 Quid si vterq; coniux, se simili incestu contaminauerit.
- 294 Non requiritur Iudicis sententia ad incurrendam penam predictam.
- 295 Ab eadem pena, vis quidem præcisa excusatur, non tamen metus, etiam si cum quo femina opprimitur.
- 296 De ignorantia excusante, que potest esse vel facti, vel iuris, vel pena.
- 297 Quod facti ignorantia etiam vincibilis in hac re à pena excuset.
- 298 Quod item excuset ignorantia tum iuris, tum pena cum fuerit inuincibilis.
- 299 In dubio de validitate matrimonij, ante factam diligentem inquisitionem veritatis, non licet petere debitum coniugale:

post factam aut si possibile non fuit eam ass. qui petere l. cet. 300 Quid sit tenendum cum vterque coniux de aliditate matrimonij dubitat.

301 Cum vnus tantum coniux dubitat de validitate matrimonij, ipso petente debitum, alteri liberum est concedere vel negare: & quid de opinante probabiliter matrimonium a se contractum esse nullum.

PRIMA DIFFICULTAS EST. Vtrum coniux excusetur à reddendo debito coniugali propter damnum rei familiaris.

Tenendæ sunt de hac sequentes conclusiones quas auctoribus citatis Sanchez habet *lib. 9. disp. ar. 25.* Prima est, Nullam culpam esse, coniuges ex communi cõsensu abstinere à coniugali copula ne multiplicent prolem quam alere non sufficiant. Ratio est: quia in eo neutri illorum fit iniuria: cum vterque communi placito abstineat: neuterq; ad ipsam copulam teneatur, nisi altero presente. Neque voluntas non multiplicandi liberos, est ex se vitiosa: adeo vt possit vestiri bono fine: qualis est defectus diuitiarum ad multiplicandos alendos.

Secunda conclusio est, Multiplicationem prolis cui alendæ parentes nõ sufficiant, minime ob stare, quin coniux coniugi debitum petenti obligetur reddere. Ratio est, quod cum procreatio prolis sit primarius finis matrimonij, cohonestans illud; repugnat fieri vt exuberantior consecutio talis finis, eximat à debiti redditione: quæ medium est ad eumdem finem comparandum. Quamquam si non adsit periculum incontinentiæ, negatio debiti in tali casu non videtur peccatum esse plusquam veniale. Quod probatur à simili: quia in soluendis debitis ex iustitia, incommoditas magna excusatur: nec eum cum ea debitor restituere tenetur, ex communi doctrina de restitutione: nisi æqualis incommoditas creditoris concurrat. Aduerte autem quod memoratus auctor admonet, tali excusationi locum esse, quando parentum facultates adhuc superstitum, non sunt sufficientes ad liberorum alimenta. Dicitur adhuc superstitum: quia secus est, si tunc sufficientes sint, etiam si parentibus ipsis defunctis inter tot liberos diuisa, non sufficiant: quia spectabit ad eosdem liberos sibi ad victum necessaria quærere.

Tertia conclusio est, Licere debitum coniugale negare ad vitandum magnum in bonis pecuniariis aut in fama detrimentum: vel ad magnam in illis vililitatem acquirendam. Ratio est: quia in ipso matrimonij contractu, coniuges pollicentur sibi mutuam obsequium, & operarum communionem quantum ad œconomiam, & propriam domus gubernationem: ad quod quidem tendit societas coniugalis. Quoties igitur viri prudentis arbitrio ad familiæ gubernationem & rei familiaris necessitatem exigitur absentia coniugis, copulæ impeditiua; etiam per longum tempus: impedimentum non debet censei irrationabile & illicitum. Hanc habet idem auctor in præced. disp. 4. n. 13. aliis citatis.

SECUNDA DIFFICULTAS. Quatenus obligationi ad coniugalem copulam obstat cognatio spiritualis, post initum matrimonium contracta.

De hac Sanchez in *seq. disp. 26. late tractat*. Pro præxi, ad illius explicationem possumus contenti esse duabus conclusionibus. Prior est: non modo redditionem, sed nec petitionem debiti interdicti coniugi, qui prolem alterius coniugis etiam communem, id est tam suam quam illius, baptizauerit in necessitate. In hac omnes idem auctor num. 2. ait conuenire, iuxta textum expressum in cap. Ad limina 30. quæst. 1. vbi ratio hæc redditur, quod non sit æquum coniugem qui culpæ immunis fuit, suæq; satisfecit obligationi baptizans prolem, ne in æternum periret, id damnum sentire, vt sibi interdicatur debiti petitio; quæ pœna est delicti. Necessitas autem quæ debet adesse, ad idem aliquot aliis citatis, tunc censetur contingere, cum nullus alius occurrit qui munus id obeat: ita vt periculū alioqui sit, ne infans obeat sine baptismo. Quamquam si adessent quidem alij, sed pater videns filium expirantē magna commotione & timore percussus, ne decedat sine baptismo, tanquam non habens tempus

REGINA
PRAXI
FORJ
E.V

adhibendi alium, in deliberate peccata baptizati. Tunc enim sicut non est in culpa, ita nec priuatur iure petendi debitum, ut idem ibidem addit, subiungens in num. 3. pariter dicendum, debiti petitionem non esse coniugi interdictam in casu necessitatis: seu quando nullus adest, qui patrinus sit, & parens obit id munus. Quod laudabiliter tunc facit, eo quod in baptismo patrinus requiritur de precepto, etiam si non sit necessarius ad valorem baptismi.

Posterior conclusio est: Coniugem qui extra necessitatem scienter (& maxime ex malitia) baptizat, aut tantquam patrinus in baptismo vel confirmatione tenet communem filium aut proprium alterius coniugis, teneri debitum reddere, priuari tamen potestate illud exigendi. Hanc Sanchez in eadem disputat. 26. num. 7. ut probabiliorem sua contraria, sequitur propter cap. Si vir, De cognat. spirit. vbi decisum est, quod si alteruter coniux filium suum de sacro fonte susceperit sine ignorantia siue ex malitia, non debere alterum alteri debitum subtrahere: Ratio subiungitur: quia si ex ignorantia id factum est, eos ignorantia excusare videtur: si ex malitia sua fraus & dolus eis patrocinari non debet. Vbi aduertit, quod etiam si decisio videatur eadem esse de suscipiente ignorantem & de suscipiente ex malitia; ratio tamen addita satis ostendat diuersitatem, in qua cum mentio sit de ignorante, ignorantia dicitur excusare; cum vero de sciente, dicitur quod sua fraus non debeat ei patrocinari. Vnde recte inferitur propofita conclusio: hoc est coniugem qui scienter extra necessitatem, atque adeo ex malitia, baptizat filium communem aut proprium coniugis (quod plus est quam suscipere in baptismo) priuari iure petendi debitum, & teneri reddere illud alteri coniugi petenti. De hac Sanchez pluribus, in eadem disputatione a numero 6. ad finem vsque. In fine precedentis numeri quinti annotans ex Nauarro, malitiam in tali peccato esse mortalem, quod satis ostendere videtur grauitas pena, qua delinquens priuatur potestate exigendi coniugale debitum.

TERTIA DIFFICULTAS. Quatenus affinitas carnalis post initum matrimonium contracta, obstat obligationi ad copulam.

Hanc Sanchez tractat disput. 27. Illius autem explicatio continetur duabus conclusionibus. Prior est, coniugem adulterantem cum alterius coniugis consanguineo vel consanguinea, non posse ab eodem altero debitum petere, teneri tamen petenti reddere. Huius prior pars habetur ex cap. 1. De eo qui cognouit consanguineam vxoris. Cuius verba sunt: Si quis cum filiastra sua scienter fornicatus fuerit, nec a matre debitum petere, nec filiam vnquam habere potest vxorem. Posterior pars vero habetur ex cap. Discretionem, eod. titulo, vbi paulo ante finem sic dicitur. Sed nec affinitas quae post contractum legitime matrimonium, inter virum & vxorem inique contrahitur, ei debere officere quae huiusmodi iniquitatis particeps non existit: cum suo iure non debeat sine sua culpa priuari.

Multa autem circa hanc conclusionem Sanchez habet notatu digna pro praxi. Primum est, eam priuationem petitionis debiti locum habere, quantumuis incestus sit occultus: quia affinitas carnalis aequae contrahitur ex carnali copula occulta, ac ex publica: & verba relata ex cap. Discretionem, absolute & sine restrictione concepta sunt de affinitate contracta inique cum altero coniuge. Secundum est, eandem priuationem locum habere in ipso altero coniuge, si consenserit in adulterium, quo contracta est affinitas ipsa iniqua. Ratio est: quia ius potestatem exigendi debitum, non obstante iniqua affinitate, relinquit tantum illi qui eiusmodi iniquitatis particeps non sit. Tertium est, memoratam priuationem minime incurrere ob adulterium cum affine coniugis, aut cum propria consanguinea (etiam si peccatum sit grauius quam commissum cum vxoris consanguinea) quia ius imponens priuationem petitionis debiti de qua agimus, fecit tantum mentionem priuationis iniquae, quae contrahitur per copulam cum consanguinea alterius coniugis. Pena au-

tem iuris non est extendenda ultra casum in ipso iure expressum.

Quartum est, eum cui petitio debiti interdicta est ob incestum cum vxoris consanguinea, peccare mortaliter petendo, non obtemperando dispensatione: quia contrauenit precepto Ecclesiae in re graui, utpote peccante ad usum Sacramenti: incestuosaque est talis petitio. Nec dici potest id preceptum abolicum esse vsu: quia is adhuc obtinet, ut dispensationem incestuosi procurent, quod possint licite debitum petere. Quintum est, probabile esse iniquam affinitatem ob quam inducta est priuatio difficultatis exigendi debitum, restringi ad secundum gradum, ultra quem non contrahi, determinatum est in Concilio Trid. sess. 24. cap. 4. de reform. matrimonij. Illud Sanchez docens in num. 14. inter cetera adfert verba, quae continent declarationem Congregationis Cardinalium de eod. datam: sunt autem haec, Congregatio Concilij censuit decretum Tridentini sess. 24. cap. 4. ad primum & secundum gradum restringens impedimentum inductum, propter affinitatem ex fornicatione contractam; censeri ad eisdem etiam gradus restrictis impedimentum exigendi debitum ab vxore, quod inducitur ex affinitate proueniente ex illicita copula a viro cum consanguinea suae vxoris post matrimonium habita. Ceterum in his non est distinguendum inter matrimonium non consummatum, & consummatum cum ius non distinguat.

Posterior conclusio est. Si contigerit tam vxori cum viro consanguineo, quam viro cum vxoris consanguinea fornicari, vtrumque priuari facultate petendi debitum sicut vterque est in culpa pro qua punienda, talis pena imponitur. Videndus est Sanchez in prioribus disputationibus 28. & in posterioribus, pro responsione ad quaestionem, An in illo ipso casu liceat debitum reddere illud petenti. Ea autem est: si vterque culpa quidem sua, non tamen ex malitia, animo de fraudandi debito coniugem, tale flagitium commiserit, neutrum posse licite debitum reddere, ut nec petere. Si enim vbi vnus tantum coniux reus est, alter innocens non tenetur illi debitum reddere, cum priuatus sit iure petendi: nec cum quis aliquid petit ad quod nullum ius habet, ille a quo petit, dare tenetur. Immo nec potest licite, quoniam copula ea esset incestuosa: utpote quae haberetur cum coniuge quidem, sed tamen sibi affine, ex fornicatione cum ipsius consanguinea. Sin vterque coniux malitiose egerit: animo scilicet alterum coniugem fraudandi coniugali debito: vtrumque quidem cadere iure petendi, nec posse licite petere (utpote reum culpa quae punitur talis iuris priuatione) nihilominus a iure, tanquam restringente suam prohibitionem, petenti reddere debitum concessum esse, in cap. Si vir, De cognat. spirit. vbi quoad redditionem debiti casus iste aequiparatur casui quo quis per ignorantiam deliquit: licet diuersa ratio aequiparationis ibidem reddatur: nempe quod ex ignorantia delinquentem, ignorantia excuset: delinquentem vero ex malitia fraus sua vel dolus patrocinari non debeat; propterea scilicet fieri in casu praesenti si coniuges ex sua malitia acquirere immunitatem reddendi sibi vicem debitum coniugale. Nec obstat quod in illo cap. sermo sit de impedimento cognationis spiritualis: quia ratio eadem est in impedimento affinitatis, ut Sanchez addit alios citans in illam sententiam.

QUARTA DIFFICULTAS. An pena de qua dictum est haecenus, priuationis potestatis petendi coniugale debitum, requirit Iudicis sententiam condemnatoriam aut saltem declaratoriam criminis.

De hac Sanchez disput. 30. differens resoluit certissimum esse nullam desiderari sententiam Iudicis, sed coniugem statim ac spiritalem cognationem aut affinitatem contraxerit, priuari potestate petendi debitum. Addens nihilominus se nullam rationem id concludentem inuenire, quam quod sit pena priuata, quae (sicut pena excommunicationis, suspensionis & interdicti) sic recepta sit, ut nulla indigeat sententia Iudicis condemnante, aut crimen declarante: communicat enim cum illis censuris, non tantum in eo quod sit pena priuata: Ad etiam in eo quod

sit priuatiua vsus dependentis ex sacramento matrimonio: sicut vsus quorum priuatiua sunt censura Ecclesiastica memorata, dependent ex Sacramento Ordinis magna ex parte.

QUINTA DIFFICULTAS. Virum affinitas vi aut metu contracta infiduciat eandem priuationem.

Huius, quam Sanchez tractat disp. 30. solutio continetur tribus conclusionibus. Prima est: Vxorem vi praevisa compulsum ad copulam cum viri consanguineo, non priuari exactione debiti, ex cap. Discretionem, De eo qui cognouit consang. vbi ratio redditur, quod affinitas inique contracta, qualem constat esse propositam, non officiat coniugi, qui non est particeps iniquitatis, cum iniustum sit aliquem sine causa iure suo priuare. Secunda est: Vxorem praedictam incestum committentem metu tantum leui, priuari exactione debiti. Ratio est: quia non habet in eo excusationem a culpa: ac proinde nec a poena. Tertia est: Si metus fuerit tunc grauis & cadens in foeminam constantem, licet videatur pius tunc excusare infirmum sexum a tam graui poena; rationi tamen magis consentaneum esse, in eo etiam casu incestuosam priuari petitione debiti. Nam nec tunc cessat culpa incestus. Tenebatur enim vitam exponere ne consentiret: quandoquidem in iis quae aduersantur iuri diuino & naturali, de quorum numero est illa copula, metus non excusat a poena. De qua in cap. Sactis, De iis quae vi, aperta sunt verba haec: Licet metus attenuet culpam: quia tamen non eam prorsus excludit, cum pro nullo metu debeat quis mortale peccatum incurere, excommunicationis labe credimus inquinari. Quod enim ibi expresse dicitur de poena excommunicationis, dubium non est dici pariter posse de poena priuationis debiti, per textum satis expressum in cap. Discretionem, De eo qui cognouit, &c. Ex quo etiam habetur eandem locum habere, etiam si maritus consenserit: cum vxor, sicut inde non est immunis a culpa, ita nec sit a poena: a qua ius illam imponens, tantum excusat non participem eiusmodi iniquitatis, vt videre est in eodem textu.

SEXTA DIFFICULTAS. Quatenus ignorantia obstat coniugum obligationi ad copulam.

Ad huius explicationem Sanchez libr. 9. disp. 32. bene longam tractationem instituit de ignorantia excusante a poena legis. Omissis autem generalibus de quibus egimus in praeced. lib. 13. cap. 26. quaest. 2. huius difficultatis propria, ad eius explicationem complectemur tribus conclusionibus cum eodem authore in fine illius disputationis. Quibus praemittendum est primo, ignorantiam in hac re esse posse vel iuris, vel facti, vel poenae tantum. Exemplum prima est, si coniux nesciebat specialiter veritatem esse commisseri cum alterius coniugis consanguineo; aut baptizare infantem ipsius aut de sacro fonte suscipere. Exemplum vero secunda est, si coniux sciebat quidem ius illud, sed ignorabat foeminam aut virum cui commisseretur esse consanguineum alterius coniugis: aut eiusdem filium esse quem baptizabat, aut de sacro fonte suscipiebat. Exemplum demum tertia est, cum quis & prohibitionem & consanguinitatem nouit, sed ignorauit poenam priuationis arcentis a petitione coniugalis debiti. Praemittendum est secundo, non esse dubium ignorantiam facti inuincibilem in hac re, sicut excusat a peccato, ita etiam excusare a poena, iuxta illud in cap. Si vir, De cognatione spiritali. Si ex ignorantia id factum est, eos ignorantia excusare videtur. Vnde proposita difficultas tantum est de ignorantia vincibili facti, & de ignorantia inuincibili iuris, aut poenae.

Prima igitur conclusio est. Ignorantiam facti etiam vincibilem nihil obstat coniugum obligationi ad copulam; nisi adeo crassa sit, vt merito magna temeritatis esse censetur ex ea agere: & multo magis sit affectata, tanquam actu voluntaria. Dicentes autem non obstat, simul dicimus non impedire quia coniux, qui ex eadem ignorantia baptizauit, aut de sacro fonte suscepit prolem alterius coniugis, vel carnaliter cognouit ipsius consanguineam, possit coniugale debitum petere: tanquam is in quem non cadat poena priuationis illud petendi a iure

imposita. Quod ita esse probatur: quia vbi ius imponit poenam aliquid facienti scienter, quacumque ignorantia, nisi sit affectata aut adeo crassa, vt dolo equiparari possit, ab ea excusat. Tunc enim Ecclesia intendit punire delictum expresse volitum, praecedente illius notitia: quae praecedentia notitia, tollitur per ignorantiam etiam vincibilem: vnde fit vt poena taliter imposita excludatur quoque per eandem: nisi eiusmodi ignorantia sit, cui talem effectum tribuere absurdum esse pateat: vt cum est affectata, vel adeo crassa vt merito equiparetur dolo, qui auctori suo non debet patrocinari, ex cap. Si vir, De cognatione spiritali.

Iam quod poena priuationis facultatis petendi coniugale debitum imposita sit contrahenti scienter spiritalem cognationem, aut affinitatem, de quibus nobis est sermo, patet: De priore quidem ex eodem cap. Si vir: vbi tali poenae subiicitur tantummodo is qui ex malitia, adeoque scienter, coniugis filium suscepit De sacro fonte. De posteriore autem, ex cap. primo de eo qui cognouit consang. vxoris, cum dicitur: Si quis cum filiastra sua scienter fornicatus fuerit.] Quae verba satis indicant poenam priuationis quae ibi imponitur, pertinere ad committentem scienter incestum, qui ea punitur. Subiungit Sanchez num. 48. in hac re non obstat, quod factum aliquo modo cognoscatur: dummodo ipsum quod fieretur quatenus ex eo poena istiusmodi oritur. Exempli gratia coniux cognouit carnaliter consanguineam suam coniugis, nesciens consanguineam esse in secundo gradu, sed existimans esse in tertio, in quo non contrahitur affinitas ex copula illicita matrimonium impediens: vel baptizauit coniugis suae filium existimans non illius sed consobrinae filium esse. In neutro enim euentu arcebitur a petitione debiti; vt nec si ignorasset prorsus consanguinitate: quia ignorare gradum consanguinitatis cui poena istiusmodi statuitur, est vere ignorare factum eadem poena punitum, non minus quam si consanguinitas ignoraretur.

Secunda conclusio. Quia factum quidem sciunt (puta se baptizare coniugis filium, vel cognoscere carnaliter consanguineam in primo vel 2. gradu) ignorant autem inuincibiliter ius statuens priuationem debiti exigendi: esse immunem a tali poena. Hanc Sanchez num. 49. quoad talem priuationem impositam ob cognitionem spiritualem probat: quia vbi lex aut canon punit delictum nullo alio iure prohibito, ignorans eiusdem legis aut canonis, sicut excusatur a culpa transgressionis ita & a poena. Rem enim quae culpa caret, in damnum vocari non conuenit. Et vt habet regula 23. iuris in 6. Sine culpa, nisi sub sit causa, non est aliquis puniendus. Et baptizare aut de baptismi fonte suscipere coniugis filium, vnde oritur cognatio spiritalis, quae punitur priuatione petitionis debiti coniugalis, prohibito est tantummodo iure Ecclesiastico. Eo ergo ita ignorato vt excusatio sit a peccato transgressionis illius, erit & a poena ob illud per idem ius imposita.

Quoad priuationem vero impositam ob affinitatem contractam per fornicationem vnus coniugis cum alterius consanguinea, probat; quia vbi delictum vetitum est iure naturali, vt est fornicatio, ignorantia iuris humani, quod poena addita id ipsum vetat (sicut ius canonicum vetat fornicationem vnus coniugis cum alterius consanguinea addita poena priuationis debiti coniugalis petendi) eximit ab eadem poena. Ratio est: quia quantitas poenae committenda est cum delicti quantitate, iuxta illud in cap. Felicitis. §. Illud autem, De poenis, in 6. Iudex metiatur poenam ex culpa. Itemque illud in fine cap. 2. De his quae fiunt a maiore parte capituli. Nec poena sit vterius protrahenda, quam delictum fuerit in excedente reperitur. Vnde licet colligere eum qui agit id quod vetitum est diuino & humano iure, sciens quidem ius diuinum, non item humanum; non excusari a poena iuris diuini, cuius habet sufficientem notitiam; excusari autem a poena iuris humani quod ignorat inuincibiliter. Deinde ius nouam poenam indicens factum antea prohibito, est prorsus nouum, quoad eam poenam: ita vt de illo vt de nouo iure censendum sit. At a culpa transgressionis noui iuris excusantur, illud inuincibiliter ignorantes. Ergo & a poena.

REGINA
DE
PRACT.
FORJ.
E. V.

Tertia conclusio est, Si in eo, de quo agimus, scientia tam iuris quam facti adsit, labore utriusque tantum ignorantia peccat. Non iure statuta: in praxi consulendam esse tantquam tutiorem, sententiam eorum qui existimant talem ignorantiam non excusare: etsi quando necessitas vitandi innotabilis incommodi vrget; sententia contraria teneri possit, cum non careat probabilitate. Sicq; accipiendum est quod Nauarr. habet in *Enchir. cap. 23. nu. 47.* posse inde consolari multos pios. Videnda est eiusdem sententiae probatio in *praced. lib. 13. cap. 26. q. 2.*

ULTIMA DIFFICULTAS. Quid sit tenendum de obligatione ad copulam cum de matrimonij validitate dubitatur.

Huius tractationem Sanchez *lib. 2. disp. 41. & aliquot sequentibus late persequitur.* Pro illius explicatione aliquot conclusiones adferemus, quae sint in praxi loco documentorum.

Prima est. Ante diligentiam adhibitam in assequenda cognitione veritatis, coniugem de validitate matrimonij dubitantem teneri reddere, sed non posse petere coniugale debitum. Haec habetur, ex *cap. Dominus, §. 2. De secundis nuptiis: & apertius ex cap. Inquisitioni, §. final. De sentent. excommunic.* Et confirmatur ratione, quia ex duobus malis minus est eligendum, quando quis alias perplexus esset vinculo peccati ad vtramque partem, id est, peccare deberet siue agendo, siue omitendo agere. Quo posito sequitur bona fide petenti reddendum esse debitum coniugale ab altero dubitante de matrimonij validitate: quia in tali dubio periculum maioris mali est in non reddendo huiusmodi debitum, quam in reddendo. Etenim peccatum maius est contra matrimonij finem illud negare, cum sit violatio iustitiae, si petens est verus coniux: quam cum fornicatione, quae castitati adversatur, illud reddere; si forte petens non est verus coniux. Sequitur pari ratione, quod dubitans, num id ipsum possit petere, debeat partem negantem eligere; cum ex petitione imminet fornicationis periculum, si forte alter non sit verus coniux. Ex omissione petitionis autem nullum imminet peccati periculum, cum ipse omitens habeat libertatem non petendi.

Secunda conclusio. Quando moraliter impossibile est diligentia adhibita dubium vinci: tunc coniugem dubitantem posse & reddere & petere debitum coniugale. Ratio est: quia quando praemissa diligentia requisita ad vincendum dubium, vinci non potuit ignorantia veritatis de qua dubitatur; ea censetur esse inuincibilis, excusans a peccato, & possessori relinquens ius vtendi re possessa, secundum communiter receptam doctrinam. Videri potest Sanchez in memorata *disp. 41.*

Tertia conclusio. Quando vterque coniux bona fide matrimonium contraxit, & postea vterque dubitat de illius valore, neutrum posse petere debitum, nisi facta sit adeo diligens inquisitio, vt dubium adhuc post eam remanens, censeatur posse inuincibile. Haec probatur ex duabus praecedentibus, quod enim dictum est in illis de altero ex coniugibus, pari ratione in hac, idem de vtroque dicitur.

Quarta conclusio. Cum vterque coniux dubitat de valore matrimonij bona fide contracti, si diligentia nondum adhibita ad vincendum dubium, vnus petat debitum, alter nec tenetur nec potest reddere. Ratio est, quia diligentia non praemissa, possessio in dubio non confert ius vtendi re, cum non faciat eam propriam. Ergo coniux dubitans de valore sui coniugij non habet ius petendi coniugale debitum: nisi diligentiam sufficientem adhibuerit ad vincendum dubium. Quare neque alter obligatur illud ei reddere. Et confirmatur, quia tota ratio obligationis reddendi, est periculum iniustitiae cui exponitur non reddendo: nullum autem huiusmodi est, cum nullam ius fuerit exigendi. Adde nec posse licite reddere, cum alter non possit licite & iuste petere.

Quinta conclusio. Cum vnus tantum coniux dubius est: si apte adhibitam sufficientem inquisitionem, petat debitum: alter potest ei negare tantquam non habent ius sufficiens ad petendum: non tenetur tamen negare;

quia cum ipse sit in pacifica possessione nihil dubitando (nec enim tenetur credere dicenti se dubitare de suo matrimonio, nisi rationes sufficientes afferat) retinet ius & petendi & reddendi. Videndus est Sanchez in *eadem disp. quest. 4. ante solutionem argumentorum, & sequenti quest. 5.* Caterum conclusiones has pari ratione locum quoque habere, manifestum est quando dubium praecellerit contractum matrimonij: sic vt is mala fide initus fuerit: siue ex parte vnus, siue parte vtriusque coniugis. Ita enim ex *cap. Dominus, De secundis nuptiis;* is qui de prioris coniugis obitu dubitat: contrahens nullo quidem pacto potest ab altero existente in bona fide debitum petere, tenetur tamen reddere. De qua re Sanchez in *sequenti disput. 42.*

Sexta conclusio. Opinantem probabiliter a se contractum matrimonium esse nullum: non posse quidem petere debitum cum nec dubitans possit, iuxta ant. dicta, sed posse reddere: immo & debere ne alterum qui possessor est bona fidei prius iure quod habet quaesitum. Excipitur tamen casus, in quo tanta esset probabilitas nullitatis, vt parum admodum maneret dubit: & credulitas censetur moraliter firma & manifesta. Nam tunc nec posse reddere deducitur ex *cap. Inquisitioni, De sententia excommunic.* vbi dicitur, Cum conscientia pulsata animus ex credulitate probabilis & discreta, quantum non euidenti & manifesta, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet. Quae verba satis indicant debitum, tunc tantum reddi posse cum credulitas de inualiditate non fuerit firma & manifesta. Qua de re Sanchez plenius *disput. 44. conclus. 2.* In sequenti praedens cum posse debitum & petere & reddere, qui probabilem opinionem habet de valore matrimonij. Id quod locum habet, quamuis forte probabilis sit non valere: quia iuxta veriore sententiam (quam confirmamus in *praced. lib. 13. cap. 10. sect. 1.*) si iudicio prudentis tales rationes ad aliquid persuadendum habeantur, quae efficiant opinionem probabilem; quantumcumq; contraria appareat probabilior, posse eam teneri in praxi, nisi obftet irreuerentia Dei, aut laeso proximi inde securura.

In duabus vltimis dispensationibus eiusdem *lib. 2.* videri potest late tractatum, quando coniux censeatur merito possit certus esse de nullitate matrimonij, & quando probabiliter de ea dubitare. Item qualiter consistere debeat de prioris coniugis obitu, vt liceat cum alio contrahere. Quae quidem definire prudentis est, ponderatis circumstantiis, quibus, tanquam suppletantibus argumentum sufficiens ad moralem certitudinem, debeat moueri ad tale quid determinandum. Difficultatem, ad excommunicatio obftet obligationi ad copulam, misimus, quoniam ad illam spectantia traduntur commodius in sequenti *lib. tract. 1. cap. 15. sect. 2.*

CAPVT XL.

De coniugum obligatione ad cohabitandum.

SVM MARI VM.

- 302 Quod coniuges cohabitare teneantur: & quid agendum, si ad recusent.
- 303 De obligatione cohabitandi coniugis sani cum altero qui est infectus morbo contagioso.
- 304 Vir non potest fugere cohabitationem vxoris propter dotem promissam non solutam.
- 305 Vir obligatur alere vxorem a qua dotem accepit, illam tamen excusare potest inopia.
- 306 Vxor mortuo marito non tenetur soluere debita, quae is contraxit ad ipsam alendam: pariq; ratione nec filii debita patris.
- 307 Dote promissa non soluta, maritus non tenetur vxorem alere.
- 308 Quid si non sit promissa: aut soluta sit perdit.
- 309 Quatenus vxor teneatur sequi virum mutantem habitationem, si cum eo contraxerit sub conditione quod non mutaret.

- 310 Quatenus ad idem teneatur cum nulla talis conditio inter-
cessit.
- 311 Virum vagabundum vxor tenetur sequi, si talem ipsius con-
ditionem nouit tempore contracti matrimonij, alias
non.
- 312 Differentia inter virum & vxorem, quoad obligationem co-
habitandi.

302 **T**ENERI coniuges simul habitare ac conuiuere ad iu-
uandum se mutuo, atque familiam promouendam,
habetur ex cap. Literas, De restit. spoliati. & ex cap. 1. De
sponsal. Confirmaturq; per illud Genes. 2. Non est bonū
hominem esse solum: factus est adiutorium simile sibi.
Et patet: tum ex matrimonij natura, qua inter virum &
fœminam vinculum est indissolubile: tum ex eiusdem
finibus, qui sunt susceptio & educatio prolis, ac euitatio
fornicationis. Sed occurrunt aliquot dubia.

PRIMUM EST. Quid faciendum sit, si coniuges non
sint cohabitare. Respondetur, si iusta causa ad sit, esse se-
parandos, prout patebit per post dicenda de diuortio:
Alias vero esse ad cohabitationem etiam per excommuni-
cationem cogendos à Iudice Ecclesiastico, iuxta cita-
tum cap. Literas: aut si opus fuerit inuocato auxilio bra-
hij secularis, prout notat Couarruias in Epit. 4. Decretal.
par. 2. cap. 7. in principio. & post eum Sanchez alios addens
lib. 9. disp. 4. nu. 6.

303 **SECUNDUM DVBIUM.** An coniux sanus, teneatur
cum altero infecto lepra alioue morbo contagioso habi-
tare. De quo late Sanchez lib. 9. disput. 2. 4. quest. 4. & bene
resoluit, attendendum esse num ex cohabitatione immi-
neat probabile contagionis periculum neque: si enim
immineat, non teneri: alias, vero teneri, iuxta textum sa-
tis expressum in cap. 1. De coniugio leproforum. Et confir-
matur à patre eius que dicta sunt in præced. num. 284.
de obligatione reddendi debitum coniugi infecto lepra
aut alio simili morbo. Bene quoque nu. 30. & 31. admo-
net duo. Alterum, quod ubi coniux sanus non tenetur
cum leproso habitare in eadem domo ob periculum sibi
imminens contagionis, teneatur prope habitare: quia
licet ratione talis periculi à cohabitatione abstinere pos-
sit, non tamen ab aliis obsequiis. Alterum, quando con-
iuges seorsim habitant ob morbum vnius contagiosum,
prolem debere esse apud sanum, vt à contagione incolumi-
tis seruetur: quod parentibus in umbra curare.

304 **TERTIUM DVBIUM.** An maritus possit fugere vxor-
is cohabitationem propter dotem promissam non solu-
tam? Ad quod aliqui, quos Couarr. l. co citato num. 2. re-
fert, (& maiore numero Sanchez lib. 9. a. 5. num. 11.)
respondent affirmatiue. Sed ille melius cum cæteris, quos
Sanchez ipse in sequenti num. 17. commemorat, negat posse:
quoniam obligatio hæc coniugum ad cohabitandum, ori-
tur ex ipso matrimonij contractu, sicut obligatio ad
reddendum coniugale debitum non autem ex solutione
dotis: vt patet ex eo, quod dicitur præcipuus in quem ma-
trimonium contrahitur, non sit vt vxor à viro alatur, ad
quod dos constituitur: sed vt contrahentes mutua sibi ob-
sequia præstent ad prolis generationem & commodam
eius educationem: qui finis cum non cesset dote non solu-
ta, nec cessabit obligatio cohabitationis. A cuius ob-
seruatione, quod dos non soluta non excuset sufficien-
ter potest intelligi ex eo quod Dominus noster Matth. 7.
& Lucæ 16. non aliam insinauerit sufficientem causam
dimittendi vxorem, quam illius fornicationem. Sed dice-
ces talem obligationem non esse tantum habitandi in ea-
dem domo: sed etiam accumbendi in eadem mensa, sicut
& cubandi in eodem thoro: & ita maritum sine dote prom-
issa cogi vxorem alere, quod iniquum videtur. Res-
ponderetur inde solum sequi, quod per Iudicem possit
promittentes compellere ad dotem soluendam quod ius-
tum est: non autem quod ideo possit vxorem repellere,
nec ei cohabitare.

Vt autem plenius difficultas ea elucidetur, subiicien-
dum est dubium de obligatione coniugum ad alimenta
sibi mutuo præstanda.

QUARTUM Igitur DVBIUM EST, An coniuges te-

neantur ad alimenta sibi mutuo præstanda. De quo San-
chez lib. 9. disp. 4. quest. 2. & in priorie parte sequenti disputatione
ni; ex quo ad explicationem adferemus aliquot conclu-
siones, quæ sint loco documentorum pro præxi.

305 **Prima est.** Virum teneri alere vxorem à qua accepit do-
tem: hæc enim ideo datur, vt is matrimonij onera susti-
neat vxori & familia: alimenta præstans, ex lege Pro oner-
ibus. Cod. De iure dotium, & ex lege Dotis fructus, ff. eo-
dem tit. De calu excepto, cum vxor absque culpa viri, ab
huius consortio propria temeritate recedit: iam diximus
in præced. lib. 20. num. 48.

Secunda conclusio est. Maritum inopem non teneri
vxorem alere, quamdiu durat inopia. Probat, quia
non tenetur plus vxori, vt nec filiis, quam facere possit:
iuxta illud in lege Maritum, ff. Solutio matrimonio: Ma-
ritum in id quod facere potest condemnare, exploratum
est. Et confirmatur à simili: quia debitor æris alieni ex-
cusatur à solutione quamdiu ratione inopiæ eam nequit
facere. Quin potius si vxor diues sit, tenetur viro inopi
alimenta præstare: pro quo plures authores Sanchez ad-
fert in memorat. quest. 2. nu. 27. Et probat, quia (vt dicitur
in leg. Si cum dote, §. Si maritus, ff. eod. titul. quid tam
humanum est, quam vt fortuitis casibus mulieris, mari-
tum, vel vxorem, viri participem esse.

306 **Subiungit Sanchez in eadem quest. 2. tractationem dif-**
ficultatis, An quando soluto matrimonio nulla viri bona
superfuerint, vxor teneatur bonis dotalibus soluere debi-
ta à viro contracta ad prouidendum ipsi & familia: de
necessariis ad vitam. Et similiter, An filij teneantur soluere
mutuum à patre inope acceptum ad eos alendos. Atq;
in vtramq; partem allatis variis legibus ciuilibus, negan-
tem iudicat probabilior: fundatam in hac ratione;
quod maritus patetq; obligetur vxori & filiis ad alimenta
eis præstanda, sicut obligatur creditori ad soluendū mu-
tuo acceptum: quam obligationem sicut inopia non tol-
lit in hoc casu, ita nec in illo: sed tantum suspendit, quam-
diu ipsa durat: vt argumento est, quod si opes augeti con-
tingat, ea ipsa obligatio recurat: & non fieret si esset pro-
fus extincta. Quo supposito licet intelligere, viro con-
trahenti debita, ad satisfaciendum obligationi quam ha-
bet familiam alendi, perinde viuere ac contrahenti
noua debita ad satisfaciendum antiquis. Vnde sicut cre-
ditores, quibus hæc soluta sunt ex pecunia de nouo acce-
pta mutuo, non tenentur illam refundere ei à quo data
est mutuo: ita nec vxor & filij tenentur satisfacere debi-
tis à marito vel patre contractis ad satisfaciendum obli-
gationi quam habuit suppedirandi eis alimentis, quia tan-
tum acceperunt sibi debitum, solutum de eo, cuius habe-
batur dominium acquisitum per contractum mutui.

307 **Tertia conclusio est.** Dote promissa non soluta, mari-
tum non teneri ad alimenta vxori præstanda. In hac om-
nes conuenire habet Sanchez lib. 9. disp. 5. num. 2. rationem
addens: quod dos detur quasi in pretium, vt ex fructibus
eius maritus onera matrimonij sustineat, & vxorem alatur,
ex lege Pro oneribus. Cod. De iure dotium, & lege Dotis
fructus, ff. eodem titulo. Admonet vero idem author pri-
mo: Conclusioni huic locum esse tantum, quando prom-
ittens fuerit in mora; si enim terminus fuerit ipsi con-
cessus à marito, is ante illum expletum non excusatur ab
alenda vxore: quia concedendo dilationem, adstrinxit
se ad subeunda interim matrimonij onera. Secundo,
cum soluitur tantum pars dotis promissæ, maritum
teneri tantum ad alimentorum partem: quoniam ea-
dem est ratio partis quoad partem; quæ totius quoad to-
tum. Tertio, quando vxor aut ipse pater dotem non
soluunt ratione impotentia, maritum non eximi ab onere
alimentandi vxorem, nisi dolose promiserint dotem
quam sciebant se non posse soluere. Neq; enim cogi pos-
sunt ad plus quam valeant: ita vt impotentia excuset à
solutione, sicut ante dictum est, excusare maritum ipsum
ab alenda vxore etiam dote soluta.

308 **Quarta conclusio est.** Virum teneri alere vxorem quæ
absque dotis promissione duxit. Ratio est, quod videat-
ur personam accepisse pro dote: quam quod non exe-
gerit, debet sibi impurare si damnum inde sentiat. Quan-

REGINA
DE
PRAE
TORI
E. V

do tamen mulier qua ducitur diues est, videtur tacite actum de dote constituenda: si non totius patrimonij eiusdem mulieris, saltem partis illius iuxta viri dignitatem. Authores hac doctrinam tenentes plures refert idem ibidem numero 9. & in præcedenti lib. 1. disputat. 60. numero 2.

Postrema conclusio. Si dos soluta perierit casu fortuito, non cessare in marito obligationem alendi vxorem, cuius casibus fortuitis, humanum est, cum participem esse. Sin dos perierit culpa vxoris: vt cum publicata est ob aliquod ipsius delictum, non tenetur maritus eam alere: quia perinde est ac si dos ipsa soluta non esset. Quamquam si ea, ne quidem a parentibus possit necessaria alimenta habere, amor coniugalis & nexus matrimonij tam arctus, exiget vt a viro alatur, ne fame pereat.

QVIINTVM DVBIUM. An vxor teneatur sequi virum mutantem habitationem; vel contra vir sequi vxorem? Hic late tractat Sanchez lib. 1. De matrim. disput. 40. & 41. Explicatur autem his propositionibus.

Prima est. Virum teneri seruare fidem vxori, quæ contracta cum eo addita conditione, quod teneatur in certo oppido morari, nec alio habitationem suam transferre. Ratio est, quia ex cap. Verum De condition. appositis quæ potest in traditione rei suæ pactum imponere. Ergo & in traditione sui per matrimonium. Cui rationi, alias Sanchez addit in eadem disput. 40. num. 2. Subiungens num. 3. exceptionem: nisi superueniat noua iusta que causa, ob quam necessarium sit virum alio proficisci; vt capitales inimicitias, vel loci insalubritas, Principis imperium compellens virum migrare alio, aut necessitas tuendi rem familiarem; cui viri & vxoris communione operari subueniri, exigit coniugalis societas. Namq; pactum, etiam si iuramento confirmatum, intelligitur excluso casu in quo ipsum rationi aduersaretur: cuiusmodi censetur casus in exemplum allati.

HIC QVÆRI potest. An si vir vxori faciat liberam potestatem non sequendi, ipsa nihilominus velit sequi, teneatur illam secum transferre? Ad quam questionem idem Sanchez lib. 9. disputat. 4. respondet distinctione: nempe non teneri si nullibi sit notabilem moram facturum, ad diuersa negotia, diuersis in locis peragenda, proficiscens: quia mulier tale quid irrationabiliter vellet, cum nequeat fieri sine notabili impedimento itineris faciendi, & magnis expensis, ac dedecore; cum de decet feminam taliter peregrinari nulla iusta de causa. Teneri autem, si alicubi sit diu habitaturus, suppetantq; illi expensæ ad transferendam requiritæ: quia tunc vxor rationabiliter vult suum virum comitari. Sicque in cap. Quod super, De voto in fine, habetur virum euntem in subsidium terræ sanctæ, teneri ducere vxorem nolentem remanere.

Secunda propositio. Quando nullum pactum est in contrarium, vxor tenetur sequi virum alio transferentem suum domicilium. Hac habetur ex cap. Vnaquæque 13. quæst. 2. Et confirmatur; quia cum debeant coniuges cohabitare ad exhibendum sibi mutuam obsequium, mulier sane virum (qui est caput ipsius, & cui subdita est sicut Domino, ad Ephes. cap. 5.) sequi debet ad cohabitandum: idque sub mortali, vt ex Nauarro & quibusdam aliis habet Sanchez in prius citata quæst. 41. num. 1. Addens consequenter aliis citatis, id adeo verum esse, vt nulla alia consuetudo, tanquam iuri diuino aduersa, excusare possit. Patitur tamen excusationem in casu in quo vxor nequiret absque graui detrimento animæ vel corporis virum suum sequi: vt si vellet eam tali ratione ad peccatum pertrahere, vel eam exponere magno vitæ periculo. Nam præceptum naturale euitandi peccatum, aut tuendi vitam virgentius est, quam præceptum diuinum positium, coherendi viro.

Cæterum de difficultate satis graui, An vxor teneatur sequi virum cum in exilium missus, compellitur domicilium mutare: Sanchez in vtramque partem ibidem num. 11. authores citans, a firmiter iudicat probabiliore: quia vxor debet viri infortunium ferre, ob in tam per matrimonium inseparabilem vitæ societatem, sequi ipsum quando ex necessaria & inuitabili causa migrat alio. Nec ob-

stat quod ipsa sit innocens: quia non subit tale infortunium tanquam pœnam, qua puniatur exilio, sed tanquam onus ad quod ferendum tenetur lege matrimonij.

Tertia propositio est, pro qua in præceden. num. 6. plures authores idem citat. Si vir tempore contracti matrimonij vagari non solebat: aut si solebat, mulier ignorabat: hanc non teneri illum sequi. Sin autem solebat vagari, nec id latebat mulierem, hanc teneri sequi. Prior pars probatur, quia grauissimum onus est nihil tale expectantem, cogere ad vagandum, quod feminæ dedecet maxime. Quamquam si absque magna difficultate & periculo animæ vel corporis possit se viro exhibere sociam, non erit locus excusationi ab obligatione, quam habet marito cohabitandi, ex lege matrimonij. Posterior vero pars probatur: quia mulier sciens viri mores dum contraxit, censetur eos approbasse, & se obligasse ad onus accommodandi se illi: atque adeo ad vagandum cum eo: nisi turpi aliqua de causa vagaretur: tunc enim peccaret vagando, in eoq; vxor non teneretur, imo nec deberet peccanti consentire, ipsum sequendo.

Porto differentia est inter virum & vxorem, quoad obligationem cohabitandi. Nam cum vir sit caput, eiusdemque sit gubernare: potest ad libitum eligere domicilium, & vxor tenetur eum comitari, dummodo non eligat ex causa turpi & inhonestæ: in quo ei tanquam peccanti assentiendum non esset. Vxor vero cum subdita sit, nequit habitationem eligere, & virum ad sequendum se cogere. Quamquam si contingat necessitate coactam, vt damnatam exilio, domicilium mutare, ius matrimonij compellens virum cohabitare vxori, consequenter compeller, vt eam tunc comitetur; quia id requiretur ad mutua obsequia coniugalia, ad quæ vterque coniux pariter obligatur.

CAPVT XLII.

De diuortio.

SVMMARIVM.

- 313 Quid sit diuortium, & quomodo fieri possit.
- 314 Ob fornicationem spiritalem, seu heresim vel apostasiam, potest fieri diuortium perpetuum.
- 315 Diuortium fieri potest ad tempus iusta de causa: quales sunt inductio ad peccandum, & seuitia vnus coniugis quamdiu durat.
- 316 Notanda de seuitia prout est causa iusta diuortii.
- 317 Malum quoadmetur debet esse graue, & seuitiam constituat: & quatenus possit maritus vxorem verberare.
- 318 Aliæ causæ iuste diuortii, quæ in vniuersum reducuntur ad notabilem perniciem animæ vel corporis.

DE diuortio late tracto libro 10. Sanchez. Sed in re ad forum externum præcipue spectante breuiores erimus.

Est autem diuortium separatio mariti & vxoris legitima, id est, non sine lege & ratione facta. In eoque, sicut & in obligatione & fide matrimonij, pares sunt vir & femina: pro quo canones & authores magno numero Sanchez refert disput. 3. num. 6. Vt enim de viro non dubitatur, quin possit ab vxore adultera diuertere iuxta verba Domini Matth. 5. Qui dimiserit vxorem suam excepta fornicationis causa, &c. ita nec de vxore dubitandum esse, quin diuertere possit à viro adultero: pater ex eo quod in priori ad Corinth. cap. 7. ver. 11. tali de causa discedentem à viro, Apostolus non cogat ad eum redire: sed illi det optionem, aut redeundi aut continendi.

Potest tripliciter fieri potest diuortium. Primo, quoad vinculum matrimonij, per alterutrius coniugis professionem in aliqua religione approbata, cum matrimonium nondum fuerit consummatum. Vide dicta præcedenti num. 36. Secundo, quoad thorum, seu carnalem copulam tantum: ad quæ spectant dicta in superiore capite 39. quoad causas ob quas non tenetur aut non debet coniux alteri debitum reddere. Tertio, quoad thorum & habitationem

simul: qua ratione spectat ad hunc locum: & fieri potest tum in perpetuum, tum ad certum tempus, prout definit Concil. Trident. sess. 24. can. 8. his verbis: Si quis dixerit Ecclesiam errare cum ob multas causas, separationem inter coniuges quoad habitationem ad certum incertumve tempus fieri posse decessit, anathema sit.

Atque in perpetuum fieri potest ob fornicationem siue carnalem, siue spiritalem. De carnali enim constat ex verbis Domini supra citatis, & illis aliis Matth. 19. Qui cumq; dimiserit uxorem suam nisi ob fornicationem, &c. Atque ex multis canonibus, 32. quæst. 7. & ex cap. Significasti, & cap. Exlites De diuortii. Item ex eo quod fornicatio pugnet cum fine matrimonij, qui est bonum fidei, cuius meminimus in præcedenti cap. 9. Et quod matrimonium foret onus intolerabile, si coniugi fornicanti cohabitare necessarium esse; vt satis ostendunt inquietudines & angores eorum qui laborant zelotypia.

314. DE FORNICATIONE vero spirituali, hoc est de hæresi & multo magis de Apostasia à fide, patet ex cap. Idololatria, & ex cap. Non solum 28. quæst. 1. itemque ex cap. 2. & ex cap. Quanto de Diuortii, ac etiam ex finali De hæreticis, ubi in vniuersum liberantur à debito fidelitatis dominij & totius obsequij quicumque lapsis manifeste in hæresim, aliquo pacto tenentur adstricti. Denique ex eo quod Apostolus ad Tit. 3. præcipit generatim (neque parentem neque coniugem excipiendo: & merito, cum ex talium consuetudine & familiaritate maximum imminet periculum peruersionis) hominem hæreticum post vnam & secundam correptionem esse deuitandum: propter periculum scilicet peruersionis: si quidem sermo illius iuxta eundem Apostolum in posteriori ad Timoth. 2. vt cancer serpit. Id quod locum etiam alias habet, quoties vnus coniux, siue vir, siue femina, alteri siue cogendo, siue alliciendo, ad peccatum pertrahit, neque alter potest cum illo habitare sine periculo probabili offendendi Deum: tunc enim innocenti licet quamdiu securus non est, ab eodem diuertere, non expectata Iudicis sententia: quia sicut per hæresim, sic & per alia peccata moralia incurritur animæ mors, iure naturali & diuino formidanda magis, quam mors corporis. Ad eo vt Dominus Matth. 18. admonuerit, Si oculus tuus scandalizat te, erue eam & proiice abs te: significans ex D. Hieron. in eum locum: quod siij qui nobis coniuncti sunt & chari ad instar oculorum, vt parentes, filij & vxor nobis sint causæ ruinæ, ab eis sit recedendum. De his latus tractat Sanchez *disput. 17.*

Ex quo ibidem in num. 5. adde differentiam esse inter hæresim & alia crimina, quod in illa non sit expectandum vt hæreticus coniux Catholicum pervertere nitatur, sed illo existente in sua pertinacia, huic liceat ab ipso recedere. In his vero expectandum sit, vt coniux deditus talibus, ad ea inducere molietur. Cuius differentie ratio reddi potest: quod pertinax in hæresi p̄pensus sit ad pertrahendos suos in eam, vt conducentem ad eorum salutem: non item infectus. Aliis criminibus, à quibus potius, vt anime disciplinaq; domesticæ perniciosus, suos auertere conabitur.

315. Jam quod ad certum tempus fieri possit diuortium, colligitur ex cap. Ex transmissa, & ex cap. Literas in fine De restit. sponsal. Ratioque in promptu est: quia constat ex dictis, diuortium fieri posse: Ergo vel ad tempus, & sic habetur intentum: vel in perpetuum. Quo concessio, maiore ratione concedendum est, posse fieri ad aliquod tempus iusta interueniente causa; qualis est antememorata inductio ad peccandum pro tempore quæ ea durat. Item que scuitia vnus coniugis donec cautionem Iudicis arbitrio sufficientem dederit, de non offendendo altero. Id quod concedi ab omnibus Sanchez testatur *disput. 18. num. 2.* tanquam decisum in antememoratis capitulis.

316. DE EO autem notanda sunt, quæ idem citatis auctoribus subiungit. Primum est, propria auctoritate posse vnum coniugem discedere ab altero ob scuitiam, si nō det ei securitatis cautionem, prudentis iudicio sufficientem: siue pignoratitiam & fideiussoriam, siue iuratoriæ. De qua re pluribus idem in eadem *disput. 18. quæst. 2.* In cuius fine

admonet talem cautionem datam non ob stare, quin liceat viro vxorē moderate punire sicut antea licebat: quia in tali punitione nulla est atrocitas: nec contentaneum est maritum sinere vxorem delinquere omnino impune.

Secundum est, tali cautione deficiente, coniugem sibi merito ab alterius scuitia tenentem sic posse diuertere, vt non teneatur illi coniugale debitum reddere: quia ob culpam suæ scuitiæ priuatur consortio maritali. Idque locum habere etiam timens sibi ab alterius scuitia, eadem dederit causam sciendi: intelligitur ex eo, quod in cap. De Benedicto 32. quæst. prima, iubeatur adultera restitui marito, præstita cautione non offendendi eam.

317. Tertium est, vt scuitia quæ sit iusta diuortij causa interuenire censetur, requiri vt malum quod timetur sit graue: quale scilicet exigitur ad metum viri constantis. Diuortium enim, res est grauissima, ideoque fieri non debet ob qualemcumque metum; ne ipsum passim sit in vsu: cum rati sint coniuges inter quos non oriuntur aliqua discordia, ex quibus aliqua leuia mala sibi merito timeant. In grauium autem malorum numero, in præced. quæst. 1. idem auctor ponit: primo, molestam cohabitationem ob discordias, iungiaque grauias & frequentias inter coniuges. Secundo, minas viri soliti eas exequi. Tertio, crudeliorem verberationem, seu excedentem limites correctionis vxoris, marito concessæ, nisi ea contigerit casu, seu viri insolito perturbationis motu: neque probabilis, sed vanus cætenque iusto fundamento timor subit talis punitionis vsurpandæ in posterum: aut si subisset, daretur sufficiens cautio, iuxta cap. Transmissa, & cap. Literas, De diuortii.

Aduerte vero, quod idem ibid. habet num. 16. Verberare vxorem, marito permissum esse tantum raro, vt gentique de causa, ac id moderate, non autem acriter; ne quidem si delicti qualitas acrimonia punitionem mereatur: quia talis punicio tanquam iudicialis, relinquenda est Iudici; ad quem spectat non aurem ad maritum, cui respectu vxoris & filiorum reliquæque familiæ, incumbit tantum punire ad priuatam correptionem & emendationem delinquentis; non autem ad vindictam delicti: quæ potestatis est publicæ.

Postremum est: quando Iudex Ecclesiasticus absolutam diuortij sententiam dedit, eo quod desperaretur de scuitis correctione, nec dari potuerit cautio sufficientis, per quam alter tuto cum eo commoraretur, integrum esse huic illo inuito religionem ingredi, quia diuortium est perpetuum. Vide eundem in sequenti numero quadragesimo nono.

318. ALIAS CAUSAS particulares refert Gregor. à Valent. tomo 4. in D. Thomam, *disput. 10. quæst. 4. punct. 2. col. 2.* post Couarr. in Epitome 4. Decretal. parte 2. cap. 7. §. 5. & Nauarr. in Enchirid. cap. 22. num. 22. In vniuersum autem vt post Palud. in 4. *distinct. 39. quæst. vnica. art. 3.* notat Syluest. in verbo *diuortium, quæst. 6.* dici potest, quod omnia illa crimina quæ exigunt in perniciem corporalem vel spiritalem coniugis notabilem, censentur causa sufficientes diuortij quamdiu non corriguntur. Atque prioris generis sunt ex Soro, in 4. *distinct. 39. sub finem*, quæ exprimuntur in lege Consensu Cod. De repudiis Si vxor sit venefica, à cuius veneficio sibi non immerito vir timeat: aut si liberorum interfectrix: aut substantiam mariti deprædetur, nec remedium aliud quam diuortij adferri possit: & antememorata scuitia mariti, ac mors intentata coniugi. De quibus Sanchez in eadem *disput. 18. num. 22.* Ex quo in præced. nu. 21. Adde crimen viri incorrigibilis, per quod vxor exponitur periculo mortis, vt si viro latrocinii dedito & incorrigibili existente, vxor aduertat se periclitari, ne tandem cum eo mulctetur morte, tanquam furtis consentiens, & eorum receptatrix: non enim cum tanto corporis periculo tenetur cum eo habitare.

Posterioris vero generis sunt, Si coniux coniugem ad latrocinia, adulteria, aut alios corruptos mores trahere moliretur, ob quæ coniux innocens ruinam timens, siue ratione coactionis alienæ, siue ratione fragilitatis propriæ, vt habet ibidem Syluest. non tantum potest, sed etiam debet

REGINA
DE
PRAE
TORI
E. V

se à nocente separare, ex cap. *Quasiuir*, De diuortijs, iuxta illud *Matth. 5*. Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & præice abs te, &c. Si quis vero, addit *Syluester*, propter alterius coniugis crimina, perniciem corporis vel animæ non timeat sibi probabiliter; non debet illum deferere, nisi crimen sit fornicatio carnalis, ob quod etiam semel commissum, licita est dimissio, iuxta verbum Domini *Matth. 5*. sub initium huius capituli relatum. Qui dimiserit uxorem suam excepta fornicationis causa, vel nisi sit fornicatio spiritualis, in qua nocens perseueret incorrigibilis, iuxta dicta in præced. num. 314. de illius in hac re differentia à cæteris criminibus.

CAPVT XLII.

De notandis in particulari circa diuortium ob fornicationem carnalem.

SUMMARIUM.

- 319 Nomen fornicationis accipi potest tum proprie, tum communiter: & quomodo in hac re accipi debeat.
- 320 Et quæ ab eo excludi debeant.
- 321 Casus in quibus fornicatio non est causa sufficiens diuortij: & peculiariter notanda de eo casu in quo vterque coniugis reus est illius criminis.
- 322 De casibus condonationis, & occasionis adulterij data ab altero coniuge.
- 323 De casu admixti adulterij per vim, aut aliter absque peccato, aut in quo adulterium ipsum est incertum.
- 324 Modus obseruandus in diuortio.
- 325 Persona adultera, etiam lata in eam iudicis sententia, non potest à se dimittere personam innocentem si velis ei cohabitare.
- 326 Aliquot conclusiones quibus respondetur ad questionem, An adulter post sententiam diuortij datam à iudice, possit statum mutare ingrediendo religionem, aut suscipiendo sacros Ordines.
- 327 De eo quod innocenti licitum sit ad religionem aut sacros Ordines transire inuito adultero.
- 328 Non tenetur vir uxorem adulteram ad pristinam amicitiam admittere, etiam si id liceat.
- 329 Duo casus excepti, qui non habent locum in vxore respectu viri: & interdum, nec in viro respectu vxoris.
- 330 Si coniugis innocens post factum diuortium adulteretur, non tenetur ante compulsionem iudicis, adultero reconciliari.
- 331 De reconciliatione adulteri que fit facta, & primo de ea que fit per innocentis carnalem cum eo copulam.
- 332 De ea que fit retinendo propria sponte adulterum, & de ea que fit exhibendo se illi familiarem.

PRIMUM NOTANDUM EST: Nomen fornicationis carnalis vsurpari tum proprie, pro carnali copula soluta: cum soluta: tum communiter, in illa scilicet generali significatione, quæ in cap. *Meretricis* 32. quæst. 4. proponitur his verbis Si furti nomine bene intelligitur omnis illicita vsurpatio rei alienæ: non enim rapinam permittit qui furtum prohibuit: sed vtrique à parte torum intelligere voluit, quidquid illicite rerum proximi auferatur: profecto nomine mæchæ: omnis illicitus concubitus atque illorum membrorum non legitimus vsus, prohibitus debet intelligi. Hæc ibi.

Difficultatem esse vero, qua accipione in hac re sumi debeat. Ad cuius explicationem Sanchez multa adfert *lib. 10. disp. 4*. Sufficiet autem quod ille num. tertio circa medium approbat, debere quidem sumi in generali significatione, sed cum limitatione ad fornicationem, in qua ratio perfecta diuortij, tanquam in radice clauditur: qualis est, vt *Sorus* in 4. *distinct. 36. quæst. vnica art. 4. immediate ante 2. conclusionem bene notat*, omnis concubitus quo coniugis illicite coeundo diuidit carnem suam in alium, vel in aliam. Cum enim matrimonium eo tendat, vt coniuges efficiantur vna caro, iuxta illud *Gen. 2*. Et erunt duo in carne vna: matrimonij fidem coniugis perfecte consummate que violat, qui carnem suam in alium, vel aliam diui-

dit: indeque oritur ius alterius coniugis diuertendi ab eo, quia fidem taliter frangenti, non tenetur fidem seruare, cohabitando ei, & coniugale debitum reddendo. Sicut enim coniugalis concubitus cum seminatione in vase debito requiritur ad vnionem qua coniuges sunt vna caro, vt habitum est antea num. 39. ita & ad diuisionem qua coniugis censendus est carnem suam diuisisse, requiritur similis coitus cum alio vel alia: hoc vno addito, quod nihil referat ad rationem fornicationis diuortio dantis causam iustam: siatne seminatio in vase ordinario committendo proprie dictam fornicationem: an in extraordinario, committendo nefandum scelus Sodomie: per quod cum caro coniugis vere diuidatur cum carne tertij, ipsum est iuxta antedicta sufficiens causa diuortij. Sicut sentientes plurimos authores Sanchez refert in citata *disp. 4. num. 13. idem in sequenti num. 14. asserens de bestialitate ob parem rationem, quod scilicet caro coniugis diuidatur cum carne bestie.*

Negans autem in præced. num. 8. causam sufficientem esse diuortij perpetui, si vir uxorem inuitam Sodomice cognoscat carnaliter: sed tantum diuortij ad tempus, dum à tanto scelere renuit abstinere. Et in num. 9. & 10. nec etiam peccatum mollitiei talem causam esse, quia neque per hoc, neque per illud flagitium coniugis diuidit carnem suam cum carne tertij personæ, ea ratione qua prædictum est. Et num. 12. ob eandem rationem solos tactus quantumvis libidinosos, & cum animo perueniendi ad copulam carnalem habitos, ea non secuta, non præbere diuortio causam iustam. Non obstat vero, quod Sodomie cum coniuge pollutio sint contra naturam, & peccata gratiora adulterio: quia licet id ita sit, non repugnant tamen matrimonio ea ratione quæ requiritur ad iustam causam diuortij: quia non diuidunt carnem coniugis, cum carne tertij.

SECUNDUM NOTANDUM, Septem casus esse à D. Thoma notatos ad cap. 7. prioris ad Corinth. lect. 2. in quibus non potest coniugis dimitti propter fornicationem, nec debitum coniugale ei negari. Eos Summularij, referunt in verbo Diuortium. Persequitur vero eiusdem Sanchez in *lib. 10. disp. 5*. Primus est, quando coniugibus in infidelitate existentibus, maritus vxori libellum repudij dedit, ea que alteri nupsit, tunc enim, si ambo sacro fonte abluantur, tenetur vir eam in matrimonium resumere, ex cap. *Gaudemus*, in fine, de diuortijs.

Secundus casus est, quando vterque coniugis est eiusdem criminis reus, vt quando vterque adulterium perpetravit, ex cap. *Significasti* De diuortijs, & cap. finali De adulterijs. De quo casu latius tractans Sanchez in sequenti *disp. 6*. docet primo, ad eum requiri vt de crimine vtriusque liquido pateat. Nec enim sufficere si de vno constet, & de altero dubitetur. Itemque, vt vtrumque crimen sit secundum antea dicta, sufficiens ad diuortium: cuius respectu alioqui non erunt paria: non esse autem necessarium vt vtrumque crimen sit eiusdem speciei quia id non obstat vtriusque æqualitati in ordine ad diuortium ipsum, quod ob vtrumque illud conceditur.

Docet 2. concl. 2. & 3. Nihil referre ad eundem casum, quod vnus coniugum prius, & alter posterior commiserit adulterium: aut quod vnus plura adulteria, & alter vnus tantum commiserit. Ratio est: quia in iuribus, quibus fulcitur propositus casus, ratio habetur tantum fractionis fidei; non vero prioritatis aut pluralitatis criminis, quo fracta est: quod quidem crimen in vno coniuge talem esse, puta quo diuisa est caro, non definit ex eo, quod alter simile antea aut pluries commiserit.

Docet tertio concl. 4. Eundem casum habere locum in foro penitentiali, etiam si adulterium vnus occultum sit ac soli Deo cognitum, & adulterium alterius sit publicum: quia in illo foro non desideratur probatio: sed sufficit sola rei veritas cognita: ita vt coniugis cuius adulterium est occultum, nequeat in conscientia diuertere ab altero, cuius adulterium est publicum, perinde ac creditor non potest ad solutionem compellere eum cui nouit tantumdem se debere quidem, sed ita occulte, vt id contra ipsum in iudicio probari non possit.

Docet

Docet postremo consequenti disputa. 7. Si ambo coniuges in adulterium lapsi, reconciliati fuerint, & denuo alteruter in adulterium labatur: alterum posse ratione talis noui adulterij diuertere ab illo. Non enim obstabit alias commissum adulterium, quia illa reconciliatio, matrimonium restituit antequo suo vigori. Quod etiam numero 4. multis citatis probabile iudicat locum habere, quando vnus coniux est emendatus & alter admonitus interpellatusque vt resipiscat, ac simul habitent, persistit in flagitio; vim enim reconciliationis habet talis interpellatio: quandoquidem nihil ad illam deest, quam vt ab interpellato admittatur.

322. Tertius casus est, Quando persona innocens in consortium maritale nocentem admittit, postquam adulterium ipsius nouit: cum enim diuortium sit in fauorem innocentis, is cedens iuri suo potest delictum condonare: & ita us diuortij cessabit, quamdiu reconciliatus non relabatur in adulterium: quo relapsu, interueniente, recurret idem ius; quoniam venia data respicit sola præterita. Videndus est Sanchez disp. 5. à num. 19.

Quartus casus est, Quando vna persona fuit iu causa cur altera adulterium committeret, ex cap. Discretionem, De eo qui cognouit consang. Exemplum est, Si vir prostituit vxorem suam, etiam volentem, vel eam impedire valens, neglexit impedire. De quibus Sanchez ibid. num. 4. & 5. alius citatis. Addens numero 6. non esse idem censendum, si vir aliud agens indirectam occasionem adulterij præbeat, verbi gratia domo vxorem expellendo, eamve deserendo, alimenta denegando, argumento cap. Significasti De diuortijs, & cap. Ex literis eodem titulo. Numero autem 7. vult eandem esse rationem occasionis data negando debitum coniugale. Item numero 10. eandem quoque rationem esse fauoris viri, ob quam vxor ab eo aufugit. Ratio est: quia in istiusmodi casibus, indirecta tantum occasio data est adulterij, tantumq; remota, sicut in negatione alimentorum vel in expulsiōe à domo. Excipe nisi vir talia faceret ea intentione vt vxor adigeretur ad perpetrandum adulterium: quia tanquam in illud consentiens, non posset ob eam perpetrationem ab ea diuertere, cum illi tanquam volenti, non sit facta iniuria.

323. Quintus casus sit: Quando vxor fuit violenter cognita: quia tale adulterium caret culpa, ex cap. Itane & cap. Proposito 32. quæst. 5. Qui casus locum habet etiam si vxor causam dederit violentiæ; vt qui nō obediuit viro ipsam monenti fugere, ne aduenientes hostes eam opprimant. Namque inobediencia ea non obstat, quin oppressio quā nullo modo prohibere potuit vere violenta fuerit: neque dici potest oppressionem voluntariam fuisse in ipsa inobediencia: quoniam hæc ad illum effectum non fuit de se ordinata: prout requireretur vt ille, in eadem voluit consentire valeat. Non esse vero idem si vxor consenserit compulsa metu cadente in constantem virum, quia non excusatur: vt idem communissima sententiam esse ait numero 16. multos in eam referens: Ratio vero est, quia talis metus non obstat quin adulterium sit voluntarium, & inficiatur malitia & culpa, per quam ipsum intrinsicè malum est: ita vt morti oportet potius, quam illud committere, vt iam antea attingimus.

Sextus casus est. Quoties persona commisit adulterium tantummodo materialiter, seu absq; suo peccato: vt quia alter sub marii specie latenter se ei commiscuit, admittens illum bona fide vt maritum: sicut Iacob Genes. 29. bona fide commixtus est Lia, quam putauit Rachelem: aut quia probabiliter credidit priorem maritum decessisse, nupsit alteri: neque enim idem meritis superueniens potest ab ea diuertere tanquam adultera, ex cap. Cum per bellicam 34. quæst. 2. nisi postquam facta est certior de mariti vita, reddiderit debitum in secundo illo matrimonio. Videndus est Sanchez numero 11. Qui in 12. extendit eundem casum ad illam quæ fornicatur, probabiliter existimans maritum suum vita functum: quoniam iusta ignorantia matrimonij talem excusat à culpa adulterij formaliter: ac proinde & à pœna ob illam imposita.

Septimus casus est, Quando adulterium est incertum: alienum est enim à ratione vxorem dimittere ob leuem

suspicionem: non vero ob violentam: qualis est si solus fuit cum sola, nudus cum nuda iacens in eodem lecto: & hœra, ac latebris secretis ad tale flagitium commodis, prout habet Palud. in 4. distinct. 35. quæst. vnica artic. 1. conclus. 4. Per illud in cap. Dixit Dominus 32. quæst. 1. Vbi cum que fornicatio est, vel fornicationis suspicio, libere vxor dimittitur. Et per textum magis expressum in cap. Literas tuæ fraternitatis, De præsumpt. Videndus est Sanchez libro 10. disp. 12. quæst. 3.

324. TERTIVM NOTANDVM. Modus obseruandus in diuortio (ad quem pertinet ea, quæ late Sanchez persequitur in præceden. quæst. 2.) est: vt si matrimonium sit occultum, vt esse potest clandestine contractum, vbi non est promulgatum decretum Concilij Trident. sess. 24. De reformat. matrimon. cap. 1. in fine: coniux innocens possit propria auctoritate adulterum deserere quoad habitationem: quoniam Ecclesia in casu occulto indicare non potest. Sin matrimonium celebratum sit in facie Ecclesiæ, & cōram testibus sufficientibus, coniux sine auctoritate Ecclesiæ nequit adulterum quoad habitationem deserere ob adulterium occultum: quia tunc scandalum nasceretur in illis qui diuortij causam ignorant, atque Ecclesia talem ad coniugem dimissum redire cogeret, iuxta cap. Ex parte 1. De sponsal. illis verbis Quia nemini licet vxorem suam sine manifesta causa fornicationis dimittere, &c.

Quod si non esset scandalum neque Sactio Ecclesiæ, vir innocens quando adulterium est notorium, posset vxorem adulteram domo sua expellere priuata auctoritate iuxta cap. Significasti De diuortijs, vbi vxori dimissæ restitutio denegatur ob adulterium notorium: qua denegatione significatur potuisse licite dimitti: alioqui enim debuisset restitui tanquam ea quæ affecta fuisset iniuria. Pro qua re Sanchez multos auctores citat in eadem quæstione numero 12. & 13. Ratio autem illius hæc reddi potest: quod Christus Matth. 5. & 19. concesserit facultatem dimittendi vxorem ob fornicationem eius, neq; Ecclesia tale quid fieri prohibeat, nisi ob scandalum: aut quia fornicatio sæpe non est certa: quod vtrumq; cessat quando ea est adeo notoria vt nulla tergiversatione celari possit. Id quod requiri in tali re, sententia est multorum reatorum in memorato numero decimo tertio. Nec immerito: quia vt idem Sanchez in sequenti numero 25. argumentatur: adulterium cohabitatione, in cuius est pacifica possessio, priuata sine restitutionis remedio, pœna est quasi publica: quam æquum non est inferri priuata auctoritate quando adulterium non est adeo notorium, quin tergiversatione celari possit: sed solum quando sic manifestum est, vt apertissime causam præbeat priuandi: vt quando adulter illud est confessus, & filij adulterini notorie extant.

Non obstat autem his, quod in cap. Porro De diuortijs statuit virum ob parentelam, etiam si publica effet & notoria, non potuisse absque Ecclesiæ iudicio separari ab vxore. In eo enim non est sermo de fornicatione sed de consanguinitate, cuius alia est quam fornicationis ratio in hac re. Consanguinitas enim impedimentum est Ecclesiasticum, & ideo cognosci debet ab Ecclesia: fornicatio vero iure diuino est sufficiens causa dimittendi coniugem. Vnde cum notoria est omnino, Ecclesiæ cognitione non eget. Qua de re Sanchez pluribus in eadem quæst. 2. num. 38.

325. QUARTVM NOTANDVM: Quamuis persona innocens possit dimittere adulteram: non possit tamen altera dimittere innocentem, si hæc velit illi cohabitare: à qua & cogi potest ad cohabitationem, debitiq; redditionem, etiam si præcesserit diuortij sententia iuridice lata. Pro quo auctores plurimos adfert Sanchez lib. 10. disputat. 10. numero 3. probarque hac maxime ratione, quod cum diuortij sententia sit prorsus in fauorem innocentis, & odium adulteri, non est in damnum innocentis & in fauorem adulteri trahenda, concedendo huic immunitatem à coniugali obligatione, & priuando illum pristino iure suo in corpus adulteri, Quod quidem absurdum est: quia cum solus adulter condemnatus sit, ius innocentis in-

REGINA
DE
PRAE
TORI
E. V

regum ac illasum manere debet nec adulter ex suo delicto commodum reportare.

326. Ceterum questio est. An adulter post sententiam diuortij à Iudice datam, possit statum mutare per professionem in religione approbata, aut susceptionem sacrorum Ordinum, ita ut nequeat amplius ab innocente repeti. Quam prius relatis aliorum dictis Sanchez ibidem à num. 12. soluit aliquot conclusionibus. Prima est, non posse mutare, quam diu innocens contradicit volens eum sibi reconciliare. Ratio est: quia non obstante diuortij sententia, adulter obligatur reconciliari innocenti id poscenti, iuxta paulo antedicta. Secunda est, nec id posse ignorante & inconsulto innocente, sed licentiam eiusdem requiri. Ratio est: quia cum innocens ipse ius habeat cogendi adulterum ad reconciliationem, sane ut hic licite mutet statum, beneplacitum illius exigitur, ne contra suam voluntatem lædatur in iure sibi per matrimonium acquisito. Tertia est, adulterum valide mutare statum post diuortij sententiam, si innocens id sciat nec contradicit cum possit. Ratio est: quia sic licentia satis data esse videtur. Quarta est, ut adulter de licentia innocentis ad religionem aut ad sacros Ordines transeat, non esse necessarium ut idem innocens seruet quod præcipitur in cap. Cum sis, in cap. Sane & in cap. Significauit De conuers. coniugi nempe religionem ingrediatur, vel emittat votum castitatis: ratio est, quod e iura intelligenda sunt ubi matrimonium integrum & illasum perseverat: non ubi intercessit diuortium, per quod innocens liber est à iugo debiti coniugalis. Quinta est, Si lata diuortij sententia innocens sæpius monitus nolit adulterum sibi reconciliare, hunc posse statum mutare proficendo religionem, aut sacros ordines suscipiendo. Ratio est quia innocens reconciliationi non annuens, quando emendato adultero tam sæpe rogatus est reconciliari, ut prudentis iudicio alienum sit à ratione ipsum non acquiescere reconciliationi; ceteri potest adultero licentiam concedere transeundi ad alium statum: præsertim cum lata diuortij sententia, retineat quidem ius adulterum per reconciliationem reuocandi ad pristinum matrimonij usum: nõ habeat tamen ipsum sic obligatum ut is nequeat statum mutare, si ad reconciliationem minime admittatur, quantumcumque nihil ex sua parte appareat, quod obstat.

327. QUINTVM NOTANDVM: Innocenti coniugi licitum esse, ad religionem transire inuado adultero, ex cap. Agathola 27. quest. 2. & ex cap. Constitutus, & ex cap. Veniens De conuers. coniug. Et ratio est quod adulter amittat omne ius coniugale. De hoc late Sanchez in sequenti disputatione 11. Quæ ad forum externum spectant relinquimus apud eum videnda: cætera attingemus. Primum est in tali casu, adulterum teneri quidem continere (*manente scilicet vinculo matrimonij consummati*) non tamen simul ingredi religionem, aut votum castitatem: quia, ut paulo ante dictum est, iura tale quid iniungentia, intelliguntur, matrimonio per diuortium minime læso. Secundum est: eo modo quo vir innocens potest inuita vxore adultera religionem ingredi, posse & sacros Ordines suscipere: quod Sanchez probat numero 16. Quia ius coniugale æque obstat Ordinum sacrorum susceptioni, ac ingressui religionis. Cum igitur adultera omni iure coniugali destituta sit, viro innocenti æque licebit ad sacros Ordines, ac ad religionem transire. Tertium est, In foro conscientie nõ ceteri quidem illicitam de se propria auctoritate factam status mutationem ob occultum coniugis derelicti adulterium: quia per illud etiam cessat ius coniugale: ita ut derelicto iniuria minime fiat in eo. Atamen id ipsum posse aliunde rationem culpæ induere: nempe ex scandalo inde nascituro: & ex iniuria religioni aut sacro Ordini inde secutura: quia si talis à coniuge derelicto reperatur in foro externo, ei restituetur, in grauem iniuriam Religionis & Ordinis. Ob quam causam non licet propositam mutationem ante facere, quam obnta sit diuortij sententia. Quamquam si fiat, non tantum ordinatio, sed etiam professio erit valida; ut idem pluribus docet num. 14.

328. NOTANDVM SECTO, quod idem Sanchez tractat

in eodem libro 10. disput. 13. Virum non teneri quidem vxorem adulteram ad pristinam amicitiam ad se reuocare; id tamen fas illi esse. Quorum prius patet ex cap. Admonere 33. quest. 2. illis verbis. Post septem annos penitentia peracta dimittere eam per approbatam causam poterat, si voluisses. Posterius vero habetur ex cap. Si vir, De adulteriis, illis verbis. Quod si mulier dimissa egerit penitentiam, & voluerit ad virum suum reuerti, debet (*intellige cum glossa, debito honestatis*) sed non sæpe recipere peccatricem. Vbi aduerte dici, non sæpe, ad indicandum, ut habet glossa, quod Ecclesia pro tali minime intercedat; nõ item, quod non sit semper locus condonationis; iuxta illud Domini Marthæ 18. Non dico tibi vsque septies, sed vsque septuagies septies.

329. An autem sit viro licitum cohabitare vxori adulteræ, non respicientis difficultas est. Cuius explicationem pluribus persequitur memoratus author ibidem à num. 4. Nobis autem sufficit notare duos esse casus (*eos Caietanus in verbo Matrimonium versus finem tangit*) in quibus vir non tantum potest, sed etiam debet sub mortali vxorem adulteram dimittere. Prior est, quando dimittendo potest illam corrigere, nec alio modo potest. Pro quo facit textus in cap. Si vir De adulteriis. Verum talis casus in praxi admodum rarus est, ut Sanchez num. 8. pluribus ostendit. Certe si tali peccatrici mulieri non sufficiat correctio fraterna, qua maritus illam admoneat penis inferni propositis ipsam deterrendo, modoque sibi permisso puniendo, nulla videtur superesse spes emendæ moraliter loquendo: imo credendum est fore, ut à viro dimissa, liberior vacet libidini, efficiaturque deterior. Posterior casus est: quando retinendo adulteram sequeretur scandalum, puta quia ipse aliis videretur adulterij patronus esse ac fautor iuxta cap. 132. quest. 1.

Porro tales casus non habent locum in vxore respectu viri. Non quidem prior: quia vxor non est caput viri ut illi incumbat huius instructio: nec cum subdita sit, potestatem habet eum cohibendi. Vnde ratio pro eodem casu respectu viri allata non potest vxori ipsi adaptari. Nec item posterior habet locum: quia experientia satis docet, omnibusque notum est, vxores ægerime ferre quod viri aliis commisceantur, zelotypiaque exuti: ita ut temerarium iudicium sit (nisi de contrario aliunde aperte constaret) eas talis criminis participes existimare. Quinimo nec in iisdem casibus tenebitur vir vxorem dimittere, si inde secuturum sit maius malum, ut cum id erit illi occasio peius delinquendi potius quàm emendationis, vel cum grauibis stimulis carnis impetitus, timeret sibi ab incontinentia: vel cum iater ipsum & vxoris parentes, pugna, & cædes orientur, ratione quorum datur excusatio ab obligatione eam corrigendi. Adde nec videri obligationem esse dimittendi, si omne periculum scandali reuocetur sufficienter, alio modo quàm coniugis dimissione: qualis modus est manifestare vxoris crimen sibi minime placere: siue id ipsum protestando publico, siue verberando eam, aut aliter persequendo, aduertentibus vicinis. Alias enim datum nimis videretur, maritum propter delictum non suum priuari consortio vxoris, ac obsequiis illi per eam de iure exhibendis. Quod si scandalum vitandi nullus alius suppetat modus, omnino dimittenda est in suo scelere obstinata.

330. NOTANDVM SEPTIMO. Grauem difficultatem esse, An si lata diuortij sententia contingat innocentem labi in adulterium, is cogi possit redire ad coniugem adulterij causa dimissam. Quam Sanchez fuse tractat lib. 10. disput. 9. quest. 3. Omnis autem aliis, quæ adfert spectantia ad forum externum, contenti erimus responsione, quam dat pro interno in num. 32. Est enim, talem posse à Iudice compelli ad reconciliationem: sed ipsum in conscientia ad eam non teneri ante eiusmodi compulsionem. Cuius responsionis prior pars probatur per illud quod idem habet in precedenti numero 31. Iudicem seu Prælatum Ecclesiasticum, cum sit pastor animarum, debere ex officio occurrere coniugum periculo incontinentiæ: saltem quando ipsum est manifestum, aut ex eo imminet

notabile scandalum aliorum. Iam vero Præto ex officio iusta de causa procedenti parendum est in conscientia, iuxta illud ad Roman. 13. Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt ipsi sibi damnationem acquirunt. Pro posteriori parte autem faciunt rationes quas idem Sanchez ibidem affert num. 30. Nobis sufficere potest quarta, quæ talis est. Diuortij sententia absoluit innocentem à debito coniugalis societatis, dissolutique Contractum matrimonij quoad ius thori & cohabitationis, manente vinculo. Quare innocens postea fornicans, reus erit quidem adulterij in ordine ad Deum, ob perseuerans matrimonij vinculum: non peccabit tamen aduersus coniugem dimissum nec inferet illi iniuriam (quandoquidem iure per matrimonium quæsit, spoliatus est per Iudicis sententiam) perinde ac coniux fornicans altero coniugente reus est adulterij in ordine ad Deum ob vinculum matrimonij: non tamen in ordine ad coniugem coniuuentem: cuius iniuria cessat. Ita ille bene totidem pene verbis.

331. NOTANDVM POSTREMO, conciliationem coniugis adulteri cum innocente esse posse, nō modo expressam: qua expresse condonatur adulterium: sed etiam tacitam, per quam factō aliquo animus condonantis aperitur. De qua re Sanchez in sequenti disput. 4. inter cætera habet conclusiones has ad praxim conducentes.

Prima est. Coniugem innocentem habendo carnalem copulam cum coniuge adultero, censei condonare ei iniuriam adulterij, nec deinceps liberum esse ei, ob id ipsum ab illo diuertere. Hanc ipse Sanchez habet num. 6. pro eaque plurimos citat præmissa hac ratione: quod per talem copulam caro adulteri diuisa, restituatur ad pristinam unionem; iterumque ipse efficitur vna caro cum carne innocentis: ita ut matrimonium quoad thorum & habitationem dissolutum, ob carnis diuisionem, instauratur carne de nouo effecta vna per copulam conjugalem: si quidem adsint duæ conditiones. Prior est, de qua idem nu. 9. & tribus sequent. ut coniux innocens conscius sit adulterij alterius coniugis. Ratio est, quia nulla remissio datur vbi est ignorantia iniuriæ: nec enim actus agentium operantur ultra eorundem intentionem: nec intentio haberi potest vbi ignorantia adest.

Addit ille primo, innocentem sufficienter censei conscientium, qui etiam non sit omnino certus, habet tamen probabiles adulterij rationes, ob quas iure inducitur ad illud credendum: quod quidem est, ipsum habere moralem certitudinem, sufficientem ad mouendum in agendo virum prudentem. Addit secundo, nihil referre, quod adulter adulterio diuixerit Sodomiam aut bestialitatem: quærum innocens non sit conscius: quia cōm, sicut adulterium, ob carnis diuisionem sint causa diuortij: id quod sufficit ad tollendum ipsammet diuisionem, sufficit etiam ad tollendum diuortium. Eadem diuisio autem ex quibuscumque causis nascatur, sufficienter tollitur per copulam conjugalem habitam animo efficiendi vnā carnē cum coniuge, qui suam diuisit. Addit tertio, ad validitatem propositionis condonationis non esse necessarium, ut adulter cognoscat suum adulterium notum esse innocenti, quia ad eam non requiritur eiusdem adulteri acceptatio: sed sufficit tolli impedimentū voluntatis, qua innocens iure suo vtens nolit adultero cohabitare: sicut ad videndum, manente potentia visua integra (prout matrimonium manet integrum adulterio non obstante) sufficit appositum obstaculum tollere. Posterior conditio requisita ut copula censeatur condonatio, est vt sponte habita sit: nam donatio proficisci debet de se à liberali voluntate, cum nemo agens compulsus necessitate, liberalis præsumatur. Vnde idem bene colligit, non esse talem censendam, si vxor viro adultero debitum reddat, graui metu ipsius percussa: nec item si reddat falso persuasa se ad id teneri.

332. Secunda conclusio est. Innocentem sponte propria retinentem secum adulterum, censei condonare illi adulterium. Ratio est, quod id sit manifestum amicitia signū. Intelligi autem, sicut in precedenti conclusione, dum modo innocens ipse certo sciat adulterium commissum esse, aut violentam de eo suspicionem habeat ex coniecturis ad

moralem certitudinem sufficientibus. Deinde, vt idem adulterium ita sit publicum, vt nulla tergiversatione celari possit, quia non possit alioqui propria auctoritate adulterum repellere: si que repelleret, lis ei intentaretur: & deficiens in probatione, cogeretur à Iudice repulsam pati cuius incommodi timore, cum secum retinet, non est spontanea retentio, quæ habeat rationem liberalis donationis. Denique si retineatur ad breue solum tempus, expectando opportunitatem perficiendi diuortij.

Tertia conclusio est. Adulterium censei condonatum, si innocens, scienter ac sponte, seu nulla necessitate, nequidem honestate intuitu, compulsus, familiarem se exhibeat adultero, ludendo; ridendo, comedendo cum eo, osculando, amplexando. Ratio est: quia talia sunt signa amicitia manifesta. Quæ tamen, quia tantum faciunt condonationem præsumptam, si innocens cum eis animum habeat non condonandi adulterium: condonatio in foro interno erit nulla: etiam si in externo, ideo iudicabitur valida, quod exterius gesta animum contrarium indicent: nec actus operentur ultra intentionem agentium, ex lege Non omnis ff. Si certum petatur. Vbi ergo in hac re contraria intentio, non erit condonatio. De qua re Sanchez plenius in ead. disp. 14. à num. 20.

TRACTATUS VI.

De iis qua matrimonio annexa sunt consequenter.

AN NEXA matrimonio consequenter censentur, tum illius rectus vsus: de quo Apostolus in priorē ad Thessalon. cap. 4. monet voluntatem Dei esse vt possideat vnusquisque vas suum in sanctificatione & honore, & non in passione desiderij, sicut gentes quæ ignorant Deum. Tum etiam proles ex illo suscepta. Atque de recto vsu docendum occurrit quænam ad eum requirantur.

CAPVT XLIII.

De iis qua obseruanda sunt in matrimonij vsu, vt rectus sit: ac primum de modo.

SUMMARIUM.

- 333 Triplex modus, ex quo illicita esse potest coniugalis copula, & in particulari de eo quo intravasa non naturale exercetur.
 334 De secundo modo, quo coniugalis copula fit cum seminis effusione extra vas, conclusiones notanda.
 335 De tertio modo, quo illicita est coniugalis copula, ob variationem naturalem situm coniugum.

VT rectus sit ac legitimus matrimonij vsus obseruanda sunt decem conditiones indicate his versibus:

Sit modus, & finis sine damno, solus, cohere,
 Sit locus & tempus, tactus, ne spernitur votum.

De his D. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 20. Syluester & reliqui Summularij in verbo Debitum, Caiet. in verbo Matrimonij peccata, Nauar. in Enchir. cap. 16. num. 23. & nonnullis sequentibus; Toletus in instruct. Sacerd. lib. 7. cap. 20. & 21. Gregor. à Valentia tomo 4. disput. 10. quæst. 6. puncto 2. & Sanchez alios abunde citans libro 9. disput. 8. & aliquot sequentibus.

QUOD AVTEM ad modum attinet, is constituitur triplex reddens illicitum matrimonij vsum. Primus est, quando contra naturam, id est, in vase non debito fit copula. Secundus, quando semen extra id ipsum vas voluntarie effunditur. Tertius, quando semen effunditur quidē in proprio vase, sed variatur situs modusq; concumbendi naturalis, qui est vt femina sit succuba & vir incubus.

De primo Sanchez disput. 17. cum quo, ac cum aliis quos ipse citat, tenenda sunt sequentes conclusiones. Prima est Semper esse peccatū mortale coniuges vase naturali dimisso, abuti, aut abuti velle, non naturali. Ratio est:

quia

REGINA
 DE
 PRAE
 TORI
 E. V

quia id omnino aduerfatur naturali fini copulae coniugalis, qui est proles generati, estq; nefanda Sodomitia, quam aut aliam extra vas naturale feminis effusione vxor fecu exerceri nullo modo permittere debet, ne quidem ad mortem euadenda: non enim excusatur ex eo, qd vxor fit: quia ad solam copula aptam generationi proles vxor est. Adde, quod talis copula, vixore habita contra naturam, deterio: fit fornicatione; quae quoniam mala est intrinsece, nullo timore potest cohonestari.

Secunda conclusio est, Culpam esse mortalem si coniux in actu coniugali delectetur cogitatione vixore personae carnaliter dilectae, quae ad copularetur. Ratio aperta est; quia talis delectatio est morosa, de obiecto mortaliter malo.

Tertia est. Abusum vxoris per copulam extra vas naturale esse peccatum grauius simili co-niugio cum soluta. Ratio est: quia talis abusus vxoris, vltra peccatum contra naturam, adulterium est duplici ex parte: hoc est, tum vxoris, tum etiam viri quando quidem neuter eorum corpus suum alteri caste seruat, contra bonum fidei coniugalis: nec enim coniugium ordinatum est ad aliam copulam, quam naturalem, generationi proles aptam. Similis vero abusus vxorati cum soluta, adulterium est tantum modo ex parte viri. Ita docet Sanchez disp. 18. duo addens. Alterum non referre qd tale flagitium committatur de mutuo coniugum consensu. Id enim non excusat illud a mortali: vt nec vxoris consensus excusat adulterium mariti cum soluta: quia coniuges cedere nequeunt bono fidei, ad quod adstringuntur. Alterum, est in confessione eiusdem flagitij declaranda: sic circumstantiam personae coniugis propriae. Nam si maritus dicat in genere se foemina contra naturam cognouisse, cum id intelligi possit de foemina soluta, grauius peccati non satis aperiretur iuxta antedicta. Sin autem in genere dicat cum foemina coniugata eiusmodi flagitium commisisse; id intelligi possit, tam de aliena quam de propria vxore: & per consequens intelligi, tale peccatum aggrauari malitia iustitiae commissae contra virum talis vxoris quod mendacium esset. Neq; sufficere addidisse commissum de consensu mariti talis foeminae: quia id esset regere talem consensum esse suum: quando quidem intelligeretur de consensu alterius viri, siq; non conferretur sufficienter ad integritatem confessionis.

De secundo autem modo, sit quarta conclusio, Modum coeundi coniugum, ex quo sequitur voluntaria feminis effusio extra vas a natura destinatum ad generationem, peccatum esse mortale. Hec patet per illud, quod Genes. 38. dicitur De Onam filio Iudae, quem tale flagitium committentem occidit Dominus: eo quod, vt ibi dem addit, rem detestandam faceret. Adde, quem cumq; non modo in coniugio, sed etiam extra illud tali effusione se voluntarie contaminantem excludi a regno caelorum. Sunt enim illi molles; quos Apostolus inter eos qui id ipsum regnum non possidebunt, numerat in priori ad Corinth. cap. 6. vers. 9.

Quinta conclusio est. Procuratorem voluntariam effusionis feminis extra legitimum vsu copulae coniugalis, sic esse illicitam, vt nulla circumstantia cohonestari valeat: ne quidem ad conseruandam vitam, medijs licitis, vt phar-macis eisdem procurandae adhibitis. Hanc ab omnibus admittit testis est Sanchez disp. 17. nu. 16. qui ad confirmationem suppone, quod Abulen-sis ad cap. 5. D. Math. qu. 184. ad 1. notat in feminis emissionem sentiri delectationem adeo vehementem, vt homines illam tanquam summum bonum persequantur, illiq; velut suae foelicitati adhaereant. Inde enim intelligitur, quod cum talis effectus sit alienissimus a recta ratione, tanquam radix & fomes omnis turpitudinis ac peruersionis bonorum morum, iure ita esse obuiatum cauae eiusdem effectus, vt feminis humani administrato extra concessum diuina ordinatione matrimonij vsu legitimum, non sit relicta in arbitrio hominis, sed ei prohibita, ob periculum quod subesset euidentissimum, ne aliquid qui homo passione libidinis excacatus; sibi passim periuadens iustam causam adesse eiusdem feminis effundendi, illud prodigeret: siq; inuicem luxuriae vitia pullularent in perniciem boni communis: vitandam, etiam cum iactura vitae hominis priuati: ideoq; ad eam seruandam, non est censenda licita praememorata effusio.

Sexta conclusio est, Non obstante matrimonij validitate, si ex superueniente ob morbum aliquem aut absentium imbecillitate viri, aut arctitudine foeminae, nullatenus possit se-

men intra huius vas debitum effundi: copulam coniugalem non esse licitam. Pro qua Sanchez in sequenti nu. 20. aliquod authores citat: praemissa hac ratione: quod coniugibus permessa sit solum copula ea, qua femina intra naturale vas effunditur: cuiusmodi si impossibilis esse inueniatur, non licet eam attentare. Addit nihilominus idem authores talibus coniugibus si periculum pollutionis absit, licitum esse mutuos amplexus, oscula, aliosq; id genus tactus; quandoquidem sunt veri coniuges: nec obstat, quod nequeant eos referre ad copulam tanquam ipsis impossibilem: quia possunt eodem referre ad sedationem concupiscentiae carnis: vel ex ad exhibitionem, signorum mutui amoris.

Septima conclusio est, Quando consideratis omnibus circumstantijs probabilis spes aduerit feminam di intra vas, licitum esse coniugibus id ipsum per copulam attentare, etiam si per accidens & praeter eorum intentionem semen extra vas effundatur. Pro hac Sanchez num. 22. Caietanum, Nauarrum, aliquotq; alios citat & probat: quia in tali casu coniuges vacent rei licitae: vt pote sibi possibili ac permessa: quodq; ex ea sequatur feminis extra vas effusio, accidit praeter ipsorum intentionem. Quo fit, vt ea excusetur a peccato, tanquam actus hominis: non quidem agentis, sed patientis illam. Quod si non obstat, quin memorata copula sit illicita: oporteret plurimas actiones necessarias omittere tanquam illicitas ob periculum securitatis ex eis pollutionis contra agentis intentionem: quale contingere potest in audiendis confessionibus, in medendis morbis mulierum, alijsque multis. Videnda sunt dicta in praeced. libr. 22. cap. 3. sect. 9. Accedit, quod in cap. Laudabilem, De frigidis & malefic. triennalis experientia concedatur coniugibus dubitantibus an impotentia ipsorum sit perpetua, vt iudicari possit valueritne matrimonium ipsorum, in qua sine dubio experientia, saepe fieri potest vt semen extra vas effundatur, cum quo nihilominus periculosius ea non approbat.

Octaua conclusio est, Culpam mortalem admittere foemina, quae statim post coitum mingit, aut quidquam aliud facit vt semen receptum expellat. Hanc Sanchez in eod. libr. 9. disp. 20. nu. 3. citatis alijs habet. Et probat: quia in eo sicut & in effusione extra vas, semen per se & ex intentione frustratur sine in quem a natura ordinatur.

De tertio deniq; modo, de quo iam egimus in cit. cap. 3. sect. 8. notandum est, grauius quidem increpandos esse coniuges qui commiscuntur seruatim quidem vase legitimo, sed variato situ naturali: quia graue peccatum veniale admittunt: etiam si possint excusari a mortali, tanquam non frustantes semen sine suo: quod recipitur in matricem foemineam non quidem per descensum, sed per attractionem; siquidem in illa inest virtus naturalis semen ipsum attrahens, sicut in stomacho est naturalis vis cibum attrahens.

CAP. XLIV.

De sine requisito ad licitum matrimonij vsu.

SUMMARIVM.

- 336 De primo, secundo, & tertio sine matrimonij; qui sunt bonum pro is, bonum fidei, & bonum Sacramenti.
- 337 De quarto, qui est corporis sanitas.
- 338 De quinto, qui est vitatio fornicationis.
- 339 De sexto, qui est carnis delectatio.
- 340 Explicatio difficultatis, An peccet vtrens matrimonio, si sine delectationis gratia.

Multiplex finis esse potest vsus matrimonij: quorum primus est proles. 2. reddere debitum. 3. significatio vnionis Christi cum Ecclesia. 4. sanitas corporis. 5. vitatio fornicationis. 6. carnis delectatio, de quibus in genere nihil occurrit addendum ad antedicta lib. 12.

DE PRIMO autem illorum in particulari notandum est; Licitum esse actum coniugalem, relatum bonum proles, aut in bonum fidei: seu dum is exercetur gratia proles habenda, aut seruanda fidei alteri coniugi, reddendo ei debitum. Quam esse omnium Theologorum & vtriusque iuris interpretum sententiam Sanchez testatur lib. 9. disp. 8. sub initium: ratione addens ex parte quidem boni proles: quod cum Deus nihil illicitum instituire possit: instituerit autem matrimonium

ad multiplicationem generis humani, & per consequens ad proles generationem certe coniuges in eum finem videntes coniugio, non peccant nisi forte venialiter, *vt idem addit nu. 2.* cum in prole sit intentio, quæ licet mala tunc non sit, imperfecta est tamen: nisi ipsa ulterius ad Deum referatur, sicut exposcit virtus finis ante propositus: nimirum bonum Sacramenti, seu significatio vñionis Christi cum Ecclesia. Quoad bonum vero fidei, probat: quia cum ex iustitia coniux teneatur coniugi debitum coniugale reddere, vtens matrimonio in eum finem, non modo peccat, sed facit opus virtutis.

Circa eundem tertium finem, idem author *ibid. nu. 14. & 15.* notat vsum matrimonij ad eam significationem relatum, vacare quidem culpâ si intentione vntium, in cludat bona proles & fidei: sed si eadem excludat esse veniale, tanquã deficiens in perfectione finis. Sacramentum enim matrimonij est, *vt signum rei sacræ*, & ita pro fine respicit memoratam significationem, quam coniugum vinculum indissolubile habet: tum etiam signum practicum, seu relatum ad vsum: qui quidē vsum prolem & redditionem debiti coniugalis respicit, tanquam finem, quem si aliquis in eodem vsum excludat à sua intentione, contentus intendere significationem vñionis Christi cum Ecclesia, deficit in perfectione finis. Cuiusmodi defectus non videtur esse malum adeo grande, vt censeri debeat mortale. Aduerte vero idem Sanchez in præcedenti nu. 3. alijs citatis habet, non esse opus in actu ipso coniugali reminisci horum finium, vt in eos ille relatus esse censetur: sed sufficere si à principio coniuges matrimonium inierint ob tales fines, nec in eodem actu habuerint contrariam intentionem.

DE QUARTO fine, hoc est sanitate corporis, Sanchez agens *disp. 10.* rationi congruenter docet, nullam culpam esse coniugale debitum petere causa sanitatis corporis, vbi nulum aliud aptum medium inuenitur ad eam instaurandam tuendamve. Esse autem veniale vbi aliud conueniens medium occurrit. Pro cuius doctrinæ prior parte ratio facit: quia talis petitio cum sit licita ob bonum proles, multo magis erit ob necessitatem restaurandæ aut tuendæ propriæ salutis: cui plus quam bono proles, tanquam alio, quilibet tenetur consulere. Adde intentionem sanitatis non excludere sed includere saltem remote, bono proles & fidei: hoc scilicet nomine, quod vtens bona valetudine sit aptior proli generandæ ac debito reddendo. Pro posteriore quoque parte facit ratio: quia peruersio debiti ordinis, nisi necessitas excuset, mala est, saltem venialiter. Quale peruersionem contingere, quado absq; necessitate coniugale debitum petitur causa sanitatis, patet; quia tunc actus suapte natura ordinatus ad bonum speciei, refertur ad bonum individui: ac proinde peccatur ea ratione, qua si baptismus institutus ad remissionem peccatorum, suscipitur intentione recuperandi sanitatem. Cæterum si nulla sit spes proles, sicut tunc cessat ratio peruersionis antedictæ, ita etiam cessat peccatum. Nec item peccatum erit, si debitum petatur intentione sanitatis minus principaliter; intendendo principaliter susceptionem proles cuius extat spes: tunc etiam debitum ordo intentionum seruatur.

Quod vero in casibus illis, in quibus coniugalis debiti petitio ob sanitatem, mala est, redditiō similiter mala non sit; ex eo patet, quod circumstantia talem malitiam influens, teneat se tantum ex parte petentis, cuius intentio est indebita: non autem ex parte ipsius petitionis, quæ ob eandem intentionem non desinit esse bona suapte naturâ; ita vt coniux cui sit, teneatur reddere quod petitur, tanquam debitum ex iustitia: atque adeo peccatū quod in ea re cernitur, tantum fit ex parte petentis, nullo vero modo ex parte reddentis, quæ est actus iustitiæ: aut ex parte reddentis, debita intentione agentis. Id, ad quod tenetur. Videri possunt pro pleniore intelligentia, quæ ab eodem Sanchez late tractantur in eodem lib. 9. *disp. 6.*

DE QUINTO fine, qui est vitatio fornicationis, idem est statuendum ac de sanitate corporis: nimirum petitione debiti factam causa talis finis peccato vacare in petente: qui nequit alijs medijs adhibitis, carnis stimulos sedare: peccatum autem esse veniale, si petens possit alio modo incontinentiæ obuiare. Prior pars probatur tum alijs rationibus quas adfert

Sanchez in sequenti *disput. nona, num. tertio*: tum quia lex diuina indulget accessum ad vxorem ob eum finem, dicente Apostolo in priori ad Corinth. cap. 7. Reuertimini in idipsum ne tentet vos Satanas: Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium. Illam igitur exigere non est peccatum, vt nec est prohibitum; prout patet: quia hoc ipso, quod Deus indulget aliquid, id non aduertatur voluntati ipsius, nec censeri debet ab ipso prohibitum, continere ve: offensam diuinam: nisi vitietur aliqua circumstantia, quam necessitas non excuset. Tunc enim peccatum committi certum est. Atque inde posterior pars probatur. Namque in eo casu absque necessitate, vsui matrimonij finis vltimus indebitè constituitur fornicationis vitatio: quæ tantum est finis mediatus, vt pote ordinatus in bonum fidei vt in vltiorem finem. Enimvero talis finium peruersio non est adeo aliena à ratione, vt censeri debeat constitutere mortale. Porro sic peruerse petenti, debitum coniugale reddere non esse peccatum statui potest eadem ratione, qua statutum est in numero præcedenti, de eadem redditione, facta debitum coniugale petenti principaliter ob corporis sanitatem.

DE SEXTO fine, hoc est, carnali delectatione: inter omnes constat prout Sanchez *disput. 11. num. 3. testatur*, mortaliter peccare coniugem qui ad alterum coniugem suum accedit cum eo excessu intentionis delectandi se, vt paratus sit ad accedendum, etiam si non esset suus. Ratio aperta est: quia talis vere habet animum fornicandi: nec quod is animum conditionalis sit obstat, quin vere sit contra sextum decalogi præceptum. Debet tamen actualis esse idem animum, vt Sanchez aliquot alijs citatis addit, quoniam habitualis (qualis est, nihil de accessu fornicario cogitantis, sic tamen dispositi, vt si alter non esset suus coniux, nihilominus accederet) non sufficit: quia actibus, non autem habitibus meremur aut demeremur.

Difficultas est autem. An si absque transgressione limitum matrimonij, actus coniugalis exerceatur tantum delectationis carnalis gratiâ, peccetur. De qua videtur tenendū, in eo peccari quidem ob defectum debiti finis principalis, quem oportet esse bonum propter se expetendum, qualis non est proposita delectatio, quæ naturæ institutione refertur ad bonum proles, tanquam incitamentum ad vacandum propagationi speciei: sicut delectatio in capiendo cibo, incitamentum est ad vacandum conseruationi individui: ideoque expetenda est tantum modo propter aliud, tanquam medium: non autem propter se, tanquã finis. Non peccari autem mortaliter ex eo intelligitur, quod peruersio illa finis non appareat tantopere aliena à ratione: vt censeri debeat diuinam amicitiam dissoluere, quando est absq; transgressione limitum matrimonij: prout censeri potest, quæ sita tantū virtute vinculi matrimonij, nec amplius procurata, quam natura adiunxit copulæ coniugali, vt esset incitamentum ad vacandum propagationi humanæ speciei.

Quæ cum ita sint, relinquatur vsum actus coniugalis, solius delectationis gratiâ vsurpatus, si non transgreditur matrimonij limites, esse quidem peccatum, non tamen plusquam veniale. Pro quo auctores plurimos Sanchez citat in sequenti *num. 4.* præmissis his verbis D. Augustini de bono coniugali cap. 6. tom. 6. Coniugalis concubitus generandi causa non habet culpam: concupiscentiæ vero satandæ, tamen cum coniuge venialem. Vide cap. Vir cum propria 33. quæstio. 4. Adde vero num. 7. aliquot alijs citatis: qua ratione dictum est in præcedentibus, hic etiam dicendum esse: quod etiam si peccet is qui debitum exigit, ob solam delectationem: coniugem tamen à quo exigitur, posse & debere illud reddere.

CAP. XLV.

De vitiatione damni, ac nonnullis alijs requisitis ad rectum matrimonij vsum.

SUMMARIUM.

341 Triplex periculum damni, obstat rectitudini vsus matrimonij.

342 Expli-

REGINA
DE
PRAE
FORJ
E. V

- 342 Explicatio difficultatis, vtrum liceat viro accedere ad vxorem menstruatam.
- 343 Responso ad argumenta quibus videtur doceri peccatum esse mortale, accedere ad vxorem suam menstruatam.
- 344 Rectus vsus matrimonij requirit, vt petenti coniugi non denegetur, ne quidem tacite; nolendo ei cohabitare.
- 345 Tempus requisitum: & responso ad difficultatem, an culpa sit vri copula coniugalis, quo die recipienda est, aut recepta est sacrosancta Eucharistia.
- 346 Responso ad aliam difficultatem, vtrum diebus feriatu sit licita coniugalis copula.
- 347 Solutio dubij, An vsus matrimonij sit licitus tempore furoris aut ebrietatis.
- 348 Quatenus tactus carnales aduersentur recto vsui matrimonij.
- 349 De crimine obstante rectitudini vsus matrimonij.
- 350 De voto obstante rectitudini vsui, ac primo prout obstat præcedenti matrimonio.
- 351 De eodem prout obstat sequendo matrimonium, aut ante illius consummationem, aut post eandem.
- 352 Quaedam notanda de voto non petendi coniugale debitum.

¶ Nec verba quibus sub initium capitis 43. diximus indicari requisita ad rectum matrimonij vsum, tertio loco ponitur *damnum*, indicans esse requisitam vitationem damni. Cuius conditionis defectu peccatum mortale potest in ipso vsu matrimonij contingere. Primo cum inde periculum abortionis probabiliter timetur: quia contra charitatem est, quod velit quis delectari cum pernicie prolis. Ita D. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 20. §. 4. Qui addit tale periculum videri adesse maxime circa principium conceptus, in quo matrix aliquando ob delectationem aperitur, & materia nondum perfecte coagulata effunditur. Itemq; instante partu, in quo proles potest suffocari accessione feminis. Contingit præterea cum inde periculum est mortis, aut notabilis infirmitatis alterutrius coniugis. Vide antedicta in ca. 39. causa 12. Deniq; contingit cum etsi non sit periculum abortionis: est tamen alicuius alterius grauis detrimeti prolis, quale est lepræ alteriusve eiusmodi infectio.

Id quod occasione dat tractandi difficultatem, sitne peccatum accedere ad vxorem menstruatam. Quam copiose tractat Sanchez lib. 9. disput. 21. Contenti erimus notare pro parte affirmante (in quam ille numer. 2. multos citat) adferri quod Leuitici 18. & 20. talis accessus numeretur inter peccata ob quæ deletæ sunt gentes in terra promissionis: atque ob illud nominatum, sicut & ob quadam alia flagitia, in cod. cap. 20. tam vir quam femina iubeantur occidi: quæ pœna grauiissima, argumentum est sufficientis culpæ grauissimæ. Item quod Ezechiel 18. inter ea, quæ iustus seruare debet vt in sua iustitia conferuetur, ponatur: Et ad mulierem menstruatam non accesserit: vnde sequitur ad eam accedere peccatū esse mortale, vt pote quo iustitia iusti perditur. Ac demum quod detrimentum graue ex tali accessu prouenire possit proli: vt quod leprosa aut cum alia infirmitate nascetur. Quæ quidē non ita vrgent quin pars negans, quæ minor est, & pro qua Sanchez in seq. nu. 5. & 15. plures citat, teneri valeat: præsertim cum tunc quoque temporis in coniugibus vrgere possit necessitas euitandi fornicationem. Cuius rei gratia institutum esse matrimonij, Apostolus indicat in priori ad Corinth. cap. 7. cum ait: Propter fornicationem autem vnusquisq; suam vxorem habeat, & vnusquisq; suum virum habeat.

Ad auctoritates autem scripturæ responsio est, quam datam ab Alfonso à Castro in lib. 1. de leg. consensu cap. vltimo Sanchez adfert in eadem disput. num. 10. præceptum datum in illis, fuisse tum ceremoniale, quatenus ob immunditiam & horrorem interuenientem, prohibebat ipsum accessum ad menstruatam: tum etiam iudiciale, quatenus imponebat poenam mortis: ideoq; ipsum cessasse in lege Euangelica, sicut cæteræ veteris legis, illius generis. Quamquam tamen negandū non est, quin nunc quoq; is ipse accessus, tanquam de se inhonestus ac indecens, merito iudicetur peccatū veniale si ex nulla iusta causa excusetur: imo & mortale, si sit cum affectu mortali: quem multiplicem excitare potest vehemens ætus libidinis. Cuiusmodi fuisse in gentibus quas Deus delectat in conspectu filiorum Israel, probabiliter conijcitur ex grauiori-

bus peccatis luxuriæ, memoratis in Leuitico, quibus se contaminare non erubuerint iuxta illud de eis dictum in citato cap. 23. vers. 23. Omnia hæc fecerunt & abominatus sum eas: Responso autem ad rationem de damno prolis, hæc est: illud non esse tanti faciendum, vt culpam læthalem constituat, cum raro admodum contingere possit: sicut est ex Aristotele in lib. 1. de generat. animalium cap. 19. rara est ex tempore conceptio foetus. Item tale damnum contingens proli, nõ faciat conditionem ipsius deteriozem: quandoquidem melius illi esse cum eodem damno, quam nullo modo esse: vt contingeret si coitus tunc nõ haberetur; quia ex post habito posset non sequi generatio: vel si sequeretur, quia non esset eadem numero, cum ea quæ præcedere potuit, nec erit eadem numero proles: quia in non entibus nulla est vnitas, vt necentitas. Ita Sanchez nu. 5.

¶ Quarto loco, in versibus initio capitis memoratis ponitur verbum *solue*, indicans ad rectū vsu matrimonij requiri vt coniugale debitum coniugi petenti reddatur, iuxta illud Apostoli in priori ad Cor. cap. 7. Nolite fraudare inuicem. Sunt tamen aliquot causæ excusantes à peccato in ea re: de quibus dictum est in præced. cap. 35.

¶ Quinto loco, ponitur verbum *coherere*, quo significatur vnum coniugem si alterum deserat, peccare subtrahendo ei commoditatem vsus matrimonij, quam ex iustitia debet acceptare, nec obicem ei ponere. Sunt tamen aliquot casus in quibus coniux potest coniugem deserere, quoad habitationem. Illi satis intelliguntur ex dictis in præcedenti. cap. 40. & duobus sequentibus.

Subiungitur sexto verbum *deco*, indicans ad licitum vsu matrimonij requiri vt copula coniugalis extra locum sacrum habeatur: quoniam habita in loco sacro peccatum est mortale, nisi necessitas excuset. Qua de re iam egimus in præced. lib. 22. cap. 3. sectione 7.

Septimo loco, ponitur verbum *Tempus*, indicans in recto vsu matrimonij, habendam esse rationem temporis. Circa quod dubitatur, An culpa sit vt copula coniugali eo die quo recipienda, aut iam recepta est sacrosancta Eucharistia. Quæ dubitatione iam dissoluimus in præced. lib. 19. nu. 117. Solutionis autē summa est, si debito fine, vt causa prolis, debitū coniugale petatur & reddatur, non esse culpam eodem die vti matrimonio, & ad Eucharistiam accedere: sed solummodo consilium esse ab hac tunc abstinere: ita vt relinquere possit iudicio coniugis: vt tunc communicet vel à communione abstineat iuxta spiritalem affectum quem in se senserit. Sin autem idem vsus vsurpetur tantum gratia delectationis carnalis, peccatum veniale committi accedendo ad Eucharistiam eodem die, nisi iusta causa excuset: vt in reddent excusat, quod debuerit satisfacere obligationi quam habuit debitū reddendi: & possunt excusare certæ circumstantiæ, quarum occurru talis indecenciæ macula abstergi censetur: Cuiusmodi circumstantiæ sunt ex communi doctorum consensu, prout num. 8. Sanchez testatur, tum magna solemnitas in qua decentissimum est Eucharistiam sumere: tum dies Iubilæi communionem exigentis vt acquiratur: tum specialis deuotio preparatioq; ad comunione: tum etiam nota aliqua infamiae contrahendæ si communicatio omittatur.

Mouetur præterea dubitatio de tempore feriato: vtrum si dies sint festi, processionum aut ieiunij, licitus sit matrimonij vsus. Qua de re varias sententias Sanchez refert in eod. lib. 9. disput. 12. eamq; sequitur vt probabiliozem, multum in eam citatis num. 5. qua asseritur esse tantum consilium talibus diebus à copula abstinere. Quia redditio debiti coniugalis non est de numero operum seruiliū diebus feriatu prohibitorum: neq; circumstantia temporis tanti momenti est, vt censeri debeat impedire solutionem debiti ex iustitia. Neque etiam possit in contrarium obijci, quod tales dies sint instituti vt liberius Deo seruiatur orationiq; vacetur etique fini vsu matrimonij aduersari prout satis indicauit D. Paulus in priori ad Corinth. cap. 7. inquit noli te fraudare inuicem nisi forte ad tempus, vt vacetis orationi. Id, inquam nihil obstat: quia finis præcepti non cadit sub præceptum ex D. Thoma 1. 2. quest. 86. art. 3. ad 2. Et ratio est quia sicut in medicina non dantur præcepta de sanitate, sed de medijs illius consequenda; ita nec in morali disciplina dantur præcepta de fine, sed de medijs in eum institutis. Quam communem opi-

344

345

346

nionem esse habet Couarr. ad cap. Alma mater, de senten. excommunic. in 6. par. 1. §. 5. nu. 1.

347. Mouetur adhuc dubitatio, An vsus matrimonij sit licitus tempore furoris aut ebrietatis. De qua latius Sanchez in eodem lib. 9. disput. 23. Paucis autem dico, vsus matrimonij respectu agitati furoris & ebrii tanquam mentis impotem, sicut nullam habet rationem voluntarij, ita nec habere liciti vel illiciti. Respectu vero alterius coniugis compositis mente, licitum esse ex natura rei: quia matrimonium talium est verum: quo proles educari potest, si non ab utroque coniuge, saltem ab altero sano mentis. Ita aliquot alijs citatis Sanchez nu. 7. Addens num. 10. mente sanum impotem non teneri ex natura rei debitum coniugale reddere, etiamsi inde sibi nullum imminet periculum: quia talis petitio non est magis actus humanus, quam si fieret a dormiente. Dicitur est ex natura rei: quia ex accidenti potest esse obligatio acquiescendi petenti: ut cum aliquis expleturus est libidinem illicita feminis effusione.

348. Octauo loco proponitur verbum, *Tactus*, indicans in iudicio de rectitudine vsus matrimonij habendam esse rationem tactuum lubricorum inter coniuges. De illis igitur notandum est, si fiant ante copulam cum intentione perueniendi ad eam, nullum esse de se peccatum: si fiat solius delectationis causa, & absque praedicta intentione, esse quidem peccatum, sed tantum veniale. Quod si fiant cum aliquo probabili periculo pollutionis, seu effusionis feminis extra vas, aut si quid eiusmodi intenderetur, peccatum esse mortale. Quae doctrinam ex Caietano & Syluestro Franciscus a Victor. De sacram. nu. 274. tradens, addit omnium quoque bene sentientium eam esse opinionem. Videnda sunt antedicta lib. 22. cap. 3. sect. 2.

349. Nono loco ponitur verbum, *Sine crimine*, quo indicatur in vsu matrimonij cauendum esse illud ex quo rationem criminis inducit: ut ei contingere potest duobus modis. Prior est cum alter coniugum post contractum matrimonium intelligit impedimentum dirimens interuenisse in illo: tunc enim si certus sit de impedimento, debet omnino abstinere ab vsu matrimonij, non vero si leuiter tantum dubitet: quia tunc deponere debet dubium tanquam fundamento carae. Quod si dubitet probabiliter, sed non sit omnino certus, debet quidem reddere debitum conjugale, sed non potest exigere. Posterior modus est, cum post matrimonium oritur cognatio spiritualis vel affinitas inter coniuges. Tunc autem illa oritur cum alter coniugum baptizat proprium filium, siue ut minister, siue ut patrinus: haec vero cum vsus coniugum committit adulterium cum consanguinea vel consanguineo alterius.

Qua posteriore ratione cum affinitas contingit, persona innocens iure suo exigendi debitum non priuatur, ex cap. penult. & vlt. De eo qui cognouit consanguineam uxoris suae. Persona vero nocens suo iure petenti priuatur. Est innocenti petenti id ipsum debitum, reddere teneatur. Priori ratione vero contingente distinguendum est. Nam si ob necessitatem tale factum contingat, nullum adfert impedimentum vsus matrimonij: ut nec si contingat ex errore vel ignorantia, ex cap. De cognat. spirit. Quod si proueniat ex malitia, persona innocens nullum impedimentum contrahit: argumento eiusdem cap. 2. Persona vero malitiose in eo versans, non potest quidem debitum exigere, teneatur tamen reddere. De his dictum est plenius in praecedenti cap. 39. parte posteriori.

350. Vltimo loco ponitur verbum, *ne spernitur votum*, indicans in vsu matrimonij cauendam esse voti violationem. Vbi obseruandum est votum perpetuae castitatis aut religionis, reddens illicitum matrimonij vsus, spectari posse tripliciter. Primo, ut praecedat matrimonium: secundo, ut illud sequatur quidem, sed praecedat consummationem, & tertio ut tam matrimonium quam consummationem sequatur. Atque dum praecedat, potest circa illud mortale peccatum committi quatuor modis. Primus est, quando matrimonium contrahitur cum intentione illud consummandi. Secundus, cum matrimonium consummatur, suntque actus qui in solis coniugibus naturali culpa vacat: etenim illud est voluntate: & istud, factum resiliire a voto, quod nemini licet sine propria salutis dispendio, cap. Licet in principio, De voto. Tertius est, quando mortua uxore non obseruatur tale votum: ut contingit

ducenti secundam uxorem ex cap. Placet, De conuers. coniug. Quartus est, quando uxore adhuc viuente, ille qui vult, debitum exigit: hoc enim non potest, licet teneatur reddere si petatur ex cap. Quidam, eodem titulo. De qua relate Sanchez lib. 9. disp. 7. Cum quo, alios citante, nota nefas esse coniungi, qui voto castitatis adstrictus est, alterum non adstrictum incitare ad id ipsum debitum petendum: nam id esset idem, ac illud petere. Neque ipsum excusabit, quod patitur graues tentationes carnis, & quod post primorum partum lapsus, censetur matrimonium institutum ut talibus molestijs subueniatur. Nam inde tantum sequitur illas censeri posse causam in voto dispensandi: non autem infringendi illud sine dispensatione. Nec enim matrimonium liberat ab obseruatione voti castitatis, quando ea esse potest sine alterius iniuria: ut potest quoad petitionem debiti: respectu cuius coniuges per matrimonium non desinunt sui iuris esse: neque in illa, vius dependet ab altero: nisi quod petitione ipsa, illi subueniendum sit, si obseruetur exponi periculo incontinentiae, neque per naturalem verecundiam, qualis solet insitae esse fame, adduci posse ad petendum: tunc enim charitas vrget offerre se ad obuiandum ruinae illius.

Iam cum votum sequitur matrimonium & praecedat consummationem, peccatum mortale committitur iisdem modis (excepto primo) quibus committitur, quando praecedat matrimonium: nimirum matrimonium ipsum consummando: non seruando votum eiusmodi post uxoris mortem, & exigendo debitum: sique votum sit solemne in religione approbata, dirimitur matrimonium, prout habitum est in praecedenti num. 123. & duobus sequentibus: non item si votum sit solemne per susceptionem sacri ordinis: non enim per illud dirimi matrimonium non modo consummatum, sed nec ratum: habetur ex Extrauag. Ioannis 22. De voto: vide dicta in praeced. numer. 37. Denique cum votum sequitur consummationem matrimonij, si factum sit de mutuo consensu coniugum, transgressio illius per vsus matrimonij, peccatum est mortale: si vero factum sit sine consensu alterius coniugis, ipsum potest ab eodem irritari: quatenus praedicit iuri quod acquisiuit per contractum matrimonij: sicut praedicit quantum ad debiti redditionem. Quo fit, ut coniugis ipse votum de ea tanquam de re sita in eius potestate factum, valeat irritare.

An autem idem sit dicendum quoad debiti petitionem aliqua controuersia est. Sed videtur tenendum posse coniugem libere adstringere sed voto non petendi conjugale debitum. Ratio est, quod tale debitum petere, sit voluntatis: seu quid in arbitrio voluntatis positum: & non petere est perfectionis, de quo proinde ut de meliori bono, votum esse potest. Quamquam tale non videtur consulendum, quando matrimonium per illud redderetur alteri coniugi onerosum, ut maxime solet esse foeminae ob naturalem verecundiam, per quam ipsis insitam experiuntur maximam repugnantiam in petendo. Vnde cum tale votum factum est, expedit ad eiusmodi incommodum vitandum, super illo dispensationem petere: quam Episcopus dare potest prout alijs citatis habet Nauarr. in Enchir. cap. 16. nu. 34.

Aduerte autem ex eodem in praeced. nu. 31. coniugem consentientem in votum alterius coniugis, quo se priuauit iure petendi debitum, manere in sua libertate petendi & reddendi debitum, quia per eum consensum non abdicauit se suo iure. Secus vero, si consenserit ut alter absolute voueret castitatem priuando se omni iure petendi & reddendi debitum: quia petere non posset, quod alter de ipsius consensu reddere non valet. Addit Nauarrus in eodem nu. 31. peccare reddentem debitum petenti, in cuius votum castitatis consenserit: non item si non consenserit. Ratio est, quod per illum consensum renunciarit suo iuri matrimoniali, apud ipsum alioqui perseveraturo, si non consensisset: quae omnia plenius declarata videri possunt apud Thomam Sanch. li. 9. disp. 37.

CAP. VLTIMUM.

De prole, quae est matrimonij effectus.

SVM MARIVM.

353. Causatum est damnum prolis existentis in utero, & edita in lucem, sustentanda est & educanda.

354. Respectu

354 Respectu matris nonij veri proies censetur legitima: & ex-
cisi ad illius altari, Quatenus id sit limitandum aut exten-
dendum.

155 Quatuor genera filiorum illegitimos.

356 Illi qui moram inhabilitas ad officia & beneficia Ecclesiastica.

357 Duo modi, quibus potissimum ex illegitimis, legitimi fiant iure
canonico.

353 DE obligatione non inferendi damnum proli existenti
adhuc in matris utero videnda sunt dicta in lib. 21. nu. 36.
De obligatione vero editam in lucem sustentandi & educan-
di, videnda sunt dicta in praeced. lib. 20. cap. 3. per totum. Hu-
ius vero loci maxime proprium est eam considerare prout
legitima est vel illegitima. Qua ratione consideratur in iu-
re canonico titulo, Qui filij sint legitimi: De eaque agunt;
tum Summularij in verbo legitimus, in verbo illegitimus; &
verbo irregularitas: tum etiam quotquot de ipsa irregulari-
tate tractant eam considerantes prout oritur ex defectu na-
tali: ut quot Georgius Sarrus commemorat in libro. 6.
Th. sauri casuum conscientiae cap. 10. & 11. Mihi sufficit mo-
nere quod copiose materiam eam tractet, Ludouicus Mol-
lina in tractat. 2. De iustitia & iure disput. 165. & pluribus
sequentibus. A quo tradita, ut spectantia maxime ad vsum
fori externi apud eundem relinquentur videnda ei qui volet,
sequentibus contenti.

354 Primum est prolem legitimam aut illegitimam censeri
respectu matrimonij. Nam illi filij censentur legitimi, qui
nascuntur ex matrimonio vel vero, vel presunto, seu quod
verum esse probabiliter putatur, etiam si non sit. An autem
natus ex vero matrimonio legitimos esse, vniuersum verum sit,
difficultas est, de qua Sanchez lib. 9. disput. 38. & Sarrus in me-
morato cap. 10. nu. 41.

Pro explicatione autem statuemus aliquot conclusiones.
Prima est, Si quis post matrimonium ratum, nec consum-
matum professionem emittat in religione approbata: atque
post emissam, copulet carnaliter ei, cum qua contraxit;
inde susceptos liberos censeri, illegitimos. Ratio est, quod
per talem professionem id ipsum matrimonium fuerit disso-
lutum, vt de fide esse habetur ex Concil. Trident. sess. 24.
can. 9.

Secunda conclusio est, quam Sarrus habet responsione 3. Si
coniuges post matrimonium consummatum, professionem
in religione approbata de communi consensu emisissent, ac
deinde sacrilege coierint, prolem inde susceptam esse illegi-
timum. Ratio esse potest, quod etsi professio non soluat vin-
culam matrimonij consummati, in tali casu tamen, sic illud
afficit, vt conjugalem copulam impediatur cohabitari, tanquam
vestitam circumstantia sic ei aduersante, vt cum illa sublati
omnino reliquis impedimentis, contrahi nequeat, ex capit.
vnico De voto in 6.

Tertia conclusio est, Prolem susceptam ex parentibus
mutuo consensu adstrictis voto simplici castitatis nullo mo-
do illegitimam esse. Pro hac rationes & autores Sanchez ad-

ferre in memorata disput. 78. num. 3. Illa nobis sufficere potest,
quod in tali casu matrimonium relinquitur in suo vigore ex-
citato cap. vnic. nec obicit peccatum, quod tunc committit-
tur in illius vtu: sicut nec peccatum fuscij, ientium ex for-
nicatione simplici liberos, odit quin ipsi non ex subsequente
parentum matrimonio, sint legitimi, iuxta capitulum: Tanta
Qui filij sint legitimi.

Quarta conclusio: Si post consummatum matrimonium
alter coniux altero nesciente, aut sciente quidem, sed con-
tradicente proficatur: & postea ipsi coniungantur, prole
inde secutam legitimam esse. Hanc nu. 5. Sanchez bene pro-
bat ex eo, quod talis professio non fuerit valida, iuxta cap.
Qui tam & cap. Placet De coheret. coniug. idemque matrimo-
nium perseverauerit in suo vigore. Et ad id esse idem dic-
endum, si maritus ad sacros ordines nesciente aut sciente qui-
dem, sed contradicente vxore promouetur. Nam par ratio
est in vtroque casu.

Vltima conclusio est, Prolem nata ex matrimonio bona
fide alterutrius parentis inito, etiam si cum impedimento di-
rimente, legitimam censeri, iuxta cap. Ex tenore Qui filij
sint legitimi. Qua de re idem Sanchez in praeced. lib. 8. disp.
34. nu. 46.

Secundum autem est, in cap. Nisi, De renunciat. §. Pro gra-
ui, in fine: poni quatuor genera filiorum illegitimos
Quidam enim vocantur Nothi: quidam Manzeres: qui-
dam naturales: & quidam Spuriij. De quorum distinctione
Covar. in Epitome quartae dec. 1. par. 2. cap. 8. §. 5. nobis autem
sufficiunt dicta in praeced. lib. 20. tract. 2. nu. 67.

Sciendum secundo, illegitimos ob defectum quem pati-
untur natalium esse iure Eccl. iustico inhabiles: tum ad Ec-
clesiastica beneficia: de quo egimus in cod. lib. 30. tract. 3. nu.
151. tum ad ordines Ecclesiasticos, hoc est, esse irregulares, de
quo item egimus in prius memorato num. 67. iure vero ci-
uili inhabiles esse ad officia & dignitates ciuiles. Quo tamen
non obstante Tabelliones & decuriones esse posse notat Co-
uar. in pract. quest. cap. 19. nu. 6. Nec parentibus succedunt in
hereditate. De quo Molina tract. 2. disp. 166. & 167. Teneri
autem parentes alere filios, quantumuis illegitimos, habetur
ex cap. Cum haberet in fine, De eo qui duxit in matrimo-
nium, &c. De qua re Covar. in memorato cap. octauo §. 6. &
Molina in sequenti disp. 168.

Sciendum demum est, iure canonico duobus potissimum
modis qui illegitimi sunt legitimos fieri. Prior est per subse-
quens matrimonium: cuius ea est vis, vt filios ante susceptos,
quoad successionem & reliqua omnia legitimos faciat ex ca-
pit. 1. & cap. Tanta Qui filij sint legitimi. De qua re plurib. in
praeced. lib. 30. tract. 2. nu. 69. & 70.

Alter modus est per dispensationem, de qua iam alias egi-
mus cum de beneficijs & cum de irregularitate. Videri pos-
sunt Covar. in tit. capit. 8. §. 2. & Molina in eod.
tractat. 2. disput. 171. & aliquot
sequentibus.

LAYS DEO.